

ที่ นร ๐๕๐๘/ว ๑๖

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๑๗ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง การถวายพระราชสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร
อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

เรียน รอง นรม. , รัฐ-นร. , กระทรวง กรม ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาหนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๕๐๓(๓)/๔๕๔๔
ลงวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๔

๒. สำเนาหนังสือราชบัณฑิตยสถาน ด่วนที่สุด ที่ รก ๐๐๐๔/๑๔
ลงวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๕

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้ขอให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ
การถวายพระราชสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร
อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้เสนอความเห็นไปเพื่อประกอบการพิจารณา
ของคณะรัฐมนตรีด้วย รายละเอียดปรากฏตามสำเนาหนังสือที่ส่งมาด้วยนี้

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๕ ลงมติเห็นชอบ
การถวายพระราชสมัญญาแด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
เพื่อเฉลิมพระเกียรติในพระราชกรณียกิจด้านการอุดมศึกษา และระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ของประเทศไทย เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพ วันที่ ๑ มกราคม
พุทธศักราช ๒๕๕๕ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ โดยให้ปรับพระราชสมัญญาเป็นว่า
“พระบิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” ตามความเห็นของราชบัณฑิตยสถาน

จึงเรียนยืนยันมา/จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายอำพน กิตติอำพน)

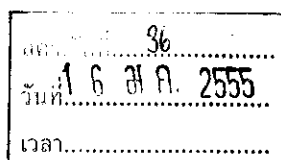
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

17 ม.ก. 2555

สำนักอำนวยการและเครื่องราชอิสริยาภรณ์

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๔๑๘

โทรสาร ๐ ๒๒๘๒ ๘๒๒๔

รอง ลกร. ...
ผอ.สำนัก ...
พรช ...
ผอ.กลุ่ม ...
อำนวยการ ...
งานพิมพ์ ...

ด่วนที่สุด

ที่ ศธ ๐๕๐๓(๓)/ ๔๔๔๔

กระทรวงศึกษาธิการ

กทม. ๑๐๓๐๐

สอศ. รับที่... ๗13
วันที่... 30 ธ.ค. 2554
เวลา... 11.50 น.

๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง การขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รายงานการค้นคว้าบทสรุป เรื่อง เหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก โดย รองศาสตราจารย์สุรพล ศรีบุญทรง จำนวน ๑๐๐ ชุด
๒. สำเนาหนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร ๐๑๐๖/๒๐๔๗ ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔ จำนวน ๑๐๐ ชุด

เนื่องจากวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ เป็นวันครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ในวโรกาสดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการ จะดำเนินการขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ผู้ทรงมีคุณูปการต่อกิจการด้านการอุดมศึกษาและระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย โดยได้ทรงชี้แจงให้เห็นถึงความหมายและหน้าที่ที่แท้จริงของคำว่า “มหาวิทยาลัย” ทรงเป็นหลักเริ่มต้นในการเจรจาความร่วมมือกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ซึ่งทำให้การอุดมศึกษาในสยามมีความเข้มแข็งในเชิงวิชาการ มีความเป็นมาตรฐานในฐานะของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพระดับสากล นอกจากนี้ยังทรงเป็นต้นแบบ (Role Model) ที่แท้จริงของการเป็นนักศึกษาอาจารย์และผู้บริหารที่มีคุณภาพเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย

ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการ โดยรองศาสตราจารย์สุรพล ศรีบุญทรง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ได้เรียบเรียงข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักเรียนทุนของสมเด็จพระบรมราชชนก แหล่งข้อมูลในห้องสมุด และเอกสารงานวิจัย และจัดทำเอกสารสรุปเกี่ยวกับเหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วยหมายเลข ๑ และกระทรวงศึกษาธิการได้นำข้อเสนอเพื่อขอพระราชทานถวายพระสมัญญาดังกล่าวข้างต้น

ขอรับ/...

ขอรับความเห็นชอบจากที่ประชุมกระทรวงศึกษาธิการ ในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๔ กับทั้งได้รับความเห็นประกอบเรื่องราวจากสำนักนายกรัฐมนตรี รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วยหมายเลข ๒

กระทรวงศึกษาธิการ จึงขอเสนอคณะรัฐมนตรีได้โปรดมีมติเห็นชอบการขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เพื่อเฉลิมพระเกียรติในพระราชกรณียกิจด้านการอุดมศึกษา และระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย เนื่องจากวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ เป็นวันครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และหากได้รับความเห็นชอบแล้ว ขอสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้โปรดดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดนำเข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีด้วย
จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายวรวัจน์ เอื้ออภิญญกุล)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา

โทร. ๐ ๒๖๑๐ ๕๔๕๐ , ๐ ๒๖๑๐ ๕๓๖๒

โทรสาร ๐ ๒๖๔๔ ๕๙๑๖ , ๐ ๒๓๕๔ ๕๕๘๒

เหตุอันควรการขอพระราชทานถวายพระสมัญญา

“บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย”

แต่

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

โดย รองศาสตราจารย์สุรพล ศรีบุญทรง

สารบัญ

	หน้าที่
ความนำ	๔
เหตุอันควรการขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก	๗
ตารางแสดงเหตุการณ์สำคัญในการจัดการศึกษาสมัยใหม่	๑๑
บรรณานุกรม	๑๗
เอกสารสนับสนุนเหตุอันควรการขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย”	
รายการเอกสาร	๑๙
๑. เอกสารของทางสยามบันทึกผลการเรียนในโรงเรียนนายร้อยหลวงชั้นมัธยม เชาบท์ คาเดทเทิน อัลสท์ลท์ โรซ ลิชเตอร์เฟลด์ (Haupt Kadettenanstalt Gross Lichterfelde) ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก	๒๒
๒. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงชนะการประกวดการออกแบบเรือดำน้ำ และทรงสอบไล่ได้เป็นที่ ๒ ในระหว่างศึกษาในจักรพรรดินาวีเยอรมัน ณ เมืองเฟลนส์บูร์ (Imperial German Naval College ณ Fleusburg)	๒๒
๓. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ต้องทรงยุติการศึกษาในจักรพรรดินาวีเยอรมันเนื่องด้วยเหตุสงครามโลกครั้งที่ ๑	๒๒
๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเสด็จกลับมารับราชการในกระทรวงทหารเรือสยาม	๒๓
๕. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงลาออกจากประจำการ (๒๔๕๙) ในตำแหน่งนายเรือโท	๒๓
๖. สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร อธิบดีกรมมหาวิทยาลัยในขณะนั้นได้ทรงชักจูงให้สมเด็จพระบรมราชชนก มาช่วยในกิจการโรงเรียนแพทย์และศิริราชพยาบาล	๒๔
๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก ได้เสด็จไปศึกษาไปด้านสาธารณสุข ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด	๒๔
๘. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก ทรงให้ความสำคัญกับการรู้จักพอประมาณ ทรงอบรมนักเรียนทุนไม่ให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย	๒๕
๙. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จกลับมาร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวงในเดือนเมษายนปี พ.ศ. ๒๔๖๒	๒๕
๑๐. รัฐบาลมอบอำนาจให้สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เป็นผู้แทนสยามในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์	๒๖
๑๑. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้มีพระหัตถเลขาโต้ตอบกับ มร. ริชาร์ด เอ็ม เพียร์ซ มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ระหว่าง วันที่ ๓ ตุลาคม-๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕	๒๖
๑๒. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงสรุปข้อมูลการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ พร้อมนำเสนอพระดำริไปยังเจ้าพระยาธรรมาศกัณฐ์ เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ	๓๔
๑๓. บันทึกข้อตกลง (Memorandum) การเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ที่ ทรงแนบมากับจดหมายลายพระหัตถ์ถึงเจ้าพระยาธรรมาศกัณฐ์ เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ	๓๗
๑๔. ข้อตกลงเบื้องต้นการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์	๕๑
๑๕. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกเสด็จเดินทางในยุโรปเพื่อเจรจาความเมือง และพักฟื้นพระวรกาย (พระประสูติกาลหม่อมเจ้าหญิงกัลยาณิวัฒนา มหิดล)	๕๑
๑๖. มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย	๕๒

๑๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงอบรมสั่งสอนนักศึกษาระหว่างดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ๕๒
๑๘. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป (Inspector General of Education) ๕๓
๑๙. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงสละเวลาเผยแผ่ความรู้ให้เป็นวิทยาทาน ระหว่างดำรงตำแหน่งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป ๕๔
๒๐. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงย้ำว่าจะต้องเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ เป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด มีเหตุผล เน้นการปฏิบัติ ลงมือทำ ๕๔
๒๑. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีพระอนามัยทรุดโทรมลงอย่างมากด้วยทรงตรากตรำทุ่มเทพระวรกายอย่างหนัก เพื่องานการแพทย์และการอุดมศึกษา ๕๕
๒๒. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปประทับรักษาพระองค์ที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยไฮเดลเบิร์ก (พระประสูติกาลเจ้าฟ้าชายอานันท์มหิตล) ต้องเสด็จนิวัติพระนครโดยลำพังพระองค์เพื่อร่วมงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๕๖
๒๓. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปศึกษาแพทย์ต่อในประเทศสหรัฐอเมริกา ทรงดำเนินพระชนม์ชีพด้วยความประหยัด ๕๖
๒๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงประชวรด้วยอาการพระวิภะ อักเสบอีกครั้ง (ทรงแสดงความคิดเห็นแย้งในเรื่องที่จะให้มีการแปลหนังสือต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยเป็นจำนวนมากๆ) ๕๗
๒๕. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก สำเร็จปริญญาแพทย์ได้เกียรตินิยม M.D. Cum Laude (พระสุติกาลพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช ณ โรงพยาบาลเมานท์ออบีร์น เมืองเคมบริดจ์) ๕๗
๒๖. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงจดหมายถึงนายกสโมสรแพทย์แห่งจุฬาลงกรณ์ แสดงให้สาธารณชนเห็นและตระหนักถึงความสำคัญแห่งบทบาทของสมาคมวิชาชีพ ๕๘
๒๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงดำริว่าการสำเร็จปริญญานั้น เป็นเพียงจุดเริ่มของการศึกษาตลอดชีพ ดังที่ได้พระราชทานทุน “ทุนสอนและค้นคว้าของโรงพยาบาลศิริราช” ๕๘
๒๘. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงจดหมายถึงนักเรียนทุน นายสวัสดิ์ แดงสว่าง ว่า “...ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และเกียรติยศจะตกมาแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์..” ๖๐
๒๙. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงแสดงอุเบกขาธรรมผ่านการตอบฎีกาพิเศษ “ขอพระราชทานลดหย่อนค่าเล่าเรียนจากการขึ้นเล่าเรียน” ของนายขุนใช้ แม้นมาษ และคณะนักเรียนมัธยม ๖๐
๓๐. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงนำเสนอบันทึกพระดำริ เรื่อง “การสำรวจการศึกษาเพื่อประกอบพระราชโบายเรื่องการตั้งมหาวิทยาลัย” และ “รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย” ต่อรัฐบาล
 - a. บันทึกพระดำริเรื่อง “การสำรวจการศึกษาเพื่อประกอบพระราชโบายเรื่องการตั้งมหาวิทยาลัย” ๖๓
 - b. บันทึกพระดำริ เรื่อง “รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย” ๗๐
๓๑. ผัง “โครงสร้างการจัดการมหาวิทยาลัย” ตามแนวพระดำริของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ๗๒
๓๒. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงพระดำริทางด้านการการศึกษา ว่าจะต้องมี “คน” เป็นหัวใจ ๗๓
๓๓. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีพระดำริเกี่ยวกับคุณสมบัติคุณวุฒิของผู้สมัครทุนการศึกษา ๗๔
๓๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงประทานพระดำริเรื่องคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ ๗๔
๓๕. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงนำเสนอเอกสารโครงการพัฒนา ๗๕

วชิร พยาบาล ซึ่งระบุรายละเอียดจำนวน ประเภทบุคลากร และงบประมาณที่ต้องใช้ ลักษณะของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่จำเป็นต้องมี ตลอดจนจนถึงแหล่งที่มาของรายได้ อันจะทำให้โรงพยาบาลวชิรพยาบาลสามารถเลี้ยงตัวได้

๓๖. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปทำงานในฐานะแพทย์ประจำบ้าน ณ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่	๗๘
๓๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จทิวังคต ในวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ เวลา ๑๖.๔๕ น. สิริรวมพระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา ๘ เดือน ๒๓ วัน	๗๘
๓๘. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ คัดเฉพาะข้อความอันเกี่ยวเนื่องด้วยสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (คัดลอกจากบันทึกไมโครฟิล์มซึ่งเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)	๘๐ – ๑๒๑
a. บันทึกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเรื่อง “ตำแหน่งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป”	๘๑
b. ประกาศตั้งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการ	๘๒
c. บันทึกทูลเกล้าฯ เรื่องการจัดมหาวิทยาลัย และการดส่งนักเรียนไปยุโรป	๘๒
d. บันทึกเรื่องการจัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๘๓
e. Chulalongkorn University Course Syllabus	๙๒
f. บันทึกเรื่องการเงินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน ศก ๒๔๗๐ - ๑	๙๖
g. เรื่องโครงการมหาวิทยาลัย	๙๗
h. จดหมายลายพระหัตถ์เสนาบดีกระทรวงธรรมการเรื่องเงินงบประมาณเพิ่มเติม ๔๓,๐๐๐ บาท	๙๙
i. ระเบียบการเบิกจ่ายเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เอกสารแนบท้ายจดหมาย)	๑๐๑
j. จดหมายลายพระหัตถ์เสนาบดีกระทรวงธรรมการเรื่องตบนักเรียนรัฐประศาสนศาสตร์	๑๐๓
k. จดหมายลายพระหัตถ์เสนาบดีกระทรวงธรรมการเรื่องการรับปริญญา (ครั้งแรก)	๑๐๔
l. รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรี วาระการให้ปริญญา	๑๐๕
m. กำหนดการพระราชทานปริญญาครั้งแรกในสยาม	๑๐๘
n. จดหมายลายพระหัตถ์เสนาบดีกระทรวงธรรมการเรื่องทุนสมเด็จพระบรมราชชนก	๑๑๐
o. จดหมายลายพระหัตถ์เสนาบดีกระทรวงธรรมการเสนอโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการดำรงรูปการมหาวิทยาลัย	๑๑๑
p. บันทึกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑๑๒
q. ระเบียบการเบิกจ่ายเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๘ มีนาคม ๒๔๗๐)	๑๑๕
r. จดหมายลายพระหัตถ์เสนาบดีกระทรวงธรรมการเรื่องการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการดำรงรูปการมหาวิทยาลัย	๑๑๗
s. จดหมายลายพระหัตถ์เสนาบดีกระทรวงธรรมการเรื่องคณะกรรมการดำรงรูปการเสนอให้เปิดรับนักเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ใหม่อีกครั้ง	๑๑๘
t. จดหมายลายพระหัตถ์ประธานกรรมการดำรงรูปการเสนอให้เปิดรับนักเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ใหม่อีกครั้ง	๑๑๙

ความนำ

เมื่อผู้เขียนเริ่มต้นออกมาเรียกร้องให้มีการขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ นั้น คำถามที่มักได้รับการสอบถามอยู่เสมอคือ เหตุใดจึงเลือกถวายพระเกียรติยศในฐานะ “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แก่บุคคลที่หม่อมผู้ทรงมีบทบาทในแวดวงการศึกษาเพียงระยะเวลาสั้นๆ ช่วงสิบปีสุดท้ายก่อนเสด็จทิวงคต ในขณะที่มีพระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ชั้นสูง และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จำนวนมากที่ได้เสียสละทุ่มเทและวางรากฐานการศึกษาสมัยใหม่ในระดับอุดมศึกษาขึ้นในประเทศนี้ ผู้เขียนจึงถือเป็นภาระสำคัญที่จะต้องอธิบายถึงเหตุและผลซึ่งสนับสนุนต่อข้อเสนอดังกล่าว

ก่อนอื่น ต้องยอมรับเสียก่อนว่ามีความจริงอันปฏิเสธไม่ได้ว่าหลายประการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในประเทศไทย อาทิเช่น

- คำว่า “อุดมศึกษา” นั้นแม้จะแปลว่า “การศึกษาชั้นสูง” แต่คำจำกัดความที่ผู้คนในสังคมไทยรับรู้ นั้นมุ่งเฉพาะการศึกษาในรูปแบบแนวทางมาตรฐานตะวันตก และเป็นการศึกษาที่สูงกว่าระดับการสอนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี อย่างระดับประถม หรือระดับมัธยม เพราะหากถือเป็นเพียงการศึกษาชั้นสูงทั่วไป ไทยเราก็มีการศึกษาชั้นสูงมานานกว่าพันปีแล้ว พิจารณาง่ายๆ ได้จากบรรดางานศิลปะ วรรณกรรมชิ้นครูซึ่งมีปรากฏมาแต่ครั้งสมัยสุโขทัย ตลอดไปจนถึงหลักฐานถาวรวัตถุประเภท ศิลารึก สิ่งปลูกสร้าง และอนุสรณ์สถานโบราณหลายๆ แห่งที่ยังคงมั่นคงแข็งแรงมาถึงปัจจุบัน แต่ละแห่งล้วนต้องอาศัยทั้งศิลปะ ความรู้ ความชำนาญ ในด้านการออกแบบ และการคำนวณอย่างดี จึงสามารถจะปลูกสร้างขึ้นมาได้ ยกตัวอย่างให้เห็นชัดๆ ก็คือ ภูมิหาร อาคาร และสิ่งปลูกสร้างในพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งล้วนงดงามใหญ่โตโอฬารทั้งหมดผ่านร้อนผ่านหนาวมาได้สองศตวรรษกึ่งแล้ว โดยไม่มีร่องรอยรอยแตกแยกชำรุดปรากฏให้เห็นเลย ทั้งที่รอบพระบรมมหาราชวังนั้นมีรถยนต์ รถบรรทุกวิ่งผ่านโดยรอบวันละเป็นพันเป็นหมื่นคัน ผิดกับสิ่งปลูกสร้างและอาคารสมัยใหม่จำนวนมากแค่สร้างมาเพียงไม่กี่ปี ก็ปรากฏรอยแตกร้าวตามผนังมากมาย ทั้งที่ไม่ต้องรับแรงสั่นสะเทือนใดๆ จากบริเวณใกล้เคียง
- คำว่าอุดมศึกษา หรือ Higher education ในที่นี้จึงยึดตามมาตรฐานตะวันตก ที่ได้เริ่มเข้ามาอิทธิพลครอบงำระบบการศึกษาของไทยตั้งแต่ยุคก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ หรือเกือบสองศตวรรษล่วงมาแล้ว โดยเหตุที่ระบบการศึกษาแบบตะวันตกนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของโลกและสังคมได้ดีกว่า อย่างน้อยก็เป็นอาวุธสำคัญที่โลกตะวันตกใช้แผ่ขยายอิทธิพล เทียวยึดครองพื้นที่ของโลกตะวันออกไว้เป็นอาณานิคมได้โดยทั่วไป และส่งผลให้ระบบการศึกษาแบบตะวันออกทั้งหลายต้องปรับตัวลดบทบาทลงไปอยู่ในฐานะของระบบการศึกษาทางเลือก เช่นในประเทศไทยนั้น วัดวาอารามที่เคยเป็นแหล่งวิชา แหล่งพัฒนาบุคลากรให้กับสังคม ก็จำต้องลดและจำกัดบทบาท เหลือเพียงแค่การศึกษาพุทธดำรัส และบาลีของเหล่าภิกษุสามเณร
- ความหมายของคำ “อุดมศึกษา” และ “มหาวิทยาลัย” มีความแตกต่างและความคล้ายคลึงอันไม่หยุดนิ่งในสังคมไทย เช่นในยุคแรกนั้น คำว่าอุดมศึกษาได้เกิดขึ้นก่อน โดยถือเอาโรงเรียนฝึกอาชีพชั้นสูงทั้งหลายในกระทรวงว่าเป็นอุดมศึกษา อาทิ โรงเรียนนายร้อย โรงเรียนมหาดเล็ก โรงเรียนแพทย์ โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนปกครอง ในขณะที่คำว่ามหาวิทยาลัยนั้นจะมุ่งไปที่การเรียนปรัชญาชั้นสูงซึ่งเกิดขึ้นในภายหลังอย่างกรณีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พูดง่ายๆ ว่า อุดมศึกษาในไทยนั้นเกิดขึ้นก่อนมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม ต่อมาคำว่าอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยก็มี

- ความหมายเปลี่ยนไปจนแทบจะไม่แตกต่างกันในความรู้สึกของคนทั่วไป ทั้งในระดับสากลและระดับภายในประเทศ โดยเฉพาะในประเทศไทยขณะนี้มักนิยมเรียกคลุมไปหมดว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษา
- แต่ไม่ว่าจะมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร ก็ยังเป็นความจริงอยู่เสมอว่า มีการจัดตั้งสถานอุดมศึกษา และมหาวิทยาลัยขึ้นก่อนที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก จะทรงเข้ามารับผิดชอบการจัดการอุดมศึกษาในฐานะของอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย (๒๔๖๖) และข้าหลวงตรวจการศึกษาทั่วไป (๒๔๖๗) จึงนับเป็นโจทย์อันท้าทายสำหรับผู้เขียนที่ต้องอธิบายให้แก่สาธารณชนให้ได้ว่า เหตุใดจึงสมควรถวายพระเกียรติยศในฐานะ “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แก่พระองค์ อย่างไรก็ตาม การที่พระองค์ได้รับการถวายสมัญญานาม “บิดาแห่งการแพทย์แผนใหม่ของไทย” และ “องค์บิดาแห่งการสาธารณสุขของไทย” ทั้งที่ทรงเข้ามาบริหารศิริราชในภายหลังก่อตั้ง และระบบสาธารณสุขของไทยก็มีมาก่อนที่พระองค์จะทรงทุ่มเทเสียสละให้แก่วงการวิชาชีพและแวดวงอุดมศึกษาทั้งสอง ก็แสดงให้เห็นบุคลากรในวงการอาชีพทั้งสองนั้นได้ให้การเคารพยกย่องในพระองค์ท่านประหนึ่งบิดาผู้ทรงเป็นหลักแห่งจิตวิญญาณความเป็นแพทย์ ความเป็นนักสาธารณสุข โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องทรงเป็นผู้วางอิฐก้อนแรกของการก่อสร้างอาคารโรงพยาบาลศิริราช หรือการเขียนโครงการจัดตั้งราชแพทยาลัย
 - สำหรับการศึกษารูปแบบตะวันตก หรือที่เรียกว่าเป็น Modernized Education นี้ ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปในสังคมไทยว่าเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โดยมีได้ทรงปฏิรูปเฉพาะในส่วนของการศึกษาเท่านั้น แต่ได้ทรงปฏิรูปประเทศสยามในทุกๆ ด้านทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนเป็นเหตุให้ปวงชนชาวไทยพร้อมกันถวายพระนาม “สมเด็จพระปิยมหาราช” แต่พระองค์ท่าน
 - ในส่วนของการจัดการศึกษาขึ้นในประเทศไทยนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงวางรากฐานด้วยการมอบหมายให้พระอนุชาทั้งสองพระองค์ คือ สมเด็จเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ร่วมกันจัดวางรูปแบบการศึกษาของสยามในลักษณะคู่ขนานกันไประหว่างการศึกษาระดับอุดมศึกษาและศาสนจักร มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในพระอารามต่างๆ
 - นอกจาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ สมเด็จเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งทรงเป็นหลักสำคัญในการจัดวางโครงสร้างแบบแผนการจัดการศึกษาสมัยใหม่ขึ้นในประเทศสยามแล้ว ยังมีบุคคลสำคัญอีกจำนวนมากที่ร่วมกันทุ่มเทพัฒนาการศึกษา อาทิเช่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ สมเด็จเจ้า กรมพระยาชัยนาทนเรนทร เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เจ้าพระยาวิชิตรวงศวุฒิไกร (ม.ร.ว. คลี สุทัศน) พระองค์เจ้าธานีนิวัติ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) ฯลฯ นอกจากพระมหากษัตริย์ผู้ทรงปกครองแผ่นดินในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศแล้ว บุคคลสำคัญเหล่านี้ต่างดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ระดับเสนาบดี และระดับอธิบดีในกระทรวงศึกษาธิการคนละหลายๆ ปี จึงย่อมมีตัวผลงานในเชิงปริมาณอันมากมาย เช่น หากยึดเอาตรรกะว่าโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ และโรงเรียนในกรมมหาดเล็กรักษาพระองค์ ซึ่งจัดสอนบุคลากรป้อนให้กับราชการถือเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งแรกในสยาม ก็อาจจะตีความว่าสมเด็จเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อธิบดีกรมธรรมการท่านแรกและเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนดังกล่าวใน ปี พ.ศ. ๒๔๒๔ คือ “บิดาแห่งการอุดมศึกษา” แต่ก็ก็จะเกิดปัญหาติดตามมาว่า โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ และโรงเรียนในกรมมหาดเล็กรักษาพระองค์นั้นมีหลักการหรือจิต

เหตุอันควรพระราชทานถวายพระกรุณา "บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย" แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

วิญญานในการจัดการศึกษาแบบอุดมศึกษา หรือแบบมหาวิทยาลัยอย่างที่เราประชาชนรับรู้กันอยู่ในปัจจุบันหรือไม่ อีกทั้งหากใช้ตรรกะง่ายๆ อาศัยเพียงว่าผู้ใดเป็นผู้ดำเนินการก่อนเป็นผู้สมควรได้รับเกียรติยศ ก็อาจจะมีผู้นำเสนอให้นายแพทย์ แชนมวอล สมิธ (Samuel J. Smith) เป็น “บิดาแห่งมหาวิทยาลัยไทย” เพียงเพราะเป็นผู้แรกที่ปรากฏหลักฐานว่าได้ลงประกาศรับนักเรียนเข้าเรียนใน “ยูโนเวอร์ซิตีสยาม” ของตนในปี พ.ศ. ๒๔๒๕

เหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย”

แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเพียบพร้อมด้วยคุณลักษณะสำคัญอันเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ใฝ่ในการศึกษา ได้แก่ อิทธิบาท (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และสังคหวัตถุ (ทาน ปิยะวาจา สมานัตตา อุตถจริยา) เมื่อทรงประกอบกิจการใด ทรงมุ่งมั่นพระราชหฤทัยอย่างแน่วแน่ ทรงกระทำเต็มพระสติกำลังจนเป็นที่รักใคร่ และยกย่องโดยผู้ได้สัมผัสในพระราชจริยาวัตรจนตลอดพระชนม์ชีพ ทรงวางพระองค์ได้อย่างเหมาะสมต่อกาลและเทศะเสมอไม่ว่าจะทรงประทับอยู่ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือระบอบประชาธิปไตย ด้วยทรงมีจิตใจรักใคร่เมตตาในราษฎรเสมอในทุกระดับ และมีได้ถือพระองค์ในยศหรือฐานานุกรมที่ทรงครองอยู่ จึงอาจกล่าวได้ว่าทรงดำรงพระชนม์ชีพอันเป็นแบบอย่าง (Role models) ของผู้ใฝ่ในการศึกษา เป็นต้นแบบแห่งการอุดมศึกษาในฐานะของมนุษย์ที่แท้ อันประเสริฐด้วยการฝึกตน
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาในเชิงอุดมคติซึ่งยุคปัจจุบันเรียกกันว่า “จิตอาสา” ได้ทรงทุ่มเทอุทิศพระสติปัญญา และทรัพย์อันมหาศาลให้กับงานการอุดมศึกษา อย่างไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนพระองค์ และครอบครัว ได้ทรงเสด็จไปต่างประเทศตลอดพระชนม์ชีพเพื่อการศึกษา และการเจรจาความร่วมมือกับมูลนิธิหรือคัก์เฟลเลอร์เพื่อวางรากฐานการศึกษาไทยให้มั่นคง ด้วยความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ท่านส่งผลให้พระโอรสและพระธิดาทุกพระองค์ต้องทรงมีพระราชสมภพในต่างประเทศ บางครั้งต้องจากพระราชยา ตลอดจนพระโอรส พระธิดา ไปในเวลานานๆ อนึ่ง การที่ต้องทรงเสด็จไปยังสถานที่ต่างๆ ทั่วโลก โดยอาศัยยานพาหนะตามแต่จะมีให้ใช้ได้ในยุคนั้นนั้น ทำให้ พระสุขภาพที่ไม่แข็งแรงมาตั้งแต่วัยเยาว์ต้องเสื่อมทรุดลง และนำสู่การเสด็จทิวงคตด้วยพระชนม์เพียง ๓๗ พรรษา
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นหลักเริ่มต้นในการเจรจาความร่วมมือกับมูลนิธิหรือคัก์เฟลเลอร์ นับเป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยให้การอุดมศึกษาในสยามที่เริ่มมีการก่อตั้งมาก่อนหน้านั้น ไม่ว่าจะเป็น โรงเรียนข้าราชการพลเรือน โรงเรียนราชแพทยาลัย ได้มีความเข้มแข็งในเชิงวิชาการ และมีความเป็นมาตรฐานในฐานะของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพระดับสากล มิใช่เป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดข้าราชการเพื่อป้อนเข้าสู่หน่วยงานราชการ
- ในช่วงระยะเวลาเพียง ๑๐ ปี ที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเข้ามาเกี่ยวข้องกับวงการแพทย์และวงการศึกษา ด้วยคุณธรรมแห่งพรหมวิหาร ได้ทรงประทานทรัพย์ให้แก่สาธารณประโยชน์ทางการศึกษาเป็นเงินประมาณ ๑ ล้าน ๔ แสนบาท และยังทรงประทานทุนเพื่อการศึกษาและค้นคว้าในต่างประเทศให้กับนักเรียนทุนไม่น้อยกว่า ๓๔ ทุน (หากเทียบเป็นตัวเงินตามมาตรฐานค่าครองชีพปัจจุบัน ทรัพย์ที่ทรงประทานให้กับวงการอุดมศึกษาไทยน่าจะมีไม่น้อยกว่า ๑ พันล้านบาท) ในขณะที่ทรงเลือกที่จะดำรงพระชนม์ชีพด้วยความประหยัดและอดออม เพื่อสงวนเวลา และทรัพย์ที่ทรงมีอยู่แทบทั้งหมดให้กับการปูพื้นฐานด้านการอุดมศึกษา และถึงแม้เงินทองหรือถาวรวัตถุจะมีใช้หัวใจหลักของการก่อตั้งอุดมศึกษา แต่หากศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจการคลังของรัฐบาลในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ก็จะต้องตระหนักได้ถึง ความสำคัญของทรัพย์ที่ได้ทรงอุทิศเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่การอุดมศึกษาไทยในช่วงก่อตั้ง (ความไม่มั่นคงของระบบการอุดมศึกษาสยามในระยะเริ่มก่อตั้ง อาจสังเกตได้จากการยุบรวม รวม และแยกออกของกรมต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ การเปลี่ยนชื่อกลับไปมาระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงธรรมการ การที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติไม่ยอมอนุมัติงบประมาณเพิ่มเติมปีละ ๔๓,๐๐๐ บาทให้แก่การจัดการศึกษาคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย จนส่งผลให้บรรดาศาสตราจารย์จากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์มีความรวนเรไปในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีความคิดที่จะเลิกคณะรัฐศาสตรในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แม้ว่าจะเป็นคณะที่ก่อกำเนิดขึ้นมาจากโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฯลฯ)

- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเปี่ยมล้นจิตวิญญาณความเป็นครูในพระองค์ ทรงแสดงให้เห็นถึงหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทรงดำริว่าการศึกษาเป็นงานที่มีคนเป็นหัวใจ ต้องเน้นคุณค่าของความเป็นคน ยึดคนเป็นหลัก เน้นการสร้างประสบการณ์ การปฏิบัติ ต่อผู้อื่นด้วยกัลยาณมิตร ทรงอบรมสั่งสอนให้รู้จักคุณค่าของเวลา
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีความลึกซึ้งในเรื่องปรัชญา บทบาท หน้าที่ และวิธีการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยในระดับสากล ทรงประทานแนวคิดเรื่อง “หน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่แท้จริง ๔ ประการ” ซึ่งยังคงทันสมัยอยู่เสมอแม้ในกาลปัจจุบัน จนน่าเชื่อได้ว่าหากวงการอุดมศึกษาไทยได้นำแนวพระดำริ มาประพฤติปฏิบัติกันตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๒ การอุดมศึกษาไทยของเราคงจะเจริญก้าวหน้าทัดเทียมประเทศชั้นนำของโลก มิพักจะต้องพูดถึงเรื่องความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ความเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก (World Class University) หรือความมีธรรมาภิบาลในมหาวิทยาลัย (University Governance) เพราะมหาวิทยาลัยในความหมายของพระองค์ท่าน คือ สถาบันแห่งธรรมาภิบาลที่ผู้ไร้ซึ่งคุณธรรมจะไม่สามารถอยู่ได้
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงวางรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยในลักษณะที่เน้นการมีส่วนร่วม โดยทรงกำหนดให้มี “เสนาบดี เป็นคณะที่เลือกตั้งกันขึ้น, มีผู้แทนจากคณะอาจารย์คณะทรัพยากรสมบัติ คณะนักเรียน ล้วนเป็นผู้ที่ได้ถูกเลือกมาทั้งนั้น มีหน้าที่เสนอความเห็นแก่สภา และมีสิทธิที่จะทำกฎข้อบังคับปกครองภายใน เกี่ยวด้วยการเลือกนักเรียนเข้า การปกครองการอยู่กินของนักเรียน การไล่นักเรียนออก มีประธานของสภาคณาจารย์ เป็นประธาน มีหน้าที่ช่วยอุปนายกจัดการปกครองภายใน “ จนอาจกล่าวได้ว่า สมเด็จพระบรมราชชนกได้ทรงนำเสนอหลักการ “ธรรมาภิบาล” ในการบริหารอุดมศึกษาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ก่อนที่สังคมไทยจะเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องปฏิรูปการศึกษา และกระแสธรรมาภิบาล อีกครั้งในการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ หรือ อีก ๗๐ ปี ต่อมา
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีความลึกซึ้งในงานวิจัยและการนำผลการวิจัยไปสู่การบริหารจัดการศึกษา ดังจะเห็นได้จากบันทึกพระดำริ เรื่อง “การสำรวจการศึกษาเพื่อประกอบพระราชโองการตั้งมหาวิทยาลัย” และ “รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย” ที่ทรงนำเสนอต่อรัฐบาลในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ ทั้งนี้ พระดำรินี้ด้านการศึกษาของพระองค์ท่านมักได้รับการนำไปยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ หรือมักได้รับการอ้างอิงในที่ประชุมระดับอภิรัฐมนตรี อาทิ การประชุมพิจารณาเรื่องการออกพระราชบัญญัติพระราชทานปริญญาแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของที่ประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔/๒๔๗๒ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า “... ถ้าพระราชบัญญัติยังไม่ได้ออกต้องให้บริญญาตั้งนี้เรื่อย ๆ ไป พวกที่ได้บริญญาไปคงรู้สึกไม่เต็มภาคภูมิ, ทรงพระราชดำริเห็นว่า ควรให้บริญญาเป็นของมีค่า, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์เคยกราบบังคมทูลว่า ต้องการให้เป็น Charter ถ้าเกี่ยวกับกระทรวงจะเป็นปอลิติกไป ..” หรือในบันทึกที่ ๓๕๔/๑๓๔๐๒ ลงวันที่ ๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

ของกระทรวงธรรมการเรื่องการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการดำริอุปการมหาวิทยาลัย ก็ยังมีการระบุไว้ในหน้าที่ของคณะกรรมการ ข้อที่ ๔ ว่า “ควรให้พิจารณาการทั้งนี้ประกอบกับพระดำริสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์” จนอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินการใดๆ ของระบบอุดมศึกษาสยามในยุคแรกเริ่มก่อตั้งนั้นมักมีการนำแนวพระดำริของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เข้าไปร่วมพิจารณาด้วยเสมอ

- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีความเข้าใจพระทัยในระบบการศึกษาอันครบถ้วนรอบด้าน ด้วยทรงศึกษาอย่างกว้างขวาง เริ่มจากการศึกษาในพระบรมมหาราชวัง ในอังกฤษ ในเยอรมัน ในโรงเรียนทหารบก โรงเรียนทหารเรือ โรงเรียนสาธารณสุข โรงเรียนแพทย์ เมื่อทรงฝึกฝนปฏิบัติสิ่งใดก็ปฏิบัติอย่างมุ่งมั่นจริงจังจึงมีผลงานอันประจักษ์ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยตั้งแต่องค์พระประทับอยู่ในยุโรป และต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าการจัดการศึกษานั้นต้องกลมกลืนและต่อเนื่องตั้งแต่ปฐมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ก็ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ดำรงตำแหน่งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการไปผลักดันให้แนวพระราชดำริดังกล่าวสำเร็จดังพระราชประสงค์
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีน้ำพระทัยรักใคร่ในราษฎรในทรงวางตนเสมอราษฎรทั่วไปโดยมิโปรดเกียรติยศใดใดเป็นการพิเศษ ดังจะเห็นได้จากการปลอมพระองค์เป็นสามัญชนตามเสด็จบิดาสมเด็จพระเจ้าฟ้าอภัยวงศ์ฯ การที่ทรงปฏิบัติตนเป็นกษัตริย์ทั่วไปในระหว่างฝึกทหารในเรือวิคตอเรียหลุยส์ การใช้ชีวิตเรียบง่ายสามัญชนชื่อ M. Songkla ในระหว่างศึกษาในสหรัฐอเมริกา การเก็บตัวอย่างเชื้อตามสวนสาธารณะและในเรือนจำระหว่างทรงสำรวจด้านสาธารณสุขในสยาม การแสดงความเคารพแก่ทหารที่มีอาวุโสสูงกว่าเมื่อโดยสารเรือข้ามท่าศิริราช การระบุมิให้จารึกพระนามไว้บนอาคารที่ทรงบริจาคเงินสร้าง และการปฏิบัติต่อผู้ป่วยไข้ที่ทรงให้การรักษา ฯลฯ จนน่าเชื่อได้ว่าหากยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ พระองค์น่าจะเฉยชาต่อคำสรรเสริญใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการถวายสมัญญานาม “พระบิดาแห่งการแพทย์แผนใหม่” “องค์บิดาแห่งการสาธารณสุขไทย” “บุคคลดีเด่นของโลก ของยูเนสโก” หรือกระทั่ง “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” ที่ผู้เขียนกำลังพยายามนำเสนอแก่สาธารณชนอยู่นี้
- การถวายสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” นั้น แท้จริงแล้วจึงเป็นการสร้างประโยชน์แก่วงการอุดมศึกษาและระบบการศึกษาของประเทศไทยโดยรวมมากกว่าที่จะเป็นการถวายเกียรติยศแด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ผู้ทรงพ้นไปจากวิสัยแห่งลาภยศสรรเสริญใดๆ ในทางโลกย์ และการถวายสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” จะส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเตือนสังคมไทยให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพของการศึกษาหลักการของอุดมศึกษา ตลอดจนใช้เป็นโอกาสแสดงความกตัญญูและความกตเวทิตาที่พึงมีต่อพระผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นแก่ระบบการศึกษาของไทย เป็นการกระตุ้นให้สังคมได้ตระหนักถึงจิตวิญญาณที่แท้จริงของความเป็นครู ของอุดมศึกษา และของมหาวิทยาลัย ดังที่มีปรากฏอยู่ในพระประวัติ ในพระหัตถ์เลขา และในบันทึกพระดำรัส ฯลฯ
- การถวายสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” มิได้ขัดกับสมัญญานามด้านการศึกษาที่เคยมีผู้ถวายแด่พระองค์ ไม่ว่าจะเป็น “พระบิดาแห่งการแพทย์แผนใหม่” “องค์บิดาแห่งการสาธารณสุขไทย” “บุคคลดีเด่นของโลกของยูเนสโก” เป็นการเสริมและเติมเต็มให้สมบูรณ์แบบเพราะทั้งวิชาชีพแพทย์และนักสาธารณสุขนั้นล้วนเป็นผลสืบเนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงทุ่มเท

เหตุอันควรพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

พระวรวงศ์เธอ พระราชโอรส และพระสตีปัญญา เจริญขอความร่วมมือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ทรงจัดวางรากฐานและร่วมดำเนินการในทุกทาง แม้ว่าในระยะแรกจะมุ่งเฉพาะด้านการแพทย์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าทรงมีส่วนการจัดการสอนในระดับอุดมศึกษาอื่นๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย ไม่ว่าจะเป็น อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ นอกจากนั้น คำว่า “บิดาแห่งการแพทย์แผนใหม่” ยังอาจถูกมองในความหมายเฉพาะการแพทย์ในส่วนที่เป็น การรักษาพยาบาลผู้ป่วย โดยมีได้ครอบคลุมไปถึงเรื่องการจัดการเรียนการสอนแพทย์ซึ่งครอบคลุม ไปในเรื่องอื่นๆ ด้วย มีทั้งเรื่องอักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

- การที่บุคลากรในวงการอุดมศึกษาอันมีสำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษาและ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้นำพร้อมเพรียงกันขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการ อุดมศึกษา” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ผู้ทรงมีพระมหา กรุณาธิคุณอันล้นพ้นแก่การอุดมศึกษาของไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ อันเป็นปีครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งวันพระราชสมภพ (๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ทรงมีพระราชสมภพก่อนที่สยามจะเปลี่ยนวัน ปีใหม่จากเดือนเมษายนมาเป็นเดือนมกราคมตามหลักสากล) จึงเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ของวงการ อุดมศึกษาของไทยอย่างแท้จริง

รศ. สุรพล ศรีบุญทรง
เลขาธิการ ปอสมท.

ตารางที่ ๑ แสดงเหตุการณ์สำคัญๆ ในการจัดการศึกษาสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกในช่วงเริ่มจัดตั้ง
สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
ก่อนปี ๒๓๙๕	- ผลจากการพ่ายแพ้สงครามของประเทศจีนต่อสหราชอาณาจักรในสงครามฝิ่น พ.ศ. ๒๓๘๕ และการพ่ายแพ้ของพม่าในสงครามพม่า-อังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๓๖๙ (จนต้องเสียดินแดนยะไข่ ตะนาวศรี) ทำให้ราชวงศ์สยาม และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของศักยภาพของประเทศเจ้าอาณานิคมทางยุโรป และเริ่มให้ความสนใจศึกษาหาความรู้ตามแบบแผนตะวันตก
	- ขณะเดียวกันคณะมิชชันนารีได้นำวิทยาการสมัยใหม่โดยเฉพาะทางด้านการแพทย์เข้ามาเผยแพร่ เพื่อสร้างความศรัทธาควบคู่ไปกับการเผยแพร่ศาสนา มีการออกหนังสือพิมพ์ ตั้งโรงพิมพ์ ฯลฯ
	- เริ่มมีคนไทยเดินทางไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ
๒๓๙๕	- คณะมิชชันนารีเพรสไบทีเรียน จัดสร้างโรงเรียนที่หมู่บ้านข้างวัดแจ้ง
๒๔๐๕	- พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ว่าจ้างหม่อมแอนนา เลียวโนเวน เข้ามาสอนภาษาให้แก่พระราชโอรส พระราชธิดาในพระบรมมหาราชวัง
๒๔๐๘	- หมอบรัดเลย์ ได้เสนอให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศไทย
๒๔๑๔	- หลังจาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ได้ทรงโปรดให้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทย และภาษาอังกฤษขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้บรรดาบุตรหลาน หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ได้เรียนรู้หนังสือ และคิดเลข ขนบธรรมเนียมราชการ ฯลฯ
	- ในระยะแรก ใช้หนังสือ จินตามณีเป็นแบบเรียน ต่อมา พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้แต่งหนังสือเรียนชุด มูลบทบรรพกิจ ประกอบด้วย วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวยากรณ์พิจารณา และ พิศาลการ์ตูน
๒๔๒๑	- มีการก่อตั้งโรงเรียนวังนันทอุทยาน หรือสวนอนันต์
๒๔๒๔	- มีการก่อตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ และโรงเรียนในกรมมหาดเล็กรักษาพระองค์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเป็นผู้จัดการศึกษา
๒๔๒๕	- นายแพทย์ แซมมวล สมิธ (Samuel J. Smith) ประกาศรับนักเรียนเข้าเรียนใน “ยูโนเวอร์ซิตีสยาม” แต่กลับไม่ปรากฏหลักฐานอื่นๆ ที่ได้แสดงว่ามีการเรียนการสอน หรือบันทึกที่สำเร็จจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้ในระยะเวลาต่อมา
๒๔๒๗	- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มีพระราชดำรัสแถลงพระบรมราโชบายที่จะให้พลนิกรมีโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษาความว่า “เจ้านายราชตระกูลตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นไป ตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด จะได้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกัน ไม่ว่าเจ้า ว่าขุนนาง ว่าไพร่ เพราะฉะนั้น จึงขอออกได้ว่า การเล่าเรียนในบ้านเมืองเรานี้จะเป็นข้อสำคัญที่หนึ่ง ซึ่งฉันจะอุสาหจัดให้เจริญให้จงได้”
	- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ได้ทรงมอบหมายให้พระอนุชาทั้งสองพระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ร่วมกันจัดวางรูปแบบการศึกษาของสยามในลักษณะคู่ขนานกันไประหว่างการศึกษาในอาณานิคม และศาสนจักร และมีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในพระอารามต่างๆ
	- เริ่มมีการสอบไล่ความรู้นักเรียนเป็นครั้งแรก
	- เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานดูแลการจัดการศึกษาโดยตรง จึงกำหนดให้โรงเรียนทั้งหลายอยู่ใต้การดูแลของกรมทหารมหาดเล็ก
๒๔๒๘	- มีการจัดตั้งโรงเรียนวัดมหรณพาราม ซึ่งเป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกสำหรับราษฎร
๒๔๓๐	- ๖ พฤษภาคม ๒๔๓๐ มีการก่อตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นมารับผิดชอบการจัดการศึกษา มีสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพดำรงตำแหน่งอธิบดี ซึ่งต่อมามีการเปลี่ยนชื่อไปเป็นกรมธรรมการ
๒๔๓๑	- สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ “แบบเรียนเร็ว” ชุด ๖ เล่ม เพื่อใช้ในการเรียนการสอน
๒๔๓๒	- มีการยุบรวม กรมศึกษาธิการ กรมธรรมการกลาง กรมพยาบาล กรมพิพิธภณฑ์ กรมแผนที่ และกรมสังฆการี เป็นกรมธรรมการ ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง ในวันที่ ๕ เมษายน ๒๔๓๒ มีสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพดำรงตำแหน่งอธิบดี
	- มีการก่อตั้งมหาธาตุวิทยาลัย (ปัจจุบัน คือมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
๒๔๓๓	- สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมธรรมการ ดำริโครงการจัดตั้งโรงเรียนหลวงในหัวเมืองเพื่อให้เป็นต้นแบบแก่โรงเรียนอื่นๆ (แต่ยังไม่ทันได้ดำเนินการ ก็ได้รับการโปรดเกล้าให้ไปดำรงตำแหน่งเสนาบดี

- กระทรวงมหาดไทย ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๓๕)
- มีการก่อตั้งโรงเรียนแพทยากร สอนวิชาแพทย์ที่ศิริราช
 - ๒๔๓๕ - วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๓๕ มีการจัดตั้งกรรมการ เป็นกระทรวงธรรมการ มีเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ดำรงตำแหน่งเสนาบดี มีโครงการศึกษา ๓ ระดับ คือ มูลศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา แต่ระยะเบื้องต้นนี้ได้มีการประกาศจัดตั้งเพียงโรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัดหัวราชอาณาจักร
 - เจ้าพระยาภาสกรวงศ์มีแนวคิดก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์ที่วัดมหาธาตุ (มหานิกาย) และวัดมกุฏกษัตริยาราม (ธรรมยุติกนิกาย) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานสนับสุนน ๑,๐๐๐ ชั่ง แต่ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่าวิทยาลัยสงฆ์ธรรมยุติกนิกายควรจัดตั้งขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร
 - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการให้คิดจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดราชการฝ่ายพลเรือน เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ และพระองค์เจ้ากิตติยารักษ์ฯ จึงได้ร่วมกันร่างโครงการทูลเกล้าถวายในนามโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งมุ่งรับเด็กชายวัยระหว่าง ๑๐ - ๒๐ ขวบมาฝึกหัดในวิชาซึ่งสอดคล้องต่อความต้องการของกระทรวงต่างๆ แต่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเห็นว่าควรใช้มาตรฐานหลักสูตรกลางมากกว่าจะปรับไปตามความต้องการของกระทรวง โดยขอพระราชทานพระราชินพินธ์เรื่อง ธรรมเนียม ราชประเพณีการปกครอง และอำนาจตุลาการ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาใช้ประกอบการเรียนการสอน
 - นอกจากนี้ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์กราบทูลแนวคิดตั้งโรงเรียนสุศึกษาการสอนวิชาช่าง แต่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาจึงได้ระงับไป
 - ๒๔๓๗ - มีการก่อตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติ ๒๕ ปี ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
 - ๒๔๓๙ - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงก่อตั้งมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (เดิมคือ มหาธาตุวิทยาลัย) ที่ก่อตั้งในปี พ.ศ.๒๔๓๒ ภายในวัดมหาธาตุ โดยมีพระราชประสงค์ในทำนองที่จะให้ร่วมกันเข้ากับมหามกุฏราชวิทยาลัย ในฐานะของวิทยาลัยฝ่ายพุทธ นอกเหนือไปจากพระราชประสงค์ที่จะให้มีราชวิทยาลัยอื่นอีก ๒ แห่ง อันได้แก่ ราชแพทยาลัย เนติบัณฑิตยสภา (รวมสามวิทยาลัยเป็นรัตนโกสินทร์สาทิกลวิทยาลัย หรือ สเทอดิอุม เยนเนอรัล ตามแบบ อ็อกฟอร์ด และเคมบริดจ์) น่าเสียดายว่าพระราชประสงค์ดังกล่าวนี้มิได้สำเร็จทันในรัชสมัยของพระองค์
 - มีการสำรวจโรงเรียนที่สร้างขึ้นโดยบรรดามิชชันนารี พบว่ามีอยู่ ๔๕ แห่ง รับนักเรียนทั้งสิ้นสามพันกว่าคน
 - ๒๔๔๐ - เจ้าฟ้ากรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระองค์เจ้ารพี) ก่อตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นในสังกัด กระทรวงยุติธรรม
 - ๒๔๔๑ - กระทรวงธรรมการ ภายใต้การบริหารของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ได้มีการจัดระดมความคิด เพื่อจัดโครงการศึกษา ฉบับที่ ๑ เพื่อทำการศึกษาภายในประเทศให้ดี เข้มแข็ง และแพร่หลายมากยิ่งขึ้น (การศึกษาหัวเมืองอาศัยความร่วมมือจากกระทรวงมหาดไทย) ตลอดจนมีการคัดเลือกคนเก่งไปเรียนต่างประเทศ
 - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงมีความห่วงใยเรื่องความรู้คู่คุณธรรม ดังมีพระราชหัตถเลขา "... ให้มีความวิตกไปว่าเด็กชั้นหลังจะห่างเหินจากศาสนา จนเลยเป็นคนไม่มีธรรมในใจมากขึ้น ... คนที่ไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปหาทางทุจริตโดยมาก ถ้ารู้บ่อยก็โกงไม่ค่อยคล่อง ถ้าโกงไม่สนิท ถ้ารู้มาก ก็โกงคล่องขึ้น แลโกงพิสดารมากขึ้น การที่หัดให้อ่านอักขรวิธี ไม่เป็นเครื่องฝึกหัดให้คนดีแลคนชั่ว เป็นแต่ได้วิธีที่สำหรับจะเรียนความดีความชั่วได้คล่องขึ้น ..."
 - ๒๔๔๒ - สถาปนาโรงเรียนปกครองภายใต้กระทรวงมหาดไทย
 - สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงนิพนธ์ "นวโกวาท" เพื่อให้ใช้เป็นตำราเรียนของพระนวกะ
 - พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์อดีตราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน กลับจากอังกฤษมาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศึกษาธิการ ได้จัดทำโครงการจัดตั้งโรงเรียนราชบริพารซึ่งเน้นวิธีการสอนแบบบรรยาย (Lecture) ทูลเกล้าฯ ซึ่งเป็นที่มาของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน นอกจากนี้ ยังเสนอโครงการจัดการศึกษาแบบเน้นทางอุตสาหกรรม (Industrial School) แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงมีพระราชวินิจฉัยว่ายังไม่พร้อมจึงให้ระงับไว้ก่อน
 - ๒๔๔๕ - เจ้าพระยาวิชิตรวงศวิทูโร (ม.ร.ว. คสึ สุทัศน์) ดำรงเสนาบดีกระทรวงธรรมการต่อจากเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ซึ่งดำรงเสนาบดีนานถึง ๑๐ ปี (๒๔๓๕ - ๒๔๔๕)
 - มีการระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำโครงการศึกษา ฉบับที่ ๒ ซึ่งระบุให้มีการจัดการศึกษา ๒ สาย คือ สายสามัญ และอาชีพ ตลอดจนมีผู้เสนอให้เป็นการจัดการศึกษาฟรี (Free Education) แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงไม่เห็นด้วย

- มีประกาศกระแสพระบรมราชโองการ เรื่อง การเล่าเรียนของประเทศสยาม ความตอนหนึ่งระบุว่า "... แต่บัดนี้ไปให้เป็นหน้าที่ของบิดามารดา แลผู้ปกครองเด็กที่จะสั่งสอนแลแสวงหาการเล่าเรียนให้แก่เด็ก โดยสมควรแก่ถณานานุรูปแลกำลังทุนทรัพย์ ฝ่ายรัฐบาลก็จะได้วางรูปโครงการของการเล่าเรียนสำหรับชาติบ้านเมืองลงไว้ให้เป็นหลัก..."
- ๒๔๕๒ - พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ได้ร่างระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย พร้อมประวัติโรงเรียน
- ๒๔๕๖ - รัฐบาลออกโครงการศึกษา ฉบับที่ ๓
- ๒๔๕๙ - โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ได้ถูกยกระดับขึ้นเพื่อก่อตั้งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย คือ "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" โดยในระยะแรกนั้นมีเพียงหลักสูตรแพทยศาสตร์เท่านั้นที่สอนถึงระดับปริญญา ส่วนสาขาวิชาอักษรศาสตร์วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ นั้นยังไม่เป็นระดับปริญญา
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ตอบรับคำชวนของสมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทรเข้าอนุเคราะห์ช่วยกิจการโรงพยาบาลศิริราช หลังจากทรงลาออกจากประจำการกองทัพเรือ และเพื่อให้สามารถทุ่มเทพระองค์ให้กับเรื่องการแพทย์ได้อย่างเต็มที่ ได้เสด็จไปเรียนหลักสูตร ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
- ๒๔๖๐ - สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเริ่มสละทรัพย์สินส่วนพระองค์สนับสนุนการศึกษาในต่างประเทศให้แก่นักเรียนไทย โดยท่านทรงกระหม่อมกระแหม่นในการใช้จ่ายในทุกทางเพื่อให้เหลืทรัพย์สินมาส่งเสียนักเรียนได้เป็นจำนวนมาก อาทิ เลือกประทับในโรงแรมราคาถูก ประทับหอพักของโรงเรียน ประหยัดในเรื่องอาหารการกิน ล้างรถพระที่นั่ง ทำความสะอาดเครื่องใช้ จนกระทั่งปะขุนถุงพระบาทด้วยพระองค์เอง
- ๒๔๖๑ - มีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ (เดิมที่ใช้คำว่า "โรงเรียนเขลยศักดิ์")
- ๒๔๖๒ - กระทรวงธรรมการ มีการเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะเดียวกันก็ได้มีการแยกกรมธรรมการซึ่งดูแลเรื่องราวเกี่ยวกับพระสงฆ์และการศาสนาไปเป็นกรมอิสระขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์
- ๒๔๖๔ - ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับการทูลขอจากเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นให้รับเป็นตัวแทนสยามในการเจรจาแสวงหาความร่วมมือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ในการจัดการศึกษาด้านการแพทย์และก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศ ซึ่งด้วยความอึดคั่งทางการคลังของรัฐบาลในขณะนั้น ทำให้ต้องทรงสละทรัพย์สินส่วนพระองค์จำนวนมากสำรองจ่ายแทนไปก่อน ทรงบริจาคทรัพย์สินจำนวนมากในส่วนของการก่อสร้างตึกและถาวรวัตถุ การสนับสนุนเงินทุนให้แก่บุคลากรทางการศึกษา และต้องเสียดสพระวรกายเสด็จรอนแรมข้ามน้ำข้ามทะเลไปยังดินแดนต่างๆ เพื่อกิจการดังกล่าว จนส่งผลให้พระสุขภาพที่ไม่แข็งแรงมาแต่เดิมต้องเสื่อมทรุดลงไปเพราะการดังกล่าว
- ๒๔๖๖ - ระหว่างที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปยุโรปเพื่อการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ และการตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงวไลยอลงกรณ์ พระองค์ได้เสด็จทอดพระเนตรสถานศึกษาด้านการแพทย์สำหรับพระองค์เองในประเทศอังกฤษ ระหว่างนั้นสมเด็จพระบรมราชชนกได้มีพระประสูติกาลสมเด็จพระพี่นางเธอ กัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ที่กรุงลอนดอน
- ขณะที่ยังประทับอยู่ในยุโรป สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับโทรเลขด่วนจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เสด็จกลับมารับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย
- มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์เริ่มเข้ามาปฏิบัติภารกิจปรับปรุงการศึกษาในคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นปีแรก (ศาสตราจารย์คนแรกเดินทางมาถึงวันที่ ๑๑ ตุลาคม) สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงใหญ่ในการบริหารภารกิจต่างๆ ให้ลุล่วงไป โดยมีส่วนทั้งในการสละทรัพย์สินส่วนพระองค์เพื่อก่อสร้างอาคารเรียนอาคารประลองวิทยาศาสตร์ และทรงร่วมสอนหลายวิชา ทรงเป็นแบบอย่างของการให้ความสำคัญเรื่องเวลา และการเสียสละเพื่อส่วนรวม
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีบทบาทสำคัญในการปูพื้นฐานการสาธารณสุขในประเทศไทย ทรงได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งกรรมการปกครองเวชพยาบาล จึงได้ทรงวางโครงการดัดแปลงเวชพยาบาลให้เป็นโรงพยาบาลที่เน้นด้านการผดุงครรภ์ เป็นศูนย์พยาบาลสาธารณสุข และการสังคมนาสงเคราะห์ นอกจากนี้ ยังทรงดำเนินการเพื่อให้ราษฎรได้มีน้ำสะอาดไว้อุปโภคบริโภคที่โรงพยาบาลศิริราช
- ๒๔๖๗ - สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับโปรดเกล้าให้ดำรงตำแหน่ง ข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป (Inspector General of Education) ซึ่งมุ่งในเรื่องการจัดการศึกษาให้ต่อเนื่องกลมกลืนกันโดยตลอดทั้งในระดับ ปฐมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ทั้งยังทรงมีส่วนร่วมสำคัญในการจัดระเบียบวิธีอำนวยการโรงเรียนแพทย์ และโรงพยาบาลศิริราช

- ๒๔๖๘ - ด้วยข้อจำกัดเรื่องการคลังของรัฐบาล เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายบันทึก “เรื่องจัดมหาวิทยาลัยเพื่อทำการสอนให้สมชื่อและเพื่อลดจำนวนนักเรียนต่างประเทศลง” และบันทึก “เรื่องการงดส่งนักเรียนตามกระทรวง เพื่อเอาเงินมาบำรุงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้เจริญถึงฐานะ” เข้าสู่ที่ประชุมอภิรัฐมนตรี
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้เสด็จไปรักษาพระวรกายที่เมืองไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมัน ระหว่างนั้นสมเด็จพระบรมราชชนกได้มีพระประสูติกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล
- ๒๔๖๙ - กระทรวงศึกษาธิการถูกเปลี่ยนชื่อกลับไปเป็นกระทรวงธรรมการ พร้อมกับมีการโอนย้ายกรมธรรมการกลับมาเข้าสังกัด
- สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้เสด็จกลับไปศึกษาปริญญาแพทยต่อที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
- ๒๔๗๐ - ขณะที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ใกล้จะสำเร็จปริญญา สมเด็จพระบรมราชชนกได้มีพระประสูติกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่โรงพยาบาลแมนฮัตตัน เมืองเคมบริดจ์
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ในการจัดวางรูปแบบการบริหาร มีการเพิ่มการเรียนการสอนในคณะวิศวกรรมศาสตร์
- ๒๔๗๑ - สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกทรงสำเร็จปริญญาแพทยเกียรตินิยม (M.D. Cum Laude) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในเดือนมิถุนายน หลังจากนั้นได้เสด็จนิวัติกรุง.ทพพระนคร
- ด้วยข้อจำกัดในระยะเบี่ยงการเบิกจ่ายเงินทุนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้งบรายจ่ายเพิ่มเติมปีละ ๔๓,๐๐๐ บาท ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการจัดการศึกษาในแผนกต่างๆ ในคณะแพทยศาสตร์นับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ไม่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ยังให้เกิดความเรววนขึ้นในหมู่ศาสตราจารย์ของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ และพระองค์เจ้าธานีนิวัติ เสนาบดีกระทรวงธรรมการต้องนำเรื่องทูลเกล้าฯ เข้าสู่ที่ประชุมอภิรัฐมนตรีเป็นระยะๆ
- ๒๔๗๒ - สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงนำเสนอบันทึกพระราชดำริ เรื่อง “การสำรวจการศึกษาเพื่อประกอบพระราชโบายเรื่องการจัดมหาวิทยาลัย” และ “รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย” แก่รัฐบาล ในเดือนกุมภาพันธ์ ก่อนจะเสด็จไปปฏิบัติหน้าที่แพทย์ประจำบ้าน ณ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ ในเดือนเมษายน ทรงปฏิบัติหน้าที่แพทย์ประจำบ้านอย่างทุ่มเทได้เพียงเดือนเศษ ก็ทรงประชวรจนต้องเสด็จกลับมารักษาพระองค์ที่กรุงเทพฯ ทรงเสด็จทิวศดในวันที่ ๒๔ กันยายน สิริพระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา ๘ เดือน ๒๓ วัน
- เนื่องจาก ก.ร.พ. ไม่รับรองนักเรียนที่ได้รับประกาศนียบัตรรัฐประศาสนศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้เทียบเท่าชั้นสัญญาบัตร พระองค์เจ้าธานีนิวัติ เสนาบดีกระทรวงธรรมการต้องนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมอภิรัฐมนตรี จึงได้นำเรื่องทูลเกล้าฯ เข้าสู่ที่ประชุมอภิรัฐมนตรีเพื่อถรับนักเรียนรัฐประศาสนศาสตร์
- ๒๔๗๓ - วันที่ ๒๕ ตุลาคม พืพระราชทานปริญญาบัตร ครั้งแรกในประเทศสยาม พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปพระราชทานปริญญาเวชบัณฑิตชั้นตรี (แพทยศาสตรบัณฑิต) ให้แก่แพทย์ปริญฐานุที่ ๑ และรุ่นที่ ๒ โดยมีการกล่าวถาถนุดติกรรม เปล่งวาจาถาถน ๓ ครั้ง ในสันนิบาตแห่งที่ประชุมว่าจะมีผู้คัดค้านปริญญาหรือไม่ ต่อเมื่อที่ประชุมยอมรับโดยดุษณีภาพจึงได้เริ่มมีการพระราชทานปริญญา อีกทั้งเมื่อรับพระราชทานปริญญาแล้ว เวชบัณฑิต ๒๙ คนยังต้องกล่าววาจาปฏิญญาต่อหน้าสันนิบาตด้วย
- ๒๔๗๔ - โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการดำริูปการมหาวิทยาลัย ซึ่งมีสมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร เป็นประธานกรรมการ ซึ่งผลจากการศึกษาของคณะกรรมการชุดนี้ ได้มีการเสนอขอพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้รับนักเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกครั้ง โดยที่ทางการ ก.ร.พ. จะรับรองประกาศนียบัตรรัฐประศาสนศาสตร์เทียบเท่าชั้นสัญญาบัตร แต่ต้องมีการปรับแก้หลักสูตร และระดับคุณวุฒิของนักเรียนแรกเข้า
- ๒๔๗๕ - มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยในเดือนมิถุนายน
- หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีการเปลี่ยนแปลงในกระทรวงศึกษาธิการอีกครั้ง กรมการศาสนาถูกย้ายไปอยู่สังกัดอื่น
- ๒๔๗๖ - มีการออกพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง และมีการโอนโรงเรียนกฎหมาย จากกระทรวงยุติธรรมไปรวมกับคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ของจุฬาฯ และเปลี่ยนเป็นคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์
- ในปีเดียวกันนี้ มีการตั้งโรงเรียนการป่าไม้ ของกระทรวงเกษตร
- ๒๔๗๗ - มีการออกพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากก่อตั้ง มหาวิทยาลัยมาแล้วเกือบ ๑๐ ปี
- ๒๔๘๑ - มีการก่อตั้ง โรงเรียนการเกษตร สังกัดกระทรวงเกษตร
- ๒๔๘๓ - มีการตั้งกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
- ๒๔๘๕ - มีการโอนบางส่วนของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันได้แก่ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล แผนกเภสัชกรรม แผนกทันตแพทยศาสตร์ และแผนกสัตวแพทยศาสตร์ ไปตั้งเป็น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ภายหลังกลายมาเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล) ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

- ๒๔๘๖ - มีการก่อตั้ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สังกัดกระทรวงเกษตร
- และ มหาวิทยาลัยศิลปากร สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ๒๔๙๕ - มีการตั้งกรมอาชีวศึกษา และโรงเรียนนาฏศิลป์ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ๒๔๙๗ - มีการตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ๒๔๙๙ - มีการตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ และตั้งวิทยาลัยครู (ยกฐานะขึ้นจากโรงเรียนฝึกหัดครู)
- ๒๕๐๑ - กรมการศาสนาถูกโอนกลับมาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ๒๕๐๒ - มีการเปลี่ยนชื่อสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ไปเป็นสภาการศึกษาแห่งชาติ
- มีการโอน มหาวิทยาลัยรัฐ ๕ แห่ง (จุฬาฯ ธรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ เกษตร และศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี) ทำให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบเฉพาะ การศาสนา ศิลปากร โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม โรงเรียนอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาประเภทโรงเรียนฝึกหัดครู
- มีการร่วมกับรัฐบาลเยอรมันก่อตั้งโรงเรียนเทคนิคพระนครเหนือ (เทคนิคไทย-เยอรมัน) โดยระยะแรกมีเพียง ๔ แผนก คือ ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างกลโรงงาน ช่างท่อและประปา
- ๒๕๐๓ - มีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูพลະ
- ๒๕๐๗ - มีการตั้ง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- มีการออก พรบ.ระเบียบข้าราชการพลเรือนใน มหาวิทยาลัย และตั้งคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (กม.) แยกออกมาต่างหากจาก คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.)
- ๒๕๐๘ - มีการตั้ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ๒๕๐๙ - มีการตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
- ๒๕๑๐ - มีการตั้งสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย โดยดึงเอาบัณฑิตวิทยาลัยวิศวกรรม สปอ. มาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๒๕๑๑ - มีการตั้ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- เกิดแนวความคิดที่อยากจะแยกมหาวิทยาลัยออกมาเสียจากระบบราชการ ด้วยความรู้สึกรอบที่เครื่องครัดของระเบียบทางราชการนั้นไม่เอื้อต่องานวิจัย
- ๒๕๑๒ - มีการตรา พรบ.วิทยาลัยเอกชน พ.ศ. ๒๕๑๒
- ๒๕๑๓ - มีการปรับฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษา ไปเป็น "วิทยาลัยพลศึกษา"
- ๒๕๑๔ - มีการตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าขึ้นจากการรวมโรงเรียนช่างเทคนิคในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ ๓ แห่งเข้าด้วยกัน
- ๒๕๑๕ - มีการตั้ง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- มีการตั้งทบวง มหาวิทยาลัยของรัฐ
- ๒๕๑๗ - มีการยกฐานะ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- มีการโอนวิทยาลัยเอกชนไปขึ้นในสังกัดทบวง มหาวิทยาลัย
- มีการยกฐานะวิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ ขึ้นเป็น สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร
- ๒๕๑๘ - มีการรวมวิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัยอาชีวศึกษา เข้าเป็น "วิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา"
- ๒๕๒๑ - มีการตั้ง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- มีการประชุมสัมมนาเรื่องสถานภาพและเงินเดือนของอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในเดือนธันวาคม จนนำไปสู่ประเด็นถกเถียงในเรื่องดังกล่าวอย่างกว้างขวางตามมหาวิทยาลัย และนำไปสู่การปรับเลื่อนขั้นซี (เมื่อเทียบกับข้าราชการพลเรือนอื่นๆ) และการได้รับเงินประจำตำแหน่งของผู้มีตำแหน่งทางวิชาการในอีกหลายปีต่อมา (๒๕๒๖)
- ๒๕๒๒ - มีการตรา พรบ.สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.๒๕๒๒ ส่งผลให้เกิดการก่อตั้ง หรือปรับปรุงแบบของมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวนหนึ่งในช่วงสามสี่ปีต่อมา
- ๒๕๒๖ - สถาปนา มหาวิทยาลัยรังสิต
- ๒๕๒๗ - มีการแก้ไข พรบ.วิทยาลัยครู (พ.ศ.๒๕๑๘) ให้สามารถเปิดสอนหลักสูตรอื่นๆ ได้นอกจากวิชาชีพครู
- สถาปนา มหาวิทยาลัยโยนก โดยยกฐานะจาก วิทยาลัยโยนกโดยสภาคริสตจักร (๒๕๑๗)
- ๒๕๒๘ - สภาการศึกษาหัดครูรวมกลุ่มวิทยาลัยครูเป็นสหวิทยาลัย
- ๒๕๒๙ - สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ๓ แห่ง แยกตัวออกจากกันด้วย พรบ.เฉพาะ มหาวิทยาลัยของตน
- ๒๕๓๑ - มีการยกระดับวิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา ไปเป็น "สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล" สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ๒๕๓๓ - ผลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) นำไปสู่การก่อตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ๆ ขึ้นอีกหลายแห่ง

โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยนอกระบบ อย่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

- เกิดแนวคิดเรื่อง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จนนำไปสู่การก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๓๖
- สถาปนา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- วิทยาลัยหัวเฉียว ปรับฐานะไปเป็น มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเทอดพระเกียรติ
- ๒๕๓๔ - รัฐบาล ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน ได้พยายามผลักดันแนวความคิดในการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ จนปรากฏเป็นร่างกฎหมาย ๑๘ ฉบับ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕
- ๒๕๓๕ - จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๗ (๒๕๓๕ - ๒๕๓๙) เกิดความตื่นตัวในเรื่องการจัดระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละมหาวิทยาลัย
- ทบวงมหาวิทยาลัยมอบอำนาจการอนุมัติหลักสูตรไปให้แต่ละสถาบันดำเนินการเอง
- การเติบโตขึ้นอย่างมากของภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ทำให้เกิดภาวะสมองไหลออกจากมหาวิทยาลัยรัฐ และทำให้บัณฑิตสาขาขาดแคลน อย่างเช่น วิศวกรรมศาสตร์ที่คิดจะศึกษาต่อเพื่อมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมีน้อยลงมากเนื่องจากความแตกต่างของระดับเงินเดือน จนต้องมีการปรับแก้กฎระเบียบว่าด้วยการรับสมัครอาจารย์ โดยอนุญาตให้รับอาจารย์ระดับปริญญาตรีได้ในบางสาขาในช่วงเวลาต่อมา
- ๒๕๓๗ - สถาปนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยปรับฐานะขึ้นจาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม (เดิมคือ วิทยาลัยวิชาการศึกษามหาสารคาม ที่เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี ๒๕๑๑ ก่อนจะปรับเข้าสู่ร่มของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปี พ.ศ. ๒๕๑๗)
- ๒๕๓๘ - สถาปนา มหาวิทยาลัยเกริก จากเดิมที่เป็น วิทยาลัยเกริกในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ และ สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก) พ.ศ. ๒๕๓๐
- ๒๕๓๙ - สถาปนา มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยปรับฐานะขึ้นจาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา (เดิมคือ วิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลาที่เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี ๒๕๑๑ ก่อนจะปรับเข้าสู่ร่มของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปี พ.ศ. ๒๕๑๗)
- ๒๕๔๐ - รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมุ่งปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งยังระบุไว้ในมาตรา ๔๓ ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ส่งผลให้จำนวนผู้สำเร็จมัธยมศึกษาในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นเท่าตัวไปโดยปริยาย
- ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจและการลอยตัวค่าเงินบาท นำไปสู่ประเด็นการผลักดันมหาวิทยาลัยออกจากระบบราชการ โดยผนวกเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) และกำหนดว่าจะทยอยปรับมหาวิทยาลัยของรัฐทั้งหลายออกนอกระบบให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๕
- ๒๕๔๒ - ตรา พรบ.การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ ด้วยประเด็นหลักคือการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีการกำหนดให้ยุบรวมเอาทบวงมหาวิทยาลัยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ ในชื่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการของทบวงมหาวิทยาลัยในการเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล เมื่อวันที่ ๒๕ พค.
- ๒๕๔๗ - ผ่าน พรบ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ ส่งผลให้สถาบันราชภัฏ อันประกอบไปด้วยวิทยาเขต ๔๑ แห่ง ถูกเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยซึ่งอิสระแก่กันโดยนัย

บรรณานุกรม (ที่มาของข้อมูลและภาพประกอบ)

๑. มหาวิทยาลัยมหิดล เทิดพระนามมหิดล เนื่องในโอกาส “๔๐ ปี พระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล” ๒ มีนาคม ๒๕๕๒ บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ISBN 978-974-11-1072-8
๒. สถาอาจารย์ศิริราช สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก, คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ ไทศาลศิลป์การพิมพ์ ๒๕๒๖
๓. พระราชประวัติ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ http://www.princemahidolaward.org/biography_th.php
๔. มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล <http://www.princemahidolaward.org/>
๕. พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เกิดวังปารุศน์ พระนคร: อุดม, ๒๕๕๔
๖. สมภพ จันทระประภา, สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ, โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๔
๗. ๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๐)
๘. ศ.นพ. เสม พริ้งพวงแก้ว, ศ.ดร.กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา, ศ.ดร.อดุล วิเชียรเจริญ, นอ. ดำรงศักดิ์ หัวเจริญ, การแสดงปาฐกถา เรื่อง สมเด็จพระบรมราชชนกกับการพัฒนาประเทศ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก วันเสาร์ที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๓๕ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๙. ศ.นพ. ประเวศ วะสี, ใน สารานุกรมสุขภาพชน : ประวัติศาสตร์และความทรงจำ, การสัมภาษณ์ผู้รู้เห็นประวัติศาสตร์ระบบสุขภาพไทย ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๑, สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ, ๒๕๕๒, หน้า ๒๓
๑๐. ดร. เอ ยี เอลิส บทความเฉลิมพระเกียรติ พระกรณียกิจปฏิบัติของ สมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (C.P.H., M.D.) ที่ทรงอุปการะการแพทย์ในกรุงสยาม มหาวิทยาลัยมหิดล เทิดพระนามมหิดล เนื่องในโอกาส “๔๐ ปี พระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล” ๒ มีนาคม ๒๕๕๒ บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ISBN 978-974-11-1072-8 หน้า ๑๒๐ – ๑๕๑
๑๑. คุณหญิงพินายุกีรติยาภท, พระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระบรมราชชนก, สารศิริราช ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๒๒ หน้า ๑๔๘๘ – ๑๔๙๕
๑๒. พลตรีพระศักดิ์ดาพลรักษ์, น้ำพระทัยของสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงสงขลานครินทร์, สุนทรพจน์ในวันมหิดล แสดง ณ หอประชุมแพทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล บทความพิเศษ สารศิริราช ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๐๖ หน้า ๕๓๗ - ๕๔๖
๑๓. ศ. หลวงพินายุกีรติยาภท, “บุลลระหม่อมฯ” วารสาร, บทความพิเศษ สารศิริราช ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๗ หน้า ๓๕๓ - ๓๕๗
๑๔. พันตรี นิตย เวชวิศิษฐ์, บุลลระหม่อมฯ สมเด็จพระราชบิดาฯ ผู้ทรงพระกรุณาธิคุณและพระเมตตาธิคุณอันถ่องแท้ บทความพิเศษ สารศิริราช ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๐๕ หน้า ๕๖๔ - ๕๗๐
๑๕. พ.อ. ศ. หลวงวาทวิยาวัฒน์, “บุลลระหม่อม” สุนทรพจน์ในวันมหิดล ๒๕๐๖ แสดง ณ หอประชุมแพทยาลัย คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล บทความพิเศษ สารศิริราช ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๐๗ หน้า ๕๔๑ - ๕๔๕
๑๖. ศ.นพ. สด แสงวิเชียร, พระกรณียกิจบางอย่างของสมเด็จพระราชบิดาฯ ที่ข้าพเจ้ายังจำได้ สารศิริราช ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘ หน้า ๔๑๖ – ๔๑๘
๑๗. ศ.นพ. แดง กาญจนารัตน์, บุลลระหม่อมฯ ในความทรงจำ สารศิริราช ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘ หน้า ๔๑๓ – ๔๑๖

๑๘. นพ. ประพนธ์ เสงวีรัตน์, ศ.นพ. ฝน แสงสิงแก้ว , ทูลกระหม่อม – ปริมาจารย์ สารศิริราช ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๔ หน้า ๕๓๖ – ๕๔๒
๑๙. นพ. จารัต ศิริสัมพันธ์ , พระจริยาวัตร และน้ำพระทัยของสมเด็จพระราชบิดาเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ สารศิริราช ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๑ หน้า ๕๔๐ - ๕๕๔
๒๐. คณะกรรมการฝ่ายจัดพิมพ์หนังสืองานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก , ๑๐๐ ปี สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (โรงพิมพ์ อัมรินทร์ พรินติง พ.ศ. ๒๕๖๕)
๒๑. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา, แม่เกล้าให้ฟัง, พระราชประวัติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๓ – ๒๔๘๑, กระทรวงศึกษาธิการ, อัมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๖๕
๒๒. ศ.นพ. อวย เกตุสิงห์ “ศิริราชที่ทูลกระหม่อมทรงเหยียบครั้งแรก” ชุมนุมพระนิพนธ์และบทความเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระราชบิดา, รวบรวมพิมพ์โดยคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล วันมหิดล ๒๔ กันยายน ๒๕๐๘ หน้า ๔๕๑ – ๔๕๖
๒๓. ศ. นพ. อดุล วิเชียรเจริญ “พระบุคลิกภาพของสมเด็จพระบรมราชชนก : ๑๐๐ ปี สมเด็จพระบรมราชชนก” สารศิริราช ปีที่ ๔๔ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม ๒๕๖๕
๒๔. นิมิตร นามชัย “เมื่อสมเด็จพระเจ้าเสด็จอเมริกา ในปี ๒๔๖๐” ต่วยตูน ปักษ์แรก เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๔๑ หน้า ๑๗
๒๕. วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย “สารสินสวามิภักดิ์” isbn 974-87845-6-8 สำนักพิมพ์ กายมารูต พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๔๓
๒๖. ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล “พระมามลายูโสภณเจ้าหญิงสุทนต์วงศ์ หนังสือพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” โรงพิมพ์กรุงเทพ (๑๙๘๔) พ.ศ. ๒๕๔๑
๒๗. นพ.มนตรี กันตะบุตร “พระกรณียกิจของ “หมอเจ้าฟ้า” แพทย์สารทหารอากาศ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๐๘ ๓๑๕-๓๒๖
๒๘. สุรพล ศรีบุญทรง “หนึ่งศตวรรษอุดมศึกษาไทย พัฒนาการที่ยั่งยืน ???” สารสถานอาจารย์ ISSN 0558-2033 ฉบับที่ ๒๑ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๗ ๑๐ – ๒๕
๒๙. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ คัดเฉพาะข้อความอันเกี่ยวเนื่องด้วยสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (คัดลอกจากบันทึกไมโครฟิล์มซึ่งเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ข้อความ รายงาน บันทึก จดหมาย และเอกสารอ้างอิง สนับสนุนเหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย”

รายการเอกสาร

๓๐. เอกสารของทางสยามบันทึกผลการเรียนในโรงเรียนนายร้อยหลวงชั้นมัธยม เฮาบท คาเดเทเทน อัลสท์ลท์ โรช ลิชเตอร์เฟลด์ (Haupt Kadettenanstalt Gross Lichterfelde) ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
๓๑. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงชนะการประกวดการออกแบบเรือดำน้ำ และทรงสอบไล่ได้เป็นที่ ๒ ในระหว่างศึกษาในจักพรรดินาวีเยอรมัน ณ เมืองเฟลนส์บูร์ (Imperial German Naval College ณ Fleusburg)
๓๒. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ต้องทรงยุติการศึกษาในจักพรรดินาวีเยอรมัน เนื่องด้วยเหตุสงครามโลกครั้งที่ ๑
๓๓. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเสด็จกลับมารับราชการในกระทรวงทหารเรือสยาม
๓๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงลาออกจากประจำการ (๒๔๕๙) ในตำแหน่งนายเรือโท
๓๕. สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร อธิบดีกรมมหาวิทยาลัยในขณะนั้นได้ทรงเชิญให้สมเด็จพระบรมราชชนก มาช่วยในกิจการโรงเรียนแพทย์และศิริราชพยาบาล
๓๖. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้เสด็จไปศึกษาไปด้านสาธารณสุข ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
๓๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงให้ความสำคัญกับการรู้จักพอประมาณ ทรงอบรมนักเรียนทุนไม่ให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
๓๘. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จกลับมาร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวงในเดือนเมษายนปี พ.ศ. ๒๔๖๒
๓๙. รัฐบาลมอบอำนาจให้สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เป็นผู้แทนสยามในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์
๔๐. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้มีพระราชหัตถเลขาโต้ตอบกับ มร. ริชาร์ด เอ็ม เพียร์ซ มูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ ระหว่าง วันที่ ๓ ตุลาคม-๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕
๔๑. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงสรุปข้อมูลการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ พร้อมนำเสนอพระราชดำริไปยังเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ
๔๒. บันทึกข้อตกลง (Memorandum) การเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ ที่ ทรงแนบมากับจดหมายลายพระหัตถ์ถึงเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ
๔๓. ข้อตกลงเบื้องต้นการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์
๔๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกเสด็จเดินทางในยุโรปเพื่อเจรจากับความเมือง และพักฟื้นพระวรกาย (พระประสูติกาลหม่อมเจ้าหญิงกัลยาณิวัฒนา มหิดล)
๔๕. มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย
๔๖. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงอบรมสั่งสอนนักศึกษาระหว่างดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย

๔๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นข้าหลวง
สำรวจการศึกษาทั่วไป (Inspector General of Education)
๔๘. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงสละเวลาเผยแผ่ความรู้ให้เป็นวิทยาทาน
ระหว่างดำรงตำแหน่งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป
๔๙. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงยืนยันว่าจะต้องเน้นให้นักเรียนมี
ความสามารถในการเรียนรู้ เป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด มีเหตุผล เน้นการปฏิบัติ ลงมือทำ
๕๐. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีพระอนามัยทรุดโทรมลงอย่างมากด้วย
ทรงตรากตรำทุ่มเทพระวรกายอย่างหนัก เพื่องานการแพทย์และการอุดมศึกษา
๕๑. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปประทับรักษาพระองค์ที่โรงพยาบาล
มหาวิทยาลัยไฮเดลเบิร์ก (พระประสูติกาลพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล) ต้องเสด็จนิวัติ
พระนครโดยลำพังพระองค์เพื่อร่วมงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว
๕๒. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปศึกษาแพทย์ต่อในประเทศ
สหรัฐอเมริกา ทรงดำเนินพระชนม์ชีพด้วยความประหยัด
๕๓. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงประจวบด้วยอาการพระวักกะอักเสบ
อีกครั้ง (ทรงแสดงความคิดเห็นแย้งในเรื่องที่จะให้มีการแปลหนังสือต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยเป็น
จำนวนมากๆ)
๕๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก สำเร็จปริญญาแพทย์ได้เกียรตินิยม M.D.
Cum Laude (พระประสูติกาลพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช ณ โรงพยาบาลเมานท์ออเบิร์น
เมืองเคมบริดจ์)
๕๕. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงจดหมายถึงนายกสโมสรแพทย์แห่ง
จุฬาลงกรณ์ แสดงให้สาธารณชนเห็นและตระหนักถึงความสำคัญแห่งบทบาทของสมาคมวิชาชีพ
๕๖. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเห็นว่าการสำเร็จปริญญานั้นเป็นเพียง
จุดเริ่มของการศึกษาตลอดชีพ ดังที่ได้พระราชทานทุน “ทุนสอนและค้นคว้าของโรงพยาบาลศิริราช”
๕๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงจดหมายถึงนักเรียนทุน นายสวัสดิ์ แดงสว่าง
ว่า “...ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และ
เกียรติยศจะตกมาแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์.. “
๕๘. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงแสดงอุเบกขาธรรมผ่านการตอบฎีกา
พิเศษ “ขอพระราชทานลดหย่อนค่าเล่าเรียนจากการขึ้นเล่าเรียน” ของนายชุ่มใช้ แม้นมาฆ และคณะ
นักเรียนมัธยม
๕๙. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงนำเสนอบันทึกพระดำริ เรื่อง “การ
สำรวจการศึกษาเพื่อประกอบพระราชโบายเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัย” และ “รายงานความเห็นเรื่อง
โครงการมหาวิทยาลัย” ต่อรัฐบาล
๖๐. ผัง “โครงสร้างการจัดการมหาวิทยาลัย” ตามแนวพระดำริของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม
พระบรมราชชนก
๖๑. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงพระดำริทางด้านการศึกษา ว่าจะต้องมี
“คน” เป็นหัวใจ
๖๒. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีพระดำริเกี่ยวกับคุณสมบัติคุณวุฒิของ
ผู้สมัครทุนการศึกษา

๖๓. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกทรงประทานพระดำริเรื่องคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์
๖๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงนำเสนอเอกสารโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย ซึ่งระบุรายละเอียดจำนวน ประเภทบุคลากร และงบประมาณที่ต้องใช้ ลักษณะของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่จำเป็นต้องมี ตลอดจนไปถึงแหล่งที่มาของรายได้ อันจะทำให้โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยสามารถเลี้ยงตัวได้
๖๕. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปทำงานในฐานะแพทย์ประจำบ้าน ณ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่
๖๖. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จทิวังคต ในวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ เวลา ๑๖.๔๕ น. สิริรวมพระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา ๘ เดือน ๒๓ วัน
๖๗. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕
คัดเฉพาะข้อความอันเกี่ยวเนื่องด้วยสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (คัดลอกจากบันทึกไมโครฟิล์มซึ่งเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ข้อความ รายงาน บันทึก จดหมาย และเอกสารอ้างอิง สนับสนุนเหตุการณ์การขอพระราชทานถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย”

๑. เอกสารของทางสยามบันทึกผลการเรียนในโรงเรียนนายร้อยหลวงชั้นมัธยม เชาวน์ คาเคเทเทน อัลสทัทท์ โรซ ลิชเตอร์เฟลด์ (Haupt Kadettenanstalt Gross Lichterfelde) ที่ซานเมืองเบอร์ลิน ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ว่า “...สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ฯ ได้ทรงทำ การสอบไล่วิชาเพนริก ณ โรงเรียนนายร้อยชั้นสูงของเยอรมันสำเร็จ แล้ว คือ ทรงได้คะแนนเต็มตามหลักสูตรเรียกอย่างเยอรมันว่า "Sehr gut" พิเศษ ซึ่งปกติได้ โดยการ เขียนแล แต่งเรียงคำตาม ได้อย่างดี ไม่ต้องสอบปาก การที่ทรงสอบได้ เช่นนี้นับว่าเป็นตำแหน่งชั้นสูง ถึงนักเรียน เยอรมันเองก็ไม่ใคร่จะทำได้... ทำให้ มีผู้ชมชมมากที่พระองค์ เป็นนักเรียนไทยคนแรกที่ทำการสอบไล่ได้เต็ม เช่นนี้...”
๒. ระหว่างสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงศึกษาในโรงเรียนนายเรือของ จักรพรรดินาวีเยอรมัน ณ เมืองเฟลนส์บูร์ (Imperial German Naval College ณ Fleusburg) เมื่อมี พระชนมายุได้ ๒๑ ปี (๒๔๕๔) ได้รับพระราชทานยูนิฟอร์มตำแหน่งยศนายเรือตรีของเยอรมันจาก สมเด็จพระเจ้าไกเซอร์ และได้รับพระราชทานพระยศเป็นนายเรือตรีแห่งราชนาวิกวิกรมพร้อมกันไปด้วย ทรงรับการฝึกภาคทฤษฎีและการฝึกภาคสนามอย่างหนัก ทรงฝึกพร้อมกับนักเรียนนายเรือเยอรมันที่เมือง มีอร์วิก ๖ สัปดาห์ จนได้เข้าร่วมพิธีสาบานธงของนักเรียนนายเรือ (Crew 1912) วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ต่อจากนั้น ได้ร่วมฝึกภาคทะเลในเรือฝึกวิคตอเรีย หลุยส์ (S.M.S. Victoria Louise) ๑๐ เดือน เสร็จจากการฝึกภาคทะเล ได้เสด็จกลับมาสึกษาวิชาการทหารเรือ อันได้แก่ การทหาร การเรือ การเดินเรือ การต่อเรือ เครื่องยนต์ ไฟฟ้า คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศและกีฬา ฯลฯ เป็นเวลา ๑๑ เดือน ที่โรงเรียนนายเรือมีอร์วิก (Marineschule Murwik) ได้ทรงชนะการประกวดการออกแบบเรือดำ น้ำในระหว่างเรียน และทรงสอบไล่ได้เป็นที่ ๒ แล้วเสด็จไป ฝึกหัดวิชาการทหารราบในกองพันนาวิกโยธินที่ ๒ (II Seebattillon) เมืองวิลเฮล์มส์เฮาเฟิน ในหลักสูตรการตอร์ปิโดหุ้มเกราะวือร์เทมแบร์ก (S.M.S. Wurttemberg) และได้ฝึกหัดหลักสูตรสุดท้าย เป็นวิชาการปืนใหญ่ทหารเรือ (Marineartillerie Schule) ที่เมืองซอนเดอร์บวร์ก
๓. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ต้องทรงยุติการศึกษาในจักรพรรดินาวี เยอรมันเนื่องด้วยข้อบังคับทหารเยอรมันบัญญัติว่า บรรดาชาวต่างประเทศที่กำลังศึกษาวิชาการทหาร อยู่ในประเทศเยอรมันจะต้องเข้าร่วมกับประเทศเยอรมันเมื่อเกิดสงคราม เว้นแต่สงครามนั้นได้กระทำกับ ประเทศของนักศึกษาต่างชาติ ดังนั้นเพื่อมิให้เสียความเป็นกลาง ทรงหารือกับพระยาศรีธรรมสารัน อัครราชทูตไทยประจำกรุงเบอร์ลิน ดังปรากฏในรายงานของสถานทูตไทยที่เยอรมนีว่า “...ทรงชี้แจงพระ ประสงค์มาในเรื่องนี้ มีใจความว่า : ถ้ารัฐบาลจะให้พระองค์ท่านทรงลาออกจากกองทัพนาวีเยอรมันแล้ว พระองค์ท่านมีพระประสงค์จะไปทอดพระเนตรการรบ เป็นผู้ช่วยทูตในราชการทหารบกหรือทหารเรือ (Military or Naval Attache) หรือไปรับราชการให้เป็นประโยชน์อย่างอื่น เช่นไปตรวจการ

ต่อเรือรบของรัฐบาลที่เมืองนิวคาสเซิล (Newcastle) แต่ถ้าวรัฐบาลจะไม่ให้พระองค์ท่านทำการเช่นนั้นแล้ว จะทรงขอประจำอยู่ในกองทัพเรือเยอรมันต่อไป โดยไม่ช่วยเขารบด้วย..."

๔. หลังจากได้ทรงเสด็จกลับมารับราชการในกระทรวงทหารเรือสยาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชประสงค์จะโปรดเกล้าให้ดำรงตำแหน่งเรือเอก เช่นเดียวกับพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหลาย แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก แสดงพระประสงค์ให้เป็นการเลื่อนลำดับชั้นยศเช่นเดียวข้าราชการทหารทั่วไป จึงคงดำรงพระยศนายเรือโท ในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ระหว่างปฏิบัติหน้าที่ในกระทรวงทหารเรือ ทรงโปรดที่จะปฏิบัติตัวเช่นเดียวกับทหารสามัญชนชั้นผู้น้อย ไม่ทรงโปรดประทับเรือที่จัดถวายเป็นการส่วนพระองค์ แต่เลือกใช้บริการเรือข้ามฟากเช่นเดียวกับสามัญชนทั่วไป และทรงทำความเคารพต่อทหารที่มีชั้นยศสูงกว่าตามธรรมเนียมเสมอเพียง ๒ เดือนเศษที่เริ่มรับราชการทหารเรือ ก็ทรงยื่นถวายบันทึกรายงานความเห็นเรื่องเรื่องดำน้ำจำนวน ๙๔ หน้า แต่เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ระบุความเป็นไปได้ในการนำเรือดำน้ำ (ทรงใช้ชื่อเรียกโดยย่อว่า เรือ "ส" ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า Submarine) มาใช้ปฏิบัติงาน วิธีการจัดหา ประโยชน์ และขนาด การประยุกต์ใช้เครื่องยนต์ดีเซลกับเรือดำน้ำ การจัดตั้งฐานปฏิบัติการพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก สวัสดิการและการศึกษาของพลประจำเรือ การปกครองบังคับบัญชา จนกระทั่งสรุปออกมาเป็นงบประมาณเพื่อกิจการดังกล่าว ฯลฯ ดังปรากฏเป็นบางส่วนของพระหัตถเลขา "... ความมุ่งหมายของเรือ "ส" ในเวลาสงครามนั้น จะรักษาทะเลใหญ่ไว้ให้นานที่สุด ที่จะนานได้ และถ้าเห็นเรือข้าศึกแล้ว จะเข้าโจมตีโดยไม่คิดเสียค่ายลูกตอระเบิดหรือลำเรือเอง เพราะถึงแม้จะเสีย แต่ถ้าข้าศึกเสียเรือด้วยก็พอกัน ความตกใจของข้าศึกนั้นสำคัญมาก ถ้าทำอย่างนั้นได้แล้ว ข้าศึกจะต้องระวังตัวอยู่เสมอ...." อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องน่าเสียดายว่ารายงานดังกล่าวถูกวางสงบนิ่งอยู่ในตู้নিরภัยของกระทรวงทหารเรือมาโดยตลอด จนกระทั่งมีการเปิดตู้เซฟของกรมยุทธการทหารเรือใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงพบว่ามีรายงานเรื่องเรือ "ส" ของพระองค์อยู่ในสภาพเรียบร้อย ไม่มีผู้ใดแสดงความเห็นเพิ่มเติม และไม่มีการสั่งการใดๆ ปรากฏอยู่ในเอกสาร
๕. การที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับการบรรจุในฐานะนายทหารแผนกเรือเล็กโดยประจำอยู่ในกองวิชาการ ทั้งที่มีพระประสงค์บังคับเรือตอร์ปิโดออกทะเล แต่ด้วยเกียรติยศอันสูงศักดิ์ของพระองค์ ทำให้กองทัพเรือมิกล้าเสี่ยงให้พระองค์ได้ปฏิบัติดังกล่าว จึงทรงลาออกจากประจำการ (๒๔๕๙) ในตำแหน่งนายเรือโท พลเอกสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร ได้เล่าถึงเหตุการณ์ดังกล่าวว่าประทานแก่หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี และแก่กรรมการคณะแพทย์และศิริราชพยาบาลว่า "วันหนึ่ง เจ้ากรมทลได้กระทึกกระทอบมาที่วัง ทูลว่า "ทูลกระหม่อม" กำลังไม่สบายพระทัยอย่างมาก ทรงชวนเอาแบบจำลองเรือรบ และตำราวิชาการทหารเรือ ไปเผาไฟที่สนามหญ้าหน้าพระตำหนัก ขอเชิญเสด็จไปเผาค้อน เสด็จในกรมจึงรีบไปเผา ชวนสนทนาเรื่องต่างๆ ให้เพลิดเพลิน พระทัย ปรากฏว่ามีเรื่องน้อยพระทัย เกี่ยวกับทหารเรือผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วยกับข้อคิดของพระองค์ ดังนั้นจะทรงรับราชการต่อไปก็จะเป็นการไร้ประโยชน์ ต่อมาอีกวันหนึ่ง เสด็จในกรมได้ชวนเสด็จประพาสไปตามคลองเล็กคลองน้อยโดยเรือยนต์ และแวะรับหม่อมเจ้าพูนศรีเกษมไปด้วย เมื่อประพาสตามคลอง และออกปากคลองบางกอกน้อยแล้ว เสด็จในกรมก็สั่งให้เรือจอดเทียบท่าหน้าโรงพยาบาลศิริราช แล้วเชิญเสด็จ "ทูลกระหม่อม" ขึ้นบก นับว่าใครให้หอคพระนครที่ทำงานของพระองค์ท่าน โรงพยาบาลศิริราชในสมัยนั้น มีอาคารเป็นคึก

เล็กๆ เพียงตึกเสาวภาคย์ ตึกวิศตอเรีย และตึกสุตติกรรม เรือนคนไข้เป็นเรือนไม้หลังคาจากจำนวนไม่เพียงพอกับคนไข้ที่มารับการรักษาพยาบาล ญาติเฝ้าคนไข้มาทั้งวันให้นอนตายอยู่ใต้ต้นมะขามใหญ่สองต้นนั้นเสมอๆ เพราะโรงพยาบาลไม่มีเตียงจะรับ เสด็จในกรมและหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม ช่วยกันกราบหลุมถึงอุปสรรคต่างๆ ของโรงพยาบาล เพราะฉะนั้น เสด็จในกรมฯ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการราชแพทยาลัย และหม่อมเจ้าพูนศรีเกษมทรงเป็นอาจารย์ หลุกระหม่อมทรงสนพระทัยเป็นอันมาก และทรงส่งสารว่าต้องทำงานที่เต็มไปด้วยอุปสรรค เสด็จในกรมฯ และหม่อมเจ้าพูนศรีเกษมต่อมาในภายหลังได้ช่วยกันหลุมเชื้อหลุกระหม่อมว่าเมื่อทรงไม่มีอะไรจะทำก็ขอให้ไปช่วยกันที่ศิริราช จะได้ทรงเพลินพระทัยไปบ้าง หลุกระหม่อมว่าท่านไม่ใช่หมอ ทั้งสองพระองค์ก็หลุมว่าไม่ใช่หมอเหมือนกัน เสด็จในกรมฯ ทรงศึกษาปรัชญา หม่อมเจ้าพูนศรีเกษมทางเคมี แต่ว่าช่วยกันทำศึกว่าปล่อยไปไม่มีใครทำ รับสั่งตอบว่า เราต้องทำกันจริงๆ ทำอย่างไม่มีหลักก็เพียงการสนุกชั่วคราวไปประโยชน์ จึงขอพระองค์ว่าให้คอยไปอีกสัก ๒ - ๓ ปี พอให้ได้ทรงไปศึกษาวิชาแพทยเสียก่อน แล้วจะทรงกลับมาทำงานให้เต็มที่”

๖. ระหว่างที่ทรงว่างจากราชการ สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทร พระเชษฐาบุญธรรมซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยในขณะนั้นได้ทรงชักจูงให้สมเด็จพระบรมราชชนก มาช่วยในกิจกรรมโรงเรียนแพทย์และศิริราชพยาบาล ดังที่สมเด็จพระยาชัยนาทนเรนทรได้ทรงชี้แจงไว้ในพระนิพนธ์เรื่อง “ความเป็นมาของโรงเรียนแพทย์” ว่ามีเหตุผลสำคัญอยู่ ๓ ประการคือ

- ๑.) คนสมัยนั้นยังนับถือเจ้านายอยู่มาก การที่มีเจ้าฟ้าชั้นสูงทรงอุทิศพระองค์เรื่องการศึกษาและการแพทย์จะทำให้เป็นที่สนใจของสาธารณชนมากขึ้น
- ๒.) สมเด็จพระบรมราชชนกทรงมีพระปัญญาแหลมมีความเพียรแก่กล้าจะทำอะไรก็ทรงทำจริงไม่ย่อท้อ
- ๓.) สมเด็จพระบรมราชชนกเป็นผู้มีรายได้สูงมาก และโปรดบำเพ็ญกุศลสาธารณะ นึกถึงแต่สาธารณประโยชน์ ไม่ทรงใช้จ่ายในการบำรุงความสุขสำราญของพระองค์เองอย่างฟุ่มเฟือย เป็นตัวอย่างที่ดีให้ผู้อื่นจำเรี่ยรอยตาม

เมื่อทรงตัดสินใจรับเข้ามาช่วยดูแลศิริราชแล้ว ก็ทรงทุ่มเทพระทัยและพระวรกายให้กับการศึกษาเรื่อง การแพทย์ การสาธารณสุขอย่างจริงจัง โดยทรงเน้นเรื่องคุณภาพ และความเป็นเลิศทางวิชาการของ อุดมศึกษา ไม่ทรงเห็นด้วยกับความคิดที่มีผู้เสนอว่าให้จัดการสอนแพทย์ระดับประกาศนียบัตร โดยให้เรียนน้อยกว่า ๔ ปี และให้รับนักเรียนมัธยมเข้าศึกษาโดยไม่ต้องผ่านการศึกษาศาสตร์พื้นฐานในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งยังทรงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยให้เจริญก้าวหน้า ดังได้รับสั่งไว้กับ พลตรีพระศักดาพลรัักษ์ ไว้ว่า “ฉันจะไปเรียนหมอละ เพราะว่าป็นวิชาที่สนุกดี เรามีโอกาสรักษาคนได้ทั้งคนจนและคนมั่งมีและเจ้านายต่างๆ ได้เต็มที่ หมอทำการกุศลในการรักษาพยาบาลได้ดี เมืองไทยเรา ถ้าเจ้านายทรงทำหน้าที่อย่างสามัญชนเข้าบ้าง เขาว่าเสียพระเกียรติ ฉันรู้สึกว่ามันจะรักษาพระเกียรติอยู่ก็ไม่ต้องทำงานอะไรกัน”

๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้เสด็จไปศึกษาไปด้านสาธารณสุข ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด หลังจากนั้น ๑ ปี ก็ทรงสมัครเข้าเป็นนักศึกษาแพทย์ปีหนึ่งในวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ดังปรากฏในบันทึกของ นายแพทย์ อี ซี คอร์ท ว่า “ในชั้นแรก ทรงศึกษาการช่างสุขาภิบาล

ที่มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซต อินสติทิวท์ออฟเทคโนโลยี (MIT) ต่อมาจึงทรงศึกษาในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในวิชาเตรียมแพทย์ละวิชาแพทย์เป็นลำดับ” โดยทรงเช่าอพาร์ทเมนต์อยู่ที่เลขที่ ๑๑ ถนนสตอเรย์ เมืองแคมบริดจ์ มลรัฐแมสซาชูเซต โดยทรงระบุเพียงชื่อ Mr. Mahidol Songkla ซึ่งไม่แสดงฐานะตำแหน่งเจ้านายชั้นสูง อันแสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ปรารถนาในสิทธิพิเศษใดๆ ที่เหนือไปกว่าสามัญชน โดยทรงให้เหตุผลแก่สมเด็จพระยาเทววงษ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศว่า “...หวังใจว่า จะไม่ผิดแก่ความตั้งใจของเมืองสยาม ในการที่หม่อมฉันเรียกว่า มิสเตอร์... จำได้ว่ากิงเอกเวอร์ค เมื่อเสด็จมาเมืองนี้ ก็เรียกพระองค์ว่า Lord เท่านั้น...”

๘. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงให้ความสำคัญกับการรู้จักพอประมาณ ทรงอบรมนักเรียนทุนไม่ให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ทรงเตือนสติว่า “เงินที่ฉันได้ใช้ออกมาเรียน หรือให้พวกเธอออกมาเรียนนี้ ไม่ใช่เงินของฉัน แต่เป็นเงินของราษฎรเขาจ้างให้ฉันออกมาเรียน ฉะนั้นเธอต้องตั้งใจเรียนให้ดี ให้สำเร็จ เพื่อจะได้กลับไปทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและขอให้ประหยัดใช้เงิน เพื่อฉันจะได้มีเงินเหลือไว้ช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป” และได้บำเพ็ญพระองค์ให้เห็นเป็นตัวอย่าง ดังหลวงนิธยเวชชวิศิษฐ์ได้เล่าไว้ว่า “พระองค์มิได้ถือพระองค์ว่าเป็นเจ้า คงเรียกพระองค์เองว่า มิสเตอร์มหิดล สงขลา ทรงซ่อมถุงพระบาท และซักเงารองพระบาทเอง ทรงมีรถบูกทอนเคียว หลังคาปิดเปิดได้ เวลาสกปรก ทรงล้างรถด้วยพระองค์เอง ทั้งทรงทำอาหารเข้าด้วยพระองค์เอง เวลาเย็นเสด็จกลับจากโรงเรียนแพทย์ถึงพระตำหนัก ๑๔.๐๐ น. ทุกวันเสด็จไปสวยที่แคฟเฟตทอเรีย อาหารดี ราคาไม่แพง” และที่หลวงนิธยเวชชวิศิษฐ์จำได้สนิทใจคือประโยคคำสอนที่ว่า “เงินที่ใช้ให้แก่ออกมาเรียน ไม่ใช่เงินของฉัน แต่เป็นเงินของตามา คาสี คาสา เขาให้ฉัน ฉันทจึงมีเงินมาให้พวกแกได้เรียน เพราะฉะนั้น จงตั้งใจเรียนเพื่อกลับไปช่วยบ้านเมือง และจงประพฤติตัวอย่าให้เสียชื่อเสียง” แม้ในบันทึกของพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ผู้ทรงเกือบจะได้เสวยราชย์เป็นรัชกาลที่ ๘ ของไทย ก็ยังมีบันทึกไว้ว่า “.....ยอมเป็นที่ทราบกันอยู่โดยมากแล้ว ว่าหล่อม่อมอาแดงนั้นทรงเป็นเจ้าฟ้าที่ร่ำรวยมั่งคั่งมากที่สุดพระองค์หนึ่งในบรรดาเจ้าฟ้าด้วยกัน แต่ท่านทรงระมัดระวังกระหมัดกระหม่อมเป็นที่สุดในการใช้จ่ายแทนที่จะเสด็จไปประทับไฮเคิลชั้นเอก กลับประทับไฮเคิลชั้นซ่อมซ่อที่สุดโกโก้ สถานทูต อันเป็นทำเลที่ไม่ทรูราเสียเลยในกรุงลอนดอน การที่ทรงกระหมัดกระหม่อมเช่นนั้นคือความเข้าใจผิดในระหว่างคนที่ไม่รู้จักท่านดี ไปคิดเสียว่าท่านเป็นคนเหนียวจืด แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ท่านต้องการจะเก็บรายได้ของท่านไว้เป็นส่วนมากเพื่อทำการกุศลอย่างมากมาย.....”

๙. หลังจากสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงศึกษาวิชาสาธารณสุข ณ โรงเรียนเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (School of Health Officers) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดไปได้เพียงครึ่งปีการศึกษา ก็ต้องเสด็จกลับมาร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวงในเดือนเมษายนปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ในระหว่างประทับในกรุงเทพฯ นี้เอง พระองค์ได้ใช้เวลาว่างไปกับการศึกษาด้านการแพทย์การสาธารณสุขในสยามอย่างจริงจัง ด้วยการ

- ขอบปฏิบัติงานในห้องทดลองวิทยาศาสตร์ของศิริราชพยาบาล
- ทรงสอนชีววิทยาแก่นักศึกษาเตรียมแพทย์ในแผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

- ทรงใช้เวลาไปกับการศึกษาสาขาวิชาการในกรุงเทพฯ โดยลงรายละเอียดไปในเรื่องถนนหนทาง บ้านเรือน การระบายน้ำ การกำจัดขยะมูลฝอย การประปา สภาพตลาด และการอยู่กินของประชาชน ฯลฯ
 - ทรงเสด็จไปเก็บตัวอย่างเชื้ออหิวา โรคพยาธิเท้าช้าง และไข้มาเลเรียของนักโทษในเรือนจำ ซึ่งต้องเสด็จเข้าไปในเรือนจำยามวิกาลพร้อมกับพระสหาย คือ ศ. เอ จี เอสลิส เนื่องจากเชื้อโรคเท้าช้าง (Microfilatia) จะปรากฏในกระแสเลือดช่วงวิกาล ก็ทรงมีพระราชดำรัสและทรงแสดงเมตตาแก่นักโทษทั้งหลายจนเป็นที่ตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้คนทั่วไปที่ได้สัมผัสกับพระองค์ ทรงเก็บตัวอย่างเลือดนักโทษ ๑๒๘ คน เสร็จสิ้นลงในเวลาเที่ยงคืน ก่อนที่จะหันมายืนและรับสั่งกับนักโทษว่า “ขอใจที่ให้เลือดแก่ฉัน”
 - ทรงเรียบเรียงเรื่อง Tuberculosis (วัณโรค) ประทานแก่กรมสาธารณสุขเพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ และทรงชำระหนังสือดังกล่าวในคราวพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเชษฐาธิราช จอมพลเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ในวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๔
 - ทรงรับเป็นพระธุระในการจัดหาเงินสร้างตึกใหม่ให้กับแผนกพยาธิวิทยาและห้องปฏิบัติการของโรงพยาบาลศิริราช และเมื่อปรากฏว่าทางรัฐบาลไทยเสนอตัวเข้ามารับผิดชอบงบก่อสร้างรวมทั้งซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ให้กับตึกพยาธิวิทยา ก็ทรงพระราชทานเงินจำนวน ๘๐,๐๐๐ บาท ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าพระราชทานเพื่อเป็นค่าก่อสร้างวังที่ประทับมาใช้สร้างตึกศัลยกรรมชายแทน โดยระบุไม่ให้ใช้พระนามเป็นชื่อตึก (ต่อมาภายหลังจากที่เสด็จทิวงคตแล้ว ตึกดังกล่าวจึงได้ชื่อว่า “มหิตลบำเพ็ญ” เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อศิริราชพยาบาล)
 - ในการฉลองวันพระราชสมภพพระชนมายุครบ ๒๘ พรรษา (๒๔๖๓) สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ยังทรงบริจาคเงินจำนวนสองแสนบาทให้เป็น “เงินทุนบำรุงแผนกแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ในวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ เพื่อใช้ดอกผลเป็นทุนส่งคนไปศึกษาต่างประเทศ ในสาขาวิชาแพทย์ หรือ วิทยาศาสตร์พื้นฐาน อย่างเช่น เคมี ฟิสิกส์ ชีววิทยา ซึ่งนับว่าเป็นการวางรากฐานทางวิทยาศาสตร์อย่างแน่นหนาให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๐. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้เสด็จกลับไปศึกษาด้านการสาธารณสุขที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในช่วงฤดูใบไม้ผลิของปีการศึกษาที่ ๒ (มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔) โดยได้ทรงสำรวจสภาพทางสาธารณสุขของเมืองกลอสเตอร์ (Gloucester) และทรงนิพนธ์รายงานการศึกษา A sanitary survey of the city of Gloucester, Massachusetts 1921 และทรงใช้เวลาอีกครั้งปีก็สำเร็จประกาศนียบัตรการสาธารณสุข (C.P.H.) ในเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. ๒๔๖๔ และเริ่มการศึกษาวิชาแพทย์ต่อ แต่เนื่องจากในปีเดียวกันนั้น รัฐบาลสยามโดยกระทรวงธรรมการได้เปิดการเจรจาขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ให้เข้ามาช่วยปรับปรุงการศึกษาแพทย์ และมีการมอบอำนาจให้พระองค์เป็นผู้แทนสยามในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ซึ่งมีหน่วยงานอยู่ในทั้งยุโรปและสหรัฐอเมริกา พระองค์จึงต้องเสด็จไปยุโรปในฐานะผู้แทนรัฐบาลสยามพร้อมพระชายา โดยออกจากเมืองบอสตันในวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔
๑๑. ระหว่าง วันที่ ๓ ตุลาคม-๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้มีพระราชหัตถเลขาโต้ตอบกับ มร. ริชาร์ด เอ็ม เพียร์ซ มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ดังนี้

Paris, October 3, 1922.

Prince Songkla,
Siamese Legation,
London.

Dear Sir,

It was a great pleasure to confer with you yesterday and to reach such satisfactory conclusions. It is my understanding that you will send me a memorandum of the general substance of our conference and after I have approved this it will be forwarded to Bangkok for the approval of His Majesty.

When this approval has been received, it will be considered as final if the Rockefeller Foundation agrees and we then can proceed to details of the reorganization of the Bangkok School.

I have written today to friends in London for advice concerning work in Pediatrics for Dr. Bunnag. I also enclose herewith a letter of introduction to my friend T. R. Elliot who is in charge of the Medical Unit at University College Medical School. Dr. Elliot will, I am sure, be glad to advise you.

In connection with your problem of physics at Bangkok I am wondering whether you would be interested in an American, Doctor Stifter, who taught physics for several years in our School in Peking and is now spending a year in a School at Canton. He might desire to remain another year in the East.

If you care to have more information concerning him, I will arrange to have it sent to you, from our New York office.

Yours sincerely,

(Signed) Richard M. Pearce.

-----*mc*-----

29 Harewood House,
Hanover Square,
London W.1.

October 6th, 1922.

Dr. Richard M. Pearce,
Director,
Division of Medical Education,
The Rockefeller Foundation,
Care International Health Board,
3 rue de Berri, Paris.

Dear Sir,

I beg to acknowledge with grateful thanks the receipt of your letter of the third enclosing a letter of introduction to Dr. Elliot which will be a great help to me in making arrangements for Dr. Bunnag's special training. I shall report to you later the plans that we have made for this student.

A draft of my memorandum on our interview in Paris will be submitted to you for approval as soon as I shall have finished writing.

With a great interest I take note of your suggestion of Dr. Stifler as likely to be suitable as a teacher in Physics. I shall be very glad to have his address and to consult with the University authorities regarding the problem of our course in Physics.

I beg to assure you again of my high appreciation for your kindness in having given me the privilege to discuss with you the plans of the reorganization of our Medical School through the generous aid of your Foundation.

Very respectful yours,
(Signed) Mahidol Songkla

๒๐๒

Harewood House.

Hanover Square,

, london W. 1 .

October 25th, 1922.

Dr. Richard M.Pearce,
Director, Division of Medical Education,
The Rockefeller Foundation,
Care International Health Board,
3 rue de Berri, Paris, France.

My dear Sir,

I beg to enclose to you herewith a draft of a memorandum on the interview you have, granted me in Paris which, in the case of your approval, I propose to submit to the Minister of Education for confirmation.

As soon as these agreements made at the recent interview have been confirmed, the steps therein outlined, I hope, might be undertaken at once.

The committee for the selection of candidates for the six professorships, I beg to suggest, might be composed of three persons, His Excellency, Choa Phya Dharmasakdi, Minister of Education, His Excellency, Phya Baisai, Director General of the University Education Department and Dr. E.M. Barnes, representative of the Rockefeller Foundation in Bangkok.

The superintendents of the Siamese Government students in the United States and Great Britain might be asked to act as agents of the Committee.

No candidate will be appointed without the full approval of the Foundation.

You have been kind enough to have asked me to give you a list of those who, in my opinion, would be suitable for the professorships. I prefer to give their names in this personal letter to you rather than to put them into the memorandum, as this statement is purely the expression of my personal opinion.

Following Government students might be suitable:- Mr. lek Sumitra, 1st. year student, St. Mary's Hospital, london. Mr.Maiprom Sirisvasti, 2nd year

student, Bristol University Medical School, Bristol, England, Mr. Waht Yemprayura, 2nd year student, Syracuse medical School, Syracuse, N.Y., U.S.A.

All three are very young and they are just beginning their Medical courses. I do not think therefore that any special subject could be assigned to them yet.

Of the private students I wish to mention:- Mr. Chalerm Prommas, licentiate of the Royal Medical School, Bangkok, who is now in his second year in the Johns Hopkins School of Hygiene. He is a very brilliant student and has been working in the Department of Pathology in our Medical School under Dr. Ellis. He will receive his degree of Doctor in Public Health next summer and will be therefore the first to have finished his two years' special training. In case there should be a professorship in Public Health later, I believe, Mr. Prommas would be the fittest person to occupy this chair.

Mr. li Sribyatta, a 4th year student, the Union University Medical School, Albany, N.Y., U.S.A. might be suitable for either Anatomy or Obstetrics and Gynecology. He is a very steady worker and a very reliable person.

Mr. Nitya Pauvedya, also a 4th year student of the same school, might do well in Physiology and Pharmacology as he has been doing special studies in these subjects with one of the professors during his vacations. His record in Chemistry is also very good.

Mr. Term Bunnag, 2nd year student in the University of Bern Switzerland, is also promising. His work in the first year has been very satisfactory, but he is still in too early a stage of study to be judged as to his fitness for any special subject.

I understand that there is a young lady, Miss Yai Kunadilok, in the Pekin Medical School. She has been studying at the University of the Phillipines for a few years. From what I have seen of her, while I was on a visit to Manila, she made an excellent impression on me. If there is no objection to a lady candidate I would like to have mentioned her name.

Of the physicians now in practice in Siam I beg to recommend very warmly Mr. Sai Gajaseni, M.B. London, who received his medical education at St. Thomas' Hospital. At present he is the Director of the Siriraj Hospital

and an instructor in surgery to the School. He would be the most suitable candidate for the professorship of Surgery.

Dr. Krachang Bunnag, a graduate in Medicine of the University of Bern, was to be given a special training in Pediatrics in England. He has, however, been granted a years leave at the request of his aged mother, and is to leave for Siam at the end of his internship period in Switzerland next December. I consider this young man very suitable for one of the professorships, perhaps in Medicine or Pediatrics. Although there is no chair for Pediatrics in our School, a physician trained in this subject is very much in demand in Siam. I strongly recommend Dr. Bunnag for a Rockefeller Fellowship, should the Siamese Government not be in a position to give him further financial support when he should wish to return to resume his studies.

There are two more physicians, trained in Bangkok, who deserve to be mentioned here. They are Koon Gai, instructor of Anatomy and Koon Trai, instructor in Pathology; both are licentiates of the Royal Medical School of Bangkok. They have devoted much of their time to their respective subjects, and considering the poor facilities they have had in training themselves, they have gained a good practical knowledge of their subjects and have done very creditable service to the School. Their English might be very weak, but otherwise they are good and deserving students.

There are, of course, other physicians and students who might be suitable, but not knowing them personally I am disinclined to recommend them.

All students mentioned are supported either by the Government or by private scholarships. It remains therefore for the Rockefeller Foundation to consider only the fellowships for the four physicians mentioned above.

Private students receiving scholarships from me will continue to be trained at my own expense in case they should be chosen, but in that case I would beg the Rockefeller Foundation to take over the direction and supervision of their education.

I welcome most heartily your suggestion of a trip to China and Japan of the Dean of the Faculty of Medicine, Mr. Phya Vojasit. It will be an excellent opportunity for him to see the administration of other medical

schools. I consider, however, that it is unnecessary for Dr. Toy to accompany him. If the Dean should wish to have a travelling companion, a young Siamese physician, who speaks English would be more suitable as the Dean's personal assistant.

In connection with the selection of the professors, I venture to take the liberty of informing you that it will be a source of gratification to the authorities, if the choice of the Foundation would fall on Dr. A.G. Ellis, as professor of Pathology. During the two years of his stay in Siam, he has done much to improve the work of not only his department, but also of the whole School, by offering useful suggestions in matters pertaining to medical education and research. His papers have been much appreciated in Siam. Being keenly interested in medical education and having a teaching experience in Siam as well as in the United States Dr. Ellis might prove to be most useful in the reorganization work.

In case the original reply of the Minister of Education to your letter of the 23rd. of January 1922 should not have arrived, I beg to enclose a copy of the same to you with this letter.

In closing I beg to assure you again of my appreciation of the wise and generous gift of your Foundation and the great good that it will do to medical education in Siam, and might I not, by this occasion, also add an expression of my grateful thanks for your kind and sympathetic interest which helps to make this work so promising.

I beg, Sir, to remain,
Yours very respectfully,
(Signed) Mahidol Songkla.

-----๒๐๒-----

THE ROCKEFELLER FOUNDATION
61 Broadway, New York.
DIVISION OF MEDICAL EDUCATION
Richard M. Pearce M.D., Director

Berlin, November 9, 1922.

Alan Gregg, M.D., Associate Director

Dear Sir,

I have received your letter of October 25 forwarded from Paris, and also the enclosed memorandum on our preliminary discussion of the plan of the reorganization of the Chulalongkorn University Medical School.

Your memorandum is in accord with my general understanding but in order that we may be absolutely certain of our ground, I am sending your letter and the memorandum to Dr. Vincent in order that the trustees of the R. F. may confirm our understanding or make such changes as they may deem necessary.

I am suggesting that after such an examination, a letter embodying final decisions will be forwarded to you for transmission to the authorities in Bangkok and that a copy may be sent me. By this arrangement it will be possible, if further discussion is necessary, to meet either in Paris or London, with the knowledge of all action to date.

You make the suggestion that Dr. A.G. Ellis might be the choice of the Foundation as Professor of Pathology. Nothing would please us better than to be able to procure Dr. Ellis, but I fear this is impossible, as he has recently accepted a position in Colorado, with very high salary.

With my best regards and looking forward to seeing you in London and hoping that by that time all your problems will have been settled and we will be able to discuss other matters than Medicine.

Yours sincerely,
(Signed) Richard M. Pearce.

๙๙

Bournemouth.

November 11 th.1922

Dr. Richard M. Pearce,
Director,
Division of Medical Education,
The Rockefeller Foundation,
3 rue de Berri, Paris.

My dear Sir,

I beg to acknowledge with thanks the receipt of your letter of November 9th. It is a very good plan to secure the approval of your Board of Trustees first before sending the report of our agreement to the Siamese authorities. I shall be pleased to transmit the letter of your Board embodying their final decisions to the Ministry of Education for their acceptance.

The authorities will regret to hear that you will not be able to secure Dr. Ellis for our Medical School, for we have such a great confidence in his ability.

In case there should be further discussions necessary, I shall always be at your service either in Paris or London.

Very respectfully yours,

(Signed) Mahidol Songkla.

๙๙

๑๒. หลังการเจรจากับนายแพทย์เพียร์ซ และหน่วยงานของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ในยุโรปและสหรัฐอเมริกา สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงสรุปข้อมูล พร้อมนำเสนอ พระราชดำริไปยังเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ความว่า

Bournemouth

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕

แจ้งความมายังเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ทราบ

ข้าพเจ้าได้รับจดหมายที่ ๗๖๕/๓๔๔๗ ลงวันที่ ๒๕ และที่ ๔๑๒/๓๖๒๓ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคมแล้ว

จดหมายฉบับแรกมาทันทีที่ข้าพเจ้าได้นักวันสนทนากับหมอเปียร์ส จึงได้เป็นเครื่องช่วยในการตกลงมาก ฉบับที่สองมาถึงทีหลังการสนทนา ข้าพเจ้าได้ตกลงกับหมอเปียร์สเรื่องการจัดการให้นาย กระจำน บุนนาค เรียนวิชาแล้วจึงต้องมีจดหมายบอกเลิกต่อภายหลัง

ข้าพเจ้าได้พบหมอเปียร์สที่กรุงปารีสเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม และได้พูดจาตกลงตามที่ได้นัดหมายมากับเจ้าคุณ และเจ้าคุณไพศาลแล้ว

หมอเปียร์สได้ขอให้ข้าพเจ้าทำบรรณที่ติดต่อกันไว้เป็นรายงานถึงกระทรวงศึกษาธิการและรอกิตีเฟลเลอร์เฟานเดชั่น

ข้าพเจ้าขอนำรายงานนี้ขึ้นเสนอแก่กระทรวงแล้วได้รวบรวมสำเนาจดหมายที่ได้เขียนติดต่อกับหมอเปียร์สมาในซองนี้ด้วยเพื่อเป็นคำอธิบายละเอียดต่อไปด้วย

ข้าพเจ้าขออธิบายข้อตกลงกันในบรรณ ให้พิศดารขึ้นดังต่อไปนี้

ข้อ I กล่าวถึงผู้ที่เข้าโรงเรียนแพทย์ หมอเปียร์สมีประสงค์จะให้รับแต่ผู้มีวิชาชั้นมัธยม ๔ ข้าพเจ้าได้อธิบายถึงข้อคิดขัด และวิสัยแก้ไขของรัฐบาลแล้ว เป็นอันตกลงว่าจะวางลงเป็นข้อบรรทัดว่าผู้จะเข้าโรงเรียนแพทย์เพื่อจะรับปริญญาจะต้องมีวิชาจบชั้นมัธยม ๔ แต่จะมีข้อยกเว้นให้แก่ผู้มีความสามารถตั้งแจ้งอยู่ในข้อบรรทัดแล้ว แต่ความมุ่งหมายต่อไปนั้นจะรับนักเรียนมัธยม ๔ โดยมาก

ข้อ II และ III กล่าวถึงทุนอุดหนุนผู้เรียนวิชามัธยม ๗ และ ๘ และผู้เรียนวิชาแพทย์ ข้าพเจ้าได้กระทำการตกลงไว้ในบรรณที่ติดต่อกันไว้กับเจ้าคุณไพศาลทุกประการ

ข้อ IV กล่าวถึงเงินเดือนแพทย์ที่จะขึ้นนั้น ก็จะขึ้นแต่แพทย์ปริญญาเท่านั้น ส่วนแพทย์ไม่มีปริญญานั้น จะดำรงที่ทุนต่อภายหลัง

ข้อ V กล่าวถึงการเรียนภาค ๑ ของวิชาแพทย์ คือวิชาซึ่งจะเรียนในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์นั้น ก็ได้ทำไปตามที่ได้มีคำริห์ไว้กับเจ้าคุณไพศาลแลหม่อมเจ้าพูนศรีเกษมแล้ว มีใหม่แต่กำหนดวิชาที่นักเรียนผู้เป็นแพทย์จะต้องเรียน ซึ่งในเวลานี้ก็อยู่ในโปรแกรมของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์แล้ว แลอาจทำได้ตามที่วางไว้โดยไม่ต้องเปลี่ยน โปลิซีของกระทรวง

ข้อ VI เป็นข้อที่เรายังไม่ได้คำริห์ไว้เป็นพิศดารเมื่อข้าพเจ้าอยู่กรุงเทพฯ เมื่อหมอเปียร์สตั้งปัญหานี้ขึ้น ข้าพเจ้าจึงได้ต้องวางระเบียบหน้าที่ของคณะบดีแลอาจารย์ใหญ่ให้เรียบร้อย เมื่อติดขัดจะเปลี่ยนแปลงก็เห็นจะได้

ข้อ VI f. กล่าวถึงศาสตราจารย์นั้นจะได้ลงในบรรณนี้ตามเหมือนที่ข้าพเจ้าได้รายงานความเห็นไปแล้ว เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ศกนี้

ข้อ VI กล่าวถึง **special arrangements** เป็นข้อที่ได้จากการตกลงกันเรื่องอาจารย์ต่างประเทศให้ละเอียดออกไปอีก มีข้อสำคัญคือ ๑) เราจะให้เงินเดือนแก่อาจารย์ต่างประเทศชดเชยนี้เต็มอัตรา คือ ๑๐๐๐ บาทแต่ต้น ๒) กระทรวงจะต้องตกลงกับหมอบารันสั่ว่าจะให้ศาสตราจารย์คนแรกมาเมื่อใดจึงจะเหมาะ ๓) และกระทรวงจะต้องคำริห์ต่อไปว่าเมื่อใดการโรงเรียนจึงจะพร้อมที่จะให้ศาสตราจารย์คนอื่นเข้ามา ๔) ควรกระทรวงจะกะเวลาให้ศาสตราจารย์ต่างประเทศนี้ได้ทำงานด้วยกันทั้งหมด และให้ได้ทำงานกับผู้ที่รับตำแหน่งสืบไปด้วย

ข้อ VI g. กล่าวถึงผู้ที่ได้รับการฝึกฝนเป็นศาสตราจารย์ต่อไป ข้อสำคัญในข้อนี้ก็คือ จะต้องรีบตั้งกรรมการสำหรับเลือกผู้ที่จะเป็นนักเรียน และผู้ที่ได้รับทุนอุดหนุนของรอกคิเฟลเลอร์ เฟานเคชั่นนั้น จะต้องเลือกอย่างดีด้วยความระมัดระวังรอบคอบเพราะหมอบีร์สได้บอกกับข้าพเจ้าว่า เขาหวังแน่ว่าผู้ที่เขาจะได้จ่ายเงินฝึกฝนนั้นคงจะได้ตำแหน่งศาสตราจารย์ ถ้าเราเลือกผู้ที่ไม่เหมาะแต่แล้วต่อไปเมื่อเห็นผู้ที่ถูกเลือกแล้วไม่เหมาะเห็นคนอื่นเหมาะกว่า จะทำให้เขาเป็นที่เสียใจและเสียค่าเงิน ถ้าผู้ที่เราออกเงินเองแล้ว ถึงแม้ภายหลังมีคนอื่นเหมาะกว่า เราจะไปใช้คนนั้นในตำแหน่งอื่นก็ไม่น่าเสียค่าอะไร เพราะฉะนั้นการเลือกผู้ที่ได้รับทุนของรอกคิเฟลเลอร์เฟานเคชั่นจึงจะต้องเป็นคนเหมาะแท้ เพราะในการที่เราเลือกเขาเป็นนักเรียนของรอกคิเฟลเลอร์เฟานเคชั่นก็เท่ากับเป็นการตั้งศาสตราจารย์

ข้อ VI h. เป็นข้อเปลี่ยนแปลงบ้าง คือ แทนที่เราจะให้โรงคนใช้ ๑ โรงในราคาประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาท หารับจะให้โรงคั่วซึ่งจะมีห้องที่ทำการแผนกคั่วอยู่ภายในนั้นเสร็จ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่า จะดีกว่ามาก เพราะโรงคนใช้นั้นเรามีตัวอย่างแล้วคงจะหาคนมีศรัทธาให้เงินได้ง่ายกว่า โรงคั่วที่เป็นของจำเอนมาก แลราคาจะแพงกว่า หมอบีร์สขอให้ข้าพเจ้าขอให้กระทรวงทำ Sketch ของแปลนโรงคั่ว แลแสดงมาว่า จะมีประสงค้อย่างไรบ้าง แลศรัทธามาพอเป็นประมาณ เขาจะนำแปลนนี้ไปปรึกษากับผู้จัดการของเฟานเคชั่นว่าจะให้ได้หรือไม่ แทนที่จะให้โรงคนใช้อีกหนึ่งห้อง

ส่วนปัญหาเรื่องการก่อสร้างโรงทดลองของเขานั้น เขาขอให้เราทำ Sketches เพื่อแสดงความสามารถไปให้เขา แลขอให้ส่งแปลนต่างๆ ของแปลนทดลองปาโทโลยี ซึ่งเราได้สร้างขึ้นแล้วไปเป็นตัวอย่าง เพื่อที่เขาจะได้ให้ช่างของเขาทำแปลนมา ข้าพเจ้าได้แสดงความเห็นว่าช่างของเขาอาจไม่รู้จักรความต้องการของประเทศเรา เขาตอบว่าเมื่อเวลาเขียนแปลนนั้นจะดูตัวอย่างโรงทดลองที่เขาได้สร้างมาแล้วในประเทศอื่นต่างๆ แลเมื่อแปลนเหล่านี้ไปถึงมือผู้สร้างที่กรุงเทพแล้ว เขาก็ขอให้เราช่วยติ แลให้พูดตกลงกับหมอบารันสที่กรุงเทพอีกทีหนึ่ง

นอกจากนั้น หมอบีร์สขอให้กระทรวงส่งแผนที่โรงพยาบาล มีหมายสถานที่ที่จะสร้างใหม่ต่างๆ ด้วย เพื่อจะได้พิจารณาแลช่วยออกความเห็นทั้งเรื่องการแบ่งพื้นที่ของโรงพยาบาล

ข้อ VII กล่าวถึงการจัดการโรงเรียนวิชาโดยเฉพาะต่างๆ ข้าพเจ้ายังไม่ได้ทำการตกลงละเอียดอย่างใด เพราะเวลานี้เราก็คงจะไม่มีเวลา แลเงินที่จะจัดให้สมแก่ความประสงค์ของเรา แต่จะตัดสินใจก็ไมควร เพราะต่อไปเราอาจหาทางมีผู้ช่วยต่อไปได้

ข้อ VIII ข้อนี้สำคัญมาก เพราะเป็นโปรแกรมที่จะจัดการทั้งหมด ข้าพเจ้าได้ตกลงไว้ว่าในขั้นต้น

- ๑) เราจะตั้งกรรมการเลือกนักเรียนทันที
- ๒) นักเรียนที่ได้รับเลือกแล้วจะได้รับเงินอุดหนุนออกเดินทางได้ทันที ไม่ต้องรอให้พร้อมกันทุกคน
- ๓) รูป Sketches ของสถานศึกษา โรงทดลองฟิสิกส์โอลิมปิก แอ อานาโตมิ ซึ่งเขาจะสร้างให้ พร้อมด้วยแปลนโรงป่าโทยี่แลแผนที่โรงพยาบาล จะได้ให้ส่งมาโดยเร็ว เมื่อข้าพเจ้าได้แปลนแล Sketches แลราคาของสถานที่เหล่านี้แล้วจะได้ขอโอกาสสนทนากับหมอเปียร์สอธิบายความประสงค์ของเราอีกทีหนึ่ง
- ๔) เรื่องจัดการแผนกอักษรศาสตร์แลวิทยาศาสตร์นั้น เราก็จะตั้งคนทันทีเหมือนกัน ส่วนข้ออื่นนั้นจะตกลงกันที่กรุงเทพฯ ภายหลัง

หมอเปียร์สจะไม่มีโอกาสเข้าไปกรุงเทพฯ ในปีนี้ เพราะฉะนั้นได้มีความเห็นว่าปัญหาอะไรที่เกี่ยวข้องที่แล้ว เราควรตกลงทางหมอบารน์สได้ เช่น การก่อสร้าง

ส่วนปัญหาปอลิซีของการเรียนแลนักเรียนแล้ว เขาขอให้พูดกับเขาทางยุโรป หมอเปียร์สจะอยู่ในยุโรปจนปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๖ เพราะฉะนั้นคำสั่งกระทรวงมาที่ข้าพเจ้าก็อาจพูดถึงหมอเปียร์สได้โดยสะดวก

ความเห็นข้าพเจ้าในเรื่องที่พระยาเวชศิทธิพลาศจะไปดูการเรียนที่เมืองจีนนั้น แจ้งอยู่ในจดหมายของข้าพเจ้าแล้ว หมอเปียร์สได้ปลุกข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าได้ขอให้หมอเอลลิสกลับมาเป็นศาสตราจารย์ แต่เห็นจะไม่สำเร็จคงแจ้งอยู่ในจดหมายหมอเปียร์สแล้ว

เรื่องนายกระจ่าง มุนานานั้น ข้าพเจ้าเสียใจมากเพราะได้เตรียมการเรียนไว้แล้วแต่ต้องบอกเลิก แต่ถึงอย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าหวังว่าต่อไปจะมีโอกาสให้นายกระจ่างได้รับทุนอุดหนุนของรอกคิเฟลเลอร์เฟานเดชั่นไปอะเมริกา เพราะนายกระจ่างผู้นี้ข้าพเจ้าเห็นเหมาะที่จะเป็นศาสตราจารย์มากกว่าคนอื่นหมด

ส่วนการหาเงินทางเรียบรายที่จะมาอุดหนุนนักเรียน แลการก่อสร้างนั้น ข้าพเจ้าไม่มีความวิตกว่าจะหาได้ มีแต่ข้อวิตกแต่เรื่องจากรัฐบาลว่าต่อไปจะมีการคิซัด ถ้าไม่กระทำการตกลงเสียให้แน่นอนหนา แลข้อที่ข้าพเจ้าวิตกมากที่สุด คือเรื่องเงินเดือนอาจารย์ต่างต่าง แลเรื่องที่รัฐบาลจะไม่สมักให้แพทย์ปริญญา เพราะแพทย์ปริญญาจะต้องได้เงินเดือนสูงมาก กระทรวงต่างต่างจะเลยมักใช้ผู้ไม่มีปริญญามากกว่า

ข้าพเจ้าคิดว่าคงจะจัดการที่นี้อีกประมาณหนึ่งปี เพราะฉะนั้นในระหว่างนี้ ถ้ากระทรวงจะมีธุระใช้ในกิจการใดแล้ว ข้าพเจ้าจะยินดีทำเต็มสติปัญญา

ด้วยความนับถืออันสูง

(ลงพระนาม) มหิตล

๒๐๘

๑๓. สำหรับบันทึกข้อตกลง (Memorandum) ที่ ทรงแนบมากับจดหมายลายพระหัตถ์ถึงเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อหาดังนี้

A MEMORANDUM

on the preliminary discussion of the plan of the reorganization of the Chulalongkorn University Medical School by the aid of the Rockefeller Foundation.

In discussing the practical details of the plan of the assistance to be given by the Rockefeller Foundation in the reorganization of the Royal Medical School of the Chulalongkorn University the following points have been agreed upon.

I. The requirements for admission into the Medical School.

a. As a candidate for a degree in Medicine.

The candidate must have completed satisfactorily:-

1. The 8th Matayom course of the Government Secondary Schools or an equivalent preparation in a recognized private institution.
2. A prescribed premedical course of two years as given at the Chulalongkorn University or an equivalent training in premedical subjects in institutions of a university standing.

b. As a candidate for a license of the Royal Medical School.

The candidate must have completed satisfactorily:-

1. The 6th Matayom course of the Government Secondary Schools or equivalent.
2. The same premedical course as given to the candidates for a degree.

In the case of an exceptionally successful students a degree may be granted at the end of the four years' course in the Medical School by the vote of the Faculty of Medicine.

c. As a special student.

A special student may be admitted into any class of the Medical School for which he or she is qualified at the discretion of the Director of Studies. Such a person, however, is not a candidate for a degree or a license.

Holders of the license of the Royal Medical School may be admitted as special students for further training. They will be

classified according to their qualification by the Director of Studies.

In case a special student proves himself exceptionally successful in his work at the Medical School, together with the consideration of his previous experience as a physician, he may be granted a degree in Medicine like the 6th Matayom students.

d. Graduate Students.

Holders of university degrees and medical licenses may be admitted as graduate students to do such special works as they are qualified to do. These students will be placed directly under the supervision of the Professor of the Department in which they propose to do their special works.

The ultimate aim of the University is to receive only candidates of the 8th Matayom Class, so that all graduates going out from this School will be degree men and women.

II. Provision for the extension of facilities for Secondary Education.

- a. The Government is planning a gradual increase of the facilities for Secondary Education in the provinces by increasing the number of schools as well as by introducing the higher classes, the 7th and 8th Matayom, into some of the larger schools.
- b. As the execution of this programme will take a long time, scholarships will, in the mean time, be provided, to enable graduates of the 6th Matayom Classes of the provincial schools to continue their studies in the 7th and 8th Matayom Classes in the Government Secondary Schools in Bangkok.

The scheme under consideration consists of:

1. A central scholarship committee, composed of members of the Ministry of Education, the University, and some of the influential men and women of the community, will undertake to raise a fund for these scholarships and to distribute them through the agency of.
2. Local committees to be formed by the local educational and administrative authorities who will select and recommend an allotted number of successful graduates of the 6th Matayom Classes of the

Secondary Schools of each province. The final decision of the award, however, will rest with the Central Committee.

3. Each scholarship will consist of a sufficient sum to cover the travelling expenses to Bangkok and a monthly allowance of 30 Ticals , 20 of which will go towards the payment for board and room and the remaining 10 Ticals will be given to the student himself to cover his clothing expences and pocket money.
4. To students, who cannot find proper homes with their relatives and friends in Bangkok, accommodations will be offered in the residence halls of the Government Normal Schools, one of which is reserved for women students.

The board and room expences in these halls will be 20 Ticals per month.

5. All students, whether they reside in the Normal School or with relatives, will be under the strictest supervision of the Secondary School authorities.
6. All recipients of these scholarships will pledge themselves to take up Medicine or allied subjects after they have finished their two years courses in the Secondary School, and, after their graduation from the Medical School, they will return to their native community to take up the practice of Medicine for a number of years equal to the time they have been receiving scholarships, unless they are employed in the services of the Government.
7. The duration of such a scholarship will be two years, one in the 7th., one in the 8th Matayom. In case of a failure, the candidate may either refund the amount spent on him or enter the Medical School as a candidate for the Medical License or take the short public health course for health inspector which will be organized later.
8. The number of these scholarships would not exceed 40 and with the introduction of the 7th and 8th , Matayom into the provincial schools there will be less need for them, so that their number can be gradually reduced. On account of the temporary character of these scholarships there should be no difficulty in securing the necessary fund to meet the demand.

III. Medical Scholarships.

To encourage students of ability, who cannot otherwise meet the expenses of a six years course of Medicine, scholarships for medical students are under consideration.

Following information have been gathered at the preliminary investigation of the problem.

- a. The average cost of maintaining a medical student under the present condition (1922) amounts to about 30 to 40 Ticals per month.
- b. At present the Ministry of Finance contributes towards the payment of board and room the sum of 20 Ticals per month for each of the students.
- c. Only 8th Matayom graduates are allowed to receive this support and at present 200 students of the whole University is being thus maintained. It is quite possible to negotiate with the Ministry of Finance for the increase of the number of these allowances, when there will be more of the 8th. Matayom students who need this support.
- d. It remains therefore for the University to give an allowance of 10 Ticals per month per students to cover the clothing and miscellaneous expenses of these 200 students, whose board and room expense are already being paid by the Ministry of Finance, to enable them to get their medical training absolutely free of all costs.
- e. It is estimated that a capital of 3000 Ticals (1300) will be sufficient to supply an allowance of 10 Ticals per month to one student who receives free board and rooms; and in the case of a student who does not receive support from the Ministry of Finance, a capital of 10,000 Ticals (4,500) will be sufficient to maintain him throughout his course, including his board and room. It is the belief of the authorities that they will be able to raise sufficient scholarship funds to support the deserving students who would otherwise not be able to continue their studies for lack of funds.
- f. The same Central Committee for Scholarship Funds mentioned in paragraph II section b.1. might be asked to take over also the administration of the medical scholarships.

IV. Salaries of Physicians

- a. All graduates of the reorganized School with a medical degree, who enter the Government service, will be paid the initial salary of not less than 160 and not more than 240 Ticals per month.

The advancement in rank as well as the rate of increase of payment will, however, depend more upon the personal merit of the individual rather than upon the degree taken at the Medical School.

- b. Qualified men without a degree will continue to be employed by the Government. An improvement of their payment according to their ability and qualification might be considered later.
- c. The Government do not undertake to promise employment to every graduate of the School, preference may be given to the degree men.

The increase of a 100% in the initial payment to a physician in the Government service may be considered very large for the present condition of Siam. Furthermore when the Medical Practice Act will be put in force, the position of the graduate will be a very favourable one.

V. The reorganization of the Premedical Course.

In connection with the reorganization of the Medical School with the aid of the Rockefeller Foundation the Government plans to reorganize the School of Arts and Sciences of the University in which lecture and laboratory courses will be give to students preparing to enter the Medical School, the Veterinary, the Dental and the General Sciences courses.

- a. The premedical students will be required to take credits of two years work in Science, including the following compulsory courses:-

One year course in General Inorganic Chemistry, including elementary analysis.

One half year course in Organic Chemistry.

One year course in General Physics.

One half year course in General Zoology.

One half year course in Vertebrate Anatomy.

One half year course in General Botany.

One year courses in English.

Two elective courses of half a year each.

One year laboratory course contains about 100 hours of lectures and 150 hours of laboratory works. One year in a lecture course contains 120 hours of lectures and recitations.

b. The teaching Staff.

There are no provisions for professorships in the Faculty of Arts and Sciences, but following instructors are already engaged in teaching the premedical students.

English	B.O.Cartwright B.A. (Cantab.)
Biology	N.Choola A.B. (U. of P.)
Chemistry	Choola, later Lyddel.
Physics	Vacant. (Course being given by one of the instructors in Physics of the Secondary School Department)

The number of teaching personnel will be increased when the organization of the Veterinary Course will be begun which will be subsidized by the Ministry of Agriculture.

Arrangements will be made for the premedical students to attend courses given by other faculties of the University and by the Pasteur Institute and the Red Cross.

About 25 to 30 students will be enrolled each year in the premedical course.

VI. The Organization of the Medical School.

a. Students.

In the first few years there will be four kinds of medical students.

- (1) Candidates for the medical degree.
- (2) Candidates for the medical License.
- (3) Special Students.
- (4) Graduate Students.

Types 2 and 3 will be admitted only when there are vacancies. Preference will be given to the other two types.

- b. The medical courses will be of four years duration. The principal lectures and laboratory exercises will be given at the Siriraj Hospital. The details of the course will be organized by the Director of Studies.
- c. Each class will be limited to 25 students.
- d. The Dean.

The Dean is the administrative head of the Medical School. His duties are:

- 1. The management of the finance of the Medical School.
- 2. The care of buildings and equipments belonging directly to the Medical School.
- 3. The Administration of the medical students, their physical and moral well being, their living quarters, their dining halls, their recreations, and social activities, their works outside class rooms, their admission and dismissal.
- 4. Outward representations and correspondence of the Medical School.

The Dean is responsible to the Rector of the University for the administrative business of the School and for the conduct of students.

In the performance of his duties the Dean will be assisted by Director of Studies in matters scientific and educational and by a staff of nonmedical officials in matters administrative and financial.

As chief executive officer of the Medical School the Dean is invested with a certain disciplinary power over students of the Medical School.

- e. The Director of Studies.

The Director of Studies is to be chosen from one of the foreign professors by the Rockefeller Foundation.

His duties are:

- 1. The organization and conduct of the medical course.
- 2. Regulation of entrance requirements of candidates and the classification of students:

3. All matters pertaining to curriculum, scientific standard, time schedule of exercises and methods of teaching.

4. Examinations and recommendations for degrees and licenses.

He is responsible directly to the Director General of the Department of University Education of the Ministry of Education and to the Rockefeller Foundation for the scientific standing of the School and its graduates. II

His opinion in matters pertaining to medical education and research should be final.

f. The Professors.

There will be six professorships of about 9600 to 12000 Ticals per annum each. (4244 to 5200) to be paid by the the Siamese Government.

1. Following qualifications will be required of the candidates for these professorships.

(1) Candidate must be a holder of a degree or diploma of a recognized institution.

(2) He must have taken a special training in his subject for at least two years and is desirable that he should have published original works on his subject.

(3) He must have served at least two years in the Department of the University before becoming a full professor. In case of a foreign professor a teaching experience of two years in institutions of a university standing will be accepted as equivalent.

(4) He must have abilities to teach.

(5) He must be able to do research works.

(6) He must be of good moral character.

2. The professor's duties.

(1) He will act as the executive head of his department.

(2) He will plan and conduct lecture and laboratory courses of his department.

(3) He is to give some of his time to research works and to supervise research students of his department.

(4) He is to render occasional services in his special line to the Government.

(5) He may take up some private practice only by permission of the Dean and the Director of Studies. ,

The professor is responsible for the administrative and business conduct of his department to the Dean. In his scientific work he is responsible to the Director of Studies.

Special Arrangements.

(1) For the first two or more years the Rockefeller Foundation will undertake to select suitable Americans and Europeans to occupy these six chairs in order to organize the different departments.

I

(2) The Siamese Government will contribute the maximum of the above I mentioned salaries towards their support and It IS understood that the Foundation would contribute the remainder necessary for their maintenance in Bangkok. ,

(3) The foreign professors will resign in favor of Siamese candidates, as soon as the latter are considered sufficiently prepared to take over the administration and teaching of their respective departments.

(4) It will not be necessary for all the six of the foreign professors to arrive in Bangkok at the same time. The order of their coming will be determined by the progress of the reorganization of the School and the availability of buildings and equipments for their work.

(5) It will be more convenient to let the authorities in Bangkok settle with the local representative of the Rockefeller Foundation when they will be ready to receive the first professor. The Ministry of Education will inform the Foundation of their decision at an early date, so that plenty of time will be given to the Foundation to select a suitable candidate.

(6) It is also herewith proposed that the first professor be given a certain amount of authority to develop the further plans of

reorganization, especially in the question of when and which of the departments, next to his own, is to be organized and also to indicate the time when the arrival of the other professors will be desirable.

- (7) It is important that all the professors would arrive within two years of the arrival of the first, so that the six professors might be working together for a period of time in the School.
- (8) It is also desirable that the Siamese candidates for the professorships should be given an opportunity, when they have finished their special training abroad, to work together with the foreign professors in their respective departments, so as to enable them to understand the organization of their departments. For this reason a year should elapse between the sending of the students to their special training and the coming of the professors of their respective departments.

g. Siamese Candidates for the Professorships.

1. A Committee consisting of representatives of the Ministry of Education, the Chulalongkorn University and the Rockefeller Foundation will be appointed to select suitable candidates for the professorships out of the available physicians in Siam and the Government and private students abroad.
2. Candidates who are already receiving Government scholarships will continue to be trained at the expense of the Government. A report of their progress will be sent from time to time to the Rockefeller Foundation by the Superintendent of the Government students of the country in which the candidates are studying and the Rockefeller Foundation will be asked to give their advice regarding the plan of their training.

The candidates will be given a course leading to a degree or a diploma and after their graduation they will be trained for two more years in a special subject. Practical experience will be given whenever there is an opportunity.

3. Donors of private scholarships will be requested to continue their support to students chosen to be candidates for professorships. The

authorities will endeavour to make an arrangement where by the Foundation will be able to exercise an influence in the direction of their studies. They will also be required to take a course of training similar to that of the Government students.

4. Candidates who have not already received any scholarships will be supported by the Rockefeller Foundation. The direction and supervision of their studies will be entirely in the hand of the Foundation.

h. Buildings.

1. The Siamese Government is building one pathological laboratory, one ward of forty beds and money is being collected for the building of an administration building.
2. The Rockefeller Foundation undertakes to build one anatomy, one physiology and pharmacology laboratory.
3. The Foundation is considering the building of a surgery building containing operating theaters and offices for the Department of Surgery in-stead of the promised ward, provided that the latter building can later be erected at the expense of the University or by a private gift.
4. Detail plans of the pathological laboratory and a general plan of the Hospital grounds indicating the proposed positions of all the projected buildings, together with sketches and estimates of costs of the anatomy, physiology laboratories and the surgery building will be sent to the Rockefeller Foundation.
5. With these plans and sketches in hand the Rockefeller Foundation will, after a consultation with their experts -and if possible -also with the future professors of anatomy, physiology and surgery, propose a definite plan for their buildings to the Ministry.
6. The final decision on the details of the plans and of the positions of these units -in their relation to others -will best be left to the representatives of the Foundation and the University. It is desirable that the plan, as a whole, should be considered from every possible angle and on the spot and that all the buildings should harmonize in style and in groupings, so as to attain the

maximum efficiency in using and at the same time affect a saving of space.

VII. Provisions for Postgraduate Studies.

VII. At present it is not considered necessary to create a post graduate school of medicine.

VIII. Post graduate students, however, will be received into the various departments of the School and placed under the supervision of the departmental professors.

IX. Research will be encouraged, but research funds will not yet be available.

X. Special courses -especially in public health -will be arranged when there is an opportunity and a demand.

XI. Schools of Public Health, Veterinary and Dentistry are projected in connection with the Medical School and the School of Arts and Sciences, but no steps will be undertaken towards their establishment until the Medical School is properly reorganized.

XII. There is at present a scholarship fund for postgraduate studies at home and abroad yielding an income of about 8000 Ticals. The last holder of this scholarship has just returned from the United States, this fund therefore will be available for further use in connection with the reorganization of the Medical School.

VIII. Schedule of Execution of the Plans.

A proper coordination of the various processes of re-organization is very important to the success of the whole scheme, therefore a programme of the order in which the various steps are to be undertaken are herewith suggested.

a. The Committee for the selection of candidates for the professorships should at once be formed and they should proceed to select suitable candidates.

In choosing students abroad, the Superintendents of the Government students in America and Europe might be asked to act as agents of the Committee.

b. The chosen candidate should then proceed to their destined place of study.

- c. At the same time plans and sketches and estimates of costs should be prepared and when ready sent directly to the Rockefeller Foundation for further considerations. It is desirable that these units should be begun as soon as the local representative of the Foundation and the University have come to an agreement on the plans.
- d. The Siamese Government will also forthwith start the reorganization of the Premedical course.
- e. The problem of scholarships also might be taken up early, as it will take a long to raise the necessary funds. The existence of an active and interested Central Committee, it is believed, will accelerate the plan.
- f. As the pathological laboratory is nearing completion, the first professor to arrive in Bangkok might be that of pathology. The definite time of his arrival will depend upon the progress of equipment of this laboratory and the reorganization of the school. It has been suggested already that the first professor should have some authority to take a leading part in the reorganization, it will therefore be proper to let him suggest the time of the coming of the other professors.
- g. The new entrance requirements will be enforced at the recommendation of the Director of Studies. The new regulation will not be retroactive. Students already in the University will be allowed to finish their course according to the old requirements, but the benefit of the more efficient system of instruction.
- h. The increase of salaries for the degree men will take place when the first holder of the degree enters the Government service.
- i. The improvement in the salaries of holders of the Medical License of the old school will not be made until the position of the degree men in the Government service is well established.

The Rockefeller Foundation will always be welcome to send their representatives to inspect any part of the Medical and Premedical Schools. Their advice will be gratefully received and carefully considered.

Whenever possible the Siamese authorities will gladly comply with their wishes.

๑๔. ผลของการศึกษา และการเจรจา กับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ นำไปสู่ข้อตกลงเบื้องต้นว่า

- มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์จะจัดส่งศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศมาช่วยจัดการเรียนการสอน และสอนในแผนกวิชาสำคัญ ๒ นาย
- กำหนดให้มีการสร้างอาคารเรียน โดยมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์สนับสนุนเงินช่วยเหลือจำนวน ๑๒๕,๐๐๐ เหรียญสหรัฐฯ และเพิ่มเติมให้ในภายหลังอีก ๑๓๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐฯ (ค่าเงิน ๒๕๕,๐๐๐ เหรียญสหรัฐฯ ในสมัยนั้นเทียบเป็นเงินไทยได้ประมาณ ๔ แสนบาท)
- มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ให้ทุนส่งอาจารย์ไทยไปศึกษาวิชาต่อ ณ ต่างประเทศ (รวมทั้งสิ้นที่ได้ไปศึกษา ๑๕ ทุน)
- ส่วนทางฝั่งแผนกอักษรศาสตร์วิทยาศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็มีการดำเนินการดังนี้
- มีศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศมาช่วยชั่วคราว ๔ นาย
- มีทุนสำหรับส่งอาจารย์ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ

จากการเจรจาทกลงรอบแรก ได้นำไปสู่การเจรจารอบสองในระยะเวลาต่อมา โดยทางมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ได้สนับสนุนเงินเพิ่มให้อีก ๓๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติม และผลจากการเจรจาแสวงหาความร่วมมืออย่างต่อเนื่องนับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งมีสมเด็จพระบรมราชชนก และเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นผู้แทนสยาม กับ ดร. เพียร์ซ (Dr. Pearce) เป็นตัวแทนมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ได้นำไปสู่การที่ร่วมมืออย่างจริงจังในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ กระทั่งสยามมีปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตที่มีคุณภาพเทียบเท่ากับระดับสากลอุบัติขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ และยืนยันมั่นคงอย่างยิ่งมาจนยุคสมัยปัจจุบัน

๑๕. ระหว่างที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกเสด็จเดินทางในยุโรปเพื่อเจรจาความเมือง ได้เสด็จไปพักที่สถานทูตฝรั่งเศส ซึ่งพลตรีหม่อมเจ้าปรีดิเทพย์พงษ์ เทวกุล ผู้ช่วยทูต ในราชการทหารบก ประจำประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษ ได้เล่าถึงช่วงที่เคยเข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชชนก ณ กรุงปารีส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ว่าทรงตรัสเล่าด้วยพระพักตร์เป็นปกติว่า "หมอเราได้ตรวจร่างกายฉันแล้ว ว่าจะมีชีวิตอยู่ไปได้อีกไม่นาน เพราะอวัยวะภายในหลายอย่างล้วนแต่ไม่ดี" แสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยอันสูงส่งบรรลुถึงมรณานุสติธรรม สอดคล้องกับบันทึกของ ดร. เอ จี เอลลิส ที่ว่า " อันที่จริงก่อนจะเสด็จกลับสยาม ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นายแพทย์คนหนึ่งที่ยุโรปได้กราบทูลว่าจะทรงมีพระชนม์อีกไม่เกิน ๒ ปี (เป็นคำพูดที่ไม่พึงปรารถนาที่สุดที่แพทย์ควรพูด และสำหรับคนไข้ เป็นเมฆก้อนดำที่มากครอบคลุมชีวิตอยู่" ได้ทรงเสด็จต่อไปยังประเทศอังกฤษ โดยทรงมีพระประสงค์จะใช้เวลาระหว่างพำนักอยู่ในสหราชอาณาจักรเข้าศึกษาวิชาแพทย์ต่อให้จบ อย่างไรก็ตามในระหว่างประทับพักอยู่ ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักรพระชายาได้มีพระประสูติกาลพระธิดาพระองค์แรกในวันอาทิตย์ที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

โดยนามแรกประสูติตามทีโรงพยาบาลตั้งถวายคือ May ตามเดือนที่ประสูติ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระนามว่า หม่อมเจ้าหญิงกัลยาณีวัฒนา มหิดล หลังจากนั้น ได้ทรงแวะประทับที่มหาวิทยาลัยเอดินเบรอะในสก๊อตแลนด์แต่ด้วยสภาพอากาศที่ไม่เอื้อต่อพระพลานามัยทำให้ต้องเปลี่ยนพระทัย ดังลายพระหัตถ์เลขาถึง มจ. พูนศรีเกษม เกษมศรี (๑๓ มิ.ย. ๒๔๖๖) ความว่า "ฉันแควะหวั่นเสียจริงๆ ที่เงินเท่าไรก็ไม่หาย เมื่อเดือนเมษายนนี้ ฉันไปตั้งต้นเรียนที่ Edinburgh แต่พอกกลางเทอมก็ต้องเลิกเพราะโรคยังไม่หาย ที่จริง ใจฉันร้อน รีบตั้งต้นเร็วเกินไปเลยไม่สบายอีก บัดนี้หมอตัดสินว่าเป็นโรค Kidney เสียเลยจะพาลห้ามไม่ให้อยู่เมืองอังกฤษ เพราะอากาศที่นี่ชื้นและหนาวไป ฉันเลยลงเลว่าจะทำอะไรดี มีแปลนสองอย่าง (๑) อยู่รักษาตัวจนหายเจ็บแล้วกลับกรุงเทพฯ ราวเดือนตุลาคมและกลับไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อมีโอกาสจึงค่อยคิดอ่านออกมาเรียนเอาปริญญา M.D. อีกทีหนึ่ง (๒) เพราะหมอห้ามไม่ให้อยู่ในเมืองอังกฤษ แต่ไม่ได้ห้ามไม่ให้เรียน เพราะฉะนั้นบางทีฉันจะไปเรียนที่ California ที่นั่นอากาศอุ่นสบายดี" "ผลของการรักษาก็ได้แต่ว่า หัวใจดีขึ้น แต่เรื่องไตร่วนนั้นได้ความว่ารักษาไม่หาย ได้คำแนะนำให้ระวังตัวอย่าให้มี Inflammation เท่านั้น ถ้าไม่มีอะไรเกิดขึ้นแล้ว การร่วก็คงอยู่เท่านั้น ซึ่งยังไม่ถึงจะขาด Efficiency ฉันยังไม่ตกลงจะกลับกรุงเทพฯ หรือจะเข้าเรียนต่อที่สหรัฐอเมริกา แต่หมอเห็นว่าถ้าเรียนต่อแล้วจะสบายใจมากกว่า"

๑๖. อย่างไรก็ตาม ยังมีหนี้ได้เสด็จไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ดังที่ได้ตั้งใจไว้แต่แรก ก็ทรงได้รับพระราชโทรเลขจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

'Now that I have lost Chudadhu, I fell more lonely than before, and I want you to come back home as soon as you can. I have already arranged with the Minister of Education for you to take up the post of Director General of the University, and I know that the Minister is delighted at the prospect of having you in this department. Your mother has just been to see on the visit of Condolence, and she seemed very pleased when I told her of my intention to ask you to come home to support me in my work, please return as soon as you can.'

จึงต้องทรงเสด็จกลับพระนครอีกครั้งในปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ด้วยเรือของบอร์ด (S.S.Chambord) เนื่องด้วยล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระองค์เป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ได้รับพระราชทานยศเป็นมหาอำมาตย์ตรี ในวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ โดยเสด็จถึงพระนครในเดือนพฤศจิกายน ของปี พ.ศ. ๒๔๖๖

๑๗. ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกต้องทรงต่อสู้แก้ไขอุปสรรคต่างๆ จากบรรดาผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการบริหารการศึกษาของพระองค์ เช่นทรงมีพระราชดำริว่ามหาวิทยาลัยของไทยนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกับตะวันตก ควรจะสร้างตามความจำเป็นหรือความต้องการของประเทศ คือควรมีการกสิกรรม พาณิชยกรรม และการ

ฝึกหัดครู ฯลฯ พ.ศ. ๒๕๖๖ ยังเป็นปีแรก ที่มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ เริ่มเข้ามาปฏิบัติการกิจปรับปรุง การศึกษาในคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระองค์ได้ทรงเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงใหญ่ในการ บริหารจัดการภารกิจต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป ทรงร่วมเป็นกรรมการก่อสร้างอาคารใหม่ๆ ในศิริราช พยาบาล ทั้งยังทรงทุ่มเทสละพระองค์ในฐานะของครู ทรงสอนวิชากายวิภาคศาสตร์ของสัตว์ที่มีกระดูก สันหลัง (Anatomy of the Vertebrates) และวิชาประวัติศาสตร์แก่นักเรียนเตรียมแพทย์ด้วยพระองค์ เอง ทรงมีวิธีการสอนที่ประทับใจและได้รับการเล่าขานต่อในหมู่ศิษย์ว่า ทรงทิวะลอมใส่กบไปให้ นักเรียนชำแหละศึกษา และเมื่อฝ่ายสรีรวิทยาของโรงเรียนแพทย์ไม่มีที่เลี้ยงสัตว์เพื่อการศึกษาค้นคว้า ก็ทรงรับไปเลี้ยงไว้ที่วัง ทรงจัดหนังสือให้นักเรียนนำกลับไปศึกษาด้วยตนเองแล้วมาบรรยายและถกเถียง ปัญหากับเพื่อนร่วมชั้นทรงเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์ เช่น สมเด็จพระยาตำราญราชานุภาพ พระยาภิรมย์ภักดี พระยาปริยัติวิธานสาสน์ และ ศ.เชเดส์ ฯลฯ มาบรรยาย ทั้งยังทรงอธิบายเรื่องราว ประวัติของสถานที่อย่างละเอียดลึกซึ้งระหว่างการเดินทางนักเรียนไปศึกษาในสถานที่จริง บางครั้งทรงพาพวก นักเรียนแพทย์ไปดูโซน ดูละคร เพื่อให้รอบรู้ตระหนักในคุณค่าศิลปวัฒนธรรมของชาติ ทรงอบรมสั่งสอนให้รู้จักคุณค่าของเวลา โดยรับสั่งว่า "เวลาเป็นของมีค่า เมื่อมันล่องไปแล้วมันจะไม่กลับมา อีก ถ้าเรามีโอกาสจะไข่มั่นให้เป็นประโยชน์แล้ว เราไม่ไข่มั่นก็เป็นที่น่าเสียดาย" เวลาสอนจะทรงมีนาฬิกา เรือนเล็กๆ ตั้งไว้บนโต๊ะเพื่อทอดพระเนตร ไม่ทรงโปรดฯ การที่ต้องทำให้คนอื่นคอย เวลาที่ออกศึกษา นอกสถานที่ จะโปรดฯ ให้รถออกตรงเวลา ไม่มีการคอยผู้ที่ยังมาไม่ถึง และทรงให้ความสำคัญต่อการใช้เวลาเพื่อส่วนรวม อย่างงานกิจกรรมประจำปี มีพระดำรัสว่า "พวกเธอทั้งหลาย การเล่นนั้นเป็นของดี การ เรียนนั้นก็เป็นของดีและสำคัญ แต่การที่จะให้ดีกว่านั้นคือคนที่เรียนก็ดีและเล่นก็ดีด้วย" ทรงพรา่ำสอนแก่นักศึกษา แพทย์ ว่าอาชีพแพทย์นั้นมีเกียรติ แพทย์ที่ดีจะไม่ร่ำรวย แต่ไม่อดตาย ถ้าใครอยากร่ำรวยก็ควรประกอบ อาชีพอื่น

๑๘. เพื่อให้สามารถผลักดันระบบการศึกษาของสยามให้เป็นไปอย่างครอบคลุมรอบด้านทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงตรวจการศึกษาทั่วไป (Inspector General of Education) ซึ่งมีสิทธิตรวจและ แนะนำงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ได้โดยไม่จำกัด ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ตำแหน่ง ดังกล่าวนี้นำส่งผลให้สามารถเสด็จไปยังต่างประเทศ เพื่อการศึกษาและดูงานได้สะดวกขึ้น ตลอดจนทำให้ ทรงมีเวลามาท่วมเทกับการพัฒนาศิริราชพยาบาลมากขึ้น เช่น ในการสร้างตึกสำหรับแผนกกายวิภาค ศาสตร์และสรีรวิทยาด้วยทุนมูลนิธิในต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๗ นั้น ได้โปรดรับสั่งให้กระทรวงธรรมการเป็น เจ้าหน้าที่จะควบคุมการก่อสร้าง โดยกำหนดให้ไม่มีลวดลายและเครื่องประดับเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย อันไม่จำเป็น (แนวพระราชดำริเรื่องการประหยัดในเหตุอันไม่จำเป็นนี้ เป็นแนวหลักปฏิบัติของศิริราช พยาบาลมาโดยตลอด) ได้ทรงช่วยเหลือเสด็จในกรมพระยาชัยนาทนาคำ จัดระเบียบวิธีอำนวยการโรงเรียน แพทย์และโรงพยาบาลศิริราช ในที่ประชุมซึ่งมีพระองค์เป็นประธานได้ตกลงกันว่าให้จัดตั้งคณะกรรมการ ขึ้น ๒ คณะ ชุดแรกประกอบด้วย อาจารย์หัวหน้าแผนกวิชา และเจ้าหน้าที่แผนกพยาบาลเป็นกรรมการ มีการประชุมเดือนละ ๒ ครั้ง มีหน้าที่วางนโยบาย กรรมการชุดที่สองเป็นกรรมการบริหาร ประกอบด้วย สมเด็จพระบรมราชชนก คณบดี และหัวหน้าแผนกวิชา เพื่อดำเนินการตามที่กรรมการชุดที่หนึ่งได้ตกลง แนะนำไว้ นอกจากนี้ ยังทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทางสาธารณสุขอีกหลายอย่าง เช่น ทรงมีบทบาท สำคัญในการกำหนดให้แพทย์ปัจจุบันต้องมีการขึ้นทะเบียนภายใต้ข้อกำหนดของพระราชบัญญัติ การแพทย์ ต่อมายังทรงซื้อโรงเรียนวังหลังจากคณะมิชชันนารี (Presbyterian Mission) ซึ่งมีพื้นที่ ใกล้เคียงกับศิริราช ในราคา ๕๐,๐๐๐ บาท ให้ทางคณะแพทย์ได้เช่าในอัตราต่ำมากพอเป็นพิธี เพียงปี

ละ ๑ บาท ผูกพันเป็นเวลา ๓๐ ปี เพื่อให้ใช้เป็นที่อยู่ของพยาบาล ในขณะที่พระองค์ได้บริจาคเงินให้กับโรงเรียนพยาบาลเป็นเงินมากถึง ๒๐,๐๐๐ บาท สำหรับการปลูกอาคารหลังใหม่เพื่อให้เป็นที่พักของอาจารย์ผู้ปกครอง โดยประทานค่าซ่อมแซมให้อีกปีละ ๖,๒๐๐ บาท ตลอดจนได้พระราชทานเงินส่วนพระองค์สำหรับเป็นค่าจ้างรายเดือนให้แก่อาจารย์ชาวต่างประเทศอีก ๒ คนด้วย

๑๙. ระหว่างที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป ยังได้ทรงสละเวลาเผยแผ่ความรู้ให้เป็นวิทยาทาน โดยโปรดให้คำบรรยายแก่คณะผู้รับการอบรมหลายชุดด้วยกัน ได้แก่

- การสอนวิชาปฏิบัติการสุขาภิบาลแก่แพทย์สาธารณสุขที่เข้ารับการอบรมของกรมสาธารณสุข ครั้งที่ ๑ ในระหว่างวันที่ ๒๘ มิถุนายน ถึง ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ณ สถานเสาวภา
- ทรงแสดงปาฐกถาเรื่อง “ธาตุปัจจัยในการสาธารณสุข” ในการอบรมสาธารณสุขมณฑลแก่ผู้เข้ามาประชุมในกรุงเทพฯ ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ซึ่งได้ทรงปรารภถึงตึกแถวถนนเจริญกรุงว่าสร้างเหลื่อมล้ำกันออกมาไม่ถูกสุขลักษณะ แล้วทรงพาผู้อบรมไปเห็นสถานที่จริง ดูตลาดและสั้วตามวัดต่างๆ ที่พระองค์ได้ปรารภถึง เช่น วัดดวงแขและวัดบรมนิวาส ทรงช่วยพระราชทานเงินสมทบสร้างสั้วให้แก่วัดวาและที่สาธารณะ จนบรรดาแพทย์ที่มาร่วมประชุมพร้อมใจกันจัดของที่ระลึกถวายด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ทรงได้มีลายพระราชหัตถ์ตอบผ่านกรมพระยาชัยนาทนาคะ ว่า “....หม่อมฉันรู้สึกอยู่เสมอว่าการสาธารณสุขนั้น เป็นของสำคัญยิ่ง เป็นเครื่องบำรุงกำลังของชาติไทย และเป็นสาธารณประโยชน์แก่มนุษยชาติทั่วไปด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อมีโอกาสอันใดที่หม่อมฉันพอที่จะช่วยออกกำลังกาย ปัญญา หรือทรัพย์สินเป็นผลที่จะทะนุบำรุงให้การนั้นเจริญขึ้นแล้ว หม่อมฉันยินดีปฏิบัติได้เสมอ อนึ่ง หม่อมฉันรู้สึกว่าการที่หม่อมฉันได้ทำมานั้น เป็นการเล็กน้อยเท่านั้น”
- แสดงปาฐกถาเรื่อง “คิดเป็นจำนวน” มีเนื้อความว่าหากจัดการสาธารณสุขให้ดีแล้ว จะสามารถลดจำนวนผู้ป่วยในหมู่ประชากรลงได้อย่างชัดเจน เพราะมีโรคจำนวนมากที่สามารถป้องกันได้ อันจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจเพราะไม่ต้องเสียกำลังแรงงาน ไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลอันประมาณค่าไม่ได้
- ในเดือนกรกฎาคมปีต่อมา (๒๔๖๘) ได้ทรงเสด็จไปภาคเหนือเพื่อเปิดโรงพยาบาลแมคคอมมิคของคณะผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายเพรสไบทีเรียน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ทรงพระราชทานทุนอุดหนุนแพทย์อเมริกันคนหนึ่งที่ได้มาปฏิบัติหน้าที่ชั่วคราวในขณะนั้น

๒๐. ในส่วนของการเรียนการสอนนั้น ทรงย้ำว่าจะต้องเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ เป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด มีเหตุผล เน้นการปฏิบัติ ลงมือทำในห้องปฏิบัติการ ในห้องตรวจ ทรงเน้นว่า การฝึกฝนปฏิบัติ (practice) เป็นหัวใจของการเรียนแพทย์ ดังปรากฏในลายพระหัตถ์ถึง มจ. พูนศรีเกษม เกษมศรี ว่า “อันที่จริงเราควรค่าการทำการทดลอง (lab) ให้มาก เพราะข้อนี้เป็นปัญหายากที่สุด ต้องการทั้งเงิน เวลาและความชำนาญ และความตั้งใจของเรา และพวกครูฉันยังหนักใจมาก เพราะการบรรยาย (เล็คเชอร์) เท่านั้นนักเรียนลืมเร็ว เติบโต การที่จะจัดวิชาปฏิบัติการ (lab course) ให้สำเร็จจะต้องนึกถึงสถานที่และเครื่องมือต้องให้มีพอใช้กัน เรื่องเครื่องมือนี้ ถ้าใครมีความเฉลียวฉลาด (ingenuity) คือ อาจจ้างคนจีน (เจ๊ก) ทำในกรุงเทพฯ ได้หลายอย่าง เอาอย่างโน้นมาใช้ร่วมกับอย่างนี้ ไม่ต้องสั่งนอกทุกอย่างไป แต่ก็ควรให้มีทั่วถึงกัน

เหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญา "บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย" แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

- คนสอน ครูผู้ช่วยเรายังหายากเต็มที ถ้าได้นักเรียนชั้นใหญ่ผู้เคยเรียนมาแล้วมาเป็นครูผู้ช่วยจะดีมาก และจะให้ความชำนาญแก่นักเรียนผู้สอนด้วย
- เวลาที่กะมานั้นเปรียบกับโปรแกรมที่จะให้เรียนในงานภาคปฏิบัติ (Practical work) เห็นว่ามีเวลาอยู่ข้างจะน้อยไป เพราะจะต้องคิดเสียว่าควรจะเดินเข้าในเมืองไทยมากกว่าเมืองนอก และควรให้เวลาสำหรับการทดลองซ้ำ (repeat experiments) ที่ทำไม่สำเร็จครั้งแรกหรือ ขาดเรียน (Absent) เสีย แต่จะหาเวลามาจากไหนฉันก็ยังไม่ออก เพราะห้องปฏิบัติการ (Lab) ของเราน้อย และแออัดกันใช้มาก และจะเปิดให้นักเรียนเข้ามาทำเอาเองเวลาว่างก็ไม่ได้ ไม่เหมือนเมืองนอก เพราะนักเรียนของเราต้องการความควบคุมอยู่มาก
- วัสดุอุปกรณ์ (Material) การหา สิ่งส่งตรวจที่เป็นของสดหรือสิ่งมีชีวิต (fresh and perhaps living material) มาสอนนั้นเป็นของยาก และบางทีจะต้องเปลี่ยนโปรแกรมการสอนตามแต่จะหาวัสดุอุปกรณ์ (material) ได้ เรื่องนี้ฉันขอให้เธอสนใจให้มาก
- เรื่องของเจ้าหน้าที่เทคนิค และห้องจัดเตรียมอุปกรณ์ (Preparation room and Technician) บางการทดลอง (experiment) นั้น การตั้งเครื่องมือกินเวลานานกว่าการทำ ถ้านักเรียนได้เรียนตั้งเครื่องมือพอชำนาญแล้ว ก็ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่เทคนิค (Technician) หรือใครมาทำงานนี้แทนนักเรียนจะได้ตั้งคันทำงานได้ทีเดียว หน้าที่นี้สำคัญมาก เพราะเรามีห้องน้อยจะต้องรื้อเครื่องมือทุกทีไป เพื่อไม่กีดขวางแก่วิชา (Course) อื่น
- การประสาน (Coordination) เราควรพยายามกะให้งานภาคปฏิบัติ (Lab work) ตรงกับวิชาบรรยาย (Lecture Courses) แต่นี้เป็นของยากมาก เธอก็ทราบดี และ วิชา (Courses) เช่น พฤกษศาสตร์ (Botany), ชีววิทยา (Biology), สัตววิทยา (Zoology) นั้น ควรสอนให้ติดต่อกันจะได้สะดวกแก่ทั้งครูและนักเรียน ฉันขอให้เธอตรองข้อที่ฉันกล่าวถึง วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive) และ วิธีวิเคราะห์แบบอนุมาน (Deductive methods) เพราะนักเรียนเราต้องการสอนให้สังเกตการณ์ (observe) และการใช้เหตุผล (reason) ของตัวเองมาก เพราะโรงเรียนมัธยมของเราสอนแต่ให้เรียนขึ้นใจเป็นพื้น เราต้องการให้นักเรียนเรียนคิด
- เรื่องทฤษฎี (Theories) เพราะเรามีโอกาสสอนด้วยการบรรยาย (Lecture) มากกว่าการปฏิบัติ (Lab) ครูต่างๆ จึงใคร่สอนทฤษฎี (Theories) มากไป ไม่ใช่ทฤษฎี (Theories) ไม่ดี แต่ออกจะสูงเกินไปสำหรับนักเรียน และจะมีวิเคราะห์เชิงปัญญา (Intelligent discussions) ก็ยังไม่ใคร่จะได้ ค่ายนักเรียนของเราไม่มีวุฒิภาวะ (mature) พอ เพราะฉะนั้นก็เป็นการเรียนเป็นนกแก้วเท่านั้น แล้วก็ลืม ถ้าถือการปฏิบัติ (lab) เป็นหลักจะดีกว่าสำหรับเราในสมัยนี้

๒๑. การที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงตรากตรำทุ่มเทพระวรกายเพื่องาน การแพทย์และการอุดมศึกษาอย่างหนัก ได้ส่งผลให้พระอนามัยทรุดโทรมลงอย่างมาก ดังที่มีบันทึกไว้โดย ดร. เอ จี เอลลิส ว่า 'การที่ต้องเจรจากับผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกันมากมาย ในเรื่องตึก เรื่องบุคลากร การ อำนวยการ โรงเรียน และโรงพยาบาล และปัญหาพื้นฐานของมหาวิทยาลัยที่ยังแก้ไม่ตก มีผลต่อสุขภาพของ

พระองค์ และเป็นที่ยืนยันว่าไม่ทรงสบาย อันที่จริงก่อนจะเสด็จกลับสยาม ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นายแพทย์คนหนึ่งที่ยุโรปได้กราบทูลว่าจะทรงมีพระชนม์อีกไม่เกิน ๒ ปี” จนเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้มีแพทย์ที่กรุงเทพฯ หลายนายได้ตรวจพระวรกาย และกราบทูลแนะนำว่าให้เสด็จไปเสียจากอากาศ ให้ไปรักษาพระองค์ที่ยุโรปหรืออเมริกาซึ่งมีสภาพอากาศเหมาะสมกับพระสุขภาพมากกว่า ผนวกกับการที่มีแพทย์ผู้หนึ่งกล่าวขึ้นในการประชุมวางแผนผังโรงเรียนแพทย์ ทำนองว่า ไม่ควรฟังพระราชดำริของพระองค์มากนัก เพราะมิได้ทรงเป็นแพทย์ แต่มิได้ทรงกริ้วทั้งที่ทรงทราบเรื่องนั้นดีกว่าผู้อื่น ทรงตัดสินพระราชหฤทัยเรียนแพทย์ให้จบให้จงได้ ดังมีพระราชดำรัสว่า “...ฉันหวังว่าการรักษาตัวของฉันจะได้ผลดีขึ้น เท่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้ยังไม่แน่ใจว่าควรจะไปหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี ฉันรู้สึก ถ้าฉันจะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนแพทย์ต่อไปแล้ว ควรอย่างยิ่งที่จะเรียนให้จบหลักสูตรแพทย์ ในระหว่างสองปีที่อยู่ในกรุงเทพฯ ฉันรู้สึกตัวว่าฉันยังเป็นรองอยู่มาก” สมเด็จพระบรมราชชนกจึงได้เสด็จยุโรปอีกครั้งในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘

๒๒. ระหว่างที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เสด็จไปประทับรักษาพระองค์ที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยไฮเดลเบิร์ก สมเด็จพระบรมราชชนกได้มีพระประสูติกาลหม่อมเจ้าชายอนันตมหิตล ในวันที่อาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ เวลา ๐๑.๔๕ น. ด้วยพระน้ำหนักแรกประสูติ ๒ กิโลกรัมครึ่ง อย่างไรก็ตาม ในเดือนพฤศจิกายนปีนั้น สมเด็จพระบรมราชชนกต้องเสด็จนิวัติพระนครโดยลำพังพระองค์ (พระชายา พระราชโอรส และพระราชธิดา ประทับที่โลซาน สวิตเซอร์แลนด์) เพื่อร่วมงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสวรรคตในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ และได้ทรงประทับอยู่ในพระนครเพื่อร่วมงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ แม้จะเป็นการประทับในสยามเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ได้มีพระราชดำริจะจัดซื้อที่ดินติดต่อกองด้านเหนือของโรงพยาบาลศิริราช เพื่อจะได้ปลูกที่อยู่สำหรับนักเรียนแพทย์ (แต่เจ้าของที่ดินบริเวณนั้นไม่ยินยอมขาย) ทั้งยังได้กราบบังคมทูลขอเงินค่าก่อสร้างตึกกายวิภาคศาสตร์ (ตึกอักษฎางค์) จากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงรับพระมรดกจากสมเด็จพระเจ้าฟ้าอักษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา

๒๓. เมื่อเสร็จพระราชพิธีต่างๆ แล้ว ประมาณกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้เสด็จกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัวที่เมืองโลซาน ก่อนจะเสด็จตามลำพังพระองค์ไปดูลู่ทางศึกษาแพทย์ต่อในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเลือกประทับอยู่ในหอพักของ YMCA เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย ก่อนที่พระชายา พระราชโอรส และพระราชธิดา จะย้ายตามมาจึงทรงเช่าบ้านพักอยู่บ้านเลขที่ ๖๓ ถนนลองค์วูด บรูกไลน์ ซานเมืองบอสตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ ทรงอยู่อย่างประหยัดแบบคนธรรมดาสามัญ ดังปรากฏในจดหมายพระราชหัตถ์ถึง หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี ความว่า “... เดือนนี้เคราะห์ดีที่ไปอยู่โรงพยาบาลไม่ต้องเสียค่าอยู่กินและการอยู่ที่ Y.M.C.A. ก็ถูกดีมาก ค่าห้องวันละ ๔/๖ เท่านั้น Including Swimming Bath และ Gymnasium and Club rooms ค่ากินโดยมากไปกินตามร้านคิดเป็นวันละประมาณ ๘/๖ ค่ารถรางแพงคิด ๖ d. รวดไม่ว่าจะไปไกลแค่ไหน พอสังวาลย์มาถึงก็คิดจะซื้อรถยนต์ แต่ไม่รู้แน่ว่าจะแพงเท่าไร.. การที่จะทำงานที่เราควรจะทำได้ในสามปีแต่ในสองปีนั้นยากมาก แต่ฉันกำลังพยายามเพราะรู้สึกว่าไหนไหนจะมาเอาปริญญาในทางแพทย์แล้ว ก็ควรมี practice พอที่จะไปรักษาเขาได้จริงๆ และพูดกันโดยตรงแล้วหัวใจของการเรียนก็อยู่ที่ practice

ฉันเคยไปอ่านเขาอยู่ประจำ wards เวลากลางวัน เลยได้มีโอกาสทำอะไรหลายอย่างที่ให้เป็นกลางวันแล้ว ไม่ได้ทำ ที่เมืองนอกนี้มันติดกับเมืองรามันแย่งกันทำ มันไม่แย่งกันทำ เราจึงต้องไปแย่งมันในเวลาที่มีคนน้อย ฉะนั้นฉันจึงทำงานน้าร้อน เวลาโรงเรียนปิด เพราะมันได้ทำอะไรต่ออะไรมาก..”

๒๔. ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๐ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงประจักษ์ด้วยอาการพระวัณโรคอีกเสบอีกครั้ง จนต้องทรงเสด็จเข้ารับการตรวจพิเศษทางรังสีที่โรงเรียนแพทย์ฟิลาเดลเฟีย อย่างไรก็ตาม ได้ทรงติดตามข่าวคราวในแวดวงวิชาการสยามอยู่ตลอดเวลา ดังมีพระหัตถเลขามายัง พระยาเมธาธิบดีในวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ เพื่อขอบคุณที่ส่งหนังสือ “บรมเดชานุภาพแห่งยุติธรรม” ไปให้ทอดพระเนตร ทรงกล่าวชมเชยเจ้าคุณในเรื่องภาษา และความสามารถในการแปล แต่ก็ทรงแสดงความคิดเห็นแย้งในเรื่องที่จะให้มีการแปลหนังสือต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยเป็นจำนวนมากๆ ว่า “.... มีเรื่องราวต่างๆ ที่ควรรู้มากเหลือเกิน ถึงแม้แต่จะอ่านและย่อความไว้เท่านั้น ก็เกือบจะไม่มีเวลาเสียแล้ว อย่าคิดถึงจะแปลเลย และความรู้เรื่องโรคใหม่นี้ออกใหม่ทุกๆ เดือน หลายเรื่อง ใครจะมานั่งเอาเวลามาแปล ถึงในอเมริกาเองมีคนถึง ๑๐๐ ล้านยังสู้ไม่แปล กลับให้ผู้ที่เรียนวิชาแพทย์เรียนภาษาฝรั่งเศสกับเยอรมันเพื่อที่จะได้อ่านเรื่องที่สองชนชาตินี้เขียนไว้ ออก ฉะนั้นในทางวิทยาศาสตร์แล้ว จะคอยผู้แปลเป็นหนังสือแล้วจะไม่มีวันจำเรื่อง เพราะเราขาดคนแปล และเมื่อแปลแล้วยังต้องออกเงินค่าพิมพ์ค่าที่แปลอีก จึงจะแพร่หลายได้ ที่จริงการแปลเพื่อที่จะให้คุ้มทุนที่ออกกำลังกาย บัญญาและทรัพย์ จำจะต้องมีคนอ่านมากแต่การที่จะแปลหรือเขียนเรื่องต่างๆ ในภาษาไทยนั้น มีคุณทางอื่นสำคัญกว่าที่จะแปล คือ เราจะต้องพยายามเพาะความคิดของเราเองให้เป็นคุณลักษณะของเรา เราไม่ควรขอยืมความคิดของเขามาคิด เราควรมีสิ่งที่เกิดจากสมองของเราเอง มาแสดงในภาษาของเรา เมื่อเรามีความคิดแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าเราคงสามารถสร้างภาษาของเราเองให้เป็นเครื่องมือแสดงความคิดอันนั้นได้ ภาษาอาจตามความคิดได้ ตามความวิจรรย์ของข้าพเจ้าเห็นว่า ผู้ที่ภาษาของเรามีค่าไม่พอเพียงที่จะใช้แสดงความคิดต่างๆ ได้นั้น มองเห็นปัญหาไม่ลึกพอ ที่จริงมีข้อบกพร่องสองข้อคือ

๑. เราไม่รู้ภาษาของเราดีพอ

๒. หรือไม่ เราก็คงไม่มีความคิดอิสระของเราเองที่จะนำมาแสดง ”

๒๕. ในระหว่างทรงศึกษาแพทย์อย่างหนักอยู่นั้นเอง ก็เป็นปีมหามงคลของชนชาวไทยทั้งแผ่นดิน เมื่อพระชายาได้ทรงมีพระสูติกาลพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช ในวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ เวลา ๐๘.๔๕ น. ณ โรงพยาบาลเมานท์ออบีร์น (Mt. Auburn) เมืองเคมบริดจ์ มีนายแพทย์วิทมอร์เป็นผู้ถวายการประสูติ โดยมีน้ำหนักแรกประสูติ ๖ ปอนด์ ๙ ๓/๔ ออนซ์ ซึ่งในการเรียนปีสุดท้ายที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด (๒๔๗๑) ได้ทรงเขียนรายงานเกี่ยวกับเรื่องตัวตืดในเด็กที่ติดมาจากการกินปลา อันเป็นรายงานฉบับแรกที่มีในเมลรัฐแมสซาชูเซตส์ การทุ่มเทศึกษาอย่างหนักได้นำไปสู่การประจักษ์ใช้หัวดีใหญ่ และการกำเริบขึ้นอีกครั้งของอาการพระวัณโรคอีกเสบ จนต้องเข้าประทับในโรงพยาบาลซิมส์ อาร์ริงตัน (Syms Arington) ในระหว่างวันที่ ๑๕ เมษายน ถึง ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ยังความหนักใจให้แก่คณะอาจารย์เป็นอย่างมากถึงขนาดทูลผ่อนผันให้ทรงไม่ต้องสอบไล่ แต่ด้วยน้ำพระทัยอันมุ่งมั่นและยึดมั่นในหลักอุเบกขาธรรมจึงทรงมียอมรับข้อเสนออันเป็นคุณดังกล่าวนี้ ได้ทรงอดสาหะสอบไล่ไปพร้อมกับนักเรียนแพทย์คนอื่นๆ จนสำเร็จได้เกียรตินิยม M.D. Cum Laude ท้นการ

รับปริญญาที่กำลังจะจัดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ ทั้งยังทรงได้รับเลือกเป็นสมาชิกของ Delta Omega Society ด้วย อย่างไรก็ตาม หลังจากสอบไล่เสร็จได้เพียงประมาณ ๑ เดือน ต้องได้รับฉายาการผ่าตัดอย่างเร่งด่วนเนื่องจากประชวรพระโรคไส้ติ่งอักเสบ ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ จนทำให้ไม่สามารถเสด็จเข้าพิธีพระราชปริญญาในวันรุ่งขึ้นได้ และต้องประทับพักฟื้นอยู่ในโรงพยาบาลถึงวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ การประชวรในครั้งนี้ยังส่งผลให้ต้องทรงระงับการศึกษาต่อในเรื่องโรคเด็กที่ทรงตั้งพระทัยไว้แต่แรกเพื่อเสด็จนิวัติพระนครโดยเสด็จถึงท่าเรือวัดพระยาไกร กรุงเทพมหานคร ในวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑

๒๖. เมื่อเสด็จกลับมาประทับในพระนครฯ ได้ทรงสมัครเป็นสมาชิกแพทยสมาคมแห่งกรุงสยาม เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒ มีลำดับสมาชิกเลขที่ ๓๘๗ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นและตระหนักถึงความสำคัญแห่งบทบาทของสมาคมวิชาชีพ ทั้งที่โดยพระองค์เองก็ทรงมีพระเกียรติยศสูงศักดิ์ทั้งในฐานะองค์รัชทายาท และองค์อุปถัมภ์ของของสโมสรแพทย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่แล้ว ทรงเป็นแบบอย่างของความเป็นแพทย์ผู้อุทิศตนให้กับงานอาชีพ และสังคม ดังได้มีลายพระราชหัตถ์จดหมาย ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ ถึงนายกสโมสรแพทย์แห่งจุฬาลงกรณ์ ในคราวที่สโมสรฯ ได้ถวายการเลี้ยงแสดงความปลื้มปิติยินดี ความว่า “ คุณลักษณะสำคัญในการเป็นแพทย์ คือความเชื่อถือไว้วางใจต้องมี

๑.) ความเชื่อในความสามารถของตนเอง คือความมั่นใจ

๒.) ต้องมีความไว้วางใจระหว่างแพทย์ด้วยกัน คือความเป็นปึกแผ่น

๓.) ต้องได้รับความเชื่อถือจากคนไข้ของท่าน คือ ความไว้วางใจของคณะชน

คุณสมบัติสามประการนี้เป็นอาวูษเกราะ และเครื่องประดับอันงามของแพทย์ ท่านควรยกย่องคณะที่ให้การศึกษาแก่ท่าน ท่านควรมีความภูมิใจในคณะของท่าน และท่านไม่ควรเรียนวิชาขึ้นใจแล้วใช้เป็นที่เครื่องมือหาเงินเท่านั้น ควรเก็บคำสอนใส่ใจและประพฤติตาม ผู้ที่จะนำบัณฑิตทุกซ์ต้องเป็นตัวอย่างความประพฤติ ซึ่งจะนำมาแห่งสุขภาพ แพทย์ที่ไม่ประพฤติตามที่ตัวสอนแก่คนไข้แล้ว จะหาความไว้วางใจจากคนไข้ได้อย่างไรได้ ท่านต้องมีความเชื่อในตัวเอง แต่ไม่ใช่ฮิวอคติ ท่านต้องรู้สึกความรับผิดชอบและทำไปด้วยความตั้งใจดี... ในขณะที่ท่านประกอบกิจการแพทย์ อย่างนี้ว่าท่านตัวคนเดียว จงนึกว่าท่านเป็นสมาชิกของ ‘สงฆ์’ คณะหนึ่งคือคณะแพทย์ ท่านทำดีหรือร้ายในความเชื่อถือหรือถูกดูถูก เพื่อนแพทย์อื่นๆ จะพลอยยินดีหรือเจ็บร้อนอับอายด้วย นึกถึงความรับผิดชอบต่อผู้เป็นแพทย์ด้วยกัน แพทย์ทุกคนมีกิจแสดงความกลมเกลียว ในคณะแพทย์ต่อสาธารณชน เมื่อเกิดความเลื่อมใสในคณะแพทย์ขึ้นในหมู่ประชาชนแล้ว ผู้ที่จะตั้งคณทำการแพทย์ ถึงจะยังไม่ได้มีโอกาสตั้งตัวในความไว้วางใจของคน ก็จะได้ส่วนความไว้วางใจเพราะเป็นสมาชิกของคณะที่มีผู้นับถือ เราเห็นพระบวชใหม่ที่ยังไม่ได้เป็นสมภารเราก็ก้มมือไหว้ เพราะเรามีความนับถือในลัทธิของพระสงฆ์ ฉะนั้นโคกคิ แพทย์หนุ่มก็ได้รับความไว้วางใจ เพราะคณะของเขาเป็นที่น่าไว้วางใจ เพราะฉะนั้นความประพฤติดีของแพทย์บุคคลนำมาซึ่งประโยชน์แก่แพทย์ใหม่ และเราก็อยากจะช่วยเหลือผู้ที่ตั้งคณในอาชีพของเราเสมอไป.... ”

๒๗. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเห็นว่าการสำเร็จปริญญานั้นเป็นเพียงจุดเริ่มของการศึกษาตลอดชีพ ดังที่ได้พระราชทานทุน “ทุนสอนและค้นคว้าของโรงพยาบาลศิริราช” แก่

แพทย์ที่สำเร็จใหม่ ๒ ทุน เพื่อสนับสนุนให้มีการค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เป็นเงินเดือนๆ ละ ๑๐๐ บาท ซึ่งหากผู้ได้รับทุนปฏิบัติงานได้ดี มีรายงานวิทยานิพนธ์เป็นที่ยอมรับของคณะจะได้เงินพิเศษ ๗๒๐ บาทเมื่อสิ้นสุดทุน กระทั่งอาจได้รับทุนไปศึกษาต่างประเทศ พร้อมมีลายพระหัตถ์ถึง ดร. เอลลิส ลงวันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๗๒ โดยในจดหมายพระหัตถ์เลขาฉบับประวัติศาสตร์นี้ครอบคลุมหลักการสำคัญ ที่ว่าด้วยการให้และการจัดสรรทุนวิจัย กรอบการพิจารณาทุนวิจัย การอบรมและพัฒนาบุคลากร ตลอดจนไปถึงเรื่องหลักสูตรวิชาทฤษฎี ฯลฯ ที่กำลังเป็นที่สนใจของบุคลากรอุดมศึกษาในยุค ๘๐ ปี ให้หลังไว้อย่างครบถ้วน นับว่าเป็นพระวินิจฉัยที่ทันต่อกาลสมัย (อกาลิโก) โดยแท้

๒๐๘

วันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑

แจ้งความมายัง คอกเคอร์ เอลลิส

การเรียนจบตามหลักสูตรแพทย์ที่กำหนดนั้น ไม่ได้หมายความว่านักเรียนได้เรียนรู้การแพทย์หมดแล้ว แต่เป็นการทรงกันขำ การที่เรียนจบนั้นเป็นแค่เพียงขั้นหนึ่งของวิชาการศึกษาทางแพทย์ คือว่าความจริงนักเรียนผู้นั้นได้เรียนจบตามตำรา และบัดนี้เป็นผู้ที่สมควร และสามารถจะรับผิดชอบในการเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนที่ไม่สมบูรณ์โดยวิธีการทำจริง และโดยลำพังตนเองได้เท่านั้น เป็นการเรียนวิชาแพทย์ต่อ แต่เป็น โดยวิธีการที่ต่างกับวิธีเดิมบ้างเล็กน้อย จะเป็นแพทย์ที่ดีต่อไปในภายหน้าไม่ได้ นอกจากแพทย์ผู้นั้นเมื่อสำเร็จวิชามาใหม่ๆ จะรู้สึกว่าจะตนเองจะต้องยังคงเป็นนักเรียนอยู่ต่อไปอีกตลอดเวลาที่ทำการแพทย์นั้น

ด้วยเหตุนี้ ฉันเห็นว่าผู้ที่สำเร็จจากการศึกษาวิชาแพทย์มาใหม่ๆ ควรจะให้ได้มีโอกาสที่จะตั้งต้นดำเนินการในชีวิตของเขา ความจริงก็เป็นแค่เพียงการศึกษาอีกอันหนึ่ง โดยให้ทำงานในหน้าที่แพทย์ประจำบ้านหรือทำงานในห้องทดลองวิทยาศาสตร์อย่างน้อยสักหนึ่งปี และให้อยู่ในความควบคุมดูแลแนะนำของผู้ที่มีความชำนาญกว่า จนกว่าตนเองจะมีความเชื่อมั่นในตนเองพอ และมีความรู้สึกในความรับผิดชอบของตนพอที่จะตั้งต้นทำการโดยลำพังตนเองได้ เป็นที่น่าเสียดายว่า การที่จะฝึกหัดในโรงพยาบาลเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วนั้น ยังกยากและอยู่ในวงจำกัด เพราะฉะนั้นฉันจึงได้จัดตั้งทุนนี้ไว้ให้แก่นักเรียนที่เรียนจบปีนี้ ซึ่งยังไม่ได้ฝึกหัดในโรงพยาบาล เพื่อที่จะให้โอกาสเขาได้ทำการฝึกฝนจริง อยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ชำนาญในวิชาแพทย์พิเศษบางแผนก

การที่ฉันตั้งทุนนี้ ที่จริงเป็นเพียงการทดลองและตั้งไว้ชั่วคราวเฉพาะปีหนึ่งก่อน ต่อไปในภายหน้าหวังว่าเราคงสามารถจะวินิจฉัยได้ ว่าทุนชนิดนี้จะเป็นผลอุปการแก่ความต้องการของโรงเรียนเราได้หรือไม่ และยังคงจะต้องแก้ไขต่อไปในภายหน้า เพื่อจะยังประโยชน์ที่ดีที่สุดให้แก่การศึกษาวิชาแพทย์ในกรุงสยาม

สำหรับเวลานี้ฉันขอให้ทุนไว้สองตำแหน่ง โดยมีข้อบังคับดังต่อไปนี้

๑. ทุนนี้ให้ชื่อว่า “ทุนเพื่อการสืบค้นคว้าและการสอนในโรงพยาบาลศิริราช”
๒. ความประสงค์ในการตั้งทุนนี้ ก็เพื่อให้ผู้รับได้ทำการฝึกฝนจริงๆ ในวิชาแพทย์บางแผนกต่อไป หวังประโยชน์ที่จะเตรียมผู้นั้นให้สามารถทำการสืบค้นคว้าได้ตามลำพังตนเองได้ต่อไปในภายภาคหน้า

๒๐๘

๒๘. เมื่อสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงประทานทุนการศึกษาแก่ผู้ใดก็มักจะหาโอกาสในการให้โอวาทในจังหวะและเวลาอันเหมาะสมอยู่เสมอ เช่นครั้งหนึ่งเมื่อนักเรียนทุนนายสวัสดิ์ แดงสว่าง ได้ส่วนลดค่าเรือโดยสารถึง ๒๕% เมื่อทราบว่าเป็นนักเรียนทุนไปศึกษาด้านการแพทย์ ก็ทรงมีจดหมายไปยังนายสวัสดิ์ถึงเหตุการณ์ดังกล่าว ในวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๒ โดยเนื้อหาในจดหมายนั้นทั้งสุภาพและให้เกียรติแก่ผู้รับ ทั้งที่ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ทุนแก่นายสวัสดิ์ และการสอนในเรื่องการมีกตัญญู กตเวทิตา และการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อพหุชนก็เป็นไปอย่างแนบเนียน

๒๐๘

๒๔๑ ถนนพระราม ๑

อำเภอปทุมวัน กรุงเทพฯ

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๑

แจ้งความมายัง นายสวัสดิ์ แดงสว่าง

ด้วยข้าพเจ้าได้จัดการวางประจำที่สำหรับการเดินทางของท่านในเรือเซแลนเดีย ซึ่งจะออกจากกรุงเทพฯ ปลายเดือนมีนาคมนี้ และได้ทราบว่าคุณจัดการของบริษัทอีสต์เอเชียติกที่เดินเรือนี้ ได้จัดการลดราคาค่าโดยสารให้ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนเต็ม เพราะการที่ท่านจะออกไปเรียนนี้เป็น การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสอันนี้ แสดงให้ท่านเห็นว่า นอกจากข้าพเจ้าเองแล้ว ก็ยังมีผู้นิยมในการแพทย์ว่าประโยชน์แก่ประเทศสยาม แลแก่มนุษยชาติ ถึงกับยอมสละทรัพย์สินให้เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ ท่านเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง จึงขอวิงวอนให้แลเห็นว่า อาชีพที่ท่านเลือกนี้ยกท่านขึ้นอยู่ในหมู่ที่มีผู้เต็มใจจะเกื้อกูลและเอื้อเฟื้อ ราคาค่าโดยสารเต็มนี้ทำไมข้าพเจ้าจะให้ท่านไม่ได้ แต่ที่มีความยินดีว่าบริษัทนี้ลดราคาให้ก็เพราะรู้สึกว่าเขาทำด้วยความนิยมเลื่อมใสในกิจของเรา ฉะนั้นขอท่านได้ช่วยทดแทนบุญคุณของบริษัทนี้โดยความตั้งใจเรียนและกลับมาทำงานเพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาจริง ๆ ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และเกียรติยศจะตกมาแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์ คงช่วยย่ำที่เล่ามาให้

(ลงพระนาม) มหิดล

๒๐๘

๒๙. ทรงมีน้ำพระทัยเปี่ยมล้นด้วยความกรุณาจึงมักมีผู้จดหมายมาขอพระราชทานการสนับสนุนเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ทรงปฏิบัติธรรมครบถ้วนทั้งพรหมวิหารทั้ง ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา บางครั้งเมื่อจดหมายที่ร้องขอความอนุเคราะห์มีลักษณะไม่เหมาะสม ผิดหลักการ ที่ถูกต้อง ก็ทรงตอบตำหนิ พร้อมแสดงเหตุผล และข้อมูลที่ต้องการ โดยไม่เกรงว่าจะขัดใจผู้ใด เช่น ครั้งหนึ่งเมื่อนายขุนไช้ แม้นมาฆ และคณะนักเรียนมัธยมได้จัดทำฎีกาพิเศษทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขอพระราชทานลดหย่อนค่าเล่าเรียนจากการขึ้นเล่าเรียน โดยได้สำเนาฎีกาพิเศษดังกล่าวถวายสมเด็จพระบรมราชชนกด้วย ทรงมีพระหัตถเลขาตอบในวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ดังมีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า

"... จริยอยู่รัฐบาลมีกิจที่จะให้การศึกษาแก่ราษฎร จึงได้มีการเก็บเงินรัฐูปการจากราษฎรชาวยกรรจ์ทุกคน และเก็บเงินค่าศึกษาพิเศษเฉพาะในบางมณฑล เพื่อทำการศึกษสำหรับประชาชน ราษฎรของเรายากจน และยังมีความนิยม

น้อยในการศึกษา จึงต้องเก็บแต่น้อย เมื่อมีผู้ประสงค์จะได้รับการศึกษาสูงขึ้นไป บุคคลผู้นั้นก็ต้องให้ราคาสูง แลกเปลี่ยนกับประโยชน์ที่ตนจะได้ เห็นว่าเป็นการยุติธรรม

.... เมื่อพิจารณาถึงสถิติค่าใช้จ่ายสำหรับชนิดการศึกษาต่างๆ แล้ว จะแลเห็นได้ว่าประเทศสยามกลับเป็นประเทศที่ใช้จ่ายเงินสำหรับมัธยมศึกษามากกว่าประเทศอื่น ข้าพเจ้าระลึกได้ว่าประเทศญี่ปุ่นจ่ายประมาณ ๑๓ เปอร์เซ็นต์ ของรายจ่ายการศึกษาทั้งหมดให้แก่โรงเรียนมัธยม รัฐบาลฟิลิปปินส์จ่ายประมาณ ๑๑ เปอร์เซ็นต์ รัฐบาลอินเดียจ่ายประมาณ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ แต่รัฐบาลสยามจ่ายถึง ๑๗ เปอร์เซ็นต์ ประเทศยุโรปและอเมริกาจ่ายกันประมาณ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ฉะนั้นจะว่ารัฐบาลสยามบำรุงโรงเรียนมัธยมน้อยไปนั้นเห็นจะไม่ได้ ถ้าจะว่าเพียงแต่รัฐบาลสยามบำรุงการศึกษาทั่วไปยังน้อยอยู่ก็ว่าได้ แต่ข้าพเจ้าก็ชี้เหตุผลให้แล้วว่าเพราะเรายังขาดความนิยม

คราวนี้กล่าวถึงความชำนาญของข้าพเจ้าเอง ในเรื่องการศึกษาในประเทศสยาม ข้าพเจ้าสนใจในการศึกษามาก จึงมีผู้มาปรึกษาถึงการศึกษาของบุตรและธิดาหลายราย และบางรายก็ขอความอุดหนุนแทบทุกราย ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพิจารณางบประมาณใช้จ่ายของครอบครัวนั้น เห็นว่าโดยมากเขาดังรายจ่ายสำหรับการอยู่กิน การแต่งกาย การทำบุญ การรับแขก การเล่น และการมหรสพ แต่น้อยรายจะตั้งรายจ่ายเพื่อการศึกษา ในโรงเรียนสตรีแห่งหนึ่งมีนักเรียนสตรีที่บ่มขึ้นแพร สวมเสื้อแพร และแต่งเครื่องเพชรทอง แต่ไม่มีเงินมาใช้ค่าเล่าเรียน มีมารดาของเด็กหลายคนมาร้องให้อ่อนวอนให้ข้าพเจ้าออกเงินให้แก่บุตรเขาได้เล่าเรียน แต่ตนเองนั้นนั่งรถยนต์มาแลสวมแหวนเพชรทั้งสองมือ เมื่อยกผ้าเช็ดหน้าคร่ำครวญ โศกเศร้าถึงวามเข้าตา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเหมือนนิเอนาฉายกฤษในเรื่องละคร เมื่อเป็นเช่นนี้จะให้ข้าพเจ้าเชื่ออย่างไรได้ว่าผู้นั้นยากจนถึงไม่มีเงินจะให้การศึกษาแก่ลูกของตนเอง

รวมใจความว่า รายจ่ายสำหรับการศึกษานั้นยังไม่มีตำแหน่งในงบประมาณของครอบครัวคนไทย

มิใช่แต่การศึกษาที่ขึ้นราคาเท่านั้น น้ำมันรถยนต์ก็ขึ้นราคา บุหรี่ สุรา การดูภาพยนตร์ก็ขึ้นราคาเหมือนกัน แต่ไม่มีใครร้องว่าไม่มีเงินสำหรับบำรุงของเหล่านี้ ให้มีตำแหน่งอยู่ในงบประมาณของการใช้จ่ายแห่งครอบครัว ยังไม่เห็นมีใครเลิกการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เพราะราคาของเหล่านี้นั้นแพงขึ้น

ด้วยเหตุเหล่านี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นวิธีการแก้ปัญหาเรื่องนี้ จำจะต้องพยายามให้เกิดความนิยมในการศึกษามากขึ้น ทั้งในที่สูงและที่ต่ำ ให้เกิดความเล็งเห็นว่า การศึกษานั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น และเห็นว่าท่านเป็นผู้คล่องแคล่วในการแต่งหนังสือ ควรคิดอ่านแต่เรื่องต่างๆ ชักชวนให้คนเรานิยม เห็นว่าการศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ควรซื้อด้วยทุนทรัพย์อันมีค่าเหมือนอาหารหรือเครื่องแต่งกาย ฉะนั้นมนุษย์เราทุกคนยินดีแต่งกาย บางคนลงทุนแต่งกายมากกว่ารายได้เสียอีก กล่าวคือเสมียนเงินเดือน ๓๐ บาท ต้องนุ่งผ้าม่วงสวมถุงน่องรองเท้าเหมือนพระยาเงินเดือน ๕๐๐ บาท เหตุใดเราจึงยอมเสียเงินแต่งแต่กาย และทำไมเราจึงจะไม่ยอมเสียเงินค่าปัญญาบ้าง

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ท่านสนใจในเรื่องนี้ จึงขอวิงวอนให้ใช้ความรู้ความสามารถของท่านมาช่วยกันหาวิธีช่วยนิคามารดาผู้ปกครองของเด็กนักเรียนกันบ้างเถิด

๒๐๘

๓๐. ทรงนำเสนอบันทึกพระดำริ เรื่อง “การสำรวจการศึกษาเพื่อประกอบพระราชโองบายเรื่องการตั้งมหาวิทยาลัย” และ “รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย” ต่อรัฐบาลในเดือนกุมภาพันธ์

๒๕๗๒ ภายในบันทึกพระดำริทั้ง ๒ ฉบับ แสดงถึงความลึกซึ้งในเรื่องปรัชญา บทบาท หน้าที่ และวิธีการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยในระดับสากลของพระองค์ท่าน จนน่าจะได้มีการถวายสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” ด้วยหากวงการอุดมศึกษาสยามได้นำแนวพระดำริมาประพฤติปฏิบัติกัน ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๒ ประเทศสยามคงจะเจริญก้าวหน้าทัดเทียมประเทศชั้นนำของโลก มีพักจะต้องพูดถึงเรื่องความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ความเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก (World Class University) หรือความมีธรรมาภิบาลในมหาวิทยาลัย (University Governance) เพราะมหาวิทยาลัยในความหมายของพระองค์ท่าน คือ สถาบันแห่งธรรมาภิบาลที่ผู้ไร้ซึ่งคุณธรรมจะไม่สามารถอยู่ได้ ดังรายละเอียดที่ปรากฏในเอกสารจดหมาย และเอกสารรายงานของคณะกรรมการดำเนินการจัดการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

-----๐๐๐-----

๒๕๑ ถนนพระราม ๑

อำเภอปทุมวัน กรุงเทพฯ

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๗๑

ทูล พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัติ ทรงทราบ

ฉันขอส่งรายงานเรื่องการสำรวจปัญหาที่จะตั้งมหาวิทยาลัยมาถวาย พร้อมด้วยรายงาน โครงการมหาวิทยาลัยอีกฉบับหนึ่ง และขอแสดงความเห็นในที่นี้ ว่าแม้รัฐบาลจะดำริการตั้งมหาวิทยาลัยแล้ว ควรดำริหาทางทราบเสียก่อนว่ามหาวิทยาลัยนั้น เมื่อตั้งขึ้นแล้วจะเสียเงินเท่าใด และจะได้ผลเท่าใด ผลที่ได้จะคุ้มทุนหรือไม่ วิธีที่ดีที่สุดที่ฉันแลเห็นก็คือ การทำสำรวจ เห็นว่าเป็นขั้นแรกที่จะเว้นเสียไม่ได้ เป็นสิ่งที่ควรทำก่อนทั้งหมด ถึงแม้รัฐบาลมิได้คิดจะตั้งมหาวิทยาลัย เมื่อได้สำรวจแล้วก็จะอ้างได้ว่ามีเหตุผลที่จะไม่ตั้ง ผลของการสำรวจอาจจะแสดงให้เห็นว่าเราควรระวังสิ่งที่มีอยู่เดี๋ยวนี้ก็ได้

เมื่อในที่สุดรัฐบาลจะไม่เห็นสมควรจะสำรวจด้วยประการใดประการหนึ่งก็ดี และยังถืออุบายว่าจะมีมหาวิทยาลัยให้ได้แล้ว รายงานฉบับที่สองจะเสนอความเห็น ว่าควรจัดมหาวิทยาลัยอย่างไร จึงจะมีหลักฐานและบางทีจะเป็นประโยชน์ได้

ด้วยความนับถืออันสูง

(ลงพระนาม) มหิตล

รายงานความเห็นในเรื่องการสำรวจการศึกษา

เพื่อประกอบพระบรมราโชบาย

เรื่อง การตั้งมหาวิทยาลัย

คำปรารภ

เมื่อรัฐบาลหรือเอกชนจะทำการใหญ่โตเป็นเงินจำนวนมากและต้องการเวลานานจึงจะได้ผล ควรต้องปฏิบัติการทดลองตามลักษณะวิทยาศาสตร์ในมาตราเล็ก ๆ เสียก่อน เพื่อเห็นผลโดยเสียเวลาและเสียทุนทรัพย์น้อยเมื่อเห็นว่าผลดีจึงค่อยทำการใหญ่ วิธีปฏิบัติการทดลองนี้มีหลายประเภท แต่รวมใจความแบ่งออกได้เป็น สองประเภท

๑. ทำการจำลองของจริงในมาตราเล็ก ๆ และในเวลาสั้น ๆ

๒. ทำการสำรวจท้องที่ ต้นทุนกำไรของกิจการที่จะกระทำ

ปัญหาการตั้งมหาวิทยาลัย ต้องนับว่าเป็นการใหญ่และเป็นการที่จะต้องให้ได้ประโยชน์ทั้งประเทศ และเป็นงานเกี่ยวกับกระทรวงทบวงกรมทุกแผนกจะทำการปฏิบัติทดลองด้วยเครื่องจำลอง จะเป็นงานไม่ได้ผลตรง จึงควรใช้วิธีสำรวจเป็นการทดลอง

ปัญหาที่การสำรวจนี้อาจตอบได้ มีดังต่อไปนี้

๑. ในโครงการศึกษาสำหรับชาติ เราควรทำการอุดมศึกษาวิธีใดบ้าง

๒. ในวิธีการอุดมศึกษาต่าง ๆ นั้น เราควรใช้วิธีตั้งมหาวิทยาลัยหรือไม่

๓. เมื่อเราเห็นควรมีมหาวิทยาลัยแล้ว จะคิดโครงการอย่างไร และจะประกอบการศึกษาติดต่อกับคณะอุดมศึกษาอย่างอื่นได้อย่างไร

๔. จะควรมีมหาวิทยาลัยในสมัยนี้ หรือจะควรถูกกำหนดตั้งมหาวิทยาลัยเป็นกิจอนาคต และขณะใดจึงควรมี

๕. เมื่อถึงเวลาจะตั้ง ควรจะลงทุนเท่าใด และจะเสียค่าบำรุงเท่าใด และวิธีบำรุงจะเป็นอย่างไร

๖. ผลที่จะได้จากมีมหาวิทยาลัย กับจะใช้วิธีอื่นจะเป็นอย่างไร

๗. คณะที่เราเรียกว่า "มหาวิทยาลัย" เคียนั้นนั้น จะใช้แทนกันของโครงการที่จะสร้างขึ้นต่อไปได้หรือไม่

ก่อนที่จะกล่าวถึงวิธีทำการสำรวจ จะขอพิจารณาการศึกษาทั่วไปเสียก่อน

วิธีการศึกษาทั่วไป

กิจการศึกษาแบ่งเป็นสามชั้น

๑. ชั้นประถมศึกษา ซึ่งมีความมุ่งหมายว่าจะนำไปให้กว้างขวางเป็นพื้นการศึกษาที่ราษฎรทุกคนทั้งหญิงและชายควรจะได้รับ เป็นการศึกษาที่มีความมุ่งหมาย

ก. ให้ราษฎรทำมาหากินได้

ข. ให้เป็นการสะดวกแก่การปกครอง เป็นคมนาคมความคิด

ค. ให้ราษฎรมีความรู้สึกลิทธิและหน้าที่ของการเป็นพลเมือง เพื่อเตรียมตัวรับผิดชอบในการปกครองบ้านเมืองในท้องถิ่นหรือทั่วไปตามส่วน

๒. ชั้นมัธยมศึกษาเป็นโรงเรียนชั้นสูงขึ้นกว่าปทุม มีหน้าที่เตรียมผู้ที่จะเรียนวิชาอาชีพ หรือศิลปวิทยา ศาสตร์ต่อไป
๓. ชั้นอุดมศึกษา สำหรับผู้ที่สำเร็จชั้นปทุมและมีวัยมาแล้ว และจะใคร่เรียนวิชาอาชีพ และศิลปวิทยาศาสตร์ เพื่อตั้งตนเป็นผู้นำความคิดของราษฎรและทำกิจการต่าง ๆ เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือรับตำแหน่งรับผิดชอบอันสูง

อุดมศึกษาแบ่งออกได้เป็นสองชนิด

๑. วิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มีความมุ่งหมายที่จะฝึกฝนให้กุลบุตรสามารถเห็นเหตุผลต้นปลายของสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้รอบตัว ฝึกฝนให้เป็นผู้รับผิดชอบและเป็นผู้นำราษฎรทั้งในส่วนความคิดและกิจการเป็นผู้ที่จะสามารถแสวงหาวิชามาให้เป็นประโยชน์แก่คณะ ประคองสิ่งที่งามและเป็นประโยชน์ขึ้น
๒. อาชีพวิทยา คือการฝึกฝนโดยเฉพาะที่จะทำให้กุลบุตรสามารถประกอบการ ทำมาหากินในกิจการที่จะต้องมีการตระเตรียมโดยเฉพาะ เช่น แพทย์, ผู้กฎหมาย, พ่อค้า.

อุดมศึกษาในประเทศไทย

อุดมศึกษาที่ปฏิบัติอยู่ในประเทศไทยเดี๋ยวนี้ มีหลายชนิด

๑. กระทรวงต่าง ๆ ได้ตั้งโรงเรียนขึ้นสำหรับฝึกผู้ที่จะเข้ารับราชการในกระทรวงนั้น โดยเฉพาะ เช่น โรงเรียนนายร้อย นายดาบ ของกระทรวงกลาโหม โรงเรียนนายเรือของกระทรวงทหารเรือ
๒. บางกระทรวงได้ตั้งโรงเรียนขึ้นสำหรับฝึกผู้ที่จะรับราชการในกระทรวงนั้นนั้น หรือกระทรวงอื่น ๆ หรือสำหรับทำการทำกินส่วนตัว เช่น จุฬาลงกรณ์ "มหาวิทยาลัย" ของกระทรวงธรรมการ โรงเรียนกฎหมาย ของกระทรวงยุติธรรม
๓. พระศาสนา ก็มีโรงเรียนชั้นอุดมศึกษา สำหรับผู้ที่ศึกษาทางพระศาสนา เช่น มหามกุฏวิทยาลัย และโรงเรียนบาลีของพระอารามต่างๆ
๔. กรม กระทรวงต่าง ๆ ที่ทำการเสาะหาวิชาหรือทำการปกครอง ก็ฝึกฝนผู้ทำการให้เป็นผู้เชี่ยวชาญไว้สำหรับใช้กรมรักษาสัตว์น้ำของกระทรวงเกษตรธิการ และกรมแบกธาตุของกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม
๕. คณะที่ไม่ใช่รัฐบาลโดยแท้ เช่น สภากาชาดสยาม ก็ได้ทำการอุดมศึกษาในทางวิทยาศาสตร์ และพยาบาล
๖. ด้วยเหตุที่ในประเทศไทยยังไม่มีมหาวิทยาลัย กระทรวงทบวงการและคณะเขลย ศักดิ์บางคณะ และเอกชน จึงมีการส่งนักเรียนออกไปเรียนต่างประเทศ ซึ่งต้องนับว่าเป็นวิธีสำคัญส่วนหนึ่งของการอุดมศึกษาของประเทศไทย กิจการอุดมศึกษาของต่างประเทศโดยมากมักจะรวมอยู่ในสถานที่เรียกว่ามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอย่างนี้นานาประเทศเข้าใจกันนั้นยังไม่มีในประเทศไทย เราใช้มหาวิทยาลัยต่างประเทศเป็นส่วนนั้นของการอุดมศึกษาของเรา

หน้าที่ของมหาวิทยาลัย

เมื่อจะดำรงการมีมหาวิทยาลัยของประเทศนี้เองแล้ว เราควรพิจารณาว่า กิจของมหาวิทยาลัยนั้น มีอะไรบ้าง

๑. การเสาะหาวิชาหรือเปิดโอกาสให้กุลบุตรได้เรียนทำการเสาะหาวิชาเลี้ยงดูทำนุบำรุงนักปราชญ์ผู้สามารถเสาะหาวิชาและใช้ผลอันนั้นมาสอนกุลบุตรได้เป็นกิจสำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเป็นสมอต้นความคิดของชาติ เป็นสถานเลี้ยง"คนดี"ของชาติ
 ๒. ผลของการเสาะหาวิชานี้ ต้องเอามาวางเป็นแบบแผนสำหรับความประพฤติของชาติทั้งในทางธรรมะและวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเป็นหลักตัวอย่างการเป็นเครื่องวัด เป็นที่เก็บรวบรวม และจำหน่ายเผยแผ่ความคิดของชาติของเราเอง และช่วยทำการติดต่อกับคณะที่มีหน้าที่คล้ายกันของนานาชาติ
 ๓. มหาวิทยาลัยมีกิจสอนกุลบุตร ศิลปวิทยาศาสตร์ เพื่อทำให้ผู้มาเรียนมีความรู้กว้างขวางเห็นเหตุใกล้ไกลและใช้ความคิดที่ได้บังเกิดขึ้นด้วยการเรียนเป็นผลประโยชน์แก่คณะ นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยอาจจะตั้งโรงเรียนฝึกฝนวิชาชีพบางชนิดที่ต้องมีพื้นฐานศิลปวิทยาศาสตร์
 ๔. มหาวิทยาลัยมีกิจสอบไล่กุลบุตร เพื่อวัดความรู้ความสามารถและรับรองเป็นพยาน โดยการให้ปริญญาแก่ผู้ที่สมควร
- ตามที่ได้อธิบายมาแล้วนี้ กิจการของมหาวิทยาลัยมีหัวข้อ ๔ ประการนี้ ในประเทศสยามมิได้รวมอยู่ในคณะ "มหาวิทยาลัย" แท้จริง"มหาวิทยาลัย"ทำแค่การสอนเท่านั้น ฉะนั้นเมื่อมีคำนี้จะมิมหาวิทยาลัยขึ้นจริงๆ จึงต้องนับว่าเป็นของใหม่ และเป็นของใหม่ที่ยังไม่เคยทำก่อนจะทำจึงควรรู้ต้นทุนเสียก่อน

ความมุ่งหมายของการสำรวจจึงเป็นการที่จะหาวิธีตอบปัญหาที่ได้อธิบายมาในขั้นต้นแล้ว ดังที่ได้พรรณามาแล้ว การสอนเป็นส่วนหนึ่งของกิจการมหาวิทยาลัยเท่านั้น ส่วนเสาะหาวิชาและทดลองเป็นส่วนใหญ่นี้จึงไม่เป็นกิจของกระทรวงธรรมการกระทรวงเดียว เป็นกิจของรัฐบาล เพราะเป็นปัญหาที่จะวางรัฐาภิบาลนโยบาย เมื่อวางลงไปแล้ว จึงควรมอบกระทรวงใดหรือคณะใดคณะหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการให้ต้องกับรัฐาภิบาลนโยบาย ด้วยเหตุนี้การสำรวจจึงต้องตั้งฐานกว้าง

แนวการสำรวจ

แนวการจะแบ่งได้เป็นสี่แผนก

แผนก ๑ ปัญหาทั่วไป เช่น

- ก. การทำมาหากินของราษฎรเป็นอย่างไร การอุดมศึกษาและวิชาชีพศึกษาโดยจะเพาะจะให้ประโยชน์แก่ราษฎรอย่างไรได้บ้าง และควรรวมกำลังทำในวิชาใดเพื่อจะได้ผลแก่หมู่มากหรือหมู่สำคัญ
- ข. การศึกษาชั้นต่ำ ๆ กว้าง คือ ประถมและมัธยมศึกษา มีเพียงใดและส่วนไหนจะเป็นพื้นแก่การอุดมศึกษาได้บ้าง
- ค. คณะอุดมศึกษามีอยู่แล้ว จะช่วยหรือจะกีดกันการมีมหาวิทยาลัยอย่างไร จะมีการแก้ไขรวบรวมแบ่งหน้าที่กันอย่างไร

แผนก ๒ ปัญหาเศรษฐกิจแห่งอุดมศึกษา

- ก. รายได้ของประเทศสยามทั้งประเทศ จะมีพอที่จะทำการอุดมศึกษาชนิดใด
- ข. รายจ่ายของประเทศส่วนใดตกเป็นประโยชน์แก่อุดมศึกษา

เหตุอันควรพระราชทานถวายพระสมัญญา "บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย" แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

- ค. รัฐบาลใช้เงินค่าศึกษาเท่าใด และในรายจ่ายนี้ตกเป็นประโยชน์แก่อุดมศึกษาเท่าใด
- ง. รายได้ของรัฐบาลชนิดใด จำนวนเท่าใดอาจมาใช้เป็นอุดหนุนศึกษาได้

แผนก ๓ การอุดมศึกษาที่มีอยู่เดี๋ยวนี้

- ก. คณะอุดมศึกษาที่มีอยู่ในประเทศเดี๋ยวนี้เป็นอย่างไรบ้าง มีปณิธิอย่างไร ค่าใช้จ่ายสมกับผลที่ได้หรือไม่
- ข. การเปรียบเทียบผลประโยชน์และเงินที่เสียไป คิดเฉลี่ยจำนวนผู้เรียน
- ค. บุคคลชนิดใดเป็นผู้มาเรียนอุดมศึกษา และเมื่อเรียนเสร็จแล้วได้เพิ่มราคาทางการเมือง, ทาง เศรษฐกิจ, ทางจรรยา, ทางราชการ, ทางสุขาภิบาลอย่างไรบ้าง
- ง. วิธีส่งนักเรียนไปต่างประเทศ มีส่วนและมีผลกับผู้ที่ได้รับอุดมศึกษาในประเทศสยามอย่างไรบ้าง

แผนก ๔ การมหาวิทยาลัย

- ก. "มหาวิทยาลัย" ที่มีอยู่เดี๋ยวนี้ มีเงินและทรัพย์สินสมบัติเท่าใด ได้รับความอุดหนุนจากรัฐบาลในทางใด จากสาธารณชนในทางใด ผลที่ได้สมกับเงินที่เสียไปหรือไม่ ได้เพิ่มความรู้จักความชำนาญให้แก่รัฐบาลอย่างไรบ้าง เป็นสิ่งจำเป็นเพียงใด
- ข. "มหาวิทยาลัย" เดี่ยวนี้เพียงพอแก่ความจำเป็นของชาติหรือไม่
- ค. "มหาวิทยาลัย" เดี่ยวนี้เพียงพอแก่ความจำเป็นของตำแหน่งประเทศสยามในหมู่นานาชาติหรือไม่

วิธีดำเนินการ

เมื่อพิจารณาแนวการสำรวจก็เห็นได้ว่า การที่จะไม่ปนกิจการภายในของกระทรวงธรรมการ เพราะ

แผนก ๑ จะต้องเกี่ยวไปถึง การปกครอง-มหาดไทย การทำมาหากินของราษฎร-กระทรวงเกษตรกับพาณิชย์ การศึกษา-กระทรวงธรรมการ

แผนก ๒ การเงินและเศรษฐกิจจะเกี่ยวกับกระทรวงพระคลังฯ เป็นอันมาก

แผนก ๓ จะเกี่ยวกับโรงเรียนอุดมและอาชีวศึกษาต่าง ๆ จะเกี่ยวกับทุกกระทรวงที่ปกครองโรงเรียนชนิดนี้

แผนก ๔ เท่านั้น ซึ่งจะเกี่ยวกับกระทรวงธรรมการโดยเฉพาะ เพราะ "มหาวิทยาลัย" บังเอนตกไปอยู่ในใต้ความปกครองกระทรวงนั้น

ด้วยเหตุนี้การสำรวจนี้ เมื่อจะดำริขึ้นแล้ว ต้องดำริเป็นกิจการของรัฐบาลรวมกัน ควรตั้งกรรมการประกอบจากกระทรวงต่างเพื่อดำเนินการรัฐบาล โนบายร่วมมือกันสภาสำรวจนี้ควรตั้งเป็นพิเศษ

สถานที่ควรมีที่ปรึกษาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการศึกษามาจากต่างประเทศเพราะ

๑. เวลาในประเทศไทยยังไม่มีผู้เชี่ยวชาญทางศึกษาผู้มิได้ทำการติดต่อกับกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งแล้ว
๒. ถ้าจะเลือกผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงใดก็ตาม ยังจะเป็นที่สงสัยได้ว่าผู้นั้นจะเอาใจช่วยกระทรวงของตน
๓. เพื่อตัด "vested interest"
๔. อาจหาผู้เชี่ยวชาญที่ได้เคยทำสำรวจในเมืองอื่นมาแล้ว
๕. จะเป็นที่ยอมรับกันนานาประเทศ

๖. จะเป็นคนกลางจริงและแลเห็นการเป็นไปได้กว้างขวางไม่มีปัญหาท้องที่เล็ก ๆ น้อย ๆ มาเป็นกังวล
๗. เมื่อเสร็จการแล้วจะได้หมคนหน้าที่ไม่ต้องคำรืหางานอื่นให้ทำ เป็นขาดไปไม่หมายพึ่งผู้ใดในประเทศสยาม ย่อมจะทำให้ผู้นั้นกล้าพูดบางอย่างโดยไม่ต้องคิดเกรงใจหรือนึกถึงการภายหลัง

ระเบียบการสำรวจ

ด้วยเหตุนี้ในที่นี้จึงขอเสนอระเบียบการสำรวจเป็นอย่างนี้

๑. กรรมการรองคณบดีฝ่ายสยามหนึ่งหรือสามนาย เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ
๒. ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศหนึ่งหรือสองนาย เป็นผู้ทำการสำรวจหรือเขียนรายงาน
๓. ผู้ช่วยยืมมาชั่วคราวจากกระทรวงต่างๆ มี มหาดไทย คลัง ธรรมการ เป็นต้น เป็นผู้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่กระทรวง
๔. เสมียนพนักงานจ้างขึ้นชั่วคราว

ฝ่ายการทุนนั้นจะต้องมีดังต่อไปนี้

๑. กรรมการไม่มีเงินเดือน
๒. ผู้เชี่ยวชาญได้เงินเดือนตามแต่กรรมการจะตกลงกับบุคคลใด ประมาณว่าจะเป็น คนละ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี ค่าเดินทางของผู้เชี่ยวชาญปีละ ๒๐,๐๐๐ บาท
๓. ค่าเดินทางของเจ้าพนักงานปีละ ๕,๐๐๐ บาท
๔. เงินเดือนเสมียนพนักงานปีละ ๒,๔๐๐ บาท
๕. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหรือกระทรวงธรรมการควรหาที่ทางสำนักงานให้ วิธีหาผู้เชี่ยวชาญ ควรเป็นกิจของกรรมการจะจัด

ในที่นี้ขอเสนอความที่ทราบมาว่า

๑. แผนกเขนเนรลอคเคชั่นของรอคคิเฟลเลอมูลนิธิได้รับรองว่า เมื่อรัฐบาลสยามจะขอเชื้อเชิญให้เขาเข้ามาทำการสำรวจการศึกษาของประเทศสยามแล้วเขาจะรับจะหาผู้เชี่ยวชาญให้ แต่ให้รัฐบาลสยามเป็นผู้ให้เงินเดือนและบางทีจะช่วยในการพิมพ์ประกาศรายงานนี้ให้เป็นสมบัติความรู้แก่โลก เมื่อมีการสำรวจเป็นขึ้นเป็นอันอย่างนี้ บางทีจะเป็นหนทางที่จะชักชวนให้แผนกเขนเนรลอคเคชั่นนี้แนะนำให้คณะรอคคิเฟลเลอมูลนิธิทำการร่วมมือในการอุดมศึกษาบางแผนกได้
๒. แผนกสำรวจแห่งสันนิบาตชาติได้เคยทำการสำรวจการสาธารณสุขในประเทศอิหร่านและฟังผู้มีประสงค์จะแสดงความเอาใจใส่กับประเทศสยาม และอาจรับอาสาหาผู้สำรวจมาให้ได้

กำหนดเวลา ที่จะต้องการ แบ่งเป็นสามภาค

ภาค ๑ การตั้งกรรมการ และกรรมการหาจ้างผู้เชี่ยวชาญ ๖ - ๘ เดือน

ภาค ๒ ผู้เชี่ยวชาญเที่ยวทำการสำรวจในกรุงและหัวเมือง ๑ ปี

ภาค ๓ เขียนและพิมพ์รายงาน ๑ ปี

การแบ่งภาคนี้ในเวลาทำจริงคงจะกำหนดลงไปไม่ได้เด็ดขาดอาจเขียนพลาจสำรวจพลาจ แต่อย่างไรเสียก็ควรได้ผลภายในสองปีครึ่ง

เรื่องรายงาน

รายงานของผู้เชี่ยวชาญควรให้พิจารณา ๔ ข้อ

๑. รายงานพรรณาถึงการเป็นไปของกิจการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษา ในสมัยนี้
๒. รายงานพรรณาถึงโอกาสต่าง ๆ ในประเทศสยาม ซึ่งจะประกอบการศึกษา และในแผนกใดบ้างของชีวิตราษฎรอุดมศึกษาจะนำประโยชน์มาให้มากที่สุด
๓. รายงานคำวิจารณ์วางโครงการอุดมศึกษาว่าด้วยหลัก ๓ ประการคือ ทุน เวลา และหลักสูตร

หลักทุน

- ก. ภายในกรอบงบประมาณที่โปรดให้อยู่เดี๋ยวนี้ สำหรับอุดมศึกษาจะวางระดับหลักสูตรได้สูงเพียงใด และควรใช้เวลานานเท่าใดที่จะให้การถึงระดับหลักสูตรที่ได้ตั้งขึ้นไว้
- ข. ส่วนใดของรายจ่ายทั้งหมดของรัฐบาลควรอุทิศให้แก่การศึกษา และจากงบที่อุทิศให้แก่การศึกษานี้ ส่วนใดควรจ่ายเป็นทุนสำหรับอุดมศึกษาจึงจะเพียงพอกับความต้องการของประเทศ

หลักเวลา

ถ้าให้ทุนน้อย แต่ระดับหลักสูตรสูงก็จำเป็นที่จะต้องให้เวลานาน ถ้าแม้ทุนมากและระดับหลักสูตรต่ำ เวลาที่ย่อมจะไม่ต้องให้มาก

หลักสูตร

- ก. ควรพิจารณาว่าหลักสูตรอุดมศึกษาควรเป็นอย่างไรจึงจะได้ส่วนกับปฐมและมัธยมศึกษา
- ข. ระดับหลักสูตรอย่างใดจึงจะให้ผลเศรษฐกิจอันดีแก่บ้านเมือง
- ค. ระดับหลักสูตรอย่างใดจึงจะรับการยกย่องไว้วางใจจากต่างประเทศได้

ง. รายงานวิธีจัดการมหาวิทยาลัย

ถ้าแม้เราตกลงเห็นว่า ควรมิมมหาวิทยาลัยแล้ว จะต้องดำริว่า

- ก. มหาวิทยาลัยนี้จะทำการสอนศิลปวิทยาศาสตร์กว้างขวาง หรือจะสอนวิชาชีพเท่านั้น หรือจะสอนทั้งสองอย่าง
- ข. เมื่อจะสอนวิชาชีพแล้ว จะต้องวางระเบียบเสียให้แน่นอน ว่าจะมีการติดต่อทดแทนกับโรงเรียนวิชาชีพของกระทรวงต่าง ๆ อย่างไร เพื่อไม่ให้งานซ้ำหรือแบ่งกัน
- ค. การสอนที่มหาวิทยาลัยกับการส่งนักเรียนไปเรียนต่างประเทศต้องวางระเบียบให้ทดแทนกันเสีย เพื่อทั้งสองวิธีจะได้ไม่แก่งแย่งกัน
- ง. จะต้องทำการเข้าใจแบ่งหน้าที่และอาณาเขตต์ กิจการเสียกับโรงเรียน หรือสถานศึกษาเลขศักดิ์ชั้นอุดมศึกษา

- จ. จะต้องวางระเบียบปกครองของมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นนี้ให้ลงกรอบราชการ และจัดการให้รัฐบาลรับรองยกย่องผู้เรียนสำเร็จออกมาตามสมควร

รวมใจความมีปัญหาสำคัญที่จะต้องตัดสินใจให้แจ่มแจ้ง คือ

๑. ในกรอบงบประมาณที่โปรดให้แก่มหาวิทยาลัยเดียนนี้รวมทั้งงบประมาณของโรงเรียนที่อาจรวมเข้าในมหาวิทยาลัยได้จะจัดการมหาวิทยาลัยชนิดใดขึ้นได้ จะมีระดับหลักสูตรสูงเพียงใด จะต้องการเวลาเท่าใดจึงจะจัดสำเร็จ
๒. ถ้าแม้จะถือระดับหลักสูตรเป็นเกณฑ์แล้ว จะต้องเพิ่มเงินเท่าใด และให้เวลาเท่าใด จึงจะได้มหาวิทยาลัยดังประสงค์

ผลของการสำรวจ

ผลของการสำรวจนี้มีดังต่อไปนี้

๑. เราจะทราบการเป็นไปได้ของการอุดมศึกษาที่มีอยู่เดียนนี้
๒. เราจะทราบความต้องการของชนิดของอุดมศึกษาของชาติ
๓. เราจะได้ทราบว่าการศึกษาจะเป็นราคาเท่าใดจึงจะสมกับตำแหน่งเศรษฐกิจของประเทศ
๔. เราจะได้ผู้เชี่ยวชาญมาวางระเบียบ
๕. ถึงแม้เมื่อพิจารณารายงานนี้แล้ว เห็นว่าเราไม่ควรมีการอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย เราจะได้รู้ว่าเหตุใดจึงไม่ควร
๖. ถึงแม้เราจะไม่สามารถทำตามคำแนะนำของสำรวจอันนี้ ความรู้ว่ามีปีที่ได้ทำการสำรวจนี้มีการอุดมศึกษาอย่างไรบ้าง จะเป็นประโยชน์สำหรับเมื่ออีกสิบปีภายหน้า เราจะทำสำรวจอีกทีหนึ่งก็จะแลเห็นได้ว่าสิ่งใดจำเป็นขึ้นสิ่งใดชุกคโทรมลง

รวมรวมใจความว่า ถ้าแม้การสำรวจนี้ทำให้เราตอบปัญหาได้ว่าเหตุใดจึงควรมี หรือไม่ควรมี มหาวิทยาลัยแล้ว ถ้าเรามาถึงซึ่งความเห็นนี้ มหาวิทยาลัยนี้เป็นกิจของชาติ ไม่ใช่กิจของกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งโดยเฉพาะ ก็นับว่าได้ผลพอที่จะเสียเงินเสียเวลาให้ เพราะการนี้จะลงมือทำการใหญ่โตซึ่งจะต้องเสียเงินมาก

ถ้าทำด้วยรู้เหตุผลดีกว่าทำเป็นการทดลองในมาตราใหญ่โต เป็นอุบายปกครองที่หนักแน่น แม้รัฐบาลไม่เห็นด้วยกับรายงานนี้ จะไม่รับทำตามทั้งหมดหรือแต่บางส่วนรายงานนี้ก็ประโยชน์ในฐานะเป็นพยานว่าเหตุใดรัฐบาลจึงไม่ทำตาม

"รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย"

ผู้รายงานนี้มีความหวังว่า รัฐบาลคงจะพิจารณาและรับคำริการทำสำรวจตามรายงานการสำรวจซึ่งได้เสนอขึ้นไปแล้วก่อนที่จะตัดสินใจว่าประเทศสยามควรมีมหาวิทยาลัย. แต่รัฐบาลจะถือว่า "มหาวิทยาลัย" นั้นมีอยู่แล้วเป็น "fait accompli" เสียแล้ว จะเลิกก็จะเสียรสมิ ในที่นี้จึงขอเสนอความเห็นว่าจะจัดการเปลี่ยนแปลงอย่างใดได้บ้าง เพื่อให้ "มหาวิทยาลัย" นี้เป็นมหาวิทยาลัยจริงๆ และให้มีกิจการกว้างขวางออกไปอีก.

ในรายงานการสำรวจได้มีปรารพมาถึง

๑. กิจการศึกษาทั่วไป
๒. กิจการอุดมศึกษา
๓. หน้าที่มหาวิทยาลัย

ในที่นี้จึงขอปรารพต่อไปว่า

๑. มหาวิทยาลัยควรเป็นคณะอิสระขึ้นแก่พระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยตรง หรือขึ้นแก่คณะอภิรัฐมนตรี เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด และเคมบริดจ์ขึ้นกับเฮาส์ออฟ ลอร์ดมิได้ขึ้นกับบอร์ดเอคคฺเคชั่น
๒. เพื่อที่มหาวิทยาลัยจะประพฤติหน้าที่ที่เข้าใจกันว่าเป็นกิจของมหาวิทยาลัย รัฐบาลจะต้องให้กรรมสิทธิพิเศษ แก่มหาวิทยาลัย
- ก. ทำการค้นคว้าหาความจริงในทางธรรมและในทางวิทยาศาสตร์ ได้โดยสะดวกด้วยความปกป้องรักษาของ รัฐบาล
- ข. นำความรู้และความคิดที่สอคล้องมาได้นี้แพร่หลายสอนกุลบุตร ด้วยความมุ่งหมายให้แก่ประโยชน์แก่ บ้านเมืองและแก่โลก
- ค. ทำการสอบไล่และประสาทปริญญาแก่ผู้สอบไล่ได้

ปัญหานี้ผิดกับยศหรือบรรดาศักดิ์ในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงความรู้ความสามารถ มิใช่แสดงตำแหน่งราชการ หรือพระราชนิยม ในประเทศสยามเราเข้าใจกันว่าสิทธิที่จะตั้งใครเป็นอะไรนั้นอยู่ในพระเจ้าแผ่นดินพระองค์เดียว ซึ่งเป นความจริง ยศ บรรดาศักดิ์ อาจเรียกร้องความยกย่องจากพลเมืองสยามทุกคน ผู้ที่ยกย่องรัฐบาลและจากต่างประเทศที่มี สัตยญาที่ถ้อยทีถ้อยยอมซึ่งกันแลกัน แม้รัฐบาลหรือบุคคลใดไม่ยกย่องยศบรรดาศักดิ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม พระราชทานแล้ว ก็เท่ากับไม่ยกย่องรัฐบาลของพระองค์ ฝ่ายปัญหานี้ไม่มีถือหลักวิชาเป็นเกณฑ์ และคณะวิชาต่าง ๆ มักได้รับกรรมสิทธิทั้งตัวเป็นอิสระในปัญหาความคิด ฉะนั้นถ้าแม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานปริญญา แล้ว เมื่อภราดรนักปราชญ์ของคณะใดจะไม่ยกย่องด้วยอ้างว่าบกพร่องในทางวิชา ก็จะเป็นที่เสียพระเกียรติยศ

จึงควรมอบความรับผิดชอบพระราชทานแก่คณะที่พร้อมด้วยคุณวุฒิที่ภราครนักปราชญ์ได้ยกย่องแล้ว กล่าวคือคณะผู้ที่ได้รับปริญญาจากผู้ทรงอำนาจเต็มในกิจนี้ และถ้าพิจารณาไปแล้ว ก็เท่ากับรัฐบาลได้ให้ปริญญา เพราะรัฐบาลเป็นผู้ให้สิทธิแก่คณะมหาวิทยาลัยให้ให้ปริญญา จึงเป็นการให้ทางอ้อมโดยที่ไม่เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องวิชา ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้แล้ว จึงขอวางโครงการลงไปว่า รัฐบาลจะโปรดให้กรมสิทธิพิเศษแก่สภากรรมการมหาวิทยาลัยให้เป็นองค์คณะมีสิทธิประกอบการค้นคว้า การสอน การให้ปริญญา การถือเอาหรือจำหน่ายหรือเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นโจทย์จำเลยในศาลต่าง ๆ ได้เหมือนบุคคล สภากรรมการนี้จะตั้งขึ้นด้วยพระบรมราชโองการ มีสมาชิกตามหน้าที่ และสมาชิกผู้ที่จะทรงโปรดตั้งขึ้น มีสภานายกเป็น ประธาน สภานี้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการมหาวิทยาลัยแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรืออภิรัฐมนตรี และมีสิทธิที่นายกของสภาจะทำการติดต่อกับกระทรวงทบวงการต่าง ๆ สภานี้จะมีอุปนายกเป็นผู้ดำเนินการประจำตำแหน่ง รับผิดชอบต่อสภาปกครองมหาวิทยาลัยทั้งหมด

การปกครองมหาวิทยาลัยจะแบ่งเป็นสามแผนก

๑. คณะวิชา อุปนายกเองเป็นวิชาธิการ
๒. คณะสภาเสนาบดี มีประธานของเสนาบดีเป็นประธาน มีหน้าที่ช่วยอุปนายกจัดการปกครองภายใน
๓. คณะผลประโยชน์ มีทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยเป็นหัวหน้า

คณะวิชาแบ่งเป็นคณะวิชาต่าง ๆ เช่น แพทย์ อักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น มีคณะบดีเป็นประธาน มีศาสตราจารย์และผู้ช่วยศาสตราจารย์เป็นแม่กอง ศาสตราจารย์นี้สภากรรมการเป็นผู้ตั้ง ด้วยความรับรองแนะนำของคณะบดีและอุปนายก

เสนาบดี เป็นคณะที่เลือกขึ้น มีผู้แทนจากคณะอาจารย์คณะทรัพย์สินสมบัติ คณะนักเรียน ล้วนเป็นผู้ที่ได้ถูกเลือกมาทั้งนั้น มีหน้าที่เสนอความเห็นแก่สภา และมีสิทธิที่จะทำกฎข้อบังคับปกครองภายใน เกี่ยวด้วยการเลือกนักเรียนเข้า การปกครองการอยู่กินของนักเรียน การไล่นักเรียนออก

การร่างกฎปริญญา

กฎข้อบังคับที่เสนาบดีทำขึ้นนี้ต้องได้รับอนุมัติจากอุปนายกจึงจะเป็นกำลัง คณะผลประโยชน์เป็นคณะที่สภาจะได้ตั้งขึ้นสำหรับปกครองผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ดูแลการจ่ายเงินผลประโยชน์ การก่อสร้างรักษาทรัพย์สินสมบัติ และติดต่อกับกระทรวงธรรมการในเรื่องเงินทุนที่ได้โปรดอุดหนุนจากรัฐบาล

เรื่องการเงิน

มหาวิทยาลัยมีสิทธิที่จะมีทุนเป็นเงินหรือทรัพย์สินสมบัติที่ดิน มีรายได้สี่ประการ

๑. รายได้จากกองผลประโยชน์
๒. รายได้จากนักเรียน
๓. รายได้จากเรียไรหรือเงินอุดหนุน
๔. รายได้เป็นทุนที่ได้โปรดอุดหนุนจากรัฐบาล

รายได้ที่ ๑ กับ ๒ นั้น สภาจะใช้ได้โดยไม่มีจำกัดความมุ่งหมาย

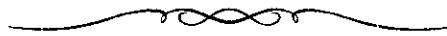
รายชื่อ ๓ นั้นสรุปแล้วแต่ความจำกัดของผู้ให้

รายชื่อ ๔ มีจำกัดตามกฎหมายข้อที่จะเป็นหน้าที่ของกระทรวงธรรมการผู้รับเงินนี้มาจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะ
วางลงให้สถาปนาปฏิบัติ

ทุนที่ได้ไปรูดทุนนี้จะแบ่งออกได้เป็นสองชนิด

- ❖ ทุนชั่วคราวคราวเป็นก้อนสำหรับก่อสร้างหรือขยายกิจการ
- ❖ ทุนประจำปีสำหรับเป็นเงินเดือนเจ้าหน้าที่หรืองบประมาณใช้จ่ายในกองต่าง ๆ

กระทรวงพระคลังฯ มีสิทธิที่จะเข้าไปตรวจการจ่ายทุนที่ได้ไปรูดทุนทุกเวลา และสภาจะต้องเชิญเจ้าพนักงานให้ตรวจรายได้รายจ่ายทุนชนิดอื่นเป็นครั้งเป็นคราวเพื่อเพิ่มความ ไว้วางใจ

๓๑.ภาพร่างผัง “โครงสร้างการจัดการมหาวิทยาลัย” ตามแนวพระราชดำริของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสืออนุสรณ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหิดล

๓๓. การที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงประทานทุนการศึกษาให้แก่แพทย์และพยาบาลเป็นจำนวนมาก ได้ทรงมีพระดำริเกี่ยวกับคุณสมบัติคุณวุฒิของผู้สมัคร ดังปรากฏอยู่ในเอกสารใบแจ้งความดังนี้

"ไม่เป็นข้อสำคัญว่า ผู้สมัครนั้นต้องเป็นผู้เฉลียวฉลาดในการเรียน หรือเคยสอบไล่ได้คะแนนดีอย่างสูงมา จริงอยู่คุณวุฒินี้เป็นอุปสรรคส่วนหนึ่ง แต่ข้อสำคัญมีว่าผู้นั้นจะต้องแสดงว่าตนมีความรักใฝ่ใจเป็นพิเศษ และมีนิสัยเหมาะกับวิชาที่ตนสมัครขอไปเรียน ผู้สมัครจะต้องแสดงว่าในกรุงสยามตนได้เรียนวิชาเตรียมเบื้องต้นของวิชาที่สมัครไปเรียนนั้นตามที่จะหาเรียนได้หมดแล้ว ความรู้ในภาษาต่างประเทศจะนับรวมเข้าช่วยกับคุณวุฒิต่างๆ ด้วยโดยทั่วๆ ไปก่อนที่จะให้ได้รับคนส่งไปเมืองต่างประเทศ ผู้สมัครจะต้องแสดงว่าตนได้ใช้โอกาสหมดแล้วในอันที่จะฝึกฝนเรียนวิชาในกรุงสยาม ว่าโดยทั่วไป ผู้สมัครจะต้องมีอนามัยที่สมบูรณ์และความประพฤติเรียบร้อย และความตั้งใจรักจริงในวิชานั้น ความคิดอ่านตั้งใจที่จะทำงานเมื่อเสร็จจากการศึกษาแล้วจะนับรวมเข้าด้วย ในใบสมัครของผู้ที่ยื่นขอรับทุนเล่าเรียนวิชาในกรุงสยามก็จะได้วินิจฉัยโดยท่านเองเพียงคนเดียวเท่านั้นด้วยแต่ไม่ผู้จะเคร่งครัดมากเท่าขอสมัครไปศึกษาต่างประเทศ " ทรงให้ความตั้งใจมุ่งมั่นในการเรียนเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและสังคมมากกว่าความเฉลียวฉลาด หรือผลคะแนนสูงๆ ที่ได้ผ่านมา เช่น นพ. จำรัส สิริสัมพันธ์ ซึ่งได้รับทุนส่วนพระองค์ไปเรียนต่อด้านสูติ-นรีเวช นั้นมีผลการเรียนไม่ดีนัก ทั้งยังได้รับจดหมายแนะนำจาก ศ.นพ. เทียวบอลด์ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชามีส่วนหนึ่งระบุว่า "เขาเป็นคนไม่สู้ฉลาดเหมือนเพื่อนแพทย์ของเขาทั้งหลาย แต่พร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ (He is not so clever as his colleagues, but is always very ready to learn.)" ตลอดจนได้รับการกล่าวถึงจาก นพ. โนเบิล ซึ่งเป็นแพทย์ประจำพระองค์ว่า "หมอจำรัสเป็นคนไม่ฉลาด ที่ฉลาดกว่ามีหลายคน เหตุใดจึงทรงไม่ประทาน" ทรงตรัสตอบว่า "คนไม่ฉลาดนั้นแหละดี ไว้ใจได้ว่าไม่โกง" นอกจากนั้น ยังทรงให้ความสำคัญในการประหยัดค่าใช้จ่ายด้วยการกำหนดว่าวิชาที่จะไปเรียนนั้นต้องมีวิชาที่มีสอนอยู่ในเมืองไทยอยู่แล้ว ส่วนหนึ่งของการแสดงความตั้งใจมุ่งมั่นของผู้สมัครคือต้องเตรียมตัวในเรื่องภาษาให้พร้อมด้วย จะไม่ทรงโปรดหากผู้สมัครเป็นนักเรียนทุนไม่เตรียมแผนการศึกษาให้ดี หรือหากพยายามตอบแบบเอาพระทัยว่า "แล้วแต่จะทรงโปรด" เมื่อทรงถามว่าตั้งใจจะไปเรียนอะไร

๓๔. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกทรงประทานพระราชดำริเรื่องคุณสมบัติของผู้

ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ ไว้ดังนี้

ข้อที่ ๑ ต้องรับประกาศนียบัตรหรือปริญญาจากที่เทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย

ข้อที่ ๒ เรียนวิชาที่สอน และสอนอย่างน้อย ๒ ปีในสำนัก

ข้อที่ ๓ ต้องสามารถสอนนักเรียน

ข้อที่ ๔ ต้องทำการทดลอง คือ ทำวิจัยหรือได้ทำสิ่งใดให้เห็นว่า สามารถหาความรู้ใหม่ให้แก่ตนเองและโลกได้ เพราะผู้มีความรู้ลึกจะนำรู้ของคนที่คิดขึ้นเสมอ จะไม่รู้ลึกเสียคาวิทยาโดยกลัวว่าศิษย์จะดีกว่า

ข้อที่ ๕ ต้องสามารถในการปกครองพอที่จะรักษาหน้าที่หัวหน้าแผนก และต้องมีจรรยาที่ดี พอที่จะเป็นที่นับถือกลัวเกรงและไว้ใจของนักเรียน คือศาสตราจารย์นี้นักเรียนต้องกลัวเกรง

ข้อที่ ๖ ต้องเคยทำการในแผนกอย่างน้อย ๒ ปี จึงจำเป็นต้องมีอะไรล่อใจให้คนมีความสมัครเป็นศาสตราจารย์ เพื่อที่จะมีให้มีความกังวลที่จะต้องหาเลี้ยงชีพ หรือฝึกฝนที่จะให้ได้เลื่อนยศเป็นอธิบดีหรือเสนาบดี รัฐบาลควรค่าไว้ให้เงินเดือน

๓๕. แม้ว่าโรงพยาบาล “วชิรพยาบาล” จะก่อกำเนิดมานานับ ๑๑ ปี แล้วเมื่อสมเด็จพระสมเด็จฯ พระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นคณะกรรมการปกครองวชิรพยาบาลในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ (ก่อตั้งวันที่ ๒ มกราคม ๒๔๕๕) แต่ด้วยพระเนตรที่กว้างไกลก็ได้ทรงวางโครงการพัฒนา วชิรพยาบาลให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของกรมสาธารณสุข ที่มีการจัดโรงเรียนพยาบาลที่เข้ามาตรฐาน และเป็นสถานที่ศึกษาเพิ่มเติมของผู้สำเร็จวิชาแพทย์เพื่อเตรียมตัวไปปฏิบัติงานสาธารณสุข โดยในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้ทรงนำเสนอเอกสารโครงการพัฒนาวชิรพยาบาล ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการย่อย ๔ โครงการ (มีระบุลงไปในทุกรายละเอียด แม้กระทั่งจำนวนประเภทบุคลากร และงบประมาณที่ต้องใช้ ลักษณะของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่จำเป็นต้องมี ตลอดจนจนถึงแหล่งที่มาของรายได้ อันจะทำให้ โรงพยาบาลวชิรพยาบาลสามารถเลี้ยงตัวได้)

- โครงการว่าด้วยกิจการของโรงพยาบาล
- โครงการว่าด้วยเรื่องการเงิน
- โครงการว่าด้วยเจ้าหน้าที่
- โครงการว่าด้วยการก่อสร้าง

มีรายละเอียดโดยย่อในแต่ละโครงการ ดังนี้

๑) โครงการว่าด้วยกิจการของโรงพยาบาล

ก) กิจการโรงพยาบาลโดยเฉพาะ มีผู้ป่วยในสถานที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยสุติกรรม จำพวกคลอดชนิดปกติ และผู้ป่วยรายปกติที่อาจจะช่วยชำระเงินค่ารักษาพยาบาลได้บ้าง มีตึกสำหรับผู้ป่วยเด็กซึ่งมีงานประสานกับแผนกสุติกรรม ผู้ป่วยเหล่านี้จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาของนักเรียนด้วย นอกจากนั้น มีตึกผู้ป่วยศัลยกรรม โอสถกรรม และนรีเวชกรรม สำหรับผู้ป่วยทั่วไปด้วย กับยังมีตึกพิเศษสำหรับผู้ป่วยที่อาจชำระเงินให้แก่โรงพยาบาลได้

ข) การศึกษา วชิรพยาบาลควรให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของกรมสาธารณสุข โดยมีโรงเรียนอบรมหมอตำแย โรงเรียนพยาบาลที่เข้าขั้นมาตรฐานซึ่งจะรวมการฝึกหัด การพยาบาลสาธารณสุข กับงานสังคมสงเคราะห์ไว้ด้วย ผู้สำเร็จการศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรในสาขาต่างๆ คือ การพยาบาลทั่วไป การฝึกหัด การพยาบาลสาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ และหมอตำแย พวกสำเร็จอบรมหมอตำแยจะได้นำไปส่วนภูมิภาคประจำตามตำบลต่างๆ การศึกษาเพิ่มเติมของผู้สำเร็จวิชาแพทย์หากจะฝึกฝนเฉพาะในสาขาสุนทรียะและการเลี้ยงเด็กอ่อนรวมทั้งแพทย์ที่เตรียมตัวจะไปปฏิบัติงานสาธารณสุขเหล่านี้ จะได้นำวชิรพยาบาลเป็นสถานศึกษาอบรม

ค) การสาธารณสุข นอกจากจะมีการตรวจรักษาให้แก่ผู้ป่วยนอกแล้ว วชิรพยาบาลควรเป็นสถานึกกลางของการอนามัยในย่านสามเสน โดยการกำหนดการตรวจผู้ป่วยประเภทต่างๆ ไว้ตามวันที่กำหนดในรอบสัปดาห์ มีทั้งผู้ป่วยทั่วไป การฝากครรภ์ การตรวจสุขภาพเด็กดี การตรวจนักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ

ร่วมกับกองอนามัย โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเฉพาะในเขตสามเสน กับการตรวจและรักษา
การโรคด้วย ส่วนการรักษาผู้ป่วยปัจจุบันทันด่วน หรือฉุกเฉินให้เปิดทำการทุกวันและตลอดเวลา
นอกจากนั้น ในโครงการยังได้กำหนดงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขให้ปฏิบัติงานกว้างขวางออกไปถึงการ
ช่วยเหลือผู้มีครอบครัวตามหมู่บ้าน การติดตามผู้ป่วยที่ยากจน และติดตามการเลี้ยงดูเด็กอ่อนตามหมู่บ้าน ในเขตสามเสน โดยมี
ให้งานนี้เข้ากับสภาเทศบาล

ส่วนการสังคมสงเคราะห์ ก็ให้ร่วมมือประสานกับการรักษาผู้ป่วยทั้งในสถานที่และนอกสถานที่ด้วยเป็นอย่างดี

- ง) การวิจัย เป็นงานที่จัดขึ้นได้ยาก ตามโครงการให้เริ่มต้นด้วยการเขียนรายงานผู้ป่วยให้สมบูรณ์เป็น
ความสำคัญเบื้องต้น และขั้นต่อไปจะเป็นงานสถิติแล้วจึงจะถึงการวิจัย งานวิจัยนี้จะสำเร็จได้ก็ด้วย
โอกาสตัวผู้วิจัย และเงินทุน การวิจัยควรมุ่งไปในเรื่องเกี่ยวกับการตายของเด็กอ่อน โรคไข้
ภายหลังการคลอด โรคพิษแห่งครรภ์ การให้นม เด็กอ่อน การให้อาหารในเด็กเล็ก การแพร่เชื้อ
การโรค กับโรคบิดในผู้ป่วยตั้งครรภ์และแท้ง

๒) โครงการว่าด้วยเรื่องการเงิน การเงินของโรงพยาบาลมีความสำคัญมากร่วมกับสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่ใน
การที่จะให้โรงพยาบาลเจริญก้าวหน้า แต่ขณะนี้การแพทย์แผนปัจจุบันยังไม่อยู่ในความนิยมของประชาชน ฉะนั้น
โรงพยาบาลควรได้รับเงินอุดหนุนทางเลือกอื่นอีก เช่น

- ก) เงินอุดหนุนจากรัฐ ได้แก่เงินการจรรเพื่อก่อสร้าง และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์เป็นครั้งคราว เงินค่าใช้สอย
เพื่อจ่ายเป็นเงินเดือน ค่าบำรุงรักษาสถานที่ ค่าใช้จ่ายในการกินอยู่และรักษาตัวให้แก่ผู้ป่วย และการ
ใช้จ่ายในรายวัน
- ข) เงินรายได้ประจำวันของโรงพยาบาล อาจได้จากค่ายาที่รัฐบาลจ่ายชดเชยเพื่อจ่ายยาฟรีให้แก่ผู้ป่วย แต่
ผู้ป่วยบางคนพอมีเงินชำระให้โรงพยาบาลได้บ้าง ดังเช่น โรงพยาบาลศิริราช เงินจากผู้ป่วยมีฐานะดี
ยอมให้โรงพยาบาลคิดอัตราพิเศษตามระเบียบของโรงพยาบาล เงินที่มีผู้บริจาคเพื่อเก็บคอกมลให้
โรงพยาบาลโดยเฉพาะผลประโยชน์ทางอื่นที่โรงพยาบาลสามารถหมุนหาได้เอง
- ค) เงินรายได้พิเศษ เมื่อกิจการของโรงพยาบาลเจริญขึ้นและเป็นที่เชื่อถือจนเกิดศรัทธา มีผู้ป่วยพิเศษหรือ
องค์การต่างๆ ให้ตัก ให้เครื่องใช้ในการแพทย์หรือให้เงินทุนก้อนใหญ่ อาจได้จากการเรียไรชักรู้
ให้ประชาชนมาบริจาคและรวบรวมมาเป็นค่าใช้จ่าย อาจชักชวนหาทุนวิจัย ทุนการศึกษาทั้งภายใน
ภายนอกประเทศ นับเป็นเงินรายได้พิเศษทั้งสิ้น
- ง) เงินเพิ่มพูนรายได้ของโรงพยาบาล ควรมีคณะกรรมการวางวิธีการและความคุมการปฏิบัติให้โร
พยาบาลมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น ได้แก่การโฆษณาหาเงินบำรุงเป็นพิเศษ เงินลงทุนของโรงพยาบาลเพื่อเก็บ
คอกมล ที่ดินของโรงพยาบาลตอนริมถนนหากปลูกอาคารให้เช่า จัดบริการรักษาตัวโดยไม่คิดมูลค่า
ให้แก่ผู้ละเงินการกุศลให้แก่โรงพยาบาลเป็นจำนวนมากๆ ดังเช่น โรงพยาบาลสภาเทศบาลจัดทำอยู่

๓) โครงการว่าด้วยเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องร่วมมือช่วยเหลือกัน รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีการเพิ่มปริมาณเจ้าหน้าที่ปีละเล็กน้อยโดยการต่อรองกับกระทรวงพระคลัง ทั้งนี้ มีตำแหน่งสำคัญๆ ซึ่งทรงกำหนดค่าเงินเดือนไว้อย่างชัดเจนดังนี้

ตำแหน่ง	ผู้ดำรงตำแหน่ง	ประมาณเงินเดือน
ผู้อำนวยการโรงพยาบาล	พระยาเวชสิทธิ์	๖๐๐ - ๘๐๐ บาท
เลขาธิการ	(ขอตัวจากกรมฯ)	๒๐๐ - ๓๐๐ บาท
ศัลยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ (เป็นครั้งคราว)	หลวงนิคย์ (เพิ่มจาก ง.ค.)	๑๐๐ บาท
อายุรแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ (เป็นครั้งคราว)	พระวรสุนทรา (เพิ่มจาก ง.ค.)	๑๐๐ บาท
สูติแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ (เป็นครั้งคราว)	มาตามศรีวิศาลา	๑๕๐ บาท
ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ

ทรงขอให้มีการยืมตัวที่ปรึกษาทางอายุรกรรมมาจากกรมสาธารณสุข และกำหนดให้หัวหน้าพยาบาลต้องปกครองโรงเรียนผดุงครรภ์ด้วยเพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญ ทั้งยังทรงกำหนดให้เพิ่มจำนวนพยาบาลหญิงให้มากขึ้น พร้อมไปกับการลดจำนวนพยาบาลชายให้เหลือแต่ในหน่วยกามโรคเท่านั้น ที่สำคัญ ทรงวางแผนสร้างความก้าวหน้าให้กับบุคลากรเหล่านั้นด้วยการเสนอว่าการให้ทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศนั้นเป็นสิ่งจำเป็น

๔) โครงการว่าด้วยตึก ได้วางโครงการเกี่ยวกับอาคารสิ่งปลูกสร้างไว้ ๔ ประเภทคือ

- ตึกโรงพยาบาลเฉพาะ ได้แก่ ตึกศัลยกรรม ซึ่งมีห้องตรวจเชื้อและงานพยาธิวิทยาภายใน และตึกสูติกรรม ซึ่งมีห้องคลอดปกติ ห้องตรวจเชื้อ ห้องให้การบำบัด ห้องสอนนักเรียนภาคปฏิบัติ ครัว โรงซักฟอก คลัง พัสตุ ห้องกันหนูแมลงได้ ฯลฯ
- ตึกผู้ป่วยนอก ต้องรวมห้องปฐมพยาบาลและมีที่พักผู้ป่วยประสบอุบัติเหตุ มีโรงเก็บรถพยาบาลด้วย
- ตึกของโรงเรียน มีตึกนอน ตึกที่ทำการของครูซึ่งมีห้องบรรยาย ห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องทำงานเจ้าหน้าที่โรงเรียน ห้องอาหาร และต้องมีส่วนหนึ่งสำหรับอบรมนางผดุงครรภ์
- ตึกจำพวกลงทุนหารายได้ให้กับโรงพยาบาล ได้แก่ที่พักญาติมิตรของผู้ป่วยที่มาจากต่างจังหวัด โดยโรงพยาบาลเก็บค่าเช่าเป็นเงินบำรุง ที่ดินติดถนนควรสร้างห้องแถวไม้ให้เช่าเก็บเงินเข้าบำรุงโรงพยาบาล

ทรงแนะนำให้ถมที่ดินซึ่งมีลักษณะเป็นหลุมบ่อภายในโรงพยาบาลเพื่อมิให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง แล้วจัดทำเป็นถนนเพื่อให้สะดวกแก่การสัญจร อย่างไรก็ตาม ทรงแนะนำไม่ให้สร้างทางเดินเชื่อมระหว่างตึกให้มากนักเพราะจะเปลืองงบประมาณ ค่าสร้างและค่าดูแลรักษา ทั้งยังทรงแนะนำให้สร้างอาคารในรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อให้ได้เนื้อที่ใช้สอยเต็มประโยชน์ ไม่ควรมีเหลี่ยมมุมมาก ผู้ป่วยพิเศษควรพักในตึกแยกเป็นหลังๆ เรียงกันให้สวยงามและสอดคล้องกับเนื้อที่ดิน

โดยทรงแนะนำว่าตึกอำนวยการ ที่พักแพทย์ ห้องสมุด ห้องเก็บรายงาน ห้องเรียน คลังพัสตุ ห้องปรุงยา และที่ทำการฝ่ายธุรการ ควรใช้อาคารหลังใหญ่ และใช้ตึกขนาดเล็กเป็นที่พักพยาบาล และค่าน้ำตึกอำนวยการควรใช้เพื่อการค้ำผู้ป่วยนอก ส่วนค่าน้ำหลังนั้นควรสร้างอาคารชั้นเดียวเรียงกัน ๕ หลัง เพื่อใช้เป็นตึกผู้ป่วยศัลยกรรม ตึกสูตินรีเวช เด็ก โอสถกรรม และตึกพักพยาบาล

ทรงลงในรายละเอียดแบบแปลนของสิ่งปลูกสร้างว่า ห้องผ่าตัดควรสร้างที่พนักผู้ป่วยชาย ให้สร้างโรงรถติดกับศาลาผู้ป่วยนอกทางด้านเหนือของโรงพยาบาล และจัดสร้างอาคารเกี่ยวกับส่วนสนับสนุนการดำเนินงานภายในโรงพยาบาล อย่างเช่น โรงครัว ซักล้าง โรงงาน โรงไฟฟ้าสำหรับผลิตกระแสไฟฟ้าไว้ใช้ภายในโรงพยาบาล ฯลฯ ให้เป็นเอกเทศด้วยการสร้างอีกฟากหนึ่งของคลองค่านไต้ส่วนที่ติดกับถนนสังคโลก ส่วนด้านติดถนนทางทิศเหนือและไต้ นั้นทรงแนะนำให้ปลูกห้องแถวให้ญาติผู้ป่วย และผู้ที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดเช่า เพื่อเป็นรายได้สนับสนุนกิจการของโรงพยาบาล ทั้งยังทรงคาดการณ์ล่วงหน้าไปถึงผืนดินส่วนที่ยังคงว่างอยู่ในทิศตะวันตกกว่าจะต้องว่างวันไว้เพื่อการขยายขนาดโรงพยาบาลในอนาคต

๓๖. แม้สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก จะทรงพระราชทานกำลังกาย กำลังทรัพย์มหาศาลให้กับศิริราชพยาบาล แต่เมื่อแสดงพระราชประสงค์จะทรงทำหน้าที่แพทย์ประจำบ้าน (Internship) แผนกเด็ก ที่โรงพยาบาลศิริราช โดยมีพระราชหัตถเลขามาก่อนที่จะเสด็จนิวัติประเทศไทย ทางกรมกลับมีอาจจะรับได้ เนื่องจากพระฐานันดรศักดิ์อันสูงยิ่ง (พระยศเจ้าฟ้าสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอผู้ทรงดำรงตำแหน่งรัชทายาทของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗) ทำให้โรงพยาบาลศิริราชและโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มิกล้ารับท่านในตำแหน่งแพทย์ประจำบ้านที่ต้องสัมผัสรักษาคนไข้ทั่วไป และต้องรับคำสั่งจากแพทย์สามัญที่อาวุโสมากกว่าตามอายุงานและสายบังคับบัญชา จึงได้เสด็จไปทำงานในฐานะแพทย์ประจำบ้าน ณ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ ในวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ และประทับในตึกเล็กๆ ร่วมอยู่กับครอบครัว ดร. อี.ซี. คอร์ท ผู้อำนวยการโรงพยาบาลในขณะนั้น ทรงมีขนาดเล็กรับใช้เพียงคนเดียว ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับผู้ป่วยในโรงพยาบาลเยี่ยงแพทย์ธรรมดาสามัญผู้หนึ่ง ทรงรักษาผู้ป่วยทุกคน ทุกฐานะ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงพระประวัติในช่วงนี้แล้ว น่าจะถือเป็นแรงบันดาลใจให้กับบรรดาแพทย์ชนบททั้งหลายได้เป็นอย่างดี ว่าการที่หมอเจ้าฟ้าผู้สูงศักดิ์แต่มีทรงติดขัดในอิสริยยศใดๆ มุ่งแต่จะปฏิบัติรักษาผู้ป่วยทั่วไปอย่างเท่าเทียมทุกชั้นวรรณะด้วยพระราชหฤทัยที่เปี่ยมล้นไปด้วยความเมตตากรุณา ถึงขั้นว่ายอมเสด็จไปรักษาที่ยังสถานที่ใดๆ ก็ได้ในผืนแผ่นดิน โดยไม่ติดอยู่กับความสะดวกสบายส่วนพระองค์ สมกับพระนาม “มหิตล” ที่แปลว่าผืนแผ่นดินอันยิ่งใหญ่

ความที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิคมีบุคลากรน้อย ผนวกกับทรงมีความรู้ทางห้องปฏิบัติการที่ได้ศึกษามาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ทรงตรวจผู้ป่วยอย่างละเอียดลออ และทรงทดลองวินิจฉัยผลเลือดจากสไลด์เลือดจากการตรวจกลุ่มเลือด ตลอดจนตรวจอุจจาระ ปัสสาวะ ด้วยพระองค์เอง ทรงทุ่มเทพระวรกายจนเป็นที่กล่าวขานว่าในตอนกลางคืนก่อนบรรทมจะเสด็จออกตรวจคนไข้ทุกๆ เที่ยงพร้อมไฟฉายหนึ่งดวงเสมอ และพร้อมจะเสด็จออกตรวจผู้ป่วยได้เสมอแม้จะถูกตามหลังจากบรรทมไปแล้ว หรือหากคืนใดแพทย์ขาด มีคนไข้ด่วนก็จะเสด็จออกตรวจแทนทุกครั้ง ครั้งหนึ่งเมื่อเด็กชายบุญยั้ง นักเรียนโรงเรียนปรีณซ์รอยัล ถูกกระสุนปืนลั่นเข้ารักแร้ ถูกเส้นเลือดใหญ่ ต้องมีการถ่ายเลือด ทรงประกาศหาผู้บริจาคเลือดและทรงทดสอบความเข้ากันได้ของหมู่เลือด แม้กับพระโลหิตพระองค์เอง

๓๗. ในระหว่างที่ประทับที่เชียงใหม่ สุขภาพของพระองค์ก็ยิ่งทรุดหนักลงไปเรื่อยๆ ทรงมีอาการพระโลหิตจาง และตรวจพบโปรตีนไข่ขาว (Albumin) ในพระบังคนเบาเสมอ ต่อมา ต้องเสด็จกลับกรุงเทพฯ ในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๗๒ เพื่อเข้าร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงสมเด็จพระยาภานุพันธุวงศ์วรเดช แล้วทรงพระประชวรจนต้องประทับในพระตำหนักวังสระปทุมโดยไม่ได้เสด็จออกจากวังยาวนานถึง ๔ เดือน ระหว่างนั้น ได้มีรับสั่งต่อพระศกดาพลรัชชว่า “น้าม ฉันจะตายก็ไม่เสียขวัญชีวิต ฉันทำพินัยกรรม

ไว้เรียบร้อยแล้ว แต่งานฉันที่กำลังทำอยู่ยังไม่เสร็จ" โดยพินัยกรรมที่ทรงรับสั่ง คือ ขอให้ผู้ที่รับมรดกบำเพ็ญกุศลถวายโดยบริจาคเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายในกำหนด ๒๕ ปี เพื่อดำเนินทุนหาผลประโยชน์บำรุงการศึกษาแพทย์ การศึกษาสุขาภิบาล การศึกษาพยาบาลและปรัญยา ส่วนทางฝั่งศิริราชพยาบาลนั้น เมื่อ ดร. เอลลิส ได้เข้าเฝ้าเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ก็รับสั่งว่าจะทรงเพิ่มเงิน และที่ดินให้อีก ทั้งที่ทรงพระวรกายทรุดโทรมลงไปตามลำดับ ประหนึ่งว่าจะทอดพระเนตรเห็นมรณะมาถึงยังเบื้องพระพักตร์ ทรงเสด็จทิวังคต ในวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ เวลา ๑๖.๔๕ น. สิริรวมพระชนมายุได้ ๓๗ พรรษา ๘ เดือน ๒๓ วัน

๓๘. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕
คัดเฉพาะข้อความอันเกี่ยวเนื่องด้วยสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรม
ราชชนก (คัดลอกจากบันทึกไมโครฟิล์มซึ่งเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

Film Records

Code No. _____

Index of Contents

หมายเหตุ เอกสารที่ปรากฏต่อไปนี้ เป็นเพียงเอกสารที่ได้รับการคัดลอกจากไมโครฟิล์มซึ่งได้รับการเก็บรักษา
ไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ มิใช่เอกสารต้นฉบับ แต่ได้เลือกฟอนต์ พิมพ์ดีด (PS Pimpdeed II
Medium) ซึ่งให้ความรู้สึกประหนึ่งว่าเป็นเอกสารเก่าตามยุคสมัยซึ่งเอกสารเหล่านี้ได้ถูกจัดทำขึ้นจริง

วันที่ ๔๕๕

ที่ ๑๒/๑๔๗๔

กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ ๑๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วยข้าพเจ้าได้รับพระราชทานลายพระหัตถ์เลขที่ ฉ.บ. ๑/๔๑ ลงวันที่ ๑๒ เดือนนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ เป็น Inspector General of Education นั้นแล้ว แต่ยังมีได้รับพระราชทานชื่อเรียกภาษาไทย และตามที่ข้าพเจ้าขอพระราชทาน มิได้มุ่งหมายจะเฉพาะเป็น Inspector General of Education แห่งมหาวิทยาลัยเท่านั้น มุ่งหมายเพื่อการศึกษาทั่วไปในกระทรวงศึกษาธิการ ในร่างประกาศที่ส่งมาเพื่อขอพระราชทานประกาศนี้ จึงได้เว้นชื่อภาษาไทยไว้ และคัด "แห่งมหาวิทยาลัย" ออก ขอท่านได้โปรดนำร่างประกาศขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายด้วย จะควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

เจิม พิศนาค

จางวางเอก

การเปลี่ยนตำแหน่งเช่นนี้ นอกจากผ่อนงานฝ่ายธุรการซึ่งจุกจิกมาก ก็เพื่อให้ทรงตรวจตราการศึกษาได้ทั่วถึง และเป็นโอกาสให้ได้ทรงงานแผนกวิชาการซึ่งเป็นสิ่งที่ทรงรักได้เต็มที่ และเมื่อเวลาที่จะเสด็จไปทรงศึกษาวิชาพิเศษในต่างประเทศ หรือทรงดูการศึกษา ณ ต่างประเทศ จะได้ไม่ต้องมีผู้แทน เมื่อทรงตรวจเห็นสิ่งใดเป็นอย่างไร ควรจัดทำประการใด จะได้พระราชทานรายงานเป็นคราวๆ ทั้งนี้ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ ก็ทรงเห็นชอบด้วยแล้ว ขอท่านได้โปรดนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท จะควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

เจิม พิศนาค

จางวางเอก

เสนาบดี

ประกาศตั้งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ว่า ทรงพระราชดำริที่ว่าประถมศึกษาอันเป็นการศึกษาชั้นห่วยราษฎรได้แพร่หลายขยายไปทั่วพระราชอาณาจักร ส่วนมัธยมศึกษาก็ได้ขยายขึ้นโดยลำดับ อีกชั้นมหาวิทยาลัยก็กำลังขยายขึ้นอย่างค่อน แต่การศึกษาชั้นต่างๆ นี้ จำต้องคิดต่อกกลมกลืนกันเป็นรูปโครงอันเหมาะจึงจะได้ผลสมความประสงค์ของการศึกษาแห่งชาติ และการที่จะให้สมประสงค์เช่นนี้จำต้องตั้งตำแหน่งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการเป็นตำแหน่งเทียบเสมอชั้นอธิบดี ซึ่งเขียนในภาษาอังกฤษว่า Inspector General of Education มีหน้าที่ตรวจตราและทำการการศึกษาทั่วไป และสืบข่าวคราวทั้งในและนอกประเทศ เลือกเฟ้นเพื่อนำมาใช้ให้การศึกษาของเราเดินทันสมัย และทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ อธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ทรงคุณวุฒิเหมาะแก่ตำแหน่งนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ ย้ายจากตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ไปเป็นข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไปรับราชการสนองพระเดชพระคุณแต่บัดนี้สืบไป

ประกาศแต่ ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๗

เป็นปีที่ ๑๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ที่ ๔๔ บ๔ ทูลเกล้าฯ ถวาย ๑๑/๑๒/๒๔	<u>ย่อเรื่องมหาวิทยาลัย</u>	ประกาศออกมาที่ ๑๑/๑๒/๒๔
หนังสือเรื่อง		พระราชกระแส
ขอพระราชทาน เสนอว่า ได้พระบรมราชานุญาตให้ทูลเกล้าฯ ถวาย บันทึกความเห็นเรื่องจัดมหาวิทยาลัยในคราวประชุมอภิรัฐมนตรี (วันที่ ๖ มกราคม) . จึงทำบันทึกถวายขึ้นมา. ความในบันทึกนั้นมีดังนี้ ๑. ประมวลเรื่อง <u>การจัดการสอนในมหาวิทยาลัยให้ขึ้นสู่ฐานะอันเพียงพอแก่ที่</u> <u>จะส่งนักเรียนส่วนหนึ่งไปยุโรปเสียบ้างได้</u> . จะได้โอนเงินค่าส่งยุโรปมา จัดการทางมหาวิทยาลัย. ๒. <u>ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</u> . อธิบายโดยละเอียดถึงการที่รอคคิเฟล เลอว์มุลนิชเข้าร่วมจัดคณะแพทยศาสตร์ให้ขึ้นสู่ชั้นอุดมศึกษาอันได้รับการ รับรองสากลแล้ว. (หน้า ๒ - ๕)		การที่คิดจะจัดให้ มหาวิทยาลัยดีขึ้น ทำการสอน ให้สมชื่อจริงๆ นั้น เป นของควรคิดอย่างยิ่ง แต่การ ที่จะสำเร็จได้ด้วยมีเงินพอ เท่านั้น. เจ้าพระยาบรมมศักดิ์ เห็นทางที่จะได้เงินมาคือ คัด ส่งนักเรียนไปต่างประเทศให้

๓. การที่ควรดำเนินการต่อ. คือ จัดคณะอักษรศาสตร์. รัฐประศาสนศาสตร์. วิศวกรรมศาสตร์. ให้ขึ้นสู่ฐานมหาวิทยาลัย เช่น แพทยศาสตร์. (หน้า ๕ - ๕) ๔. การแบ่งปันหน้าที่. กล่าวคือความคิดจะจัดระเบียบปกครองใหม่ให้เป็นที่อิสระ แต่คงขึ้นกระทรวงศึกษาธิการ. (หน้า ๕ - ๑๒) ๕. ข้อคำวิหัตเนื่องจากการจัดมหาวิทยาลัยใหม่. เพิ่มทุนเล่าเรียนหลวงอีกปีละ ๒ ตำแหน่ง. จัดโรงเรียนมัธยมให้เพิ่มขึ้น. สังเกตด้วยเกล้าฯ ว่า ปัญหาที่มีใช้การภายในกระทรวงศึกษา อาจมีขึ้นได้ในข้อ ๑ และ ๕ ซึ่งแปลว่าจะต้องหาเงินมาจึงจะทำได้. ในข้อ ๑ คงจะหวังตั้งงบประมาณนักเรียนนอกในกระทรวงต่างๆ มาชดเชยด้วย. ในข้อ ๕ เรื่องทุนเล่าเรียนก็จะตัดจากเงินนักเรียนนอก แต่เรื่องโรงเรียนมัธยมความไม่สู้ชัคนัก. ได้รับใส่เกล้าฯ แนนหนังสือฯ และบันทึกมาด้วย. ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้า ขอเดชะ 	น้อยลง เรื่องการส่งนักเรียนไปต่างประเทศมีกรรมการกำลังสอบสวนวางหลักใหม่อยู่แล้ว ควรฟังความเห็นกรรมการคณะนั้นก่อน. ให้ส่งความเห็นของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มีไปให้คณะกรรมการที่ว่ามาข้างบนนี้ทราบไว้ด้วย เพื่อเป็นทางประกอบความคำรั เมื่อคณะกรรมการคณะนี้ได้ออกความเห็นแล้วจะได้วินิจฉัยในเรื่องคิดของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์นี้ต่อไป
---	--

บันทึกเรื่องการจัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เวลานี้ประจวบเวลาคำรัถึงการจัดการศึกษาชั้นอุดมของคนไทย. กล่าวคือ การส่งนักเรียนไปศึกษา ณ ต่างประเทศ. เมื่อมานึกถึงจำนวนนักเรียนที่กระทรวงต่างๆ ส่งไปศึกษา ณ ต่างประเทศ ก็เห็นได้ว่าเป็นจำนวนมากอยู่. ในเวลานี้มีนักเรียนที่ศึกษาอยู่ ณ ต่างประเทศด้วยทุนของรัฐบาลและพระคลังข้างที่ถึง ๒๖๔ คน. เมื่อหักนักเรียนที่เรียนวิชาฝ่ายทหารออกเสีย ๖๐ คน ก็เหลือ ๒๐๔ คน คิดจะเพาะจำนวน ๒๐๔ คนนี้ ค่าเล่าเรียนประมาณคนละ ๔๐๐ เปานต์ ก็เป็นเงินถึงปีละ ๘๑.๒๐๐ เปานต์. ตกเป็นเงินไทยตามอัตราของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เปานต์ละ ๑๒ บาท ถึงปีละ ๙๙๔.๔๐๐ บาท.

นักเรียนที่ส่งแต่อาญยังน้อยโดยเป็นพระราชปฏิการแก่บิดาผู้มีบุญการแก่ราชการมีข้างเป็นจำนวนน้อย. โดยมากนั้นเป็นนักเรียนที่ส่งเมื่อใดแล้วซึ่งควรต้องอาศัยเกณฑ์หยิบยอกจากการศึกษาชั้นสูงสุดของเราเพื่อเลือกเอาคนฉลาดส่งไปเรียนอุดมศึกษาซึ่งเรายังจัดในเมืองเราได้ไม่ถึง. นักเรียนพวกแรกไม่มีปัญหา. แต่นักเรียนพวกหลังซึ่งเป็นพวกมากนี้แหละ เมื่อเราจัดมหาวิทยาลัยเข้าฐานะอุดมศึกษาได้ จึงควรหยิบยอกเลือกส่งจากนักเรียนมหาวิทยาลัย. ส่วนผู้ที่สติปัญญาปานกลางเมื่อเรียนสำเร็จจากมหาวิทยาลัยแล้วก็บรรจุ

เข้ารับราชการ ; เป็นการเชิบบนของข้าราชการไปในตัวด้วย. มหาวิทยาลัยของเราเวลานี้เข้าฐานะในส่วนวิชาแพทย์แล้ว และกำลังจะเข้าฐานะในส่วนวิชาอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คงจะกล่าวต่อไป.

หากว่าได้กั้นเงินของนักเรียนที่กลับ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยในปีหนึ่งๆ มาใช้ในการจัดมหาวิทยาลัยของเราให้เข้าฐานะเสียทีเดียว. การทำได้เช่นนี้เป็นกุศโลบาย. เพราะอันใดเราสอนได้ในเมืองเรา เรียนในเมืองเรา ค่อยนั้นขึ้นไปจึงหิบบอกส่งไปเรียนที่อื่น. เป็นการอุทิศทุนให้เราทำได้มากขึ้น และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายด้วย.

ประวัติการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำลังจะเข้าฐานะได้อย่างไร. จำเป็นกล่าวถึงประวัติการและ โครงการที่กำลังก้าวหน้าโดยสังเขป.

มาเมื่อ พ.ศ. ๒๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เพื่อให้บัณฑิตวิชาชีพชั้นอุดมศึกษาพระราชทานแก่ทวยราษฎร์ทั่วไป. ไม่เฉพาะแก่ผู้ที่เข้ารับราชการ เวลานั้นนักเรียนที่สอบไล่ได้แค่เพียงชั้นมัธยมปีที่ ๖. ผู้ที่สอบมัธยมปีที่ ๖ ไม่ได้ต้องสอบวิชาชั้นต้นก่อน, ดังนี้ วิชาอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยจึงยังต่ำต้อย มหาวิทยาลัยยังไม่เข้าฐานะสมชื่อ. จัดมหาวิทยาลัยจะให้ถึงฐานะต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ :

๑. มีอาจารย์เป็นชั้นศาสตราจารย์.
๒. มีนักเรียนถึงขีดที่จะควรเข้ามหาวิทยาลัย (Matriculation).
๓. มีศาลาประลองวิทยาศาสตร์และลักษณะที่ครบครัน.

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๖๖ มหาวิทยาลัยได้เข้าฐานะเริ่มด้วยคณะแพทยศาสตร์แต่คณะเดียวก่อน โดยได้ร่วมมือกับร็อคคิเฟลเลอร์มูลนิธิ. คือเขาเห็นว่าถึงเวลาทำได้แล้วจึงรับตกลงให้เงิน ๑๒๕,๐๐๐ เหรียญทองสำหรับสร้างศาลาประลองวิทยาศาสตร์หลังหนึ่ง (ศาลาฟิลิโอดี และอนะโตมิ). ตึกคนไข้หลังหนึ่ง ซึ่งภายหลังตกลงเปลี่ยนเป็นศาลาศัลยกรรม, และช่วยออกเงินส่วนหนึ่งของเงินเดือนศาสตราจารย์ที่เป็นศาสตราจารย์จริงๆ ๒ คน สำหรับวิชาสำคัญของแพทย์ ๒ หมวด คือ อนะโตมิ, ฟิลิโอดี, ปาโอดี, จักษุศาสตร์ (Medicine), ศัลยกรรม (Surgery), และสูติกรรม (Gynecology), กับให้ทุนแก่คณะวิทยให้อาจารย์ที่มีอยู่แล้วไปเรียนหาความรู้และความชำนาญเพิ่มขึ้น เพื่อจะ..... ศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศ, ฝ่ายเราต้องการ.... , ปลุกตักอำนวยการ, ตึกคนไข้หลังหนึ่ง, ศาลาประลองวิทยาศาสตร์หลังหนึ่ง (ศาลาปาโอดี); กับรับว่าจะรับเฉพาะนักเรียนที่สอบไล่ได้ประโยชน์มัธยมบริบูรณ์ (มัธยมปีที่ ๔) และเมื่อเรียนสำเร็จวิชาแพทย์ที่เขารับนิยมน่าเทียบเสมอกับต่างประเทศได้แล้ว ออกรับราชการจะได้รับเงินเดือนอย่างต่ำ ๑๖๐ บาท; และออกส่วนเงินเดือนศาสตราจารย์คนละ ๑,๐๐๐ บาท กับค่าเช่าบ้านและค่าเดินทางตามอัตรา

การร่วมมือกันครั้งนี้, ในระยะแรกตกลงกันเพียง ๕ ปีก่อน ถ้าจำเป็นก็ยังคงได้อีก ๕ ปี นับตั้งแต่เวลาที่ศาสตราจารย์คนแรกมาถึง คือเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖. การที่ดำเนินไปแล้วคือ ศาสตราจารย์ได้มาถึงแล้ว ๓ คน คือ สำหรับปาโลโลยี, อนุโคมิ, และฟิสิกส์โอลิมเปีย. แต่ใน ๓ คนนี้ คนหนึ่งคือสำหรับวิชาฟิสิกส์โอลิมเปียได้มาถึงแก่กรรมเสีย, คนแทนกำลังจะมาใหม่. อีก ๓ คนได้เลือกตัวเสร็จแล้ว คือ สำหรับวิชาจิตวิทยา, ศัลยกรรม และสัตววิทยา. จะมาถึงราวกลางศกหน้า ทันเวลาจะสอนนักเรียนซึ่งถึงเวลาที่จะต้องเรียนวิชาเหล่านั้น. ศาสนาอนุโคมิและฟิสิกส์โอลิมเปียได้ก่อสร้างจนเสร็จแล้ว. ศาสนาศัลยกรรมกำลังก่อสร้างอยู่. ศาสนาปาโลโลยีซึ่งเป็นของฝ่ายเราทำให้สร้างเสร็จแล้วด้วยเงินทุนของมหาวิทยาลัย, ติกคนใช้หลังหนึ่งด้วยเงินของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ได้สร้างเสร็จแล้ว, ติกอำนาจการกำลังสร้างอยู่ด้วยเงินการกุศลของคณะแพทยศาสตร์ครั้งหนึ่งของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ครั้งหนึ่ง, กับกำลังคำรพที่จะสร้างติกคนใช้อีกหลังหนึ่งด้วยเงินที่พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสคำรับสั่งไว้ว่าจะพระราชทานสำหรับพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเชษฐาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา.

ส่วนการจำกัดหลักสูตรนั้น ได้จัดหลักสูตรเป็น ๖ ปี เริ่มรับนักเรียนล้วนจบมัธยมบริบูรณ์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๖. สองปีต้นให้เรียนอยู่ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ต่อสองปีได้สอบปีแรกแล้วจึงข้ามไปเรียนวิชาแพทย์ด้วยที่คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช มีเวลาเรียนอีก ๔ ปี. ในเวลานี้นักเรียนชุดแรกซึ่งจัดตามความตกลงกำลังอยู่ในปีที่ ๑ ของวิชาแพทย์ล้วนอยู่แล้ว.

อนึ่งทั้งฝ่ายเราและฝ่ายเขาเห็นพ้องต้องกันว่า คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ซึ่งทำการสอนชั้นเตรียมแพทย์นั้น, เพื่อให้การเรียนสำเร็จลงจริงจึง เราจะต้องเข้าช่วยเหลืออีก, จึงเป็นอันได้หาความตกลงร่วมมือกับรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิอีกส่วนหนึ่ง คือ : มูลนิธิออกส่วนหนึ่งของเงินเดือนศาสตราจารย์ ๓ คน คือ สำหรับวิชาฟิสิกส์, วิชาเคมี, และวิชาโอบีโอโลยี : กับออกเงินเดือนอาจารย์ภาษาอังกฤษให้เต็มคนหนึ่งเดือนละ ๗๐๐ บาทชั่วเวลา ๓ ปี. ฝ่ายเราต้องออกเงินเดือนศาสตราจารย์ส่วนหนึ่ง คือคนหนึ่งเดือนละ ๔๐๐ บาทถึง ๑,๐๐๐ บาท ๓ คน และรับปลูกศาลาประลองวิทยาศาสตร์ ๓ แผนกนั้นรวมหลังหนึ่ง. การตกลงร่วมมือกันส่วนนี้ ในระยะต้นมีกำหนด ๕ ปี เช่นเดียวกันกับคณะแพทยศาสตร์, ผู้สอนวิชาเหล่านี้ได้มาถึงแล้วทุกคน. ส่วนศาลาประลองวิทยาศาสตร์ นายช่างกำลังเขียนแบบอยู่ตามความต้องการของศาสตราจารย์ ; กับมหาวิทยาลัยได้จ้างอาจารย์ภาษาฝรั่งเศสมาด้วยคนหนึ่ง จึงจะยืนยันว่า สำหรับคณะแพทยศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยของเรา รอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องฐานะทางวิทยาศาสตร์ว่าจะให้เท่าเทียมกับของยุโรปและอเมริกา ซึ่งเราเองจะไม่ต้องกล่าวอะไรมาก

การที่ควรคำนึงต่อ. เมื่อมาคิดถึงว่าคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเวลานี้ ทำหน้าที่เตรียมแพทย์เป็นส่วนใหญ่นั้น แม้ด้วยศาสตราจารย์และอาจารย์ที่มีอยู่แล้ว. กับเรามาทางเพิ่มเติมไม่อีกกี่คน, ก็มีทางที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยให้ถึงฐานะมหาวิทยาลัยในประเทศที่เจริญแล้วได้อีก: จึงเรียนเรื่องปรารถนาถึงการที่น่าจะถนอมทุนทางต่างประเทศสำหรับนักเรียนไทยมาเพิ่มเติมทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยกฐานะให้สูงที่ควรเสียทีเดียวในบัดนี้. เมื่อเห็นอยู่แล้วว่ามีนักเรียนจนมัธยมบริบูรณ์เพียงพอ ซึ่งแต่ก่อนยังขาด, และในองค์ ๓ ที่ประกอบเข้าให้เป็นมหาวิทยาลัยนั้น, อื่นๆ เงินซื้อได้ แต่นักเรียนแม้เงินก็ซื้อไม่ได้.

ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเวลานี้, นอกจากคณะแพทยศาสตร์กับคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์, ยังมีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเตรียมคนสำหรับราชการปกครองท้องถิ่น. คณะวิศวกรรมศาสตร์ซึ่งทำการสอนวิชาวิศวกรรมพอเป็นขั้นนายงานได้; กับโรงเรียนปฤษฎางค์ ๒ ปีแรกขึ้นอยู่กับคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์, ปีที่ ๓ ขึ้นคณะแพทยศาสตร์; แผนกวิทยาศาสตร์ด้วยซึ่งมีนักเรียนไม่กี่คนอยู่ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์; โรงเรียนการพยาบาลและผดุงครรภ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ขึ้นอยู่กับคณะแพทยศาสตร์, กับโรงพยาบาลศิริราชเป็นที่ฝึกหัด และโรงพยาบาลสมเด็จ ๗ ศรีราชา ด้วยทุนของสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้า พระบรมราชเทวีเป็นสาขาอีกแห่งหนึ่ง.

ทางที่จะจัดต่อไป เห็นว่าโดยที่เมืองเราควรมีมหาวิทยาลัยได้แต่แห่งเดียวเป็นเวลาอีกนาน. มหาวิทยาลัยของเราควรจัดให้ได้ผลทั้งทางอบรมมนุษยธรรม (Cultural Training) ซึ่งมหาวิทยาลัยเก่าของอังกฤษมุ่งหมายเป็นส่วนใหญ่ และทางฝึกอาชีพ (Professional Training) ซึ่งเป็นความมุ่งหมายส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยชั้นใหม่ๆ . การจัดนั้น ส่วนหลักสูตรให้มีหลักสูตรกลางๆ สำหรับผู้ที่มุ่งหมายการอบรมมนุษยธรรมเป็นส่วนใหญ่ (General Course). และหลักสูตรสำหรับผู้ที่มุ่งหมายทางอาชีพ (Professional Course) . หลักสูตรนั้นขอแบ่งออกเป็น ๒ แผนก คือ แผนกอักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์. ในแผนกอักษรศาสตร์นั้นจัดเป็นกิ่งโดยจะเพาะ, สำหรับขั้นต้นนี้ให้มี ; ๑. ทางอักษรศาสตร์กลาง (General Course) ๒. ทางศึกษาศาสตร์, ๓. ทางนิติศาสตร์, และ ๔. ทางรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งไม่หมายจะเพาะแต่ผู้ที่จะไปทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่นเท่านั้น ให้เป็นผู้ทำงานแผนกธุรการได้ทั่วไป ไม่เลือกว่ากระทรวงใดด้วย. แผนกวิทยาศาสตร์ก็จัดเป็นกิ่ง คือ : ๑. ทางวิทยาศาสตร์กลางๆ (General Course) ๒. ทางศึกษาศาสตร์, ๓. ทางแพทยศาสตร์, และ ๔. ทางวิศวกรรมศาสตร์. การเรียนในขั้นต้นให้ถึงปริญญาเพียงชั้น Bachelor เท่านั้น และเพียงแต่ขั้นสามัญ (Pass Degree) ยังไม่มุ่งหมายถึงขั้น Honors ซึ่งควรเอาไว้คำริต่อไปอีกชั้นหนึ่ง. เวลาเรียน (นอกจากคณะแพทยศาสตร์ซึ่งมีกำหนด ๖ ปี), กำหนดเพียง ๔ ปี, ให้มาเรียนชั้น Intermediate ๒ ปี, ชั้น Final ๒ ปี, (สำหรับแพทย์ชั้นเตรียมแพทย์ก็ ๒ ปีเหมือนกัน) การสอนชั้น

Intermediate หรือชั้นเตรียมนี้ ให้จัดสอนในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ สำหรับวิชาทุกกิ่ง. ผู้ที่สมัครเรียนกิ่งใด ก็เลือกเรียนวิชาที่ระบุไว้สำหรับให้เป็นการเตรียมเหมาะแก่กิ่งนั้น. ข้างท้ายมันทิกนี้ได้วางวิชาไว้แต่หัวข้อ ตามที่ได้หารือกันกับศาสตราจารย์และอาจารย์พอเป็นเข้าสำหรับชั้น Intermediate: แผนกอักษรศาสตร์ คือ : ๑. ทางอักษรศาสตร์กลางๆ สำหรับก้าวไปถึงปริญญา B.A., ๒. ทางศึกษาศาสตร์ สำหรับก้าวไปถึงปริญญา B.A. Education , ๓. ทางนิติศาสตร์ สำหรับก้าวไปถึงปริญญา L.L.B., และ ๔. ทางรัฐประศาสนศาสตร์ สำหรับก้าวไปถึงปริญญา B.A. Administration, ส่วนแผนกวิทยาศาสตร์ : ๑. ทางวิทยาศาสตร์กลางๆ (General Course) สำหรับก้าวไปถึงปริญญา B.Sc. ๒. ทางศึกษาศาสตร์ สำหรับก้าวไปถึงปริญญา B.Sc. Education, ๓. ทางแพทยศาสตร์ สำหรับก้าวไปถึงปริญญา M.D., B.S., และ ๔. ทางวิศวกรรมศาสตร์ สำหรับก้าวไปถึงปริญญา B.Sc. Engineering, ส่วนหลักสูตรชั้นปริญญา Final นั้น ได้หารือศาสตราจารย์ต่างๆ วางไว้เฉพาะทางกลางๆ (General Course) ได้แก่ B.A. และ B.Sc., ทางการศึกษา B.A. Ed. หรือ B.Sc. Ed., และทางแพทยศาสตร์ M.B., B.S. ก่อน. ส่วนชั้นปริญญาทางนิติศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์ , และวิศวกรรมศาสตร์นั้นวางไว้กำหนดเมื่อมีผู้แทนกระทรวงต่างๆ มาอยู่ในกรรมการซึ่งจะไต่กันต่อไป.

อนึ่งปริญญาที่กล่าวนี้ยังไม่ครบทุกแผนก อาจจะเพิ่มเติมแผนกใดขึ้นอีกก็ได้, เช่น แผนกพหุวิทยา ศาสตร์ หรือกลิกรรมศาสตร์ เมื่อผู้แทนกระทรวงต่างๆ เห็นสมควร.

การเรียนตามทีกล่าวนานี้ มุ่งหมายให้ได้ผลทั้งทางมนุษยธรรม คือที่ได้แก่ B.A. หรือ B.Sc., เฉพาะ : ฝ่ายทางอาชีพนันมีตัวอักษรเพิ่มเติมข้างท้ายเช่น B.Sc. Ed. หรือ B.A. Ad. หรือเปลี่ยนตัวอักษร M.B., B.S. หรือ L.L.B., ปริญญาเหล่านี้จะเรียกในภาษาไทยอย่างไร ก็เอาไว้คำไว้ต่อไป.

ส่วนนักเรียนที่จะรับนั้น ควรถือเกณฑ์ว่าต้องได้ประโยคมัธยมบริบูรณ์ (มัธยมปีที่ ๔) มหาวิทยาลัยรับการสอบไล่นั้นเป็น Matriculation และเลือกรับตามแต่ต้องการ

การเรียนวิชาตามทีกล่าวนานี้ สำหรับชั้น Intermediate อาจจะสอนได้ในคณะอักษร ศาสตร์และวิทยาศาสตร์ทุกกิ่ง, โดยเพิ่มผู้สอนขึ้นไม่กี่คน คือ : ผู้สอนทางวิชาฝ่ายตะวันออก (Oriental Studies) ๑, ผู้สอนคำนวณวิธี (Mathematics) ๑, ผู้สอนภาษาอังกฤษสำหรับ ใช้สอน Psychology & Logics และวิชาครูได้ตัวคน ๑, กับผู้สอนพงศาวดาร ภูมิศาสตร์ และ ให้สอน Economics ได้ตัวคน ๑, กับผู้สอนหลักกฎหมายและรัฐประศาสนศาสตร์ คน ๑, หรือ ๒ คน. ผู้สอนเหล่านี้ แม้ยังไม่ได้ตัวประจำ เป็นแต่อาจารย์พิเศษอย่างที่เชิญมา โดยให้คำสอนอยู่ทุกวันนี้ก็

ยังอาจทำได้ชั่วคราว. ฝ่ายวิชาฝ่ายตะวันออกนั้น ควรเป็นศาสตราจารย์, แต่ควรหาได้ยากและเปลืองเงินมาก ; ในขั้นต้นนี้ ถ้าเป็นแค่เพียงศาสตราจารย์พิเศษ คือ ผู้ที่มีงานอื่นทำด้วย เช่น งานในหอพระสมุดก็พอ, เพราะต้องการเพียงสัปดาห์ละไม่กี่ชั่วโมง. ส่วนผู้ช่วยสำหรับทางภาษาบาลีและสันสกฤตพอจะหาได้ง่าย. สำหรับวิชาอื่นที่กล่าวมาแล้ว แม้ต้องการคนประจำยังไม่จำเป็นต้องใช้คนชั้นศาสตราจารย์ที่เดียวก็ได้, ใช้คนชั้นอาจารย์ (Lecturer) เงินเดือนเพียง ๓๐๐ บาท อย่างผู้สอนภาษาอังกฤษที่รอกคิเฟลเลอร์มูลนิธิให้ก็พอจะหาได้.

ส่วนวิชาชั้นปริญญาก็ควรจะให้ไปเป็นไปได้ด้วยผู้สอนชั้น Intermediate ที่กล่าวมาแล้วพลางๆ ก่อน, เพื่อเป็นปัจจัยให้ได้รับความช่วยเหลือของรอกคิเฟลเลอร์มูลนิธิจนถึงได้ศาสตราจารย์ครบชุดเข้าฐานจะได้เต็มที่ทีเดียว.

สำหรับวิชานิติศาสตร์ ถ้าจะให้ทางมหาวิทยาลัยเป็นแค่เพียงสอนชั้น Intermediate แล้วไปเรียนเพื่อเป็นนิติศาสตรบัณฑิตของโรงเรียนกฎหมายก็ได้. หรือถ้าเห็นว่าไม่สะดวก จะรวมกันเสียก็จะเป็นประโยชน์และเป็นการประหยัดยิ่งขึ้น. เพราะมหาวิทยาลัยอาจจะได้ใช้อาจารย์ต่างประเทศที่โรงเรียนกฎหมายช่วยสอนวิชาอย่างอื่นอันเป็นเครื่องประกอบวิชากฎหมาย ซึ่งต้องการผู้สอนคงได้กล่าวแล้ว. โรงเรียนกฎหมายคงทำหน้าที่ตั้งเนติบัณฑิตสำหรับให้ว่าความในศาลได้ ก็จะเข้ารูป Bar. ของอังกฤษได้ทีเดียว.

การแบ่งหน้าที่ (๑) สำหรับวิชาหมวดอื่นๆ ให้มีศาสตราจารย์หรืออาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบและมีผู้ช่วยพอสมควร, จัดเป็นกองหนึ่ง (Department) ศาสตราจารย์เป็นหัวหน้ากอง.

(๒) สำหรับคณะอื่นๆ ให้มีคณะบดี (Dean) คนหนึ่ง, และเมื่อจำเป็น เช่น คณะแพทยศาสตร์ ให้มีวิชาธิการ (Director of Studies) คนหนึ่งชั่วคราว; กับมีกรรมการคณะหนึ่ง (Board of Faculty) ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้ากองต่างๆ . คณะบดีหรือวิชาธิการ (สองตำแหน่งนี้ต่อไปจะเป็นคนเดียวกันหมด) เป็นประธาน : การดำเนินการของกรรมการคณะนี้ ดำเนินด้วยกรรมการคณะ มีคณะบดีเป็นผู้ดำเนินการ (Executive Officer) . กรรมการคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์รับผิดชอบในส่วนชั้น Intermediate ทุกแผนก, กับรับผิดชอบในแผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์กลางๆ ตลอดจนชั้นปริญญา. ฝ่ายกรรมการคณะคณะอื่นๆ คือ คณะแพทยศาสตร์, คณะวิศวกรรมศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, และคณะรัฐประศาสนศาสตร์ นั้นให้เป็นเจ้าสังกัด คือเป็นผู้แนะนำทางเรียนสำหรับชั้น Intermediate และรับผิดชอบในชั้นปริญญา Final. คณะแพทยศาสตร์รับผิดชอบในกิจการของโรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลสมเด็จ ๗ ศิริราช. โรงเรียนการพยาบาลและผดุงครรภ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถที่จะเริ่มจัดร่วมมือกับรอกคิเฟลเลอร์มูลนิธิในสหกรณ์นี้อีกด้วย.

(๓) สำหรับการเป็นอยู่ของนักเรียน. ให้มีอธิการ (Warden) ประจำหอ (Resident Hall), สารวัตร (Proctor), บรรณเวทย์ (Superintendent of Students' Union)

(๔) สำหรับการจัดดำเนินการทั้งมหาวิทยาลัย : ให้มีกรรมการคณะหนึ่ง (Senate) เป็นกรรมการทำหน้าที่ ประกอบด้วย ๑. อธิบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Vice President หรือ Vice Chancellor), ๒. เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการ (Business Manager) ซึ่งจะเรียกว่า ธุรการบดี. ๓. คณะบดี และวิชาธิการ, กับ ๔. ผู้ที่มีคุณวุฒิพิเศษ ซึ่งกรรมการมหาวิทยาลัยเห็นสมควรจะเชื้อเชิญอีกไม่เกิน ๓ คน. ให้อธิบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการตามหน้าที่. ส่วนเลขาธิการแล้วแต่จะเลือกตั้งกันในกรรมการนั้น. ประธานกรรมการเป็นผู้ดำเนินการของมหาวิทยาลัย ผู้ดำเนินการ (Executive Officer) . ธุรการบดีเป็นผู้ช่วยในการผลประโยชน์ การใช้จ่าย การรักษาสถานและฝ่ายธุรการทั่วไป กรรมการเจ้าหน้าที่ขึ้นต่อกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (University Court) ซึ่งประกอบด้วย ๑. เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ๒. อธิบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๓. ผู้แทนกระทรวงต่างๆ กระทรวงละคน : ให้เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการเป็นสภานายกตามหน้าที่ (President หรือ Chancellor คำว่า President เหมาะกว่า) , อธิบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นอุปนายกตามหน้าที่, ส่วนเลขาธิการแล้วแต่กรรมการนี้จะเลือกตั้งกันในกรรมการเอง; หรือถ้าจำเป็นจะใช้คนนอกกรรมการก็ได้, แต่ถ้าเป็นคนนอกไม่มีเสียงในที่ประชุม. สภานายก หรือเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กราบบังคมทูล และรับพระบรมราชโองการในข้อราชการของมหาวิทยาลัย. คณะกรรมการมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้ ควรเป็นองค์กรรมการที่ปรึกษา (University Councilors).

บรรดาเจ้าหน้าที่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ งบประมาณของมหาวิทยาลัยอยู่ในงบประมาณกระทรวงศึกษาธิการ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นของรัฐบาล. ความเห็นในการที่จะจัดมหาวิทยาลัยตามที่ได้กล่าวมานี้ ก็ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้มหาวิทยาลัยของเราเป็นสมมติกลางของประเทศ, คือทุกกระทรวงทบวงกรมมีส่วนในการจัด, ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ด้วยเหตุที่มหาวิทยาลัยก็เป็นแผนกหนึ่งของการศึกษา. ส่วนการศึกษาในมหาวิทยาลัยก็จัดให้ได้ลุล่วงทางอบรมมนุษยธรรมและการฝึกหัดอาชีพด้วยการที่จัดหลักสูตรไปทางนั้น และจัดให้มีผู้ดูแลการเป็นอยู่ของนักเรียนด้วย. โครงการที่วางไว้นี้เป็นแต่เค้า. เมื่อทางการเห็นชอบด้วยกระแสนพระราชดำริแล้วจึงวางวิธีการละเอียดอีกครึ่งหนึ่ง. ส่วนค่าใช้จ่ายนั้นถ้าตกลงทางคัดคอนการส่งนักเรียนไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ คือเชื่อว่าคงมีเงินเหลือพอที่จะนำมาใช้ชั้นการนี้. แม้ในปีคั้นๆ จะไม่ได้เต็มที่ ในปีค่อๆ ไป ก็คงจะได้มากขึ้นทุกที. กับยังมีท่าทางที่จะขอความช่วยเหลือทาง

รศ.พิณพลเลอภิมูลนิธิได้อีก โดยที่ได้ทาบถามเจ้าหน้าที่ของรศ.พิณพลเลอภิมูลนิธิแล้ว มีหมอมารีน เป็นต้น. การที่เราเป็นส่วนของเราไว้สมทบกับส่วนที่จะขอให้เขาช่วยนี้ เป็นการเข้าทางที่เขาจะรับช่วยได้, เพราะเขามีบัญญัติอยู่ว่า “จะช่วยเหลือผู้ช่วยตัวเองเท่านั้น” เมื่อจกมหาวิทยาลัยให้ขึ้นถึงฐานะได้แล้วจะเป็นประโยชน์ทั้งในการได้คนภูมิสูงเข้ารับราชการ และได้ประชาชนซึ่งใคร่ต่อภูมิสูง แม้ไม่ประสงค์จะเข้ารับราชการ ไปทำการอย่างอื่นๆ เช่น พณิชยการ เป็นต้น.

กิจการที่ควรทำขึ้นเนื่องในการจัดมหาวิทยาลัย

เมื่อตกลงจะจัดมหาวิทยาลัยตามโครงการที่กล่าวมาแล้ว จำนวนนักเรียนที่จะส่งไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศก็ต้องลดลง. แต่ว่าสำหรับวิชาบางประเภทยังต้องการส่งนักเรียนที่มีอายุน้อย. จึงควรเปิดโอกาสให้มีทางเลือกอีกทางหนึ่ง นอกจากเลือกจากนักเรียนที่เรียนสำเร็จในมหาวิทยาลัยแล้ว คือเลือกนักเรียนที่สอบไล่ได้รับทุนเล่าเรียนหลวง (King's Scholarship), เพราะนักเรียนที่สอบไล่ได้เช่นนี้ ไม่จำกัดว่าต้องเรียนวิชาอะไร เปิดโอกาสให้เลือกได้ตามใจสมัคร. สำหรับการสอบไล่แข่งขันทุนเล่าเรียนหลวง (King's Scholarship Examination), ซึ่งเป็นการสอบไล่สูงสุดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา. มีกำหนดอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ซึ่งอายุพอเหมาะ เมื่อนึกถึงว่านักเรียนที่ส่งออกไปนั้น ควรจะมีความรู้เรื่องเมืองไทยพอสมควร. เพราะคนอายุราวเท่านั้นเป็นพวกที่เราพอสามารถวินิจฉัยได้ว่าภายหลังจะเป็นอย่างไรถูกมากกว่าผิด, อันจะเลือกนักเรียนที่อายุน้อยๆ เช่น ๑๒ หรือ ๑๓ ปีนั้น ยากที่จะหาเกณฑ์วินิจฉัยได้ ด้วยอยู่ในเขตกำลังเปลี่ยนแปลง. นักเรียนที่เลือกส่งด้วยวิธีการสอบไล่ดังที่กล่าวมานี้ ตามที่ได้สังเกตเห็นแล้ว เมื่อรับราชการไม่ว่าในกระทรวงใด โดยมากอยู่ในพวกเยี่ยม. แต่นักเรียนพวกนี้ในเวลานี้มีแต่เพียงปีละ ๒ คนเท่านั้น เป็นจำนวนน้อยไปมาก ควรเพิ่มจำนวนขึ้นอีก อย่างน้อยรวมเป็นปีละ ๔ คน. โดยกันเงินจากงบประมาณนักเรียนนอกที่ตัดกันเอง ไม่ต้องเพิ่มเงินใหม่. วิธีนี้เหมาะสำหรับเวลาที่มหาวิทยาลัยของเรากำลังตั้งตัว ระหว่างคอยให้นักเรียนเรียนจบเสียก่อนจึงเลือก. กระทรวงทบวงการต่างๆ จะได้ไม่ขาดนักเรียนที่จะส่งไปเรียนต่างประเทศเพื่อกิจการของคนๆ ไปพลางๆ .

อนึ่งเนื่องด้วยการจัดมหาวิทยาลัย ควรคิดถึงโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วย. โรงเรียนมัธยมศึกษาในเวลานี้บกพร่องในส่วนจำนวนครูชั้นสูง ได้แก่ครูผู้รังและครูที่ได้ไปศึกษาวิชามาจากต่างประเทศ. นักเรียนไม่มีใครมีโอกาสได้เรียนจากครูชั้นนี้จนกว่าจะถึงมัธยมปีที่ ๓ หรือปีที่ ๔. โดยมากมักจะจนถึงมัธยมปีที่ ๔. และถ้าพูดถึงครูผู้รังซึ่งเหมาะแก่การสอนภาษาของเขาแล้ว บางโรงเรียนยังไม่มีเสียเลย. หากจะกันครูชั้นสูงให้อยู่เสียโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่ง, ด้วยจำนวนนักเรียนมากเช่นนี้ คงหาโรงเรียนใดที่ใหญ่พอยาก. แม้มีสถานที่พอ ก็ยังคงขาดในการแข่งขัน. โรงเรียนอื่นๆ รู้สึกว่าไม่มีโอกาสที่จะเทียมทันก็คงชักข้อในตัว, จะกระตุนมากไปก็คงไม่สำเร็จ. เรื่องโรงเรียนมัธยมนี้ เมื่อโครงการมหาวิทยาลัยเป็นที่ตกลง

แล้ว จำจะต้องทำนุบำรุงให้แข็งแรงสมเป็นบาทแห่งมหาวิทยาลัยอันเข้าฐานะสมชื่อจริงๆ. มิฉะนั้นมหาวิทยาลัยเอง, ผู้รับนักเรียน, จะกลับเป็นผู้บั่นว่า โรงเรียนผู้บั่นยังบกพร่องอยู่มาก.

INTERMEDIATE ARTS

GENERAL COURSE (leading to the Degree of B.A.) :

Science (Language Only) and 5 of the following (English or French is obligatory).

English
French
Pure Mathematics
Economics
History and Geography
Bali
Sanskrit
Latin
Siamese Literature
English Literature
French Literature
Physics
Chemistry
Biology
Psychology and Logic

TEACHING (leading to the Degree of B.A.Ed.) :

Siamese
English or French
Pure Mathematics
History and Geography
One Science
One Elective
Principle of Education.

LAW (leading to the Degree of L.L.B.) :

Siamese
English or French
Psychology and Logic
History and Geography
Two Elective
Principle of Government.

INTERMEDIATE SCIENCE

GENERAL COURSE (leading to the Degree of B.Sc.) :

5 of the following (One must be a language).

English

French

Pure Mathematics

Chemistry

Physics

Biology (Botany, Ecology)

Applied Mathematics

Psychology and Logic

Geology.

TEACHING (leading to the Degree of B.Sc.Ed.) :

English or French

Pure Mathematics

Physics

Two Electives

Principle of Education.

MEDICINE (leading to the Degree of M.B., B.S.) :

English or French

Pure Mathematics

Chemistry

Physics

Biology.

ENGINEERING (leading to the Degree of B.Sc. Eng.) :

English or French

Pure Mathematics

Physics

Chemistry

Geology

Elementary Engineering.

FINAL ARTS

B.A GENERAL COURSE :

Compulsory

1. English Language (History and Development)
English Literature (Either General or Specific Period with Specified Works).
or
2. French Language (History and Development)
French Literature (Either General or Specific Period with Specified Works).
and four of the following, at choice of students.
3. Siamese Language and Literature.
4. Three Latin books and some Roman History.
5. Either General Outlines of History, or, some specified period of European, or Asiatic History, with some Works from the Literature of the period, together with such political and descriptive Geography, as is necessary for the understanding of the period.
6. Oriental Language, vis. Sanskrit and Bali, with specified texts, and the History of Indian Civilization, to about the year 1900 A.D.
7. Mathematics
8. Psychology and Logic
9. Subject 1 or 2 if not already offered in the above.

B.A Ed :

Theory and Practice of Education.

Two of :-

1. English Language and Literature (as before).
2. French Language and Literature (as before).
3. Siamese Language and Literature (as before).
and Two of the following, at choices of students :
4. Siamese Language and Literature (if not already included).
5. Psychology and Logic
6. Latin (as before).
7. History and Geography (as before).
8. Mathematics.
9. One Science.

FINAL SCIENCE

B.Sc. GENERAL COURSE :

1. Mathematics
2. Physics
3. Chemistry
and TWO of
4. Biology
5. History and Geography
6. Economics.
- Psychology and Logic.

B.Sc. Ed. :

1. Theory and Practice of Education.
2. Mathematics
3. Biology
4. Physics or Chemistry
5. One Elective.

M.B., B.S.:

1. Anatomy
2. Physiology
3. Pathology.
4. Materia Medica.
5. Medical Jurisprudence
6. Public Health.
7. Systematic and Clinical Medicine.
8. Systematic and Clinical Surgery.
9. Systematic and Clinical Gynecology and Midwifery.

บันทึก

เรื่องการเงินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใน ค.ศ. ๒๔๗๐ - ๑

มหาวิทยาลัยในเวลานี้เท่ากับว่ามีอยู่แค่คณะแพทยศาสตร์อันเดียวที่รุ่งเรืองพอควรแก่ฐานะ ที่เป็นเช่นนี้ได้น่าจะเป็นเพราะความช่วยเหลือแห่งรોકเคเฟลเลอร์เป็นส่วนใหญ่ และเพราะสมเด็จพระเจ้าที่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ทรงวิงวอนติดต่อกับมูลนิธิ อีกครั้งประทานทุนรอนส่วนพระองค์เป็นอันมาก.

สำหรับคณะแพทยศาสตร์ การร่วมมือกับรોકเคเฟลเลอร์มูลนิธิจะสูงที่สุดในปลาย ค.ศ. ๒๔๗๑ นี้ การงานยังไม่เจริญพอที่จะคิดถึงการร่วมมือนี้ได้ เช่น การเพาะศาสตราจารย์ของเราเข้าแทนที่ศาสตราจารย์ฝรั่งนั้น ก็จะไม่อาจสำเร็จได้ทันเวลาที่กำหนด อีกประการหนึ่งเท่าที่ได้ทราบมา มูลนิธิก็ใคร่ช่วยต่อไปอีก ถ้าเราต้องการ จำเราจะต้องพิจารณาเสียแต่เนิ่นๆ ว่า เราจะพูดจาเพื่อขอให้เขาร่วมมือต่อไปอีกสักห้าปีหรือไม่ จริงอยู่มีส่วนหนึ่งแห่งศาสตราจารย์ฝรั่งในนี้ได้แสดงความไม่พอใจในกิจการของมหาวิทยาลัยในข้อที่การสั่งซื้อเครื่องประกอบวิทยาศาสตร์และการจ่ายเงินอื่นๆ บางรายไม่สำเร็จได้เร็วทันความต้องการของเขา คังคิคักในเรื่องงบประมาณค่าใช้สอยกรมมหาวิทยาลัยยังน้อย เพราะไม่ได้เพิ่มตามส่วนที่งานขยายออกไป ความไม่พอใจเหล่านี้เป็นเหตุให้เขาร้องออกไปถึงอะเมริกาติเคียนต่างๆ เท่าที่สำเนียงได้คุ้นเหมือนจะรวมใจความว่า รัฐบาลสยามไม่ช่วยเหลือให้สมศรีหาของเขา เรื่องนี้อันที่จริงศาสตราจารย์ฝรั่งเหล่านั้นก็คุ้นเหมือนชวนจะคิดการใหญ่โตเกิน โฉมหน้าแห่งมหาวิทยาลัยที่เราสามารถจะรักษาอยู่บ้าง แต่อึดคักในเรื่องการเบิกจ่ายนั้นเป็นความจริงไม่มีที่สงสัย ในขั้นนี้เชื่อว่าไม่มีอะไรจะทำให้มูลนิธิวางใจรัฐบาลสยามในความช่วยเหลือร่วมมือกันได้ ยิ่งไปกว่าการริบอนุญาติเงินค่าใช้สอย ๔๓,๐๐๐ บาท ที่ขอคลังฯ อยู่แล้ว แต่กณภาพันท์ ๒๔๖๔ (สำเนาที่ ๑) แต่ยังไม่ได้อนุญาตนั้น ส่วนสำหรับการร่วมมืออีกพักหนึ่งแต่ ค.ศ. ๒๔๗๒ ไปนั้น ได้ให้ปลัดทูลฉลองปรึกษากับ คร. เอลลิส ประมวลความต้องการและ Liability ซึ่งรัฐบาลจะ inure เนื่องจากการร่วมมือนี้ให้ชัดเจน เพื่อกระทรวงพระคลังฯ และรัฐบาลจะได้พิจารณาการนี้ได้ถนัดกว่าที่เป็นมาแล้ว โดยจะเพาะในทางเงิน จะได้วินิจฉัยได้ว่า จะควรร่วมมือต่อไปอีกหรือไม่.

ส่วนคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์นั้น ว่าตามจริงเวลานี้มีอยู่แค่แผนกวิทยาศาสตร์เพียงชั้นเตรียมแพทย์ ไม่มีชั้นปริญญา ใน ค.ศ. หน้าจะเคิมพวกครูมัธยมเข้าไปให้เรียนวิชาครูด้วย กับให้ได้ประกาศนียบัตรชั้น Intermediate ในทางอักษรศาสตร์ (ซึ่งจะต้องตั้งชั้นใหม่) หรือในทางวิทยาศาสตร์ (ซึ่งมีอยู่แล้ว แต่ขยายขึ้นให้ถึงชั้น Intermediate). ส่วนชั้นปริญญาจะได้คิดให้มีขึ้นในกาลข้างหน้า แต่ยังไม่ต้องคำนึงถึงในขั้นนี้. ถ้ามีขึ้นเมื่อใด ก็ควรจะเป็นทางหนึ่งสำหรับรับยกเว้นจาก

การสอบไล่แห่งกรรมการรับข้าราชการพลเรือน เพื่อให้เป็นเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยไทย และเป็นทางล่อใจ เพราะความนิยมในอุดมศึกษาในหมู่คนไทยด้วย. สำหรับโครงการชั่วคราว สก หน้า ถึงแม้ว่าจะต้องเพิ่ม อาจารย์ในแผนกอักษรศาสตร์สักสามสี่คน รวมทั้งตำแหน่งอาจารย์ผู้ร้องสอนภาษาอังกฤษประมาณปีละ ๑๐,๔๐๐ ตำแหน่งหนึ่งด้วยแล้วก็ดี และจะต้องเพิ่มค่าเครื่องประกอบวิทยาศาสตร์อีกบ้าง แต่ยังไม่สำเร็จ ต้องแก้ไขงบประมาณ ควรจะหมุนเวียนกันในกระทรวงธรรมการให้จงได้.

สำหรับคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่เรียนกันอยู่เวลานี้เป็นทำนองชั้น Intermediate ยังไม่คิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงประการใดที่เป็นการสำคัญ เพราะความนิยมยังไม่พอเพียงแก่การที่จะขยายการใช้รวดเร็วยิ่งกว่าเวลานี้ได้. ในการโอนโรงเรียนราชวิทยาลัยไปให้มหาดไทยนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอฯ เสนาบดี มหาดไทยไม่มีพระประสงค์จะได้เครื่องทำไฟฟ้าของโรงเรียนไว้ โปรดประทานให้กระทรวงธรรมการจะได้ตกลงให้คณะวิศวกรรมศาสตร์รับมาใช้ การรื้อย้ายจะเป็นเงินเท่าใดควรถอนเงินทุนมหาวิทยาลัยใช้ได้.

อนึ่งมหาวิทยาลัยมีเงินทุนอยู่ห้าแสนบาทเศษ เป็นเงินที่เหลือจากการสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยกพระราชทานมา ได้ดอกเบี้ยเพิ่มพูนขึ้น อีกโดยสำคัญ และได้รับพระมหากรุณาให้ได้เช่าที่หลวงแถบสระประทุมอย่างถูกๆ ซึ่งได้เอามาจัดให้เป็น ผลประโยชน์ขึ้นงอกงามเป็นอันมาก เป็นรายได้สำคัญอันหนึ่งแห่งทุนรอนอันนี้ ส่วนรายจ่ายมีในเรื่องการ ก่อสร้าง ที่ได้ทำมาแล้วเป็นจำนวนเงินมาก และนอกจากนั้น โดยการตกลงกับกระทรวงพระคลังฯ ค่าใช้สอย บางชนิดที่เป็นเงินมากก็ไม่ได้จ่ายจากงบประมาณแผ่นดิน แต่มาจ่ายจากรายได้อันนี้เหมือนกัน อันทุนของ มหาวิทยาลัยที่จะให้ขอกองเจ้านั้น ได้กำลังอยู่ที่การเช่าที่และการปลูกสร้างตบแต่งที่ให้เช่า เห็นสมควรร่างระเบียบเบิกจ่ายลงเสียทันที สำหรับเงินทุนรายนี้ จึงได้ร่างระเบียบกดัตถ์ (สำเนาที่ ๒) มา เพื่อขอทูลหาหรือ.

การทั้งนี้ถ้าประธานความตกลงเร็วได้จะเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ราชการและจะเป็นพระคุณมาก.

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๗๑

เรื่อง โครงการของมหาวิทยาลัย

เนื่องด้วยการจัดคณะแพทยศาสตร์ กับคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ร่วมมือกับร็อคคิเฟลเลอร์มูลนิธิ บัดนี้สถานที่ประตองวิทยาศาสตร์ สถานที่อำนวยการ และ พยาบาลเสร็จบางแห่ง และกำลังก่อสร้างอยู่ซึ่งจะเสร็จในไม่ช้า ศาสตราจารย์เอลลิส ผู้แทนร็อคคิเฟลเลอร์

มูลนิธิได้ขอตั้งงบประมาณ (ตั้งสำเนาข้างท้าย) สำหรับค่าใช้จ่ายในกองสอนวิชา ๔ กอง คีในคณะ แพทยศาสตร์ ๒ กอง ได้แก่ กองจิตตสากรรม (Medicine) กองศัลยกรรม (Surgery) กองสูติกรรม (Obstetrics) กองปาโธโลยี (Pathology) กองอะโตนี (Anatomy) กับกองฟิสิโอโลยี (Physiology) และในกองเหล่านี้ยังแผนกขึ้นอยู่กองละหลายแผนก แล้วแต่การในคณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ๓ กอง ได้แก่ กองฟิสิกส์ (Physics) กองเคมีสตรี (Chemistry) และกองไบโอโลยี (Biology) ซึ่งกองหนึ่งๆ มีแผนกขึ้นเช่นเดียวกัน เงินที่จะใช้จ่ายสำหรับกองเหล่านี้จัดตั้งไว้ปีละ ๔๓,๐๐๐ บาท และให้เบิกจ่ายได้ทีเดียว คือเมื่อกระทรวงธรรมการเห็นชอบแล้ว ให้ส่งได้ทีเดียว เพื่อสะดวกแก่การจัดการสอนทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดแห่งการจัดคณะทั้งสองนี้ให้ได้ผล ความแต่การที่ตกลงจัดการใหม่ด้วยการร่วมมือกับรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิ

จำนวนเงินที่ขอนี้ กระทรวงธรรมการได้วิเคราะห์แล้วเห็นว่าถ้ากระทรวงพระคลังฯ ยอมให้เพิ่มงบประมาณจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยสำหรับ พ.ศ.๒๔๗๐ เป็นจำนวน ๒๔,๕๕๐ บาท เท่าที่คงเพิ่มไปแล้ว พอจะคิดขยับขยายใช้ได้ในวงเงินงบประมาณของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย จำนวนเงินที่จะเพิ่มนี้ก็ไม่มากกว่าที่ต้องใช้จริง ตามยอดที่คำนวณได้ในระยะ ๑๒ เดือน (ธันวาคม ๒๔ ถึงพฤศจิกายน ๒๕) ไปก็มากนัก ซึ่งเป็นจำนวนเงิน ๑๕๕,๑๑๔ บาท ๑๐ สตางค์ ถือตามงบประมาณที่ได้อนุญาตสำหรับค่าใช้จ่ายสอย ๑๓๗,๑๔๐ บาท โอนเงินเดือนเหลือจ่ายมาเพิ่ม ๑๗,๔๓๔ บาท ๑๐ สตางค์ ถ้ามากกว่ากระทรวงพระคลังฯ อนุญาตใหม่เพิ่มงบประมาณ ๒๔,๕๕๐ บาทตามที่ขอ เมื่อบวกกับเงินที่ได้อนุญาตแล้วในงบประมาณจะเป็น ๑๖๖,๗๓๐ บาท สูงกว่ายอดที่คำนวณว่าต้องใช้จ่ายจริงระยะ ๑๒ เดือน (ธันวาคม ๒๔ ถึงพฤศจิกายน ๒๕) เพียง ๑๑,๗๑๕ บาท ๕๐ สตางค์ เท่านั้น

การที่ขอเพิ่มงบประมาณสำหรับ พ.ศ.๒๔๗๐ เป็นเงิน ๒๔,๕๕๐ บาทนั้นเป็นการจำเป็นจริงๆ เพราะจะพึงเงินเดือนเหลือจ่ายอย่างแต่ก่อนไม่ได้แล้ว ด้วยศาสตราจารย์มาเติมตำแหน่งที่ได้อนุญาตเสียแล้ว

การที่กระทรวงพระคลังฯ ต้องการให้ทำโครงการใช้จ่ายใน สก ๒๔๗๐ นั้น ยากที่จะทำโครงการให้สำเร็จได้ทันเวลา เพราะยังจะต้องมีเวลาพิจารณาให้ละเอียดเสียก่อน แต่ว่าการที่เกี่ยวข้องกับรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธินี้ เป็นการด่วนและเป็นการสำคัญสำหรับการภายหน้าของมหาวิทยาลัย กับเกี่ยวข้องน้ำใจของเจ้าหน้าที่รอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิที่จะช่วยเหลือเราต่อไป เพราะว่าเมื่อถึงกำหนดหมดเขตร่วมมือแล้ว ไม่ต่ออีกระยะหนึ่ง เงินทองที่ต้องลงทุนไปแล้วก็จะนับว่าเสียเปล่า หรือได้ประโยชน์น้อย เพราะคนของเราที่จะทำการแทนยังเตรียมไม่พร้อม นอกจากนี้เรายังมีหวังที่จะได้อุดหนุนจากรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิอีก โดยเวลานี้ก็ทราบว่าเขากำลังคิดงบประมาณที่จะคิดช่วยเหลือในระยะหน้า เพราะฉะนั้นการที่ขอเพิ่มงบประมาณสำหรับ สก ๒๔๗๐ นี้ เห็นว่าพออนุโลมเข้า ข้อ ง. รายจ่ายอันจะได้ผล (Productive Expenditure) ได้

ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ ใช้จ่ายเงินซึ่งเป็นส่วนที่มูลนิธิให้กับไค้วิชาซึ่งนับว่าเข้าชั้นมหาวิทยาลัย อันจะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองสืบไป

การร่วมมือกับรอกคิเฟลเลอร์มูลนิธินั้นมีโดยสังเขปดังนี้ ในระยะนี้ฝ่ายรอกคิเฟลเลอร์มูลนิธิให้ค่าใช้จ่ายคึกโดยประมาณอย่างใกล้ชิดที่สุด คือค่าก่อสร้าง ๑๓๑,๐๐๐ เหรียญทอง ค่าอุดหนุนห้องสมุด ๒,๑๕๐ เหรียญทอง ค่าใช้จ่ายเครื่องประกอบการสอนพิเศษซึ่งต่อไปเป็นสมบัติของเรา - ๑๕,๐๐๐ เหรียญทอง ค่าเดินทาง ๒๕,๐๐๐ เหรียญทอง เงินเดือนส่วนเพิ่มให้ศาสตราจารย์ ๕ คน เงินเดือนเต็มของผู้สอนภาษาอังกฤษ เงินเดือนเพิ่มให้ทางพยาบาล ๒ คน คิดเป็นเงินในระยะนี้ ๑๐๔,๐๐๐ เหรียญทอง รวมทั้งสิ้น ๒๔๕,๑๕๐ เหรียญทอง คิดเป็นเงินสยาม ๒๔๕,๗๕๕ บาท นอกจากนี้ยังให้เงินเป็นทุนเรียนสำหรับคนของเราในคณะแพทยศาสตร์ไปเรียนต่อต่างประเทศคราวละ ๒ ปี คิดเป็นเดือนละ ๑๔๒ เหรียญทอง ที่เรียนเสร็จมาแล้วคนหนึ่ง กำลังเรียนอยู่คนหนึ่ง อยู่ระหว่างจะไปอีก ๔ คน กับให้พิเศษสำหรับคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่ได้อยู่ในความที่เขาคถลอีก ๒ คน และยังมีให้ทุนเรียนสำหรับผู้ที่จะไปเรียนวิชาการพยาบาลต่ออีกราว ๕ คนด้วย

ฝ่ายเราที่ต้องเสียคือเงินเดือนศาสตราจารย์มีอัตราเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท ๖ คน เดือนละ ๔๐๐ ถึง ๑,๐๐๐ บาท ๓ คน (เวลานี้เสียอย่าง ๔๐๐ บาท ถึง ๑,๐๐๐ บาท เพียงคนเดียว อีก ๒ คน เพียงคนหนึ่งเดือนละ ๖๐๐ บาท ถึง ๗๐๐ บาทเท่านั้น) ค่าสถานปาโดโลยีราว ๔๐,๐๐๐ บาท ใช้จ่ายเงินทุนคึกอำนวยการคณะแพทย์ราว ๒๐๐,๐๐๐ บาท ใช้จ่ายเงินผลประโยชน์โรงพยาบาลครั้งหนึ่ง เงินของสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ประทานครั้งหนึ่ง เงินเดือนพยาบาล ๒ คน คนหนึ่งเดือนละ ๒๔๐ ถึง ๒๔๕ บาท ใช้จ่ายเงินของสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ประทาน คึกพยาบาล ๒ หลัง หลังหนึ่งราคาราว ๔๐,๐๐๐ บาท ใช้จ่ายเงินสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ประทาน กับอีกหลังหนึ่งคึกคึกอักษฎางค์ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่ราคาราว ๗๖,๐๐๐ บาท ใช้จ่ายเงินทุนกับจะต้องใช้เครื่องประกอบการสอนซึ่งเป็นส่วนใหญ่และช่วยเจือจานในการห้องสมุดบ้าง.

(สำเนา)

กระทรวงธรรมการ

ที่ ๒๑๒/๔๕๐๐

วันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๗๐

ทูลมหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุภโยคเกษมเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ทรงทราบ

อนุสนธิความที่ได้เคยมาทูลครั้งหนึ่งถึงเรื่องจะขอประทานเพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับคณะแพทยศาสตร์ และการเตรียมแพทย์ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่ได้

ต่อมาโดยหนังสือที่ ๓๕๐/๕๐๖๓ ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ นำถวายโครงการที่ขอประทานเพิ่มงบประมาณเป็นพิเศษ และต่อมาได้ให้พระยาไพศาลศิลปศาสตร์มหาฐลึงค์แจ้งเหตุการณ์เพิ่มเติม เพื่อประกอบพระคำรหัศด้วยแล้ว รับสั่งว่างบประมาณได้ทูลเกล้าฯ ถวายไปเสียก่อนแล้ว มีเงินรายได้ในงบประมาณเหลือจ่าย เช่นเงินเดือนเหลือจ่ายก็ให้โอนใช้เถิดและว่าเมื่อการเงินลงรูป จะประทานเพิ่มงบประมาณให้บ้างเมื่อถึงคราวต้องการนั้น.

บัดนี้เกล้าฯ โครที่จะได้ทูลขอพระคำรหัศในเรื่องนี้เพื่อได้ทำความตกลงกันได้แต่เนิ่นๆ จะได้พ้นห่วงที่เรื่องเงินค่าใช้สอยสำหรับรถยนต์และเครื่องมือเหล่านี้ เกล้าได้พยายามตรวจค้นเรื่องเดิมที่มีอยู่ในทุกกระทรวง ไม่เป็นปรากฏในแห่งใดว่าได้คิดตั้งงบประมาณไว้แต่ชั้นเดิม เมื่อตอนแรกจะเข้าทำการร่วมมือกับรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิ ได้ชักใช้ไล่เลียงเหตุผลที่ไม่ได้ตั้งงบประมาณไว้ ก็ได้ความแต่ว่าชั้นต้นศาสตราจารย์เข้ามายังไม่พร้อม และการงานก็ยังไม่ได้ขยายตัวเต็มที่ เพราะรอกก่อสร้างบ้าง รอศาสตราจารย์บ้าง ครั้นเมื่อเริ่มร่วมมือจึงค่อยๆ ขยายตัวขึ้นโดยลำดับ เงินค่าเครื่องประกอบการสอนสำหรับตอนนั้น ไม่ได้ขอประทานเพิ่มในงบประมาณ เพราะการงานยังเป็นส่วนน้อย และเพราะเมื่อศาสตราจารย์ยังไม่ได้เข้ามาเต็มที่ก็ได้โอนเงินเดือนเหลือจ่ายไปใช้บ้าง อีกประการหนึ่งตามความเห็นนายแพทย์ผู้เป็นศาสตราจารย์ก็เห็นว่า งานชนิดนี้จะประมาณจำนวนค่าใช้สอยล่วงหน้าให้เกิดขาดลงไปทีเดียวไม่ได้ เพราะในชั้นต้นไม่ได้คิดล่วงหน้าไว้ว่าจะขยายงานแผนกใดแค่ไหนแน่ ครั้นมาถึง ศก ๒๕๖๕ พอจะกำหนดลงไปได้แล้วว่า จะเป็นเงินที่ขอประทานเพิ่มสำหรับ พ.ศ. ๒๕๗๐ และ พ.ศ. ๒๕๗๑ ปีละ ๔๒,๔๗๔ บาท จึงได้ตั้งเป็นจำนวนรวมยอดปีละ ๔๓,๐๐๐ บาท

เงินจำนวนนี้ เท่าที่ได้ประมาณไว้แล้วนี้ จำหน่ายในคณะแพทยศาสตร์สำหรับองค์การ
๑,๔๐๐ บาท กองศัลยกรรม ๑๒,๒๔๐ บาท กองสูติกรรม ๓,๗๑๒ บาท กองปาโธโลยี ๒,๒๐๐ บาท กองอะโคมี่ ๑๓,๐๐๐ บาท กองฟิสิกส์โอลิมปิก สำหรับศกนี้ไม่ต้องใช้ ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์จะต้องใช้สำหรับกองฟิสิกส์ ๑,๓๖๐ บาท กองเคมีสตรี ๒,๔๖๖ บาท กองชีววิทยา ๑,๕๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๔๒,๔๗๔ บาท ทั้งนี้ เป็นเพียงประมาณ ขอประทานสงวนสิทธิที่จะเจรจากันไปในระหว่างแผนกที่กล่าวมานี้ โดยมีให้เกินยอด ๔๓,๐๐๐ บาท ที่ขอประทานไว้นั้น

กระทรวงธรรมการเคยหวังอยู่ว่าจะหาเงินเหลือจ่ายรายอื่นมาเจือจานได้บ้างพอมีให้ต้องขอประทานเติมตามที่กล่าวมานี้ แต่เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ในครั้งปีที่ผ่านมาดูไม่ค่อยมีหวัง

ในที่สุด อยากจะใคร่ทูลวิงวอนในเรื่องยอดเงินที่ขอประทานเพิ่มนี้ ค่ายจะเป็นการก่อให้เกิดความจำนงอันแท้จริงของรัฐบาลที่จะเข้าร่วมมือกับรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิในการแพทยศึกษาที่เราได้รับทำไว้แล้ว เกล้าได้ถวายตารางเทียบการใช้จ่ายข้างฝ่ายไทย คือ รัฐบาลพร้อมด้วยทุนมหาวิทยาลัยและทุนของผู้ศรัทธา

ช่วยเหลือมีสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์เป็นต้นข้างหนึ่ง เทียบกับทุนของรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิอีกข้างหนึ่ง เมื่อทอดพระเนตรจะเห็นได้ว่า แท้จริงรัฐบาลมิได้ออกเงินจนเกินส่วนเลย และแท้จริงฝ่ายรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิออกเงินมากกว่ารัฐบาลเสียด้วยซ้ำ

อีกประการหนึ่ง การร่วมมือที่ได้ทำมาแล้ว ๔ ปีนี้ จะสรุปลงใน ศก. ๒๔๗๑ การฝึกหัดศาสตราจารย์ไทยขึ้นสวมตำแหน่งฝรั่งก็ดี โปรแกรมแห่งการก่อสร้างก็ยังไม่ถึงที่สุดพอจะส่งวนให้การค้าเนิรไปได้โดยดี เพราะฉะนั้นหากจะให้ความมุ่งหมายเดิมสำเร็จและให้เป็นทั้งความด้วยกันแล้ว เราควรจะขอให้เขาร่วมมือต่อไปอีกสักพักหนึ่งเป็นเวลาอีก ๔ ปี ซึ่งกระทรวงธรรมการจะได้พิจารณาหาวิธีต่อไป แต่ในเวลานี้พวกศาสตราจารย์หลายคนท้อแท้ในเรื่องไม่ได้เครื่อง

ประกอบการสอนวิทยาศาสตร์หันท้วงทีและพอเพียง เชื่อว่าจะเป็นผลให้มูลนิธิริเริ่มในความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเราต่อไปอีก จึงเห็นด้วยเกล้าฯ พร้อมด้วยศาสตราจารย์ เอ. บี. เฮลลิส ผู้แทนรอคคิเฟลเลอร์มูลนิธิว่าถ้าได้ประทานเพิ่มงบประมาณตามที่ขอมาครั้งนี้แล้ว จะไม่มีอะไรที่ไปกว่าที่อาจจะนำม้ความร่วนอันนี้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงพระนาม) ชานีนิวัติ มหาอำมาตย์เอก
เสนามติ

ระเบียบการเบิกจ่ายเงินทุน
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะแห่งเงินทุน

๑. เงินจำนวนนี้เป็นเงินเรียไร ที่เหลือจากการสร้างพระบรมรูปทรงม้า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปิยมหาราช ให้ทรงพระมหากรุณาอุทิศพระราชทานไว้เป็นทุนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อครั้งยังมีฐานะเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ความละเอียดแจ้งอยู่ในประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้นแล้ว.

การจ่ายเงินทุน

๒. เพื่อให้เป็นเครื่องเชิดชูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น กรรมการโรงเรียนข้าราชการได้หาความตกลงว่า จะใช้จ่ายเงินทุนในการสร้างถาวรวัตถุเท่านั้น.

๓. การดัดแปลงและก่อสร้างเพิ่มเติมในบริเวณมหาวิทยาลัยกิติ และสร้างซื้อเครื่องใช้ในการสอน และการทดลองกิติ ซึ่งเป็นเงินจำนวนมากกว่า ๓,๐๐๐ บาท ขึ้นไป และเป็นการจรรยา อนุญาตให้เบิก เงินทุนของมหาวิทยาลัยไปใช้จ่ายได้ และเพื่อที่จะให้เป็นระเบียบในเรื่องนี้ จึงเห็นควรกำหนดรายการที่จะ ใช้เงินทุนได้ดังนี้

ก. การก่อสร้างตึกและโรงเรียนต่างๆ ขึ้นใหม่ และก่อสร้างเพิ่มเติมของเก่าสำหรับมหาวิทยาลัย ทั่วไป ประกอบทั้งการติดไฟฟ้า ติดท่อน้ำซึ่งจะทำให้สถานที่เหล่านั้นใช้การได้จริงๆ.

ข. การทำที่ดินให้เรียบร้อย ทำถนน ทำสะพาน และอื่นๆ ในบริเวณมหาวิทยาลัย

ค. การสร้างและซื้อเครื่องใช้สำหรับการสอนวิชา และการฝึกหัดที่จำเป็นจะต้องมีประจำโรงเรียน และโรงงานของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการจรรยาโดยแท้ (เช่น ทำโต๊ะ ตู้ เครื่องทดลอง และเครื่องสอน วิทยาศาสตร์ เป็นต้น)

นอกจากนี้ ควรใช้ในงบประมาณทั้งสิ้น ฯลฯ

การหาผลประโยชน์

๔. อาศัยเหตุที่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างถาวรวัตถุมากขึ้น ซึ่งจะต้องหาเงินสำรองไว้ให้พอเพียง กับการนั้น ในกาลข้างหน้าต่อไปประการ ๑ และอาศัยเหตุที่สถานที่ของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยกว้างขวาง ใหญ่โต และส่วนหนึ่งอยู่ในทำเลค้าขาย ซึ่งควรคิดอุปนายหาผลประโยชน์จากพื้นที่มาบำรุงมหาวิทยาลัย ต่อไปอีกประการ ๑ จึงเห็นว่าถึงกาลอันควรแล้วที่จะดำริเรื่องนำเอาเงินทุนมาหาผลประโยชน์ในทางที่เป็น หลักฐานมั่นคงและให้ได้ผลตอบแทนกว่าที่ได้อยู่แล้วในเวลาบัดนี้. เพราะฉะนั้นให้ส่งเงินรายนี้ไว้หา ผลประโยชน์ดังกล่าวแล้วได้ไม่เกินกว่าร้อยละ ๒๐ แห่งเงินทุนที่มีอยู่ แต่ไม่มีข้อไขไว้ว่าถ้าทุนลดน้อยลงไป เนื่องด้วยเอาไปจ่ายหาผลประโยชน์เกินกว่าร้อยละ ๒๐ เมื่อใดแล้ว ให้เป็นอันระงับในเรื่องที่จะคิดหา ผลประโยชน์ต่อไป.

๕. ถ้าจำเป็นต้องใช้เงินทุนหรือตั้งตำแหน่งศาสตราจารย์ทำการทดลอง และค้นคว้าหาความรู้ต่อ ในศิลปวิทยาแผนกใดๆ เพื่อความเจริญแห่งการศึกษาของมหาวิทยาลัยกิติ หรือต้องใช้เงินทุนเพื่อเกื้อกูล การศึกษาของนักเรียนที่เฉียบแหลมกิติ ก็ให้ทำได้.

กรรมการจัดหาเงินทุน

๖. เพื่อให้การใช้จ่ายเงินทุนเป็นไปในทางชอบธรรม และไม่ผิดพระราชประสงค์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงบิราจ ให้มีกรรมการจัดการเงินทุนคณะหนึ่ง ซึ่งกระทรวงธรรมการจะได้ ประกาศตั้งภายหลัง กับให้มีเจ้าหน้าที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติในตำแหน่งผู้ตรวจเงินทุนอยู่ใน คณะกรรมการนี้ด้วยคนหนึ่ง.

๗. ในการใช้จ่ายทุกคร่าว ให้มหาวิทยาลัยแจ้งความประสงค์และเหตุผลไปยังกรรมการ. กรรมการพิจารณาเสนอความเห็นต่อกระทรวงธรรมการฯ เห็นชอบแล้วจึงตั้งเบิกได้.

การพิทักษ์รักษาเงินทุน

๘. เพื่อความมั่นคง ให้นำเงินทุนซึ่งมีอยู่เวลานี้ทั้งหมดไปฝากไว้ต่อกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แยกเป็นเงินฝากประจำส่วนหนึ่ง และเงินฝากเพื่อถอนในเหตุต่างๆ ดังกล่าวแล้วส่วนหนึ่ง.

ที่ ๑๓/๑๑๔๓

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วยโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นแต่ พ.ศ. ๒๔๔๒ ปีกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน มีวิชาปกครองท้องที่ และวิชาอื่นๆ สำหรับออกรับราชการ จนมีนักเรียนแผนกนี้ออกรับราชการแทบทุกกระทรวง แต่อยู่ในกระทรวงมหาดไทย เป็นจำนวนมาก ภายหลังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น โรงเรียนข้าราชการพลเรือนจึงรวมเข้าเป็นคณะหนึ่งในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่าคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มาบัดนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนขึ้น กรรมการรักษาพระราชบัญญัติเห็นว่าวิชาที่ฝึกสอนอยู่ในคณะนี้ไม่เป็นวิชาชีพโดยตรง ไม่เข้าหับัญญัติข้อใดของพระราชบัญญัตินั้น ผู้มีประกาศนียบัตรรัฐประศาสนศาสตร์ถือเท่ากับชั้นราชบุรุษ เมื่อจะเลื่อนขึ้นเป็นชั้นสัญญาบัตรจะต้องสอบวิชาพลเรือนชั้นสัญญาบัตร ดังนี้

จึงเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าคณะนี้นับแต่จะเลื่อนความนิยมลง เพราะผู้ที่เข้าเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ต้องได้มัธยม ๖ แล้วเรียนอีก ๓ ปี ผู้ที่จะสอบเข้าราชบุรุษเพียงแต่สอบไล่ได้มัธยม ๕ แล้วก็เข้าสอบได้ทีเดียว ไม่พักต้องเสียเวลา ๔ ปีในการเตรียมตัว และเรียนทางรัฐประศาสนศาสตร์จึงไม่เห็นว่ามีทางใด นอกจากจะเลิกคณะนี้เสีย แต่ในระหว่างนี้คงต้องสอนเฉพาะนักเรียนที่มีอยู่ และที่สอบไล่ได้เลื่อนชั้นโดยลำดับอีก ๒ ปี จึงจะหมดนักเรียนที่ตกค้างอยู่ เมื่อหมดนักเรียนชุดนี้แล้ว คณะรัฐประศาสนศาสตร์จะเป็นอันเลิกแต่เวลานั้น ถ้าชอบด้วยพระราชดำริข้าพเจ้าขอพระบรมราชานุญาตสั่งการไปโดยนัยดังนี้

ขอได้โปรดนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท การจะควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

 มหาอำมาตย์เอก

เสนามติ

ซึ่งเมื่อเรื่องขอเลิกคณรัฐประศาสนศาสตร์เข้าสู่ที่ประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓/๒๔๗๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒ ได้มีพระราชดำรัสถึงจะรับฟังพระวินิจฉัยจากองค์ประชุมว่า “.. ถ้า ฉะนั้นก็เป็นอันตกลงให้เลิกได้”

ที่ ๕๓/๑๗๗๗

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

จำเดิมแต่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ และต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้โรงเรียนราชแพทยาลัยมาขึ้นอยู่ในจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยเป็นคณะแพทยศาสตร์นั้น การศึกษาในมหาวิทยาลัยได้เจริญขึ้นโดยลำดับ ครั้นเมื่อมีการร่วมมือกับโรคคิเฟลเลอร์มูลนิธิ กระทรวงธรรมการจึงได้แก้ไขหลักสูตรใหม่ให้มีแพทย์ปริญญาชั้น Medicine Baccalaureus และยังมีชั้น Medicine Doctor ต่อไปข้างหน้า โดยความตกลงเห็นชอบแห่งมูลนิธิที่กล่าวนามมาแล้วนั้น ถึง ศก ๒๔๗๑ นักเรียนชั้นปริญญาได้เรียนจบลง ๑๔ คน สอบได้ได้ ๑๔ คน ถึงเวลาแล้วที่จะมีการให้ปริญญาแก่นักเรียนเหล่านี้.

ข้าพเจ้าได้ตรวจดูแบบแผนนานาประเทศปรากฏว่า อำนาจที่จะให้ปริญญาเป็นสิ่งที่รัฐบาลมอบให้แก่มหาวิทยาลัย ประเทศบนแผ่นดินในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส และเยอรมันก็ติ ประเทศญี่ปุ่นก็ติ แม้มหาวิทยาลัยขึ้นอยู่และเป็นทบวงการของรัฐบาล แต่รัฐบาลก็ต้องประกาศให้อำนาจเจาะจงในการให้ปริญญา นี้ ถ้ายังอังกฤษและอเมริกาซึ่งมหาวิทยาลัยมิใช่ของรัฐบาลด้วยแล้ว ก็ยิ่งจำเป็นหนักขึ้นที่จะมอบอำนาจให้ปริญญานั้นลงไว้ให้ชัดเจนในชาร์เตอร์เพราะฉะนั้นในชั้นเดิมข้าพเจ้าให้ร่างประกาศคำเนิรกระแสรบมราชโองการพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้มหาวิทยาลัยตั้งปริญญาได้ เพื่อให้ปริญญาของเรามีฐานะที่จะยังความเลื่อมใสเชื่อถือในนานาประเทศ, แต่เมื่อได้ปรึกษาหารือกันแล้ว เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเห็นว่าไม่ควรประกาศดังนั้น เพราะเมื่อได้พระราชทานสถาปนา (พ.ศ.๒๔๕๕) ขึ้นไว้แล้ว ย่อมต้องเข้าใจกันอยู่เองว่ามหาวิทยาลัยนั้นมีอำนาจที่จะให้ปริญญาได้ แต่ถ้าจะมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในเวลาต่อไปแล้ว ก็เห็นด้วย ความเห็นในข้อมีสิทธิให้ปริญญาไปถึงแม้ว่าบรรดามหาวิทยาลัยนานาประเทศคงจะสงสัยกันอยู่มากก็จริงอยู่ แต่เมื่อความปรารถนาประนีประนอมระหว่างกระทรวงทบวงการ ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีประโยชน์และหมดเวลาไต่แย้งต่อไป เพราะวันประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัย (วันที่ ๑ มิถุนายน) ก็ใกล้เข้ามาแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยให้ปริญญาแพทย์ชั้น Medicine

Baccalaureus ในคราวนี้ครั้งหนึ่งก่อนเป็นพิเศษ ดังร่างประกาศนียบัตรที่แนบมานี้ และจะได้ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมาขอพระบรมราชานุญาตออกใช้ในระยะเวลานี้สำหรับการต่อไป

ถ้ามีโอกาสอันสมควร ขอเจ้าคุณได้โปรดนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท การจะควรประการใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

 มหาอำมาตย์เอก
เสนาบดี

(สำเนา)

รายงานประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔/๒๔๗๒

วันศุกร์ที่ ๓๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒

ฯลฯ

ฯลฯ

ฯลฯ

๒. เรื่องเสนาศึกษารวมการขอพระบรมราชานุญาตให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ปริญญาแพทยชั้น Medicine Baccalaureus แก่นักเรียนที่เรียนจบในปี ๒๔๗๑ รวม ๑๔ คน เป็นพิเศษคราว ๑ ก่อน (ตามลายพระหัตถ์ที่ ๕๓/๑๗๗๗ ลงวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๗๒). เสนาศึกษารวมการได้ทูลเกล้าฯ ถวายบันทึกลงของนาย ย.ก.รัจจิ ขึ้นมาด้วย (ตามลายพระหัตถ์ที่ ๒๒/๒๐๑๒ ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๔๗๒) ดังที่ได้ส่งสำเนาไปถวายอภิรัฐมนตรีแล้ว.

โปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าธานีนิวัตมาเฝ้าฯ ในที่ประชุมเพื่ออธิบายเรื่องนี้.

พระองค์เจ้าธานีนิวัตกราบบังคมทูลว่า มีอยู่ ๒ ทาง ตามธรรมเนียม Charter. ใน Charter วางหลักอนุญาตให้ฯ ปริญญาได้. ฐานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวลานี้ยังไม่ควรขอ Charter. แต่ถึงเวลาจะต้องให้ปริญญาแก่นักเรียน จึงคิดท้วงเกล้าฯ ว่า เพียงมีประกาศพระราชทานพระบรมราชานุญาตก็พอ เมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยในประเทศต่างๆ บนแผ่นดินในยุโรปและญี่ปุ่น ที่จะไม่ให้เกี่ยวกับรัฐบาลยังไม่ถึงเวลา, แต่เมื่อได้ปรึกษาหารือกับเสนาศึกษาศึกษารวมฯ เห็นว่า ที่จะออกประกาศเช่นนั้นบ่อยๆ ก็ไม่งาม. เสนาศึกษาศึกษารวมเห็นว่า โรงเรียนควรจะให้ปริญญาได้เองโดยอาศัยอำนาจแห่งประกาศพระคัมภีร์ฐานโรงเรียนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย (ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕). แต่ฝ่ายพวกมหาวิทยาลัยเห็นว่าถ้าโรงเรียนให้ปริญญาได้เองจะเหลวไป จึงได้รับพระราชทานให้ตรวญ ก็ได้รับความอย่างนี้นายรัจจิทำบันทึกลงเสนอขึ้นมา. พระยาจินดาภิรมย์จึงแนะนำให้ทำพระราชบัญญัติขึ้น, พระองค์เจ้าธานีฯ ได้ให้นายรัจจิคุมโครงร่างขึ้น แต่ระหว่างนี้พระองค์เจ้าธานีขอพระบรมราชานุญาตให้ฯ ปริญญาแก่พวกนี้เพียงคราวหนึ่งก่อน ต่อไปก็จะมีพระราชบัญญัติขึ้นแล้ว

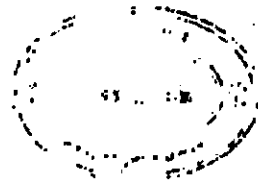
มีพระราชดำรัสว่าถ้าพระราชบัญญัติยังไม่ได้ออกต้องให้ปริญญาครั้งนี้เรื่อยๆ ไป พวกที่ได้ปริญญาไปคงรู้สึกไม่เต็มภาคภูมิ, ทรงพระราชดำริเห็นว่า ควรให้ปริญญาเป็นของมีค่า, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสงขล

นครินทร์เคยกราบบังคมทูลว่า ต้องการให้เป็น Charter ถ้าเกี่ยวกับกระทรวงจะเป็นปอลิติคไป พระองค์
เจ้าขานี้ฯ กราบบังคมทูลว่าพระราชบัญญัติจะแล้วเสร็จในปีเดียว. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ กราบบังคมทูลว่าพระราชบัญญัติที่จะออกใหม่ให้มีผลย้อนหลังในเฉพาะข้อบัญญัติที่ให้ไปก่อนแล้วด้วยก็ได้. มี
พระราชดำรัสว่าถ้ามันต่างๆ เห็นชอบแล้วก็เป็นอันตกลง. โปรดเกล้า, ให้ทำพระราชหัตถเลขาพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตให้ฯ บัญญัติได้เป็นพิเศษคราว ๑. ความที่เสนาบดีขรรคมการกราบบังคมทูลขึ้นมา.
พระองค์เจ้าขานี้ฯ กราบบังคมทูลว่า ในเวลานี้มีแต่คณะแพทยศาสตร์อย่างเดียวเท่านั้น.

เสร็จปรึกษาเรื่องนี้แล้ว พระองค์เจ้าขานี้ฯ กราบทูลถวายบังคมลาออกจากที่เฝ้าฯ.

ที่ ๓/๑๕๘

๑๕๕๖

ที่ ๓/๑๕๘ พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕
ถึง พระองค์เจ้ากิติกิติกมล,

ตามหนังสือที่ ๕๓/๑๓๔๔๔ ลงวันที่ ๒-๕ เดือน
ก่อน, ขออนุญาตให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ปริญญา
แพทยศาสตรบัณฑิต Medicinæ Baccalaureus แก่ผู้
เรียนคณะแพทยศาสตร์ ๑๘ คน ซึ่งสอบไล่ได้
พ.ศ. ๒๔๗๕ ตามหนังสือเป็นพิเศษ ถึงเหตุผลที่
แจ้งมานั้น, ทรงแล้ว อนุญาต.

พระราชทานเลขในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรม
ราชานุญาตให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต ได้
เป็นครั้งแรกของเมืองไทย

กำหนดการสังเขป

๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

๑. เมื่อเสด็จพระราชดำเนินสู่ห้องประชุมแล้ว ทรงเทียบชื่อนวนที่พระพุทธรูปและพระบรมรูป
๒. เสนาบดีกระทรวงธรรมการทรงอ่านรายงานกราบบังคมทูล
๓. ถวายฉลองพระองค์ครุยบัณฑิตพิเศษ
๔. พระราชทานครุยบัณฑิตกิตติมศักดิ์
๕. ผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกล่าวถวายสัตติกรรม
๖. พระราชทานประกาศนียบัตร เวชบัณฑิต
๗. บัณฑิตใหม่กล่าวคำปฏิญาณ.
๘. พระราชทานรางวัล.
๙. พระราชทานพระบรมราโชวาท.
๑๐. ถวายเครื่องไทยธรรมสงฆ์.
๑๑. พระสงฆ์ถวายอติแรก
๑๒. เสด็จพระราชดำเนินกลับ.

กฤษฎีกา

(ขอพระราชทานตั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ข้าพระพุทธเจ้าสมุหราชเลขาแห่งคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยผู้ทรงเกียรติทั้งหลาย บัดนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงมีพระเมตตาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม มีพระราชอุทิศพระกรุณาธิคุณ เสด็จมาสถิตประทับเป็นประธานในสันนิบาตสถานแห่งคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อพระราชทานปริญญาแก่นิสิตซึ่งมหาวิทยาลัยนี้ได้รับพระราชทานพระบรมราชโองการให้ฝึกหัดอบรมบ่มนิสัย มาจนเป็นที่เห็นสมควรแล้วด้วยประการทั้งปวง ที่จะได้รับปริญญาเวชบัณฑิตชั้นตรี เพื่อเป็นเกียรติยศ เฉลิมพระเมตตาธิคุณอยู่ชั่วกาลนาน

รายนามผู้ที่จะได้รับพระราชทานปริญญานั้น คือ นายโสภณ กาญจนวิสิท, นายถนอม บัวชา, นายเม่งกิม สุวรรณ, นายภิรมย์ สุวรรณเดมิย์, นายบุญเจือ บุญโสณี, นายเหรียญ ชุตินุเคราะห์, นายอำนาย เสมรสุต, นายตี มรรคทองแก้ว, นายทิพย์ สุตะพาหะ, นายอภัย ชมนิ, นายฉวีล ลิมสุวรรณ, นายศิริ นาคสมพงศ์, นายสงวน โรนวงศ์, นายทองอยู่ ขุนหศิริ, นายกมล ผลาชีวะ, นายฮวด วงษ์สนิท, นายสุลิต ไรตินันท์, นายเขียน เจริญเวช, นายทองอยู่ จันบุญมี, นายสวัสดิ์ ต้นเรืองพานิช, นายหยุน จันทน์เครือ, นายชิน ปานทับทิม, นายจำย เล่สวัสดิ์, นายทวน ชื่นจิตร, นายวิเชียร เสรีบุตร, นายบรรจง กรลักษณ์, นายแสง ไพทีกุล, นายเย็น ทวีพัฒน์, นายณทอง แสงสิงแก้ว

ถ้าท่านสมาชิกแห่งคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งประชุมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ ณ สถานที่นี้ ไม่เห็นสมควรด้วยประการใดแล้ว ก็ขอให้ท่านผู้นั้นคัดค้านขึ้นในท่ามกลางสันนิบาตนี้ แต่ถ้าเห็นสมควรแล้ว ขอให้ท่านสื่อกองการคุณนิภาพอยู่ - ข้าพเจ้าขอถามท่านเป็นครั้งที่สองว่า "ท่านผู้ใดไม่เห็นสมควรบ้าง ?" - ข้าพเจ้าขอถามท่านเป็นครั้งที่สามว่า "ท่านผู้ใดไม่เห็นสมควรบ้าง ?" - ข้าแต่ท่านสมาชิกแห่งคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยผู้ทรงเกียรติทั้งหลาย บัดนี้ด้วยอาการคุณนิภาพของท่าน สันนิบาตแห่งคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ยินยอมพร้อมใจกันรับนิสสิคังที่ชานานนามมาแล้วนั้น เข้าเป็นสมาชิก ควรได้รับพระราชทานปริญญาเวชชบัณฑิตชั้นตรีสิ้นด้วยกันแล้ว ด้วยประการฉะนี้.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

๒๕ ตุลาคม ๒๔๗๓

คำปฏิญญาของเวชชบัณฑิต

ขอเดชะเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ทำปฏิญญาต่อหน้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต่อหน้าที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะมหาวิทยาลัย ซึ่งชุมนุมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ สถานที่นี้ว่า

๑. ข้าพระพุทธเจ้าจะประพฤติตนในหน้าที่แพทย์ เพื่อนำมาซึ่งเกียรติแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเพื่อให้มหาชนนับถืออาชีพแพทย์ทั่วไป
๒. บรรดาผู้ป่วยไข้ในความอารักขาของข้าพระพุทธเจ้า จะตั้งใจรักษาด้วยสุจริต และพากเพียรจนสุดกำลังที่จะให้เขาเหล่านั้นพ้นจากความไข้ ความลับส่วนตัวใดๆ ของคนไข้ที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบ โดยหน้าที่แพทย์ ข้าพระพุทธเจ้าจะสงวนไว้โดยมิคด
๓. ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ใช้ยา หรือวิธีบำบัดโรคประการใด อันจะนำมาซึ่งชื่อเสียงอันไม่ไฉนแก่อำชีพแพทย์ไม่ว่าในขณะใดๆ
๔. ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติตนโดยสุจริต และยุติธรรม ต่อเพื่อนร่วมอาชีพแพทย์ด้วยกัน และในความคิดต่อโดยอาชีพ จะประพฤติตนเป็นสมาจารทั้งทุกประการ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

๒๕ ตุลาคม ๒๔๗๓

สำเนาที่ ๕๑๔

รับวันที่ ๒๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๓

ที่ ๒๑/๖๖๖

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๒๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๓

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วยเมื่อ ม.ค. ๒๔๖๓ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประทานเงินส่วนพระองค์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้เป็นทุน เรียกว่าทุนเรียนวิทยาศาสตร์แห่งแพทย์ เพื่อเก็บผลประโยชน์บำรุงการเรียนวิทยาศาสตร์ในแผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ กับแผนกแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทรงปรารภไว้ว่า เงินจำนวนนี้ เมื่อพระองค์ยังดำรงพระชนม์อยู่ ทรงขอให้กรมพระคลังข้างที่เป็นผู้ปกครองและจัดหาผลประโยชน์ให้ เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์แล้วขอให้ตกเป็นส่วนมรดกของพระองค์ให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสิทธิขาด ดังปรากฏตามสำเนาลายพระหัตถ์ในระเบียบการว่าด้วยเงินทุนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสำหรับวิทยาศาสตร์แห่งแพทย์ ที่ส่งมาพร้อมกับหนังสือนี้ กรมพระคลังข้างที่ได้จัดหาผลประโยชน์จากทุนให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้อย่างสูง และมหาวิทยาลัยได้ส่งนักเรียนไปเรียนอยู่ในต่างประเทศด้วยเงินรายนี้อยู่แล้ว

บัดนี้กรมพระคลังข้างที่แจ้งไปว่า จะมอบเงินทุนรายนี้พร้อมซึ่งเงินผลประโยชน์ที่เกิดจากทุนนี้ด้วย ให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับไปปกครองตามที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์มีรับสั่งไว้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเงินรายนี้เป็นทุนใหญ่ การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะรับไปอารักขาและจัดหาผลประโยชน์เองนั้น ก็ได้แต่จะส่งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติขอให้จัดการฝากไว้ตามธนาคารต่างๆ ซึ่งได้ผลประโยชน์อย่างมากเพียงร้อยละ ๕ ต่อปี (ข้อความในกระดาชช่วงนี้เลอะเลือนไปด้วยคราบน้ำที่ละลายหมึกออกไปทั้งบรรทัด) ได้ผลประโยชน์สูงกว่านี้ จึงได้ปรารภกับพระคลังข้างที่ เพื่อจะขอฝากเงินทุนรายนี้ไว้ช่วยพิทักษ์และจัดหาผลประโยชน์ให้ต่อไปอย่างแล้วมา กรมพระคลังข้างที่ก็ยินยอมที่จะช่วยเหลือจัดการให้ต่อไป แต่ขอให้ได้รับพระบรมราชานุญาตเสียก่อน ดังสำเนาหนังสือกลัดข้างท้ายนี้ ขอเจ้าคุณได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ฝากเงินทุนรายนี้ไว้แก่กรมพระคลังข้างที่ให้ช่วยเหลือจัดการรักษาและหาผลประโยชน์ต่อไปตามเดิมด้วย.

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ

(ลงพระนาม) ชานีนิติ มหาอำมาตย์เอก

เสนาบดี

วันที่ ๗๖๔๔

ที่ ๓/๑๓๓๑๐

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๓

ขอพระ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม,

จำเริญแต่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ และให้ยกโรงเรียนราชแพทยาลัยมาสมทบในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ ศก ๒๔๖๐ กับพระราชทานเงินทุนที่เหลือจากการเรียไรสร้างพระบรมรูปทรงม้ามาไว้เป็นทุนกลางของมหาวิทยาลัย และพระราชทานให้มหาวิทยาลัยได้เช่าที่พระคลังข้างที่เพื่อใช้เป็นสถานที่เล่าเรียนและหาผลประโยชน์เป็นกำลังเลี้ยงมหาวิทยาลัยต่อมานั้น พระเดชพระคุณแห่งล้นเกล้าฯ ทาที่สุกมิได้ การงานก็ได้ดำเนินมาโดยลำดับเป็นผลดีดังปรากฏในบันทึกซึ่งกลัตุลเกล้าฯ ถวายขึ้นมาคด้วยกับหนังสือนี้

เมื่อไม่ช้านานมาแล้วได้ทรงพระราชมาริจะให้สอบสวนกันว่าการเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยจะควรตั้งรูปต่อไปประการใด และโปรดเกล้าฯ ไว้ว่าพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทรอาจทรงเป็นกรรมการในงานนี้ได้ดีด้วยพระองค์หนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลพระกรุณาเห็นชอบ โดยพระราชบริหาร จึงได้บันทึกงานขึ้นเพื่อเป็น basis for discussion มิฉะนั้น จะล่งช้า อันงานการของมหาวิทยาลัยย่อมมีรูปที่ต่างกัน โดยวิชาการ แม้จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกรรมการกลางลงไป ก็คงควรพระราชทานอำนาจไว้ให้ตั้งอนุกรรมการพิจารณารายละเอียดอีกชั้นหนึ่ง ส่วนกรรมการกลางควรมิใครบ้างนั้นสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดังจะมีพระราชประสงค์ ข้าพระพุทธเจ้าก็พร้อมที่จะถวายความเห็น.

อนึ่งสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ ได้ทรงพระดำริปฏิบัติงานไว้อย่างหนึ่งเหมือนกัน ซึ่งคิดด้วยเกล้าฯ ว่าได้ทอพระเนตรแล้ว.

การจะควรประการใดสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอพระ

ข้าพระพุทธเจ้า

มหาอำมาตย์เอก

เสนาบดี

บันทึกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการโดยลำดับ เห็นว่าถึงเวลาแล้วที่จะพิจารณาปฏิบัติงานที่ทำอยู่แล้ว และที่จะพึงทำได้ในเวลาต่อไป จึงบันทึกทางการที่น่าจะจัดได้ดังต่อไปนี้

คณแพทยศาสตร์ คณนี้ได้วางรูปขึ้นเป็นยุคโดยคิดรวมทุนกันกับโรคคิเฟลเลอร์มูลนิธิ ดังวิธีการที่ปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้ ไม่คาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอะไรที่สำคัญ นอกจากเพิ่มวิชาสาขางานอย่างเพื่อประกอบ วิชาแพทย์เท่านั้น นับว่าในขั้นนี้ยังไม่มีปัญหาสำคัญอันใดที่จะต้องวินิจฉัย.

คณวิศวกรรมศาสตร์ คณนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปการมาหลายครั้ง จนในที่สุด ณ บัดนี้มีกำหนด เรียน ๔ ปี เป็นขั้นที่ไม่เทียบถึงปริญญา ผู้ที่สอบไล่ได้ตั้งแต่ร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป นับได้ว่าประกาศนียบัตร ขั้นสูง ผู้ที่ได้ตั้งแต่ร้อยละ ๔๐ ขึ้นไป นับได้ว่าชั้นธรรมดา จำนวนนักเรียนทั้งหมด และที่สอบไล่ได้ประกาศ นียบัตรไปแล้วนับแต่พุทธศักราช ๒๔๖๕ ขึ้นมามีคณบัญชาข้างล่างนี้

พุทธศักราช	จำนวนนักเรียน ทั้งหมด	จำนวนนักเรียนที่ ได้ประกาศนียบัตร	หมายเหตุ
๒๔๖๕	๓๐	๓	คณนี้ จำนวนผู้เล่าเรียนทุกชั้นทุกอายุ ตกหมดหัวพระราชอาพาเขตต์
๒๔๗๐	๑๔	๖	
๒๔๗๑	๓๑	๒	
๒๔๗๒	๒๒	๖	
๒๔๗๓	๕๕	ยังไม่ได้สอบไล่	

เมื่อเรียนจบแล้วมีที่ไปคือ กรมรถไฟหลวง, กรมไปรษณีย์โทรเลข, กรมชลประทาน, กรมราชโลห กิจและภูมิวิทยา, กรมอากาศยาน, กรมสาธารณสุข, กรมนคราทร และคามบริษัทางแห่ง เห็นว่าถึงเวลา แล้วที่จะตั้งชั้นปริญญาขึ้น เพราะเครื่องใช้และโรงงานก็มีเกือบจะครบอยู่แล้ว การที่จะคิดตั้งชั้นปริญญา นั้น แปลว่าจะต้องแก้ไขหลักบ้าง และเพื่อเป็นการวินิจฉัยต่อไป จึงได้สอบสวนไปยังบรรดาหนทางการใช้ นักเรียนเหล่านี้ เป็นใจความว่า จะมีทางรับนักเรียนในเวลา ๕ ปีข้างหน้าประมาณสักกี่คน มีขีดชั้น ผลประโยชน์อย่างไรบ้าง และมีความประสงค์จะให้แก้ไขการสอนอย่างใดบ้างหรือไม่ ดังสำเนาที่กลัดมา ข้างท้ายนี้ แต่ยังไม่ใคร่ได้รับตอบ ถ้าจะรอให้ตอบพร้อมกันเกรงจะช้า เห็นควรมอบให้กรรมการรับไป พิจารณา ดังได้กราบทูลไว้ในหนังสือมาแล้ว กรมการคณนั้นก็คงจะต้องมีอนุกรรมการพิจารณาเรื่อง

วิศวกรรมศาสตร์โดยจะเพาะอีกชั้นหนึ่ง เลือกสรรจากหมวดการที่ใช้คนเหล่านี้เป็นอาทิ เน้นว่าคนนี้สำคัญสมควรได้รับการสนับสนุนถัดไปจากคณะแพทยศาสตร์เมื่อมีเงินพอ

คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คนนี้ที่จริงแล้วเป็นงานใหญ่ ควรเป็นสองคน แต่ที่รวมกันเช่นนี้ เพราะในชั้นเดิมเป็นคนสำหรับเตรียมแพทย์และเตรียมวิศวกรรม ถึงแม้เวลานี้ในจำนวนนักเรียนทั้งหมด ๑๕๘ คน ก็ยังเป็นนักเรียนประเภทเตรียมแพทย์เสีย ๔๖ คน อีก ๔๕ คนเป็นนักเรียนฝึกหัดครูมัธยมของกระทรวงธรรมการ ซึ่งได้ยกเลิกระเบียบการฝึกหัดครูมัธยมที่สวนกุหลาบวิทยาลัย โอนให้มาขึ้นอยู่ในมหาวิทยาลัยแทนเมื่อ ๒๔๗๓ เพื่อว่าในกาลต่อไปจะได้เป็นการประหยัดรายจ่าย และส่งเสริมฐานะของครูให้ดีขึ้นอีกบ้างเล็กน้อย ผู้ที่คิดจะเรียนอักษรศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์แท้ๆ โดยมีได้หวังจะเตรียมแพทย์หรือเป็นครูมัธยมกัน นับว่ายังมีน้อยนัก.

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คนนี้ทราบกันอยู่แล้วว่าเป็นต้นข้าวของมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมาเนื่องด้วยเหตุการณ์บางอย่าง การงานร่วंगโรยลง พิเคราะห์ดูเห็นว่าเป็นเหตุด้วยหลักสูตรพื้นเดิม เพิ่มเติม คัดทอน โดยไม่มีวัตถุประสงค์อันใด แท้จริงประโยชน์ของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ในชั้นเดิมนั้นก็สำหรับกระทรวงมหาดไทยเป็นข้อใหญ่ จึงได้ปรึกษาหารือกับกระทรวงมหาดไทย คิดแก้หลักสูตรให้เหมาะสำหรับข้าราชการมหาดไทย แต่ยังมีพันจะสำเร็จ มีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนเกิดขึ้นคัดหนทางของนักเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ จึงได้ขอพระราชทานงดรับนักเรียนใหม่ และตั้งเกณฑ์ว่า เมื่อนักเรียนที่ค้างอยู่หมดไปแล้ว ก็จะเลิกคณะนี้เสีย ะวางนี้มีเทศาและข้าราชการมหาดไทยหลายคนร้องทุกข์ในการที่จะเลิกคณะรัฐประศาสนศาสตร์ น่าจะให้คณะกรรมการพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่าจะมีประโยชน์อะไรหรือไม่ที่จะไม่เลิก หรือว่าจะควรจัดใหม่ประการใด ความที่ไม่ควรลืมน้อยอยู่ ๓ ประการ คือ :-

๑) วิชารัฐประศาสนที่จัดขึ้นไว้สำหรับกระทรวงมหาดไทยในชั้นเดิม และแก้ไขต่อมาเป็นลำดับนั้น มิได้เทียบถึงชั้นปริญญา

๒) การอบรมผู้ที่เข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทย ที่เคยทำกันมาในคณะรัฐประศาสนศาสตร์นั้น ไม่ใช่ Theory หรือ General Principle แต่เป็นการสอน ให้ทำสิ่งนั้น สิ่งนี้ โดยจะเพาะ เข้าลักษณะเทคนิคยิ่งกว่า academic.

๓) ที่จะนึกว่า Theory ของวิชาปกครองหัวเมือง หรือแม้วิชาที่จะรับราชการซึ่งมีรูปเป็น Bureaucracy เช่นของเรานี้ จักได้แก่ Political Science ของฝรั่งนั้น เป็นความคิดที่ผิด.

เพราะฉะนั้นถ้าจะยกหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นสู่ฐานะแห่งปริญญาแล้ว น่าจะต้องคิดหาทางอื่น นอกจาก ๓ ข้อ ที่กล่าวมาแล้วนี้,

ยังมีช่องทางหนึ่งที่มาหาวิทยาลัยอาจเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้ ก็คือด้วยการตั้งคณาจารย์ ซึ่งอาจแก้ไขปัญหาที่ได้ปรากฏไว้ในคณาจารย์ศาสตราจารย์ได้บางส่วน และถึงอย่างไรก็ตาม การเรียนกฎหมายชั้นสูงในนานาประเทศย่อมนิยมให้เรียนในมหาวิทยาลัยยิ่งกว่าอื่น แต่เรื่องนี้กระทรวงยุติธรรมทำอยู่แล้ว กระทรวงธรรมการก็ไม่ปรากฏว่าจะกราบบังคมทูลขอพระราชทานให้ขึ้นใจแย่งเอามา ที่ปรากฏในที่นี้ ก็เพราะเป็น Legitimate field of action ของมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งเท่านั้น คงได้กราบบังคมทูลไว้ครั้งหนึ่งในอภิรัฐมนตรีสภาแล้ว,

วิชาอื่นๆ นอกจากนี้ยังไม่ควรคิด เพราะคงจะต้องลงทุนรอนอีกมากมาย จริงอยู่ในวิชาเช่นเพาะปลูก เป็นต้น ย่อมรู้สึกกันว่าเป็นวิชาที่ควรแก่เมืองไทยมาก แต่เมื่อไม่มีเงินก็ย่อมทำไม่ได้ด้วยเอง และถึงอย่างไรก็ดี วิชาเพาะปลูกอันจะพึงสอนในมหาวิทยาลัยนั้นย่อมเป็นชั้นสูง อันไม่ควรเกิดขึ้นก่อนที่จะมีรากอันมั่นคงในชั้นประถมและมัธยมศึกษา และที่สำคัญที่สุดก็คือ ต้องมีรากมั่นคงในความนิยมและอรรถาธิบายของพลเมืองเสียก่อน.

เงินทุน เงินทุนของมหาวิทยาลัยเวลานี้มีอยู่หกแสนบาทเศษ เป็นเงินเหลือจากการสร้างพระบรมรูปทรงม้าที่พระราชทานมา รวมทั้งดอกเบี้ยที่ได้ และค่าเช่าที่ดิน และห้องแถวทั้งปวงของมหาวิทยาลัย เงินนี้ตามพระราชประสงค์ที่ปรากฏในประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ร.ศ. ๑๒๙ ว่าพระราชทานให้เป็นทุนในการจัดโรงเรียน แต่กรมการจัดการโรงเรียนได้ตั้งความจำนงไว้ในเวลานั้นว่าจะใช้เฉพาะแต่การก่อสร้าง กระทรวงพระคลังมหาสมบัติผู้รักษาเงินจึงถือเป็นระเบียบจ่ายเงินทุนนี้แต่เฉพาะการก่อสร้าง แต่ก็ไม่เคร่งครัดนัก เพราะให้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายอย่างชะงัดด้วยเหมือนกัน.

เห็นว่าเป็นเวลาสมควรที่จะพยายามหาผลประโยชน์ให้ทุนนี้ออกเงยทันความต้องการที่จะมีต่อไปอีกมากในกาลข้างหน้า จึงได้ร่างระเบียบการจ่ายเงินทุนมหาวิทยาลัยขึ้น ขอให้กระทรวงพระคลังฯ พิจารณาดังสำเนาข้างท้ายนี้ กระทรวงพระคลังฯ ชักข้ออ้างว่าผิดพระราชประสงค์ที่จะให้เป็นทุนในการจัดโรงเรียน การจ่ายหาเงินทุนหาผลประโยชน์เช่นที่ขอนี้ แท้จริงมิใช่อื่นไกลอันใดนอกจากเป็นอุบายที่จะให้รายได้มากขึ้นกว่าการฝากแบงก์ร้อยละ ๔ ต่อปี ทั้งถ้าจะเทียบแบบแผนนานาประเทศ ก็ไม่มีหลักการแห่งการครอบงำทุนของมหาวิทยาลัยในประเทศอื่นๆ ไม่น่าจะมีทางรังเกียจได้ เพราะฉะนั้นน่าจะให้กรมการพิจารณาเรื่องนี้เสียด้วย.

๒๙๒

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๓

ระเบียบการเบิกจ่ายเงินทุน
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะแห่งเงินทุน

๑. เงินจำนวนนี้เป็นเงินเรียไรที่เหลือจากการสร้างพระบรมรูปทรงม้า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชอุทิศพระราชนิพนธ์ไว้เป็นทุนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อครั้งยังมีฐานะเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้นแล้ว กับคอกเบี้ยฝากธนาคาร และค่าเช่าที่ดิน และห้องแถวทั้งปวงของมหาวิทยาลัย.

การจ่ายเงินทุน

๒. เงินทุนจะจ่ายได้สำหรับการต่อไปนี้

- (ก) การก่อสร้างถาวรวัตถุ อันจะใช้เป็นสถานที่เล่าเรียนของมหาวิทยาลัย หรือเกี่ยวเนื่องกับการนั้น.
- (ข) การตกแต่งและสร้างเพิ่มเติมของเก่าสำหรับถาวรวัตถุทั่วไปของมหาวิทยาลัย รวมทั้งการติดไฟฟ้า ติดท่อน้ำ ซึ่งจะทำให้สถานที่เหล่านั้นใช้งานได้จริงๆ.
- (ค) การทำพื้นที่ในบริเวณมหาวิทยาลัยแผนกประมุขวันให้เรียบร้อย เช่นการขุดดินและถมที่ราบใหญ่ การทำถนน และสะพานถาวรสำหรับใช้ยานพาหนะได้.
- (ง) การตั้งตำแหน่งศาสตราจารย์ทำการทดลอง และค้นคว้าหาความรู้ คือ ในศิลปวิทยาแผนกใดๆ เพื่อความเจริญแห่งการศึกษาของมหาวิทยาลัยก็ดี การเกื้อกูลการศึกษาของนักเรียนที่เฉียบแหลม และอาจารย์ที่จะได้ไปเรียนต่อก็ดี.

การหาผลประโยชน์

๓. อาศัยเหตุที่จำเป็นจะต้องสร้างถาวรวัตถุมากขึ้นในกาลข้างหน้า ซึ่งจะต้องหาเงินสำรองไว้ให้เพียงพอ (กับการนั้น) ประการหนึ่ง และอาศัยเหตุที่สถานที่ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกว้างขวางใหญ่โต และส่วนหนึ่งอยู่ในทำเลค้าขาย ซึ่งควรคิดอุปนายหาผลประโยชน์จากพื้นที่มาบำรุงมหาวิทยาลัยต่อไปอีกประการหนึ่ง จึงเห็นว่ถึงกาลอันสมควรแล้วที่จะดำริเรื่องนำเอาเงินทุนมาหาผลประโยชน์ในทางที่เป็นหลักฐานมั่นคง และให้ได้ผลออกเงยกว่าที่ได้อยู่แล้วในเวลาบัดนี้ เพราะฉะนั้นให้สงวนเงินรายนี้ไว้หาผลประโยชน์ดังกล่าวแล้วได้เป็นจำนวนไม่เกินกว่าร้อยละ ๒๐ แห่งเงินทุนที่มีอยู่ในขณะที่จะลงทุนหาผลประโยชน์.

การพิทักษ์รักษาเงินทุน

เพื่อความมั่นคง กระทรวงธรรมการจะได้นำเงินทุนที่มีอยู่ตั้งแต่มีฝากไว้ต่อกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แยกเป็นเงินฝากประจำส่วนหนึ่ง และฝากเพื่อถอนในเหตุต่างๆ ดังกล่าวแล้วอีกส่วนหนึ่ง.

เครื่องประกอบการสอน

๔. ความตกลงเดิมในเรื่องการซื้อเครื่องประกอบการสอนและทดลองที่เป็นการจรรยา ถ้าเป็นจำนวนเกินกว่า ๓,๐๐๐ บาท ให้เบิกในเงินทุนได้นั้น เป็นอันยกเลิก ต่อไปการซื้อเครื่องประกอบการสอนและทดลองเป็นอันจ่ายจากงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น เว้นแต่ถ้าเครื่องประกอบการสอนนั้นๆ เป็นเครื่องใหญ่และถาวร ไม่มีเงินหลวงในงบประมาณพอที่จะซื้อได้ ซึ่งเสนานบคิกระทรวงธรรมการได้พิจารณาเห็นชอบพร้อมกับผู้บัญชาการมหาวิทยาลัยแล้ว จึงยอมให้ใช้เงินทุนเป็นพิเศษ.

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ.๒๔๓๐

วันที่ ๓๕๕๑ ๘๕๓๒

ที่ ๓๕๕/๑๓๔๐๒

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

อนุสนธิตามหนังสือข้าพเจ้ากราบบังคมทูลพระกรุณาที่ ๓/๑๓๓๑ ลงวันที่ ๑๔ เดือนก่อน
ทูลเกล้าฯ ถวายบันทึกเรื่องจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งไปรบกเกล้าฯ ให้เสนออธิรัฐมนตรี และเป็นอันตกลงว่า
จะทรงตั้งกรรมการ ตามความเห็นถวายที่ประชุม คือ

- ๑) พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ประธานกรรมการ
- ๒) พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ กรรมการ
- ๓) ผู้แทน ก.ร.พ. กรรมการ
- ๔) ผู้แทนกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กรรมการ
- ๕) ผู้แทนกระทรวงธรรมการ กรรมการ

เพื่อให้สิ้นสงสัย ขอประทานสรุปหน้าที่ของกรรมการดังนี้ ดังต่อไปนี้

- ๑) พิจารณารฐานของมหาวิทยาลัย เช่น ปัญหาว่า มีสิทธิในทรัพย์สินของคนเพียงไร เกี่ยวข้อง
กับรัฐบาลอย่างไร จะควรในชาเรเตอร์หรือยัง เป็นต้น
- ๒) พิจารณาการปกครองมหาวิทยาลัย - เวลานี้มีกรรมการที่ปรึกษา แต่กระทรวงธรรมการ
บัญชาการโดยตรง ทั้งธุรการและวิชาการ ต่อไปจะจัดรูปใด ทั้งนี้ย่อมต้องอนุโลมตาม
ข้อตกลง ข้อ ๑ สุดแต่จะเป็นประการใด
- ๓) พิจารณาว่า วิชาการที่ปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้ จะควรแก้ไขอย่างไรบ้าง
- ๔) ควรให้พิจารณาการทั้งนี้ประกอบด้วยพระคำวิสมเด็จเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขล
านครินทร์
- ๕) ควรพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เชิญข้าราชการหรือใครมาสมทบเป็นกรรมการ
พิจารณาปัญหาวิชาการต่างๆ ได้

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้เชิญกระแสพระบรมราชโองการให้พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ทรง
ทราบแล้ว ทรงยินดีรับฉลองพระเดชพระคุณ

ขอเจ้าคุณได้โปรดนำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท จะควรประการใด
สุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

 มหาอำมาตย์เอก
เสนามติ

๒๒๓๕

ที่ ๑๕๕/๕๔๓๔

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๔

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

อนุสนธิพระราชหัตถเลขาที่ ๒/๑๓๐ ลงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๗๒ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ทรงรับนักเรียนรัฐประศาสนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามที่ข้าพเจ้ากราบบังคมทูลขอร้องขึ้นไปโดยเหตุ ก.ร.พ. เห็นวิชานี้ไม่ใช่วิชาชีพโดยตรง ไม่เข้าทางบัญญัติข้อใดของพระราชบัญญัติ นั้น นักเรียนที่สอบไล่วิชานี้ได้ไม่มีฐานะได้รับความยกเว้นประการใด นอกจากที่เรียนค้างอยู่แล้วจะอนุโลมให้ถือเท่าชั้นราษฎรจะเพาะตัวนั้น ข้าพเจ้าได้สั่งปฏิบัติการตามกระแสพระบรมราชโองการแล้ว.

ต่อมาเมื่อมีสหเสวกบาลและข้าราชการฝ่ายปกครองท้องที่หลายคนมาร้องทุกข์ในการที่จะไม่มีนักเรียนรัฐประศาสนอีกต่อไป ครั้นเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีกรรมการดำรงการมหาวิทยาลัยขึ้น ข้าพเจ้าจึงขอให้กรรมการพิจารณาข้อร้องเรียนนี้ดูอีกถ้าเห็นว่ามีมูลจะได้ความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณากรรมการได้สอบสวนผู้แทน ก.ร.พ. ซึ่งมานั่งประชุมอยู่ ได้ความว่า มติของ ก.ร.พ. ที่ไม่ยกย่องนักเรียนรัฐประศาสนนั้น เกิดจากปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทยคนก่อนแสดงปรารถนาของกระทรวงมหาดไทยว่า ไม่ต้องการนักเรียนพวกนี้ กรรมการจึงได้เชิญผู้แทนกระทรวงมหาดไทยมาหารืออีกครั้งหนึ่ง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าฯ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยโปรดให้อธิบดีกรมพลำภังค์มาเข้าประชุม ผู้แทนกระทรวงมหาดไทยใหม่แถลงความเห็นว่าการกระทรวงมหาดไทยยังต้องการนักเรียนรัฐประศาสนอยู่เสมอ กรรมการจึงได้ปรึกษาหารือกัน เห็นพร้อมกันว่าควรจะได้รับนักเรียนรัฐประศาสนอีก แต่ควรยกย่องผู้สำเร็จวิชานี้เท่าเทียมกับชั้นสัญญาบัตร และแก้ไขวิชาขั้นต้นสำหรับผู้ที่จะเข้ามาสมัครเสียบ้าง ความพิศการแจ้งอยู่ในลายพระหัตถ์ประธานกรรมการซึ่งได้กลัดสำเนามาข้างท้ายจดหมายนี้.

ข้าพเจ้าได้พิจารณาข้อปัญหานี้ตลอดแล้ว ความขัดข้องของกระทรวงธรรมการในชั้นเดิมก็เนื่องจาก ก.ร.พ. ไม่ยอมให้ความยกย่องแก่นักเรียนรัฐประศาสน ครั้นบัดนี้ปรากฏว่าความไม่ยกย่องนั้นหมดสิ้นไปแล้ว ความขัดข้องของข้าพเจ้าก็เป็นอันพ้นไปด้วยเหตุจกั ส่วนการที่จะได้รับอีกนั้นก็ไมยาก เพราะชั้นเดิมยังมีได้สั่งหรือประกาศให้เลิกคนรัฐประศาสนศาสตร์ ได้สั่งไว้แต่เพียงให้ทรงรับนักเรียนใหม่เท่านั้น. เพราะฉะนั้นถ้าจะกลับรับอีก ก็ไม่ต้องแก้ระเบียบหรือถอนค่าแต่อย่างใด ข้าพเจ้าจึงขอพระบรมราชานุญาตรับนักเรียนใหม่ตั้งแต่ต้นศกหน้าเป็นต้นไป.

ขอได้ความกราบบังคมทูลพระกรุณา เเรียนพระราชปฏิบัติ การจะควรประการใด สุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

 มหาอำมาตย์เอก
เสนาบดี

ที่ ๕๐๐/๕๓๔๔

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๔

ทูล พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัติ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ด้วยตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกรรมการชำระรูปการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นนั้น กรรมการได้ประชุมหารือที่จะแก้ไขวางรูปการใหม่ตลอดมา แต่ในระหว่างประชุมกันปรากฏความที่จำเป็นต้องกราบบังคมทูลก่อนรายงานใหญ่อย่างหนึ่ง คือปัญหาเรื่องคณรัฐวุฒิสภาศาสตราจารย์ จึงขอส่งฉะเพาะรายงานเรื่องคณนี้มาก่อน เพื่อจะได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาเรียนพระราชบัญญัติต่อไป

คณรัฐวุฒิสภาศาสตราจารย์นี้ ต้องนับว่าเป็นคนสำคัญในมหาวิทยาลัยเพราะเมื่อก่อนสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย การสอนกฎหมายระเบียบการปกครองบ้านเมืองและการอบรมนักเรียนให้มีความสามารถ และมีนิสัยเหมาะที่จะออกไปรับราชการในทางปกครองและทางสรรพากร เป็นหน้าที่และความจำนงของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นส่วนใหญ่ และได้มีนักเรียนออกไปรับราชการเป็นจำนวนมาก ปรากฏว่าผู้ที่ได้เล่าเรียนสำเร็จไปแล้ว มีความรู้ความสามารถรับราชการเป็นที่พอใจเจ้ากระทรวงตลอดมา โดยมากรับราชการในกระทรวงมหาดไทย โดยแจกจ่ายไปตามหัวเมือง ในชั้นต้นมักจะสำรองในตำแหน่งต่ำ เมื่อมีตำแหน่งนายอำเภอว่างก็ได้เลื่อนขึ้นเป็นนายอำเภอ แล้วเลื่อนขึ้นเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ตลอดจนเป็นสมุหเทศาภิบาล นับว่าคณรัฐวุฒิสภาศาสตราจารย์ได้ทำประโยชน์ให้แก่แผ่นดินเป็นอันมาก ผู้ที่นิยมและสมัครเข้าเป็นนักเรียนในคณนี้ก็มีมากตลอดมา ครั้นเมื่อมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนขึ้น ฐานะของคณนี้ก็เปลี่ยนแปลงไป มีปัญหาเกิดขึ้นว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมและเรียนจบหลักสูตรคณรัฐวุฒิสภาศาสตราจารย์แล้ว เมื่อเข้ารับราชการจะเทียบกับข้าราชการที่ได้สอบไล่ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนชั้นใด คือประกาศนียบัตรของมหาวิทยาลัยที่ให้แก่นักเรียนคณนี้มีค่าเพียงใด ก.ร.พ. ไม่ยอมเทียบให้นักเรียนเหล่านี้เท่ากับผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นสัญญาบัตรตามพระราชบัญญัติ ให้เทียบเพียงชั้นราชบุรุษเท่านั้น ผู้แทน ก.ร.พ. ได้สอบถามทางกระทรวงมหาดไทยได้ความว่าผู้ที่สอบไล่ได้คณรัฐวุฒิสภาศาสตราจารย์เมื่อเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทยในชั้นต้น ได้รับตำแหน่งชั้นเสมียนพนักงานหรือปลัดอำเภอ ได้รับพระราชทานเงินเดือน ๓๐ - ๔๐ บาท ทั้งกระทรวงมหาดไทยก็ไม่ผู้จะต้องการนักเรียนเหล่านี้สัก ดังนั้นทำให้ ก.ร.พ. เข้าใจว่านักเรียนที่ได้รับประกาศนียบัตรไปแล้วมีภูมิรู้ต่ำ จึงได้คัดค้านไปตั้งนั้น.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่ได้เรียนวิชาคณรัฐวุฒิสภาในมหาวิทยาลัยเสียเปรียบผู้ที่ไปสมัครราชบุรุษโดยตรง คือถ้าจะเทียบผู้ที่เรียนในโรงเรียนมัธยมร่วมชั้นกันมาจนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๕ ไปเข้าสอบราชบุรุษได้

ที่เดียว แล้วรับราชการในตำแหน่งสารองราชบุรุษ ๑ ปี และตำแหน่งราชบุรุษอีก ๒ ปี เข้าสอบชั้นสัญญาบัตรได้ รับตำแหน่งสัญญาบัตรเงินเดือน ๔๐ บาท ส่วนผู้ที่เข้ามหาวิทยาลัยนั้นต้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้วจึงไปเข้ามหาวิทยาลัยเรียนวิชารัฐประศาสน ๓ ปี ในปีนี้นักเรียนรัฐประศาสนยังอยู่ชั้น ๓ นั้น ผู้ที่เป็นนักเรียนร่วมชั้นกันมาแต่ไปสมัครสอบราชบุรุษโดยตรงได้รับตำแหน่งสัญญาบัตรเงินเดือน ๔๐ บาทแล้ว กว่าผู้ที่ได้เรียนในมหาวิทยาลัยจะได้รับเงินเดือน ๔๐ บาท ผู้ที่ไม่ได้เรียนในมหาวิทยาลัยอาจได้เงินเดือนกว่า ๑๐๐ บาทแล้ว การที่ได้เรียนในมหาวิทยาลัยกลายเป็นการเสียเปรียบไป

เมื่อเป็นดังนี้แล้ว ก็ไม่มีผู้ใดสมัครเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ในมหาวิทยาลัยอีกต่อไป จริงอยู่เมื่อคิดให้ตกลงไปแล้ว น่าจะเห็นได้ว่าผู้ที่ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย และได้รับการอบรมในโรงเรียนชั้นสูง เช่นนี้ย่อมต้องมีภูมิรู้กว้างกว่า ทั้งอุปนิสัยและความสามารถย่อมต้องดีกว่าและเหมาะสมแก่ตำแหน่งสูงมากกว่า ผู้ที่ไม่ได้เข้ามหาวิทยาลัย ถึงจะมีทางขึ้นช้ากว่าก็อาจไปได้สูงกว่าในเบื้องหน้า แต่คน โดยมากหาคิดเช่นนั้นไม่ ย่อมแสวงหาหนทางที่จะได้เงินเดือนเลี้ยงชีพให้ได้เร็วที่สุด จึงไม่ยอมเข้ามหาวิทยาลัย อยากไปทางที่เร็วและสะดวกมากกว่า

แท้จริงการที่ ก.ร.พ. ตัดสินเช่นนั้นก็หายุติธรรมไม่ ซึ่งเนื่องมาจากความเข้าใจผิด กรรมการเห็นว่า ก.ร.พ. คงมิได้พิจารณาหลักสูตรของรัฐประศาสนศาสตร์โดยละเอียด เห็นเสียว่าเมื่อผู้เรียนสำเร็จไปแล้ว ได้รับตำแหน่งเพียงชั้นเตรียมเสมียนพนักงานหลักสูตรก็คงค่า ที่เรียกประเภทวิชาที่สอนกันว่ารัฐประศาสนศาสตร์ (ตามภาษาอังกฤษว่า Political Sciences) นั้นหาตรงกับวิชาการเมืองชั้นสูงที่สอนกันในมหาวิทยาลัยไม่ แต่ต้องได้พิจารณาหลักสูตรของคณะรัฐประศาสนศาสตร์โดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่าผู้สอบได้รับประกาศนียบัตรคณะรัฐประศาสนศาสตร์นั้น ได้เข้าเรียนวิชาชั้นสูงหลายอย่างและกว้างขวาง ซึ่งผู้ที่ได้รับแต่การอบรมในกระทรวงทบวงการ ไม่มีโอกาสจะได้เรียนให้เท่ากันเป็นอันขาด.

กรรมการดำรงรูปการมหาวิทยาลัยได้เชิญผู้แทนกระทรวงมหาดไทยมาประชุมพิจารณาเรื่องนี้ ตามคำแถลงของผู้แทนปรากฏว่ากระทรวงมหาดไทยเคยถือว่าผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรรัฐประศาสนศาสตร์แล้วมีภูมิความรู้สมควรได้รับตำแหน่งชั้นนายอำเภอ การที่ต้องรับตำแหน่งสารองราชการหรือปลัดอำเภอก่อนนั้น ก็เพื่อจะให้มีโอกาสได้ทำการฝึกหัดและแสดงความสามารถเสียก่อนประการหนึ่ง และด้วยเหตุที่ตำแหน่งนายอำเภอยังไม่ว่างอีกประการหนึ่ง เมื่อมีตำแหน่งนายอำเภอว่างก็บรรจุได้ทีเดียว ดังนั้นเป็นอันว่ากระทรวงมหาดไทยได้เคยนับผู้ที่มีประกาศนียบัตรรัฐประศาสนศาสตร์เทียบเท่าชั้นสัญญาบัตรมาแล้ว และเวลานี้ก็รับรองได้ว่าข้าราชการที่ได้รับการอบรมในกระทรวงและสอบไล่ชั้นสัญญาบัตรได้แล้ว ถ้าจะว่าถึงภูมิรู้อย่างกว้างแล้วผู้นักเรียนรัฐประศาสน ไม่ได้

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ได้ผู้ที่เรียนวิชารัฐประศาสนในมหาวิทยาลัยจบหลักสูตรมารับราชการอีกต่อไปแล้ว กระทรวงมหาดไทยจะรู้สึกขาดประโยชน์อย่างสำคัญ สมควรได้มีการสอนวิชานี้ต่อไปอีก และผู้ที่เรียนสำเร็จแล้วควรนับเทียบกับผู้สอบชั้นสัญญาบัตรได้ทีเดียว ผู้แทน ก.ร.พ. ในคณะกรรมการนี้เห็นพ้องด้วยกับมติของผู้แทนกระทรวงมหาดไทยทุกประการ กรรมการจึงได้มีหนังสือชี้แจงเหตุผลและได้ส่งหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรไปยัง ก.ร.พ. ขอให้พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ก.ร.พ. ได้ตอบมาว่าเห็นสมควรให้มีการสอนวิชานี้ต่อไป และผู้ที่เรียนสำเร็จแล้วสมควรได้รับตำแหน่งชั้นสัญญาบัตรได้ แต่ขอให้แก้ไขคือให้รับนักเรียนที่สอบไล่ได้ประโยชน์มัธยมบริบูรณ์ แทนที่จะรับนักเรียนที่เรียนจบมัธยม ๖ อย่างแต่ก่อน และขอให้คำริการอบรมนักเรียนสำหรับรับราชการกระทรวงอื่นๆ ด้วย

ในข้อที่จะให้รับนักเรียนผู้สอบไล่ได้ประโยชน์มัธยมบริบูรณ์นั้น มหาวิทยาลัยได้เคยเกิดอยู่แล้ว หากแต่ก่อนยังมีนักเรียนชั้นนี้น้อย จึงต้องรับนักเรียนที่มีความรู้เพียงชั้นมัธยมปีที่ ๖ แต่เวลานี้ มีนักเรียนที่สอบไล่ได้ประโยชน์มัธยมบริบูรณ์มากขึ้นทุกปี เป็นอันว่าจะปฏิบัติตามคำแนะนำของ ก.ร.พ. ได้ไม่ขัดข้อง ส่วนการอบรมสำหรับกระทรวงอื่นๆ นั้น หลักสูตรที่มีอยู่แล้วนี้คลุมกว้างอยู่แล้ว มีแต่จะเพิ่มเติมหรือดัดแปลงบ้างเล็กน้อยให้เหมาะแก่ผู้ที่จะไปรับราชการในกระทรวงอื่นนอกจากมหาดไทยเท่านั้น เป็นอันว่าทำได้

เมื่อได้พิจารณาโดยละเอียดเป็นอันเข้าใจกันเช่นนี้แล้ว กรรมการจึงเห็นพร้อมกันว่าควรจะให้มีการสอนวิชานี้ขึ้นอีกต่อไป

(ลงพระนาม)

รังสิต

ประธานกรรมการ

ด่วนที่สุด

ที่ นร ๐๑๐๖/๒๐๕๗

๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔

สกอ.	30807
วันที่ 15 ธ.ค. 2554	13.38

1๗๐/

สำนักนายกรัฐมนตรี 17. ๕๙ ๕/
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

เรื่อง ขอร้องการขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย”

แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๕๐๓(๓)/๑๕๐๘๔
ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา
รับที่ 5768
วันที่ 15 ธ.ค. 54 เวลา 1๙.๕๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ขอความเห็นถึงความเหมาะสมและคำแนะนำในการขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการนำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักนายกรัฐมนตรีพิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยกับกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจะเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติที่ทรงมีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ในด้านการศึกษาและระบบอุดมศึกษาของประเทศไทยในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ)
ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักกฎหมายและระเบียบกลาง
โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๒๖๙๔
โทรสาร ๐ ๒๒๘๒ ๗๘๙๖

ด่วนที่สุด

ที่ รถ ๐๐๐๔/๑๔

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
รหัสเรื่อง : ส3890 (ส๐๑)
วันที่ : ๒155/55
วันที่ : 06 ม.ค. 55 เวลา : 9:05

ราชบัณฑิตยสถาน
สนามเสือป่า เขตดุสิต
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

๕ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง การถวายพระสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๕๐๘/๒๘๙๐๒ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๔

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๕๐๓(๓)/๑๕๐๘๓ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

๒. สำเนาหนังสือราชบัณฑิตยสถาน ด่วนที่สุด ที่ รถ ๐๐๐๔/๑๔๗๒ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๔

ตามหนังสือที่อ้างถึง ขอให้ราชบัณฑิตยสถานให้ความเห็นเรื่องการถวายพระสมัญญา “พระบิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพ เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีภายในวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๕ ความละเอียดดังอ้างถึง นั้น

ราชบัณฑิตยสถานพิจารณาแล้ว เห็นควรขอพระราชทานถวายพระราชมัญญาแด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพ ว่า “พระบิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” เนื่องจากเป็นพระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อมีผู้กราบบังคมทูลขอพระราชทานถวายพระราชมัญญาว่า “บิดาแห่ง...” จะโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ว่า “พระบิดาแห่ง...” เสมอ

อนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีหนังสือสอบถามเรื่องดังกล่าวมายังราชบัณฑิตยสถานแล้วครั้งหนึ่ง ดังปรากฏรายละเอียดในสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑ ซึ่งราชบัณฑิตยสถานได้มีหนังสือตอบไปแล้ว ดังปรากฏรายละเอียดในสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ หากมีพระบรมราชวินิจฉัยประการใดขอได้โปรดแจ้งให้ราชบัณฑิตยสถานทราบด้วย จักขอบคุณยิ่ง.

ขอแสดงความนับถือ

กนกวรรณ ชูชัยยะ

(นางสาวกนกวรรณ ชูชัยยะ)
เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

กองศิลปกรรม

โทร. ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๖๖-๗๐ ต่อ ๓๐๒๖

โทรสาร ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๘๕

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ripub@royin.go.th

ที่ ๑๕๐๓(๓)/๑๕๐๔๓

ที่ ศธ ๐๕๐๓(๓)/๑๕๐๔๓

ราชบัณฑิตยสถาน
รับที่ 3281
วันที่ 6 ส.ค. 2554
13.25

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
๓๒๘ ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี
กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอรื้อหรือการขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

เรียน เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รายงานการค้นคว้าบทสรุป เรื่อง เหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก โดย รองศาสตราจารย์สุพล ศรีบุญทรง
๒. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ

เนื่องจากวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๕ เป็นวันครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ในโอกาสดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ จะดำเนินการขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เพื่อเฉลิมพระเกียรติในพระราชกรณียกิจด้านการอุดมศึกษาและระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยให้ปรากฏยังยืนสืบไป โดยกระทรวงศึกษาธิการกำหนดจะนำเรื่องให้คณะรัฐมนตรีเห็นชอบการขอพระราชทานถวายพระสมัญญาหลังวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อเฉลิมพระเกียรติถวายพระสมัญญานามก่อนวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๕

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ดังนี้

๑. ขอความเห็นจากหน่วยงานของท่านว่าการขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในขั้นนี้ มีความเหมาะสมหรือมีคำแนะนำเพิ่มเติมเป็นประการใด เพื่อกระทรวงศึกษาธิการจะได้ประมวลความเห็นของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

๒. เพื่อโปรดพิจารณาถ้อยคำการใช้คำราชาศัพท์ในเอกสารรายงานการค้นคว้าบทสรุป เรื่อง เหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก โดยรองศาสตราจารย์สุพล ศรีบุญทรง

เพื่อจัดทำเป็นเอกสารรายงานการค้นคว้าที่ถูกต้องตามหลักภาษาประกอบการพิจารณาการขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม ทั้งนี้หากไม่ขัดข้องขอความกรุณาได้โปรดตอบข้อหารือภายในวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๔ ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ปณิธิ รัตนานุกุล)

เรียน เลขาธิการกรม

รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปฏิบัติราชการแทนเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา
ขอหารือการขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม

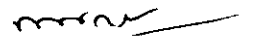
“บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แต่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร
อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก กรุณาตอบรับภายในวันที่
๑ ธันวาคม ๒๕๕๔ มาเพื่อพิจารณา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดนำเสนอเลขาธิการ
ราชบัณฑิตยสถานเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป.

ทศพร
๒ ธค ๕๔

รับและลงนามแล้ว

เพื่อโปรดพิจารณา

(นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ)

เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

เรียน เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

แนบเอกสารขอเสนอขอรับพระสมัญญานาม

และใบปลิวจากกองบรรณาธิการ รก. วันที่ ๒ ธค ๕๔

จึงไม่สมควรขอรับพระสมัญญานามได้ ขอเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

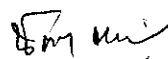
ที่ปรึกษาเจ้ากระทรวงศึกษา

สำนักงานนโยบายและแผนการอุดมศึกษา

โทร. ๐ ๒๖๑๐ ๕๓๖๒

โทรสาร ๐ ๒๖๔๔ ๕๙๑๖

เพื่อโปรดพิจารณา

ขอเสนอขอรับพระสมัญญานาม
และใบปลิวจากกองบรรณาธิการ รก. วันที่ ๒ ธค ๕๔
จึงไม่สมควรขอรับพระสมัญญานามได้

๑๐๐๘-๕๔/๑๘

(นางสาวศิริพร อินทรเชียรศิริ)

ผู้อำนวยการกองศิลปกรรม

๗ ธ.ค.

นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ

เลขาธิการกรม

- 7 S.A. 2554

(นายบัณฑิต ตั้งประเสริฐ)

รองเลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

- 7 ธ.ค. 2554

สำเนา

ด่วนที่สุด

ที่ รธ ๐๐๐๔/๑๕๓/๒

ราชบัณฑิตยสถาน
สนามเสือป่า เขตดุสิต
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

๗๐ ธันวาคม ๒๕๕๔

เรื่อง การขอพระราชทานถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย”
แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๕๐๓(๓)/๑๕๐๘๓ ลงวันที่ ๒๔
พฤศจิกายน ๒๕๕๔

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานการค้นคว้าบทสรุป เรื่อง เหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญานาม “พระ
บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
ที่ราชบัณฑิตยสถานปรับแก้ไขถ้อยคำ

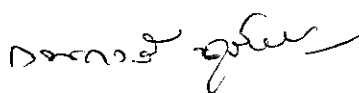
ตามหนังสือที่อ้างถึง ขอให้ราชบัณฑิตยสถานพิจารณาเรื่องที่กระทรวงศึกษาธิการจะขอพระ
ราชทานถวายพระราชสมัญญา “บิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม
พระบรมราชชนก ในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพ จึงขอความอนุเคราะห์ให้ราชบัณฑิตย-
สถานพิจารณาความเหมาะสมในการขอพระราชทานถวายพระราชสมัญญานามดังกล่าว และขอให้พิจารณา
ถ้อยคำการใช้คำราชาศัพท์ในรายงานการค้นคว้าบทสรุป เรื่อง เหตุอันควรขอพระราชทานถวายพระสมัญญา
นาม “พระบิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” แด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ความ
ละเอียดดังอ้างถึง นั้น

ราชบัณฑิตยสถานพิจารณาแล้ว เห็นควรขอพระราชทานถวายพระราชสมัญญาแด่สมเด็จพระ
มหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการพระราชสมภพ ว่า
“พระบิดาแห่งการอุดมศึกษาไทย” และได้พิจารณาถ้อยคำในรายงานการค้นคว้าบทสรุปฯ แล้ว ดังปรากฏ
รายละเอียดในสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ หากมีพระบรมราชวินิจฉัยประการใดขอได้โปรดแจ้งให้ราช-
บัณฑิตยสถานทราบด้วย จักขอบคุณยิ่ง.

ขอแสดงความนับถือ

สำเนาถูกต้อง

พรทิพย์ /ดร.ทิพย์/รองพ.

(นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ)
เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

(นางพรทิพย์ เลขทิพย์ประภาพร)
นักวรรณคดีชำนาญการ

กองศิลปกรรม

โทร. ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๖๖-๗๐ ต่อ ๒๐๔๕, ๓๐๒๖

โทรสาร ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๘๕

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ripub@royin.go.th

ผู้ร่าง.....
ผู้พิมพ์.....
ผู้ตรวจ.....